

İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI

-Dünyadan ve Türkiye'den Seçilmiş Örnekler-

Dilara TÜRK
Fatma Melike AŞCI
Arş. Gör. Gülsena SAMSUNLU
Prof. Dr. Rana ATABAY KUŞÇU

MEDİPOL
UNV-SURKAM
İSTANBUL

İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ
SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA
UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

İstanbul Medipol Üniversitesi Yayınları: 78

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları
-Dünyadan ve Türkiye'den Seçilmiş Örnekler-

Yazar

Dilara Türk
Fatma Melike Aşçı
Arş. Gör. Gülsena Samsunlu
Prof. Dr. Rana Atabay Kuşçu

Yayıncı

İstanbul Medipol Üniversitesi

Yönetim Adresi

İstanbul Medipol Üniversitesi Kavacık Kuzey Kampüs
Kavacık Mah. Ekinciler Cad. No.19
34810 Beykoz/İSTANBUL

Yayın Koordinatörü

Emel Murtezaoğlu

Mizanpaj

Medicomia

Kapak

Levent Karabağlı - Medicomia

e-ISBN

978-605-4797-81-3

İçindekiler

Kısaltmalar

Tablolar Listesi

Ön Söz

Prof. Dr. Rana ATABAY KUŞÇU-SURKAM Müdürü

Ön Söz

Dr. Faik UYANIK-UNDP Türkiye ve Avrasya Bölgesi İletişim Koordinatörü

SKA 1 - Yoksulluğa Son

Yoksulluğa son amacının önemi ve gelişimi

Alt hedefler

Dünyadan seçilmiş örnekler

Türkiye'den seçilmiş örnekler

SKA 2 - Açlığa Son

Açlığa son amacının önemi ve gelişimi

Alt hedefler

Dünyadan seçilmiş örnekler

Türkiye'den seçilmiş örnekler

SKA 3 - Sağlık ve Kaliteli Yaşam

Sağlık ve kaliteli yaşam amacının önemi ve gelişimi

Alt hedefler

Dünyadan seçilmiş örnekler

Türkiye'den seçilmiş örnekler

SKA 4 - Nitelikli Eğitim

Nitelikli eğitim amacının önemi ve gelişimi

Alt hedefler

Dünyadan seçilmiş örnekler

Türkiye'den seçilmiş örnekler

SKA 5 - Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Toplumsal cinsiyet eşitliği amacının önemi ve gelişimi

Alt hedefler

Dünyadan seçilmiş örnekler
Türkiye'den seçilmiş örnekler

SKA 6 - Temiz Su ve Sanitasyon

Temiz su ve sanitasyon amacının önemi ve gelişimi
Alt hedefler
Dünyadan seçilmiş örnekler
Türkiye'den seçilmiş örnekler

SKA 7 - Temiz ve Erişilebilir Enerji

Temiz ve erişilebilir enerji amacının önemi ve gelişimi
Alt hedefler
Dünyadan seçilmiş örnekler
Türkiye'den seçilmiş örnekler

SKA 8 - İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme

İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme amacının önemi ve gelişimi
Alt hedefler
Dünyadan seçilmiş örnekler
Türkiye'den seçilmiş örnekler

SKA 9 - Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı

Sanayi, yenilikçilik ve altyapı amacının önemi ve gelişimi
Alt hedefler
Dünyadan seçilmiş örnekler
Türkiye'den seçilmiş örnekler

SKA 10 - Eşitsizliklerin Azaltılması

Eşitsizliklerin azaltılması amacının önemi ve gelişimi
Alt hedefler
Dünyadan seçilmiş örnekler
Türkiye'den seçilmiş örnekler

SKA 11 - Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar

Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar amacının önemi ve gelişimi
Alt hedefler
Dünyadan seçilmiş örnekler
Türkiye'den seçilmiş örnekler

SKA 12 - Sorumlu Üretim ve Tüketim

Sorumlu üretim ve tüketim amacının önemi ve gelişimi

Alt hedefler

Dünyadan seçilmiş örnekler

Türkiye'den seçilmiş örnekler

SKA 13 - İklim Eylemi

İklim eylemi amacının önemi ve gelişimi

Alt hedefler

Dünyadan seçilmiş örnekler

Türkiye'den seçilmiş örnekler

SKA 14 - Sudaki Yaşam

Sudaki yaşam amacının önemi ve gelişimi

Alt hedefler

Dünyadan seçilmiş örnekler

Türkiye'den seçilmiş örnekler

SKA 15 - Karasal Yaşam

Karasal yaşam amacının önemi ve gelişimi

Alt hedefler

Dünyadan seçilmiş örnekler

Türkiye'den seçilmiş örnekler

SKA 16 - Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar

Barış, adalet ve güçlü kurumlar amacının önemi ve gelişimi

Alt hedefler

Dünyadan seçilmiş örnekler

Türkiye'den seçilmiş örnekler

SKA 17 - Amaçlar İçin Ortaklıklar

Amaçlar için ortaklıklar amacının önemi ve gelişimi

Alt hedefler

Dünyadan seçilmiş örnekler

Türkiye'den seçilmiş örnekler

Son Söz

Kaynaklar

KISALTMALAR

- AB:** Avrupa Birliği
- AYDES:** Afet Yönetimi ve Karar Destek Sistemi
- BF:** Bolsa Familia
- BİT:** Bilgi ve İletişim Teknolojileri
- BM:** Birleşmiş Milletler
- CAMFED:** Campaign for Female Education
- CJA:** Climate Justice Alliance (İklim Adaleti İttifakı)
- COA:** Clean Ocean Action (Okyanus Eylem Toplulukları)
- CPI:** Carbon Preference Index (Karbon Fiyatlandırma Araçları)
- DB:** Dünya Bankası
- DG REGIO:** Directorate-General for Regional and Urban Policy
(Bölgesel ve Kentsel Politika Genel Müdürlüğü)
- EAGÜ:** En Az Gelişmiş Ülkeler
- EBRD:** European Bank for Reconstruction and Development
(Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası)
- EDF:** International Organization for Migration
(Uluslararası Göç Örgütü Kurumsal Kalkınma Fonu)
- EFAP:** Emergency Food Assistance Project (Acil Gıda Yardımı Projesi)
- ETS:** Emission Trading System (Emisyon Ticaret Sistemi)
- FAO:** Food and Agriculture Organization of the United Nations
(Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü)
- FMNR:** Farmer Managed Natural Regeneration
(Çiftçi Yönetimli Doğal Yenileme)
- FRDP:** Framework for Resilient Development in the Pacific
(Pasifik'te Dirençli Kalkınma Çerçevesi)
- GAFFSP:** Global Agriculture&Food Security Program
(Küresel Tarım ve Gıda Güvenliği Programı)
- GEF:** Global Environment Facility (Küresel Çevre Fonu)
- GSYH:** Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
- IAP:** Industrial Analytics Platform (Endüstriyel Analitik Platformu)
- IBGE:** Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística
(Brezilya Coğrafya ve İstatistik)
- ILO:** International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
- IPA:** Instrument for Pre-Accession Assistance
(Katılım Öncesi Yardım Aracı)
- IPCC:** The Intergovernmental Panel on Climate Change
(Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli)

- ISHC:** Intergenerational Self-Help Clubs
(Nesiller Arası Kendi Kendine Yardım Kulüpleri)
- İZKA:** İzmir Kalkınma Ajansı
- JIRCAS:** Japan International Research Center for Agricultural Sciences
(Japonya Uluslararası Tarım Bilimleri Araştırma Merkezi)
- KENTGES:** Kentsel Gelişme Stratejisi
- KOBİ:** Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
- MCU:** Mediterranean CleanUp (Akdeniz Temizliği)
- OSB:** Organize Sanayi Bölgesi
- PAGE:** Partnership for Action on Green Economy
(Yeşil Ekonomi için Eylem Ortaklığı)
- PDMM:** Provincial Directorates of Migration Management
(Göç İdaresi İl Müdürlükleri)
- PMIF:** Partnership for Market Implementation Fund
(Piyasa Uygulama Ortaklığı Fonu)
- PMM:** Presidency of Migration Management
(Program Yönetim Mekanizmaları)
- PPP:** Public-Private Partnerships (Kamu-Özel Ortaklıkları)
- PRP:** Pacific Resilience Partnership (Pasifik Dayanıklılık Ortaklığı)
- STB:** Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
- SKA:** Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları
- STK:** Sivil Toplum Kuruluşları
- TBMM:** Türkiye Büyük Millet Meclisi
- TESTA:** Transforming Exploitation and Saving Through Association
(Dernekleşme Yoluyla Sömürü ve Tasarrufun Dönüştürülmesi)
- TOKİ:** Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
- TORİD:** Türkiye Orman Ürünleri İthalatçıları Sanayicileri Derneği
- TÜSİAD:** Türkiye Sanayici İş Adamları Derneği
- UAB:** T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı
- UN SDSN:** United Nations Sustainable Development Solutions Network
(Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağı)
- UNDESA:** United Nations Department of Economic and Social Affairs
(Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümü)
- UNDP:** United Nations Development Programme
(Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
- UNEP:** United Nations Environment Programme
(Birleşmiş Milletler Çevre Programı)
- UNESCO:** United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
(Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)

UNFPA: United Nations Population Fund

(Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu)

UNICEF: United Nations International Children's Emergency Fund

(Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

UNIDO: United Nations Industrial Development Organization

(Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü)

UNITAR: United Nations Institute for Training and Research

(Birleşmiş Milletler Eğitim ve Araştırma Enstitüsü)

UELDP: Upper Egypt Local Development Program

(Yukarı Mısır Yerel Kalkınma Programı)

10YFD: 10-Year Framework of Programmes on Sustainable Consumption and Production Patterns (Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim Kalıplarına İlişkin 10 Yıllık Program Çerçevesi)

Tablolar Listesi

Tablo 1: SKA 1- Yoksulluğa Son-Türkiye 2024 Verileri

Tablo 2: SKA 2- Açlığa Son-Türkiye 2024 Verileri

Tablo 3: SKA 3- Sağlık ve Kaliteli Yaşam-Türkiye 2024 Verileri

Tablo 4: SKA 4- Nitelikli Eğitim-Türkiye 2024 Verileri

Tablo 5: SKA 5- Toplumsal Cinsiyet Eşitliği-Türkiye 2024 Verileri

Tablo 6: SKA6- Temiz Su ve Sanitasyon-Türkiye 2024 Verileri

Tablo 7: SKA 7- Erişilebilir ve Temiz Enerji-Türkiye 2024 Verileri

Tablo 8: SKA 8- İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme

Türkiye 2024 Verileri

Tablo 9: SKA 9- Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı-Türkiye 2024 Verileri

Tablo 10: SKA10- Eşitsizliklerin Azaltılması-Türkiye 2024 Verileri

Tablo 11: SKA 11- Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar

Türkiye 2024 Verileri

Tablo 12: SKA 12- Sorumlu Üretim ve Tüketim-Türkiye 2024 Verileri

Tablo 13: SKA13- İklim Eylemi-Türkiye 2024 Verileri

Tablo 14: SKA 14- Sudaki Yaşam-Türkiye 2024 Verileri

Tablo 15: SKA 15- Karasal Yaşam-Türkiye 2024 Verileri

Tablo 16: SKA 16- Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar-Türkiye 2024 Verileri

Tablo 17: SKA 17- Amaçlar için Ortaklıklar-Türkiye 2024 Verileri

Ön Söz - 1

Dünyamız, iklim değişikliği ve çevresel sorunlarla mücadelede kritik bir eşikten geçiyor. Çocuklarımıza bırakacağımız dünyayı hoyratça kullanıyoruz. Sanayi devriminden bu yana, yaklaşık 250 yıldır kirletiyoruz. İnsanlık, kaynak kullanımı ve tüketimi sorumlulukla yapmadığını fark ettiğinde oluşan zarar iyice büyümüştü.

Şimdi, bir yandan iklim değişikliğine bağlı sorunlarla bir yandan da yarının yoksunluklarını önlemek/azaltmak adına çaba sarf ediliyor. En değerli aksiyon alanlarından biri yeşil dönüşüm. Yeşil dönüşüm deyince; enerji, adil geçiş, tarım, ulaşım gibi çok geniş bir yelpazeden söz ediyoruz. Bir yandan da çalışmalar Birleşmiş Milletlerin UNDP öncülüğü ile başladığı ve yürüttüğü dev organizasyon ile yürütülüyor. 193 ülkenin sorumlulukla altına imza attığı bu yapı, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları başlığında toplanan 17 madde ile zenginleşiyor. Her bir başlık, küresel amaçlara hizmet eden alt başlıklar açıyor.

Günümüzde yeşil; dijital ve sosyal dönüşüm olarak adlandırılan “üçüz dönüşüm” süreci, sürdürülebilir bir gelecek inşa etmek için büyük önem taşıyor. İstanbul Medipol Üniversitesi Sürdürülebilir Kalkınma Uygulama ve Araştırma Merkezi (SURKAM) olarak 17 küresel amacın her birini, dünyadan ve Türkiye’den örneklerle anlatan bir çalışma gerçekleştirdik.

Bu eser mutluluk ve keyif hislerinden ziyade endişe ve sorumluluk ile ortaya çıkmıştır. Çocuklarımızın, dünyamızın, ülkemizin geleceği için, üzerimize düşen görevleri bilmemiz gerekiyor. Sorunu çözmek için sorunu tanımlamak, tanımak, çözümü paylaşmak ve küçültmek önemlidir.

Bilgi ve eylem ortaklığı, sürdürülebilir gelecek çalışmalarının odak noktasıdır. Yeni bir kılavuz niteliği taşıyan bu eserde, emeği geçen tüm akademisyenlere, çalışma arkadaşlarıma ve desteğini esirgemeyen rektörümüz Prof. Dr. Ömer Ceran’a ve rektör yardımcımız Prof. Dr. Recep Öztürk’e teşekkürlerimi sunarım.

Prof. Dr. Rana ATABAY KUŞÇU
SURKAM Müdürü
İstanbul, 2024

Ön Söz - 2

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA'lar), 1 Ocak 2016'da hayata geçirilen ve 2030 yılında tamamlanması hedeflenen küresel bir kalkınma gündemi. SKA'ların ilerleyişi, 17 küresel amaç, 169 alt hedef ve 241 gösterge ile izleniyor. Ancak, mevcut veriler ışığında, bu küresel ilerlemenin beklentilerin gerisinde kaldığını ve bir dizi zorluğun devam ettiğini görmekteyiz.

Küresel çapta süregelen kırılganlıklar, yoksulluk ve eşitsizlik gibi temel sorunlar, toplumsal cinsiyet eşitliğine dair önemli engellerle birleşiyor. Kadınların ekonomik hayata katılımı, istihdamdaki ve özellikle yönetimdeki temsil oranları hâlâ arzu edilen seviyelerde değil. Eğitimde kadınların temsili önemini korumakla birlikte, Türkiye özelinde istihdam ve politikadaki kadın temsili ciddi bir gelişim alanı olarak karşımıza çıkıyor. Öte yandan, Türkiye'nin anne-çocuk sağlığı ve genel sağlık göstergelerinde önemli ilerlemeler kaydettiğini söyleyebiliriz. Eğitim süresinin artışı ve sağlık hizmetlerindeki iyileşmeler, Türkiye'yi insani gelişme endeksinde yüksek sıralara taşıdı. Ancak, farklı türde eşitsizlikler dikkate alındığında, bu ilerlemelerin kırılganlığı da görülebiliyor.

Günümüzde çoklu riskler dünyasıyla karşı karşıyayız. Bu riskler, "polikriz" olarak adlandırılan farklı krizlerin bir araya geldiği ve öngörülemez olayların yaşandığı bir dönemi işaret ediyor. Son 10 yıl, sadece Türkiye özelinde ders niteliğinde değişimler sundu: Büyük bir mülteci krizi, küresel bir pandeminin yansımaları, iklim değişikliğine dayalı ve giderek sayısı ve sıklığı artan afetler, binlerce can kaybına neden olan büyük depremler beklenmedik bir dünya düzenine dair çarpıcı örnekler.

Geleceğe yönelik öngörüler geliştirmek, bu karmaşık durumlar karşısında hayati bir ihtiyaç. Elbette geleceği tam olarak tahmin etmek mümkün olmasa da mevcut trendlere bakarak olası senaryolar üzerine düşünmek gerekli. Kalkınma ve insani yardım alanlarının giderek daha fazla iç içe geçtiği bu dönemde, her iki konuyu birlikte ele almak da kaçınılmaz.

Son olarak, BM'nin Eylül 2024'te düzenlediği "*Geleceğin Zirvesi*"ne odaklanalım. Bu zirvede, dünya liderleri New York'ta bir araya gelerek geleceğe nasıl bir miras bırakmak istediğimizi ele aldılar. Düşünelim, sadece önümüzdeki 10 yıl içinde neler yaşanacak? Ekonomik, sosyal, çevresel ve dijital alanlarda nasıl bir geleceğe doğru ilerliyoruz? Örneğin yapay zekâ, iş yapma biçimlerimizi ve politik tercihlerimizi nasıl etkileyecek? Daha da kutuplaşmış ve daha da güvensiz bir geleceğe mi ilerliyoruz? Ayrıca

bugünkü tercihlerimizin gelecekteki sonuçları nasıl olacak? Ya da henüz doğmamış kuşakların mutluluk ve refahını, bugün hayatta olan insanların gerçekten umursamasını nasıl sağlayabiliriz?

50 bin yıllık insanlık tarihinde, yaklaşık 100 milyar insanın bu dünyadan geçtiği tahmin ediliyor. Bugün yeryüzünde 8 milyar insan yaşıyor ve bugünkü çoğalma hızımızla, teorik olarak önümüzdeki 50 bin yıl boyunca 6,5 trilyon insan daha dünyaya gelebilir. Mevcut kaynakların bu denli büyük bir nüfusu nasıl besleyeceği (ya da bunun mümkün olup olmadığı) sorusu, bizleri şimdiden kaynakların sürdürülebilir kullanımı konusunda sorumluluk almaya çağırıyor. Gelecek nesiller için ne kadar iyi birer ata olabileceğimiz, bugün aldığımız kararlarla belirlenecek.

Ne yazık ki, günümüzde daha az barışçıl ve eşitsizlikler içinde bir dünyada yaşıyoruz. Ekonomik, sosyal ve yönetsimsel alanlarda yeni bakış açılarına duyulan ihtiyaç her geçen gün artıyor. Geçmişte, yoksulluğun alt edilmesi ve ekonomik refahın artmasıyla daha adil bir dünya düzeninin kendiliğinden kurulabileceğine inanılıyordu. Ancak bugün görüyoruz ki, ekonomik büyüme, eşitlikçi bir refahı beraberinde getirmiyor. Kaynakların doğru, şeffaf ve adil bir şekilde harcanması, yolsuzlukların önlenmesi ve dayanıklılığın artırılması hiç olmadığı kadar önem arz ediyor.

Dayanıklılık, kapsayıcılık ve “kimseyi geride bırakmama” ilkesi doğrultusunda sürdürülebilir bir geleceği inşa etmek, tarihin bu kritik eşiğinde bizlerin elinde.

Elinizde tuttuğunuz bu değerli çalışma, insanlık olarak yüzleştığımız bu gibi temel sorun ve krizlerle mücadelede iyi örneklerden hareketle yol gösterici bir kaynak sunarak, akademik literatüre önemli bir katkı sağlıyor. Emeği geçen tüm akademisyenleri saygıyla selamlıyorum.

Dr. Faik UYANIK

UNDP Türkiye ve Avrasya Bölgesi İletişim Koordinatörü

İstanbul, 2024

SKA 1 YOKSULLUĞA SON

Yoksulluğa Son, yoksulluğun tüm biçimlerini her yerde sona erdirmeyi amaçlamaktadır.

Yoksulluğa Son Amacının Önemi ve Gelişimi

Yoksulluğun ortadan kaldırılması, ekonomik, sosyal, çevresel ve siyasi boyutları da kapsayan bütüncül yaklaşım gerektirir. Eşitsizlik, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim eksikliği, cinsiyet ayrımcılığı ve çevresel bozulma yoksulluğun temel nedenleri arasında görülmektedir. Bütün bu nedenlerle mücadele edilmesi adına hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör, kapsayıcı kalkınma ve adil büyümeyi destekleyerek etkin bir rol oynamalıdır. Yapılan müdahaleler, acil ihtiyaçları karşılamının yanı sıra eğitim, sürdürülebilir tarım ve sosyal güvenlik ağlarına yatırım yapmayı amaçlamalıdır.

Sürdürülebilir Kalkınma Amacı (SKA) 1, yoksulluğun sadece ortaya çıkan sonuçlarından değil, yoksulluğun temel nedenlerini de ele alan çok yönlü bir yaklaşım gerektirir. Yoksulluğun ortadan kaldırılmasında karşılaşılan temel zorluklardan biri, yoksulluğun ekonomik, sosyal, çevresel ve siyasi boyutlarının karmaşık ve birbirine bağlı doğaya sahip olmasıdır.

Dünya çapında yoksulluğu sürdüren birçok faktör vardır. Bunlar arasında ekonomik eşitsizlik, nitelikli eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim eksikliği, cinsiyet ayrımcılığı, çevresel bozulma ve yetersiz sosyal koruma sistemleri yer almaktadır. Bu nedenle, bu sorunların çözümü kapsayıcı ve sürdürülebilir kalkınmaya öncelik veren planlar gerektirir. Hükümetler, adil ekonomik büyümeyi teşvik eden, sosyal hizmetlere yatırım yapan ve hesap verebilirlik ve şeffaflık sağlamak için kurumları güçlendiren politikalar oluşturup uygulayarak yoksulluğu ortadan kaldırma çabalarında aktif bir role sahiptir. Yoksulların haklarının korunmasında, temel hizmetlerin sağlanmasında ve toplulukların hükümetlerden ve diğer paydaşlardan hesap verebilirlik talep etmek üzere harekete geçirilmesinde sivil toplum kuruluşları ve hükümet dışı aktörler önemli bir rol oynamaktadır. Sürdürülebilir altyapıya yönelik yatırım ve istihdam fırsatları yaratan ve yerel ekonomik kalkınmayı teşvik eden kapsayıcı iş modelleri, özel sektörün sorumlu iş uygulamaları yoluyla yoksulluğu azaltmada da önemli bir rol oynar. Yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik çabalar, acil ihtiyaçların karşılanmasına ve sürdürülebilir geçim kaynaklarının geliştirilmesine odaklanmayı gerektirmektedir. Bu, eğitim ve beceri eğitime yatırım yapmayı, sürdürülebilir tarım uygulamalarını ve çevreyi korumayı, özellikle kadınları, çocukları, engelli bireyleri ve etnik azınlıkları ekonomik ve sosyal krizlerden korumak için sosyal güvenlik ağlarını güçlendirmeyi içerir.

Sonuç olarak, yoksullukla mücadelede önemli ilerlemeler kaydedilmiş olsa da yoksulluk ve yoksunluktan arınmış bir dünya vizyonunu gerçekleştirmek için gidilmesi gereken daha birçok yol mevcuttur. Mevcut çabaları artırarak, iş birliğini teşvik ederek ve kapsayıcı ve sürdürülebilir kalkınmaya öncelik vererek, herkesin potansiyelini gerçekleştirme fırsatına sahip olacağı bir gelecek yaratmaya çaba gösterilmelidir (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Alt Hedefler:

1.1. Günde 1,25 dolardan daha az bir parayla geçinen insanların sayısı şeklinde ölçülerek tanımlanan aşırı yoksulluğun 2030'a kadar herkes için, her yerde ortadan kaldırılması

1.1.1. Cinsiyete, yaşa, işteki durumuna ve kent kır ayırımına göre uluslararası yoksulluk sınırının altındaki nüfusun oranı

1.2. 2030'a kadar ulusal tanımlara göre bütün boyutlarıyla yoksulluk içinde yaşayan her yaştan erkek, kadın ve çocuk oranının en az yarıya indirilmesi

1.2.1. Cinsiyete ve yaşa göre ulusal yoksulluk sınırının altındaki nüfusun oranı

1.2.2. Ulusal tanımlara göre tüm boyutlarıyla yoksulluk içinde yaşayan tüm yaşlardaki erkek, kadın ve çocukların oranı

1.3. Temel mal ve hizmetler de dâhil edilerek herkes için ulusal açıdan uygun sosyal koruma sistemleri ve önlemlerinin hayata geçirilmesi ve 2030'a kadar yoksul ve kırılgan durumdaki kişiler için önemli ölçüde korunma sağlanması

1.3.1. Çocukları, işsizleri, yaşlıları, engellileri, hamileleri, yeni doğanları, iş kazasında yaralananları, yoksul ve kırılgan durumdakileri ayırt ederek ve cinsiyete göre Sosyal koruma sistemleri/zeminleri tarafından korunan nüfusun oranı

1.4. 2030'a kadar özellikle yoksullar ve kırılgan durumdaki insanlar olmak üzere, bütün erkek ve kadınların ekonomik kaynaklara ulaşma, temel hizmetlere erişim, toprak ve diğer mülk türlerine sahip olma ve üzerinde kontrol kurabilme, miras, doğal kaynaklar, uygun yeni teknolojiler ve mikrofinansı da kapsayan finansal hizmetler gibi konularda eşit haklara sahip olmalarının güvence altına alınması

1.4.1. Temel hizmetlere erişim sağlayan hanelerde yaşayan nüfusun oranı

1.4.2. Cinsiyete göre ve tasarruf biçimlerine göre, yasal olarak tanınmış belgelerle toprak üzerinde tasarruf etme hakkı olan ve toprak üzerindeki haklarının güvende olduğunu algılayan toplam yetişkin nüfusun oranı

1.5. 2030'a kadar yoksulların ve kırılgan durumda olan kişilerin dayanıklılık kazanmalarının sağlanması ve aşırı hava olayları ve diğer ekonomik, sosyal ve çevresel şoklar ve afetlere karşı kırılganlıkların azaltılması

1.5.1. 100.000 kişi başına afetlerden etkilenen, kaybolan ve ölen kişi sayısı

1.5.2. Afetlerin yol açtığı doğrudan ekonomik kayıplar Küresel GSYH'ye oranı

1.5.3. Ulusal ve yerel düzeyde afet riski azaltma stratejisine sahip ülkelerin oranı

1.a. Özellikle en az gelişmiş ülkeler olmak üzere, gelişmekte olan ülkelerin yoksulluğu bütün boyutlarıyla sona erdirmek için programlar ve politikalar uygulayabilmeleri için onlara yeterli ve öngörülebilir araçlar sunmak amacıyla, geliştirilmiş kalkınma iş birliği aracılığıyla, çeşitli kaynaklardan kaynakların yönlendirilmesinin büyük ölçüde sağlanması

1.a.1. Yoksulluk azaltma programlarına doğrudan kamu tarafından ayrılan kaynakların oranı

1.a.2. Eğitim, sağlık ve sosyal koruma alanlarındaki hizmetlere ayrılan toplam kamu harcamalarının oranı

1.b. Yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik eylemlere yapılan hızlandırılmış yatırımları desteklemek için ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde, yoksulların lehine ve toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı kalkınma stratejilerine dayalı sağlam politika altyapılarının oluşturulması

1.b.1. Kadınların, yoksulların ve kırılgan grupların orantısız olarak faydalandığı sektörlerle yönelik hükümetin sermaye harcamaları ve diğer harcamalarının oranı (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Tablo 1: SKA 1 - Yoksulluğa Son - Türkiye 2024 Verileri

SKA 1 - Yoksulluğa Son	Değer Yıl Derecelendirme Trend
Günlük 2,15 \$'da yoksulluk kişi sayısı oranı (2017, SAGP,%)	0.7 2024 ● ↑
Günlük 3,65 \$'da yoksulluk kişi sayısı oranı (2017, SAGP,%)	1.1 2024 ● ↑
Vergi ve transferler sonrası yoksulluk oranı (%)	14.7 2020 ● ↑

Kaynak: (UN SDSN, 2024)

Dünyadan Seçilmiş Örnekler

ASEAN'da şoka duyarlı sosyal koruma

Artan risklerle birlikte, mevcut sosyal koruma sistemi şoklara duyarlı hale getirilmelidir. Ekim 2020'de Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN), dayanıklılığı artırmak için Afete Duyarlı Sosyal Koruma ASEAN Kılavuz İlkelerini yayınlamıştır. Bu kılavuz ilkeler aracılığıyla benimsenen entegre yaklaşım, hassas grupların ihtiyaçlarını öngörmek ve karşılamak ve olası krizlerin etkisini azaltmak için mevcut sosyal koruma sistemlerinin güçlendirilmesini, uyarlanmasını ve genişletilmesini teşvik etmektedir. Ülkeler sosyal koruma sistemlerini COVID-19'a duyarlı olacak şekilde uyarlamıştır.

Örneğin, Kamboçya'da pandeminin etkileri özellikle küresel yavaşlama yoluyla kilit sektörler üzerinde hissedilmiştir. Hazır giyim, tekstil, ayakkabı, turizm ve inşaat sektörlerinde yoksulluk oranının iki katına çıkarak yüzde 17,6'ya yükselmesine neden olmuştur. Etkileri ele almak için hükümet, mevcut sosyal koruma sistemini Yoksul Kimliği adlı bilgi sistemi üzerine inşa ederek genişletmiş, bu da hükümetin sağlık sisteminin hazırlığını desteklemek ve yoksul ve hassas gruplar için 300 milyon dolar tahsis edilmesini içeren sosyal yardımı artırmak için hızlı bir şekilde döngüsel bir mali müdahale başlatmasını sağlamıştır. Birleşmiş Milletler (BM) ortakları tarafından sağlanan destekle hassas haneleri desteklemek için bir COVID-19 nakit transfer sistemi kurulmuş, bu da hükümetin iş ve geçim kaynağı kayıplarından etkilenenlerin kaydını artırmak için mevcut sosyal kadastro sistemini geliştirmesine yardımcı olmuştur. Yatay genişlemenin ötesinde, pandemi öncesinde Yoksul Kimliği devlet veri tabanına kayıtlı olan 2,4 milyon kişi, yedi aya kadar nakit hibeler yoluyla ek yardımlarla desteklenmiştir (SDG Good Practices, 2022).

Ulusal Afet Kayıp ve Hasar Veri Tabanının Oluşturulması

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Asya-Pasifik bölgesindeki birçok ülkeyi, Sendai Çerçevesi ve ulusal afet risk azaltma önceliklerinin diğer bazı göstergelerine ilişkin verilerle birlikte, bu göstergeler için alt ulusal düzeylerde ayrıştırılmış verileri kaydeden ulusal afet kayıp ve hasar veri tabanları oluşturmaları için desteklemiştir. Bu, ülkelere sadece Sendai Çerçevesi göstergelerinin raporlanmasında değil, aynı zamanda bunların illere göre mekânsal değişiminin anlaşılmasında da büyük ölçüde yardımcı olmaktadır. Verilerin ayrıştırılması (cinsiyet, yaş, gelir, tehlike, engellilik, coğrafya), şiddetli afet ve iklim etkilerinin azaltılmasına yönelik acil

eylemlerin uygulanması için hassas grupların ve alanların belirlenmesini sağlar. Bu veri tabanı sayesinde hassas bölgelerdeki gelişim faaliyetleri daha hızlı ve efektif bir şekilde takip edilebilmektedir (SDG Good Practices, 2022).

KfW Kalkınma Bankası (Alman Kalkınma Bankası) Yardımları

KfW Kalkınma Bankası, projelerinin seçimini ve tasarımını yoksulluğun azaltılması amacına dayandırmıştır. Yoksulluğun çeşitli boyutlarını dikkate alır ve projelerini ortaklarıyla birlikte doğrudan veya yapısal yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunacak şekilde tasarlamıştır. Buna gelir getirici önlemler, sosyal transferler, kupon sistemleri, sosyal ve ekonomik altyapının genişletilmesi, işleyen finansal sistemlerin güçlendirilmesi ve sosyal güvenlik sistemlerinin geliştirilmesi dahildir. Aşırı yoksulluğun 2030 yılına kadar sona erdirilmesi yönündeki küresel amaca artık ulaşılamazsa bile, KfW yoksullukla mücadeleye aktif olarak bağlı kalmaya devam etmektedir. KfW Kalkınma Bankası, ekonomi ve kalkınma deneyiminden yararlanarak, öncelikle savunmasız nüfus gruplarının kendi içlerinde destek ortamı yaratılmasına yardımcı olmaya odaklanmaktadır. Ortakların sahiplenmesini güçlendirir ve yoksulluğun azaltılması için kapasite geliştirmeyi teşvik ederken insan haklarına kesinlikle saygı gösterir.

2022 yılında, çok sayıda KfW Kalkınma Bankası projesi SKA 1'in gerçekleştirilmesine katkıda bulunmuştur. 2,2 milyar Euro'nun biraz altında bir tutarla, yoksulluğun azaltılması ana hedef olarak güçlendirilmiştir. Buna ek olarak, toplam mali hacmi yaklaşık 4,4 milyar euro olan çeşitli projeler, yoksulluğun azaltılmasını önemli bir ikincil hedef olarak desteklemektedir (KfW Bank aus Verantwortung, 2024).

Türkiye'den Seçilmiş Örnekler

Çocuklara Yönelik Kamu Maliyesi Public Finance for Children (PF4C)

Çocuklara Yönelik Kamu Maliyesi (PF4C) programı, ilgili ulusal kamu kurumlarının iç düzeydeki becerilerini, özellikle çocuk odaklı bütçeleme uygulamalarını uygulama becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Kilit hedeflerden biri, hükümetin "Vatandaş bütçesinin gelecekteki 2023 versiyonuna çocuklar için ayrı bir bölüm eklemektir." Bu ekleme, mali tahsislerin ve harcama önceliklerinin ulusal bütçe çerçevesinde çocukların ihtiyaçları ve haklarıyla doğru bir şekilde bağlantılı olmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Ayrıca PF4C, Türkiye'ye uyarlanmış evrensel bir çocuk hibe veya çocuk garanti sisteminin geliştirilmesine ilişkin maliyetlendirme, finansman yöntemleri ve politika önerilerine odaklanan eksiksiz bir fizibilite çalışması yürütmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışma, böyle bir programın bütçe etkilerine, pratikliğine ve olası sosyoekonomik etkilerine bakacak ve ülke genelinde çocukların refahını iyileştirmeyi amaçlayan gelecekteki politika kararlarını şekillendirmeye yardımcı olacak yararlı bilgiler ve öneriler sunacaktır. PF4C, bu önemli konuları ele alarak, Türkiye'deki çocukların yaşamlarını iyileştirmek için kamu kaynaklarının tahsis edilmesinde ve kullanılmasında daha fazla hesap verebilirlik, açıklık ve etkinliği teşvik etmeyi amaçlamaktadır (SDG Good Practices, 2022).

Yerel Düzeyde Çocuklara Yönelik Kamu Maliyesi

Bu proje, yerel yönetim kurumlarında çocukların ve ergenlerin refahını ve gelişimini ilk sıraya koymanın hayati ihtiyacını vurgulamaktadır. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), kentlere daha fazla kapasite sağlayarak en savunmasız çocukların yaşamlarındaki anlamlı değişiklikleri hızlandırmayı umuyor. Belediyeler, hedeflenen destek sayesinde çocukların özel ihtiyaçlarına uygun kritik hizmetlerin sağlanmasına elverişli koşullar oluşturmak için daha iyi konumlandırılmaktadır.

UNICEF'in stratejisi, belediyeler arasında bilgi paylaşımını geliştiren ve çocuk odaklı projeler üzerinde başarılı bir şekilde çalışmalarını sağlayan sağlam platformların oluşturulmasını vurgulamaktadır. Ayrıca, çocukların hastalıkları ve ihtiyaçları hakkında yerelleştirilmiş verilerin toplanması, kanıta dayalı karar alma için bir temel oluşturacak ve politikaların ve müdahalelerin mevcut endişeleri karşılayacak şekilde tam olarak özelleştirilmesini sağlayacaktır.

Bu çabanın merkezinde, çocuklara yatırım yapmayı vurgulayan stratejik plan ve bütçelerin geliştirilmesinde belediyelere kapsamlı yardım sağlanması yer almaktadır. Belediye yönetimleri, mali alanı genişleterek ve kaynak tahsisini iyileştirerek harcamalarının etkisini optimize edebilir, böylece çocuk esirgeme hizmetlerinin kapsamını ve etkinliğini artırabilir. Ayrıca, çevrim içi panoların oluşturulması, belediyelere ilerlemeyi izlemek ve projelerinin sonuçlarını gerçek zamanlı olarak analiz etmek için kullanıcı dostu araçlar sağlayacaktır. Bu dijital altyapı, açıklık ve hesap verebilirliği teşvik ederken, paydaşların iyileştirme ve yenilik alanları önermelerine olanak tanıyarak devam eden gelişmeyi kolaylaştıracaktır. Özünde, UNICEF'in belediye kapasitesini güçlendirmeye yönelik koordineli çabaları,

her gencin gelişebileceği ve tam potansiyeline ulaşabileceği kapsayıcı, çocuk dostu topluluklar yaratmaya yönelik kritik bir adımdır. İş birliği, veriye dayalı karar alma ve stratejik yatırımlar yoluyla bu program, taban düzeyinde uzun vadeli olumlu değişiklikler üretmeyi ve sonuçta çocuk haklarının gerçekleştirilmesine ve sürdürülebilir kalkınma amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Türkiye'nin depremde etkilenen bölgesindeki küçük çiftçilerin tarımsal üretiminin ve kırsal geçim kaynaklarının güçlendirilmesi amacıyla kritik tedarik zincirlerinin acil rehabilitasyonu

Gıda ve Tarım Örgütü'nün yürüttüğü bu projede, Türkiye'nin depremde etkilenen bölgesinde acil tedarik zinciri restorasyonunun önemi açıktır. Bu felaketin ardından, küçük çiftçiler için tarımsal üretkenliğin ve kırsal yaşamın tüm temeli ciddi şekilde zayıfladı. Tarım tekniklerinin uzun vadeli uygulanabilirliğini ve bölgedeki arz ve değer ağlarının restorasyonunu korumak için hızlı ve güçlü hareket etmek kritik öneme sahiptir.

Bu girişim, başta Hatay ve Kahramanmaraş olmak üzere süt ürünleri üretimini, balıkçılık faaliyetlerini ve balıkçılık üretimini iyileştirmenin yanı sıra sera üretimini artırmaya odaklanmıştır. Süt üretimine odaklanarak, yalnızca etkilenen bölgelere çok önemli besinler sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda geçimini bu sektöre güvenen küçük ölçekli çiftçiler için ekonomik beklentiler yaratmak istiyoruz. Benzer şekilde, balıkçılık ve balıkçılık üretiminin teşvik edilmesi sadece gıda güvenliğinin sağlanmasına yardımcı olmakla kalmayacak, aynı zamanda bu sektörlerin yaygın olduğu kıyı bölgelerinde ekonomik büyümeyi de teşvik edecektir.

Ayrıca, sera üretimine yapılan yatırım, çiftçilerin mahsullerini çeşitlendirmelerine ve büyüme mevsimini uzatmalarına olanak tanıyarak genel tarımsal üretkenliği ve gelecekteki şoklara karşı dayanıklılığı artıracaktır. Bu odaklanmış eylemlerle, yalnızca depremin getirdiği acil sorunları çözmek değil, aynı zamanda etkilenen bölgede uzun vadeli sürdürülebilir kalkınma için çerçeve oluşturmak istenmektedir. Küçük ölçekli çiftçileri güçlendirerek ve önemli tedarik ağlarını iyileştirerek, toplulukları yeniden kurabilir ve Türkiye'nin depremde etkilenen bölgelerindeki tüm insanlar için daha iyi bir gelecek sağlanabilecektir (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

SKA 2 AÇLIĞA SON

SKA 2, dünya çapında herkesin güvenli, besleyici ve yeterli gıdaya erişimi sağlamak ve sürdürülebilir tarımı teşvik etmek için tasarlanmıştır.

Açlığa Son Amacının Önemi ve Gelişimi

“Açlığa Son” amacıyla, gıdaya erişimin sağlanması ve açlığın sona erdirilmesi hedeflenmektedir. Dünyada 820 milyondan fazla insan açlıkla mücadele halindedir. Bu sorun insan kaynaklı çatışmalar, iklim değişikliği ve ekonomik gerilemelerin dünya genelinde artış bulmasıyla daha da önemli konuma gelmiştir. Açlık, yoksulluk döngüsünü sürdürerek kalkınmayı engellemektedir. Sürdürülebilir tarımın teşvik edilmesi, teknolojilerin kullanılması ve küçük ölçekli gıda üreticilerinin desteklenmesi bu sorunu çözümü için kilit taşı görevindedir. Dünya genelinde yapılan tüm müdahalelere ve çabalara rağmen, 2030’a kadar 600 milyon insanın açlıkla mücadelesinin devam edeceği tahmin edilmektedir.

2 030'a kadar gerçekleştirilmesi gereken 17 Sürdürülebilir Kalkınma Amacı bulunmaktadır. Bu amaçlar, sürdürülebilir kalkınmanın tamamını kapsayan bir çerçeve oluşturur. Bunlardan ikincisi olan "Açlığa Son", insanlığın en temel ihtiyaçlarından biri olan gıdaya erişimi sağlamayı amaçlamaktadır. İnsanlığın en eski ve en önemli sorunlarından biri açlıktır. Bugün dünyada 820 milyondan fazla insan düzenli olarak yatağa aç giriyor ve bunların yaklaşık 135 milyonu açlık çekmekte çünkü insan kaynaklı çatışmalar, iklim değişikliği ve ekonomik gerilemeler bu duruma neden olmaktadır. Yeryüzünde her beş ila on saniyede bir çocuk açlıktan ölmektedir. Açlıktaki bu artış, pandemi, çatışma, iklim değişikliği ve derinleşen eşitsizlikler gibi faktörlerin bir araya gelmesinden kaynaklanmaktadır (Goal 2: Zero Hunger, 2024).

Açlık ve beslenme yetersizliği, insanların üretim kapasitelerinin azalabileceği, sağlık ve eğitime erişim sorunlarıyla karşılaşabileceği ve dolayısıyla gelirlerini artıramayacağı, yaşam standartlarını iyileştiremeyeceği anlamına gelmektedir. Bu durum, yoksulluk döngüsünü sürdürmekte ve kalkınmayı engellemektedir. Yeterli ve besleyici gıdaya erişim, insan onurunun ve refahının temel bir unsurudur. Açlık ve yetersiz beslenme, sağlık sorunlarına, zihinsel gelişmede gecikmelere ve ölümlere yol açmaktadır. Gezegenimiz bizlere kaynaklar sağlamaktadır. Küresel gıda ve tarım sistemlerinin radikal bir şekilde dönüştürülmesi gerekecek, zira 2050'ye kadar dünya nüfusunun iki milyar daha artması bekleniyor (Sustainable Development Goals: 17 Goals to Transform our World, 2024). Sürdürülebilir tarımın teşvik edilmesi için modern teknolojilerin ve adil dağıtım sistemlerinin kullanılması gerekiyor. Ayrıca, küçük ölçekli gıda üreticileri ve aile çiftçilerine daha fazla destek sağlanmalı ve sürdürülebilir tarım için altyapı ve teknolojiye yatırım yapılmalıdır. Bu, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının ikinci amacının temelini oluşturur (SDG 2: Zero Hunger, 2024).

1990 yılından günümüze, yeterli besine erişemeyen insan sayısı yüzde 60 oranında azalmış ve beş yaş altı çocuk ölümleri 1990 yılından bu yana yarıdan fazla azalmıştır (Under-five mortality, 2024). Fakat on yıllar süren istikrarlı düşüşün ardından, yetersiz beslenmenin yaygınlığı ile ölçülen açlık çeken insanların sayısı 2015 yılında yeniden yavaş yavaş artmaya başlamıştır. Çabalara rağmen, tahminler 2030 yılına kadar 600 milyondan fazla insanın hala aç olacağını göstermekte ve "Açlığa Son" amacına ulaşmanın zorluğunu vurgulanmaktadır (Goal 2: Zero Hunger, 2024). "Açlığa Son" amacına ulaşmak sadece ahlaki bir gereklilik değil, aynı zamanda ekonomik refah, sağlık, eğitim ve sosyal kalkınma için de çok önemlidir. "Açlığa Son" amacı, sadece gıda güvenliği değil, aynı zamanda insan hakları, ekonomik kalkınma ve çevresel sürdürülebilirlik için de kritik önem taşımaktadır.

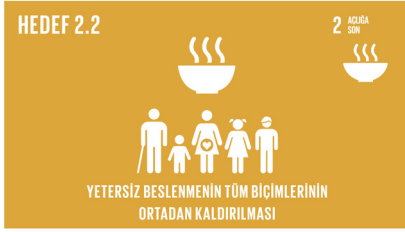
Alt Hedefler:

2.1. 2030'a kadar açlığın sona erdirilmesi ve özellikle yoksullar ve çocuklar da dâhil kırılgan durumda olan kişiler başta olmak üzere herkesin bütün yıl boyunca güvenli, besleyici ve yeterli miktarda besine erişiminin güvence altına alınması

2.1.1. Yetersiz beslenmenin yaygınlığı

2.1.2. Gıda Güvensizliği Deneyimi Ölçeği'ne (Food Insecurity Experience Scale - FIES) göre, nüfusun içinde orta ya da ciddi düzeydeki gıda güvensizliğinin yaygınlığı

2.2. 2030'a kadar yetersiz beslenmenin tüm biçimlerinin ortadan kaldırılması (2025'e kadar, 5 yaş altı çocukların büyümelerini engelleyen unsurlar konusunda üzerinde anlaşmaya varılan uluslararası hedeflerin gerçekleştirilmesi de buna dâhildir) ve genç kızlar, hamile kadınlar, emziren anneler ve daha yaşlı insanların beslenmeyle ilgili ihtiyaçlarının ele alınması

2.2.1. 5 yaş ve altı çocuklarda büyüme geriliğinin yaygınlığı (Dünya Sağlık Örgütü Çocuk Gelişim Standartları'na göre çocuğun yaşlarına göre medyan boy uzunluğunun 2 standart sapmadan daha kısa bir boyda olması)

2.2.2. 5 yaş altı çocuklar arasında, tipe göre (aşırı zayıflık ve obezite) kötü beslenmenin yaygınlığı (boya göre ağırlığın, Dünya Sağlık Örgütü Çocuk Gelişim Standartları'nın ortanca değerinden $>+2$ ve <-2 standart sapma göstermesi)

2.3. 2030'a kadar tarımsal verimliliğin ve özellikle kadınlar, yerli halklar, çiftçilikle uğraşan aileler, göçebe çobanlar ve balıkçılar olmak üzere küçük çaplı gıda üreticilerinin toprağa, diğer verimli kaynaklara ve girdilere, bilgiye, finansal hizmetlere, piyasalara ve değer temini ve tarım dışı istihdam olanaklarına güvenli ve eşit erişiminin sağlanması aracılığıyla gelirlerinin iki katına çıkarılması

2.3.1. Tarımsal / kırsal / ormancılık işletme büyüklük sınıflarına göre işgücü başına üretim hacmi

2.3.2. Küçük ölçekli gıda üreticilerinin cinsiyet ve yerellik kırılımına göre ortalama gelirleri

2.4. 2030'a kadar sürdürülebilir gıda üretimi sistemlerinin güvence altına alınması ve üretimi ve üretkenliği artıran, ekosistemlerin sürdürülmesine yardımcı olan, iklim değişikliğine, aşırı hava koşullarına, kuraklığa, sellere ve diğer felaketlere uyum sağlama kapasitesini güçlendiren ve toprak kalitesini devamlı olarak artıran dayanıklı tarım uygulamalarının hayata geçirilmesi

2.4.1. Verimli ve sürdürülebilir tarım altındaki tarımsal alanların oranı

2.5. 2020'ye kadar tohumların, kültür bitkilerinin, çiftlik hayvanlarının ve evcilleştirilmiş hayvanların ve onların vahşi türlerinin ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde etkin bir biçimde yönetilen ve çeşitlendirilen tohum ve bitki bankaları aracılığıyla genetik çeşitliliğinin sürdürülmesi ve uluslararası olarak üzerinde anlaşmaya varıldığı üzere, genetik kaynakların ve ilgili geleneksel bilginin kullanımından elde edilen kazanımlara erişimin ve bu kazanımların adil ve hakkaniyetli biçimde paylaşılmasının desteklenmesi

2.5.1. Gıda ve tarım için orta ya da uzun dönem saklama tesislerinde saklanmakta olan bitki ve hayvanlara ait genetik materyallerin sayısı

2.5.2. Yok olma riski altında olan, olmayan ya da yok olma riski bilinemeyecek düzeyde olan yerel türlerin oranı

2.a. Özellikle en az gelişmiş ülkeler olmak üzere, gelişmekte olan ülkelerde tarımsal üretim kapasitesinin artırılması için geliştirilmiş uluslararası iş birliği aracılığıyla, kırsal altyapı, tarımsal araştırma ve yayım hizmetleri, teknoloji geliştirme ve bitki ve hayvan gen bankaları alanlarına yatırımın artırılması

2.a.1. Kamu harcamaları için tarım oryantasyon endeksi

2.a.2. Tarım sektörüne toplam resmi transferler (Resmi kalkınma yardımları ve diğer resmi transferler toplamı)

2.b. Tarımsal ihracat sübvansiyonlarının her türünün ve eş etkili mali yüklerle birlikte bütün ihracat önlemlerinin paralel olarak ortadan kaldırılması yoluyla, Doha Kalkınma Turu'na uygun olarak, dünya tarım piyasalarındaki ticari kısıtlamalar ve aksaklıkların düzeltilmesi ve önlenmesi

2.b.1. Üretici destek tahmini

2.b.2. Tarımsal ihracat sübvansiyonları

2.c. Gıda hammadde piyasalarının ve türevlerinin etkin bir biçimde işlemlerini sağlamak için önlemler alınması ve gıda fiyatlarındaki aşırı değişkenliği sınırlandırmaya yardımcı olmak için gıda rezervleriyle ilgili bilgileri de kapsayan piyasa bilgilerine zamanında erişimin kolaylaştırılması

2.c.1. Gıda fiyatları anomalileri için gösterge

Tablo 2: SKA 2 - Açlığa Son - Türkiye 2024 Verileri

SKA 2 - Açlığa Son	Değer Yıl Derecelendirme Trend
Yetersiz beslenme yaygınlığı (%)	2.5 2021 ● ↑
Beş yaş altı çocuklarda bodurluk yaygınlığı (%)	6.0 2018 ● ●
Beş yaş altı çocuklarda israf yaygınlığı (%)	1.7 2018 ● ●
Obezite yaygınlığı, BKİ ≥ 30 (yetişkin nüfusun %'si)	33.3 2022 ● ↓
Beslenme Basamakları Seviyesi (en iyi 2-3 en kötü)	2.3 2021 ● ↓
Tahıl verimi (hasat edilen hektar başına ton)	3.5 2022 ● ↑
Sürdürülebilir Azot Yönetimi Endeksi (en iyi 0-1,41 en kötü)	0.6 2018 ● ↓
Verim açığının kapatılması (potansiyel verimin %'si)	NA NA ● ●
Tehlikeli pestisit ihracatı (milyon nüfus başına ton)	2.9 2021 ● ●

Kaynak: (UN SDSN, 2024)

Dünyadan İyi Örnekler

Hindistan'ın "Mid-Day Meal Scheme" Programı

Başarı için hem sağlıklı hem de tok bir öğrenci gerekiyor anlayışıyla ortaya çıkan "Mid-Day Meal Scheme" program (şimdiki adıyla PM-POSHAN), yoksul çocukların okula devamlılığını ve beslenme durumunu desteklemektedir. 1995 yılında başlayan program, günümüzde devlet okulları, destekli okullar ve dezavantajlı bölgelerdeki öğrencilere sıcak öğle yemeği sağlamaktadır. Bu sayede program hem çocukların açlığını gidermekte hem de eğitime odaklanmalarını sağlamaktadır.

Programın temel hedefleri arasında; çocukların beslenme durumunu iyileştirmek, yoksul ailelerin çocuklarını okula göndermeye teşvik etmek ve kuraklık dönemlerinde yaz tatillerinde beslenme desteği sağlamak yer almaktadır. Programın pek çok olumlu etkisi görülmüştür. Yoksulluk nedeniyle çocuklarını okula gönderemeyen pek çok ebeveyn, çocuklarına ücretsiz besleyici gıda sağlamak için istekliydi ve bu da onları çocuklarını okula göndermeye teşvik etmiştir. Mid-Day Meal Scheme (Öğle Yemeği Programı) okula giden çocuk sayısını artırmıştır. Program, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından "Açlığa Son" ve "Nitelikli Eğitim" amaçlarıyla doğrudan bağlantılıdır. Hindistan'ın da taraf olduğu Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 24. maddesinin 2c paragrafı uyarınca Hindistan, çocuklar için "yeterli besleyici gıda" sağlamayı taahhüt etmiştir. Program, 1995 yılında başlatılmasından bu yana birçok değişikliğe uğramıştır. Mid-Day Meal Scheme (Öğle Yemeği Programı), 2013 tarihli Ulusal Gıda Güvenliği Yasası kapsamındadır (Midday Meal Scheme, 2024).

Brezilya’da “Açlıkla Mücadele Programı” (Fome Zero: Zero Hunger)

2003 yılında Başkan Luiz Inácio Lula da Silva tarafından başlatılan ve ülkedeki açlık ve aşırı yoksulluğu ortadan kaldırmayı amaçlayan Brezilya Hükümeti’nin bir programıdır. Brezilya’nın Açlıkla Mücadele Programı, açlık ve yetersiz beslenmeyle mücadele için başarılı bir girişimdir. Program, çeşitli alt girişimlerden oluşmakta ve yerel yönetimleri gıda güvenliği çalışmalarına dâhil etmeyi amaçlamaktadır. Family Farming ve Tarımsal Geliştirme Özel Sekreterliği tarafından koordine edilen program, Bolsa Família (BF) programı (şartlı nakit transferi), düşük maliyetli restoranlar, beslenme alışkanlıklarının öğretilmesi, su temini iyileştirilmesi, küçük çiftçi kapasitesinin artırılması gibi adımları içermektedir. 2003 yılında oluşturulan Gıda Satın Alma Programı ise özellikle kırsal alanlarda açlık sorununu aşmaya ve yoksulluğu azaltmaya katkıda bulunmuştur.

Program, 2003-2012 arasında yetersiz beslenme oranını yüzde 82 azaltarak Brezilya’yı açlık haritasından silmeyi başarmıştır. Programa bağlı olarak yoksulluk oranı da 2003’te yüzde 24’ten 2012’de yüzde 8,5’e düşmüştür. Çocuk ölüm oranlarında da düşüş yaşanmıştır. Brezilya’nın programından esinlenen Afrika-Brezilya Sosyal Kalkınma İş birliği Programı 2008’de başlatılmıştır. Bazı üniversiteler ve Brezilya Coğrafya ve İstatistik Enstitüsü (IBGE) tarafından desteklenen araştırmaya göre, programın Brezilya’nın yoksullukla mücadelesinde son zamanlarda bildirilen iyileşmelere katkıda bulunduğu inanılmaktadır. Ayrıca program hem okula devam oranları hem de çocuk işçiliğine karışan çocuk sayısı üzerinde önemli azalmalara katkı sağlamıştır. UNDP Yoksulluk Merkezi tarafından yapılan bir araştırma, Bolsa Família yardımlarının yüzde 80’inden fazlasının yoksulluk içindeki ailelere (kişi başına asgari ücretin yarısının altında kazanan) gittiğini, dolayısıyla yardımların çoğunun yoksullara gittiğini ortaya koymuştur. BF’nin ayrıca 2001’den bu yana Brezilya’daki eşitsizlikteki düşüşün yaklaşık yüzde 20’sinden sorumlu olduğu iddia edilmiştir ki bu, gezegendeki en eşitsiz ülkelerden birinde memnuniyetle karşılanmaktadır. Dünya Bankası tarafından desteklenen araştırma, Bolsa Família programından yararlanan çocuklar arasında çocuk emeği sömürsünde önemli bir azalma olduğunu göstermiştir (Fome Zero, 2024).

Küresel Tarım ve Gıda Güvenliği Programı (GAFSP) Global Agriculture&Food Security Program

Küresel Tarım ve Gıda Güvenliği Programı (GAFSP), küresel olarak gıda ve beslenme güvenliğini artırmak için kurulmuş çok taraflı bir finansman

platformudur. Dünyanın en yoksul ve en kırılgan ülkelerinde sürdürülebilir ve dirençli tarım ve gıda sistemlerini teşvik etmek amacıyla 2007-08 gıda fiyatları krizinin ardından G20 tarafından başlatılmıştır. GAFSP, 2010 yılındaki lansmanından bu yana 2 milyar ABD dolarının üzerinde bağış fonunu harekete geçirmiş ve 16,6 milyondan fazla insana fayda sağlamıştır. GAFSP, çiftlikten sofraya kadar tüm gıda zincirini kapsayan projelere yatırım hibeleri, teknik yardım, imtiyazlı finansman ve danışmanlık hizmetleri de dâhil olmak üzere mali ve teknik destek sağlamaktadır.

Acil Gıda Yardımı Projesi (EFAP) Kamboçya’da EFAP (Ek Finansman) tarafından desteklenmekte ve 2008-09 gıda fiyatları krizinin şiddetlendirdiği gıda güvenliği sorunlarını ele almayı amaçlamıştır. Proje, tarımsal verimliliğin ve çeşitliliğin artırılmasına, su kaynaklarının geliştirilmesi ve yönetiminin iyileştirilmesine ve gıda güvencesi olmayan haneler arasındaki kırılganlığın azaltılmasına odaklanmıştır. Proje, sulama altyapısının ve yolların iyileştirilmesi, besleyici gıda ve hijyen uygulamalarının teşvik edilmesi, tarımsal girdilere ve teknolojilere erişim sağlanması ve gıda güvenliğinin yaygınlaştırılması gibi önlemleri hayata geçirmiştir. Faaliyetler arasında kaliteli tohumların teşvik edilmesi, hayvancılık ve su ürünleri yetiştiriciliğinin başlatılması, iş için gıda programlarının uygulanması ve afete hazırlık önlemlerinin geliştirilmesi yer almıştır (Our Mission: GAFSP, 2024).

Türkiye’den İyi Örnekler

Beslenme Dostu Okullar Programı

Okullarda obeziteyle mücadelede, sağlıklı beslenme ve düzenli fiziksel aktivite alışkanlıklarının kazandırılması öncelikli hedefler arasında yer almaktadır. “Beslenme Dostu Okullar Programı” ile okullarda sağlıklı beslenme ve aktif yaşam konularında farkındalığın artırılması, başarılı uygulamaların teşvik edilmesi ve okul sağlığının iyileştirilmesi amaçlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü’nün “Nutrition Friendly Schools Initiatives (NFSI) - Beslenme Dostu Okullar Girişimi“ ise Türkiye’de 21 Ocak 2010 tarihinde T.C. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ve T.C. Sağlık Bakanlığı arasında imzalanan bir protokolle başlatılmıştır.

Beslenme Dostu Okullar Programı, Türkiye genelinde Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı resmi ve özel okulları/kurumları sağlıklı beslenme ve hareketli yaşam konularında teşvik etmeyi ve bu alanda başarılı uygulamaları desteklemeyi hedeflemektedir (T.C. Sağlık Bakanlığı, Beslenme Dostu Okullar Programı Uygulama Kılavuzu, 2018).

Program kapsamında, okul ortamı ve öğrenci sağlığının geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Beslenme Dostu Okul Sertifikasına sahip okul sayısı, programın başlangıcından 2019 yılının ilk çeyreğine kadar hızla arttı. 2016 yılında 1225 olan sertifikalı okul sayısı, 2017 yılında 3949'a, 2018 yılında ise 5730'a yükselmiştir. 2019 yılının ilk çeyreğinde ise bu sayı 11866'ya ulaştı. Programın temel amacı, öğrencilerin sağlıklı beslenme alışkanlıklarını geliştirerek hareketli bir yaşam tarzını benimsemelerini teşvik etmek ve böylelikle okul ortamında ve öğrenci sağlığında olumlu değişimler sağlamaktır.

Topraktan Tabığa Sıfır Gıda Kaybı

Projenin amacı, tarladan sofraya ulaşan süreçte sebze ve meyve kayıplarını en aza indirmektir. Bu proje, tarladan başlayarak ürünlerin işlenmesi, depolanması, taşınması ve tüketiciye ulaştırılmasına kadar olan her aşamada kayıpların azaltılmasını hedefler. Çiftçilere yönelik olarak, bölgenin iklim ve toprak yapısına uygun verimli tohum çeşitlerinin sağlanması, bitkilerin optimum olgunlukta hasat edilmesi için gereken eğitimlerin verilmesi, modern hasat ekipmanlarının kullanımının teşvik edilmesiyle birlikte ürünlerin hızla toplanarak fabrikalara nakledilmesi sağlanmaktadır. Ayrıca, fabrika süreçlerinde beklemeyi en aza indirmek ve depolama sürelerini kısaltmak için geliştirilmiş yöntemler uygulanmakta, üretim tesislerinde ise ürünlerin tasnif edilmesi, temizlenmesi, dondurulması ve paketlenmesi gibi adımlarda kayıpları minimize etmek amacıyla özenle çalışılmaktadır. Bu bütünsel yaklaşım sayesinde gıda kayıplarının azaltılması sağlanmaktadır. 2021 yılında, 169 çiftçiye sürdürülebilir tarım uygulamaları hakkında danışmanlık verilmiş, Bezelye için *Rhizobium Leguminosarum* bakterisi, taze fasulye için ise *Rhizobium Phaseoli* bakterisi kullanarak toprağın düzenlenmesine ve yüzde 50 daha az saf azotlu gübre kullanılmasına olanak sağlanmıştır. 13.438 dönüm mısır arazisinin 12.533 dönümünü damla sulama sistemi ile sulanmış ve bu alanlardan 14.519 ton ürün elde edilmiştir. Damla sulama sistemi kullanımı nedeniyle çiftçilere 29.040 TL prim ödenmiştir. Damla sulama ile 10,3 milyon ton su yerine 6,32 milyon ton su kullanarak 3,71 milyon ton su tasarrufu sağlanmıştır. Ayrıca bu yöntemle çiftçiler 808 bin TL enerji tasarrufu sağlarken birim alandan 261 kg daha fazla ürün elde ederek toplamda 3,7 milyon TL kazanç elde etmişlerdir. Ayrıca, üretimde oluşan gıda atıklarının büyük bir kısmını hayvancılıkta kullanmakta, geriye kalanı ise biyogaz tesislerinde enerji üretimi için değerlendirilmektedir (Topraktan Tabığa Sıfır Gıda Kaybı, 2024).

Göksu- Taşeli Havzası Kalkınma Projesi (GTHKP)

Göksu-Taşeli Havzası Kalkınma Projesi (GTHKP), kırsal alanlardaki ekonomik çeşitliliği destekleyerek ve sürdürülebilir doğal kaynak yönetimiyle kırsal yoksulluğu azaltmayı hedefleyen bir girişimdir. Yukarı Göksu Havzası ve Taşeli Platosu, proje alanı olarak belirlenmiştir, çünkü; sosyo-ekonomik zorluklar ve kırsal göçün devam ettiği bu bölgelerde, özellikle meyve yetiştiriciliği gibi hem erken hem de geç dönemde ürün alımını sağlayacak tarımsal ve ekolojik çeşitlilik bulunması, bölgedeki üretken, ancak göçe karşı direnen yoksul kesimlerin yarı ticari üretime geçiş yapabilme potansiyeline sahip olması gibi faktörler dikkate alınmıştır. Proje, Tarım ve Orman Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD) iş birliğiyle yürütülmektedir. GTHKP'nin amacı, iklimsel şoklara karşı dayanıklılığı artırarak tarımsal üretimi geliştirmek ve çiftçilerin gelirlerini artırmaktır. Ayrıca, göçebe Yörüklerin yaşadığı Toros Dağları'nın yaylalarında ortak doğal kaynakların daha iyi yönetilmesine ve yaşam standartlarının iyileştirilmesine destek olmayı amaçlamaktadır. Proje kapsamında tarımsal verimliliği artırmak, çiftçilere daha yüksek ürün fiyatları sağlamak ve çevre dostu üretim sistemleri oluşturmak gibi faaliyetler yürütülmektedir. GTHKP, Türkiye'nin ulusal stratejileri ve eylem planlarıyla uyumlu olarak, kırsal kalkınmayı teşvik etme ve gıda güvenliğini artırma gibi stratejik amaçları desteklemektedir. Projenin uygulama aşamasında, sulu tarım mahsul üretimi, bahçe ve sera demonstrasyonları, çiftçi kuruluşları için kapasite geliştirme gibi faaliyetler öne çıkmaktadır (Göksu-Taşeli Havzası Kalkınma Projesi (GTHKP), 2024).

Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı (KKYDP)

Kırsal Kalkınma Yatırım Destek Programı, Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından finanse edilen bir programdır ve kırsal bölgelerin ekonomik ve sosyal gelişimine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu program, gerçek ve tüzel kişilerin kırsal alanlarda sermaye yatırımları yapmalarına destek veren hibeler sağlamaktadır. Bu destekle, üreticilerin yeni teknolojik alet ve ekipmanları kullanarak tarımsal faaliyetlerini geliştirmesi teşvik edilmekte, daha yüksek kaliteli üretim yapmaları ve piyasa taleplerini karşılamaları sağlanmaktadır. Aynı zamanda, zorlu çalışma koşullarında olan üreticilerin işlerini kolaylaştırmak da amaçlanmaktadır. Tarım ve Orman Bakanlığı, yapılan yatırımları desteklemekte ve Kırsal Kalkınma Yatırım Destek Programı'nın kullanımında herhangi bir il kısıtlaması

olmadığını vurgulanmaktadır. Bu sayede, Türkiye'nin 81 ili, belirli koşulları karşıladıkları sürece ve Kırsal Kalkınma Yatırım Destek Programı kapsamında yer aldıklarında bu programdan faydalanabilmektedir.

Tarım ve Orman Bakanlığı kayıt sistemine kayıtlı gerçek veya tüzel kişilerin yanı sıra tarımsal faaliyetlerde bulunan kooperatifler ve birlikler ile 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanununa tabi üretici birlikleri ve iktisadi teşekküller gibi kuruluşlar, programa başvurma hakkına sahiptir. Bu çerçevede, tarımsal ürünlerin işlenmesi, depolanması ve paketlenmesini içeren yeni yatırımların teşvik edilmesinin yanı sıra mevcut tesislerin kapasitelerinin artırılması ve teknolojilerinin yenilenmesi veya modernize edilmesi, kısmen gerçekleştirilmiş yatırımların tamamlanması, çelik silo, soğuk hava depoları, yenilenebilir enerji kullanan sera projeleri, yenilenebilir enerji üretim tesisleri, tarımsal üretim için sabit yatırımlar ile hayvansal ve bitkisel orijinli gübre işleme, paketlenme ve depolama gibi konularda teşvikler sunulmaktadır (ODS Consulting Group, 2024).

SKA 3 SAĞLIK VE KALİTELİ YAŞAM

Sağlıklı ve kaliteli yaşamı her yaşta güvence altına almayı amaçlamaktadır.

Sağlık ve Kaliteli Yaşam Amacının Önemi ve Gelişimi

SKA 3, sağlıklı bir yaşamı garanti altına almayı ve her yaşta refahı teşvik etmeyi amaçlar. Sağlıklı bireyler, ekonomik kalkınmanın desteklenmesinde ve toplumların dayanıklılığın artırılmasında önemli bir role sahiptir. Son 15 yılda çocuk ve anne ölümlerindeki önemli düşüşlerin kaydedilmesine rağmen dünyanın önlenebilir hastalıklarla savaşı devam etmektedir. Sağlık hizmetlerine erişimdeki eşitsizliklerin son bulmasına yönelik çözüm arayışları devam ederken, toplumdaki her bireyin modern sağlık hizmetlerine ulaşmasını sağlamak önceliklidir. Sağlık alanında ilerlemeler kaydedilmiş olsa da başarılması gereken birçok hedef vardır.

Toplumların güçlü ve sürdürülebilir bir şekilde gelişmesi için sağlıklı bireyler gereklidir. Sağlıklı bir nüfus, ekonomik kalkınmayı desteklemekte, iş gücünün verimliliğini artırmakta ve toplumların dayanıklılığını arttırmaktadır. Sağlıklı bir yaşamın garanti altına alınması ve tüm insanların eşit bir şekilde sağlığa erişiminin olması bir insan hakkıdır. Ayrıca, sağlık hizmetlerine erişimdeki eşitsizlikler ve küresel sağlık sorunları hala büyük öneme sahiptir ve çözüm beklemektedir.

SKA 3 kapsamındaki hedefler, sağlıklı bir yaşamı garanti altına almayı ve her yaş için refahı teşvik etmeyi, böylece sürdürülebilir kalkınmayı korumayı amaçlamaktadır. Son 15 yıl içinde, çocuk ölümleri neredeyse yarı yarıya azalmıştır, bu da neredeyse her hastalığa karşı mücadelenin kazanılabileceğini göstermektedir. Ancak, önlenbilir hastalıkları tedavi etmek için hala büyük miktarlarda para ve kaynak harcanmaktadır, bu da önemli bir sorun olarak devam etmektedir. Dünya çapında uygulanan SKA 3 için yeni hedef, herkesin sağlıklı yaşam tarzlarını benimsemesini, önleyici tedbirleri almasını ve modern, etkili sağlık hizmetlerine erişimini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Şimdiye kadar sağlık alanında önemli ilerlemeler kaydedilmiştir, ancak hala kat edilmesi gereken çok yol vardır. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Raporu'na (2020) göre, yeni doğan bebekler arasındaki ölüm oranı 2000-2017 yılları arasında yüzde 38 oranında düşerek dünya genelinde 100.000 canlı doğumda 342 ölümden 211'e gerilemiştir. Yine de beş yaş altında ölen çocuk sayısı son derece yüksektir: sadece 2016 yılında 5,6 milyon. Aynı dönemde, küresel anne ölüm oranı her yıl yüzde 2,9 oranında düşmüştür. 2017 yılında, her gün yaklaşık 810 kadın gebelik ve doğumla ilgili nedenlerden dolayı hayatını kaybetmiştir, bunların hepsi önlenbilir ölümlerdir. Tüm bu ölümlerin yüzde 86'sı Sahra Altı Afrika ve Güney Asya'da meydana gelmiştir (SDG3: Good Health and Wellbeing, 2024).

Bu başarılar, küresel çabaları ortak hedeflere odaklayan uluslararası amaçların önemini vurgulamaktadır. SKA'lar, sağlık hizmetlerine ve sağlıklı yaşam tarzı seçeneklerine erişim eksikliği nedeniyle herkesin geride kalmamasını sağlamak için aktörlerin ve çabaların kapsamını genişleterek devam etmektedir.

Alt Hedefler:

3.1 2030'a kadar küresel anne ölüm oranının her 100.000 doğumda 70'in altına indirilmesi

3.1.1. Anne ölüm oranı

3.1.2. Uzman sağlık personeli katılımıyla yaptırılan doğumların oranı

3.2. Bütün ülkelerde yenidoğan ölüm oranının her 1000 canlı doğumda en az 12'ye ve 5 yaş altı çocuk ölüm oranının da her 1000 canlı doğumda en az 25'e düşmesinin hedeflenmesiyle 2030'a kadar yenidoğan ve 5 yaş altı çocukların önlenabilir ölümlerinin sona erdirilmesi

3.2.1. 5 yaş altı ölüm hızı

3.2.2. Neonatal ölüm hızı

3.3. 2030'a kadar AIDS, tüberküloz, sıtma ve ihmal edilen tropikal hastalık salgınlarının sona erdirilmesi ve hepatit, su yoluyla bulaşan hastalıklar ve diğer bulaşıcı hastalıklarla mücadele edilmesi

3.3.1. Cinsiyet, yaş ve önemli gruplara göre enfekte olmamış her 1000 kişiye düşen HIV enfeksiyonuna yeni yakalananların sayısı

3.3.2. 1,000 kişi başına tüberküloz insidansı

3.3.3. 1,000 kişi başına sıtma insidansı

3.3.4. 100,000 kişi başına Hepatit B insidansı

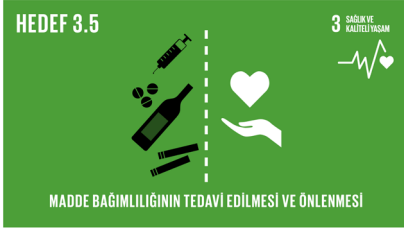
3.3.5. İhmal edilen tropikal hastalıklara karşı müdahaleler gerektiren kişi sayısı

3.4. 2030'a kadar bulaşıcı olmayan hastalıklardan kaynaklanan erken ölümlerin, bu hastalıkların önlenmesi ve tedavisi yoluyla üçte bir oranında azaltılması ve akıl ve ruh sağlığının ve esenliğinin geliştirilmesi

3.4.1. Kalp damar hastalıkları, kanser, diyabet ve kronik solunum hastalığına bağlı ölüm oranı

3.4.2. İntihar ölüm hızı

3.5. Uyuşturucu madde kullanımı ve alkol bağımlılığını da kapsayan madde bağımlılığının önlenmesi ve tedavisinin güçlendirilmesi

3.5.1. Madde kullanımına bağlı hastalıkların tedavi müdahalelerinin kapsamı (farmakolojik, psikososyal ve rehabilitasyon ve tedavi sonrası bakım hizmetleri)

3.5.2. Alkolün zararlı kullanımı, ulusal bağlama göre tanımlanmış, bir takvim yılında kişi başına (15 yaş ve üzeri) tüketilen litre olarak saf alkol miktarı

3.6. 2020'ye kadar karayolları trafik kazalarından kaynaklanan küresel ölümlerin ve yaralanmaların sayısının yarıya indirilmesi

3.6.1. Kara yolu trafik kazaları nedeniyle ölüm oranı

3.7. 2030'a kadar cinsel sağlık ve aile planlamasını da kapsayan üreme sağlığı hizmetlerine ve bu konuda bilgi ve eğitime evrensel erişimin sağlanması ve üreme sağlığının ulusal stratejilere ve programlara entegre edilmesi

3.7.1. Modern yöntemlerle kendi aile planlaması ihtiyacını karşılayabilen üreme çağındaki (15-49 yaş) kadınların oranı

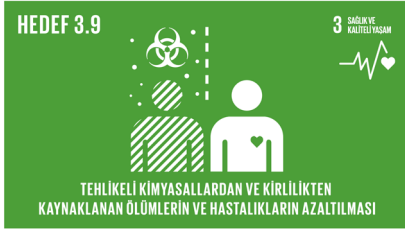
3.7.2. 10-14 yaş ve 15-19 yaş gruplarında, 1000 kadın başına düşen adolesan doğurganlık hızı

3.8. Finansal riskten korunmayı, kaliteli temel sağlık hizmetlerine erişimi ve herkesin güvenli, etkili, kaliteli ve uygun fiyatlı temel ilaçlara ve aşılarla erişimini de kapsayan evrensel bir sağlık güvencesi sisteminin oluşturulması

3.8.1. Temel sağlık hizmetlerinin kapsamı (genel ve en dezavantajlı grup arasında üreme, anne, yenidoğan ve çocuk sağlığını; bulaşıcı hastalıklar, bulaşıcı olmayan hastalıklar ve hizmet kapasitesi ve erişimini içeren izleyici müdahalelere dayalı temel hizmetlerin ortalama kapsanma oranı olarak tanımlanmış)

3.8.2. 1000 kişi başına sağlık sigortası ya da bir kamu sağlık sisteminden yararlananların sayısı

3.9. 2030'a kadar zararlı kimyasallardan ve hava, su ve toprak kirliliğinden kaynaklanan hastalıkların ve ölümlerin sayısının büyük ölçüde azaltılması

3.9.1. Hane halkı ve çevre ortamının hava kirliliğine bağlı ölüm oranı

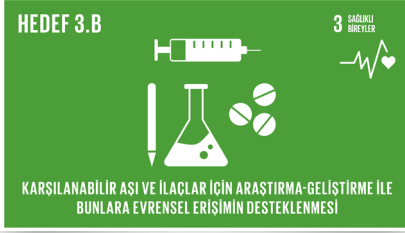
3.9.2. Güvenilir olmayan su, güvenilir olmayan sağlık hizmetleri ve hijyen eksikliğine bağlı ölüm oranı (tüm hizmetler için güvenilir olmayan su, sağlık hizmetleri ve hijyene maruz kalma)

3.9.3. Kasıtsız zehirlenmeye bağlı ölüm oranı

3.a. Dünya Sağlık Örgütü Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesinin bütün ülkelerde, uygun görüldüğü şekilde uygulanmasının güçlendirilmesi

3.a.1. 15 yaş ve üstü bireyler arasında mevcut tütün kullanımının yaşa göre standartlaştırılmış yaygınlığı

3.b. En çok, gelişmekte olan ülkeleri etkileyen bulaşıcı ve bulaşıcı olmayan hastalıklar için aşılar ve ilaçlar geliştirilmesinin desteklenmesi, gelişmekte olan ülkelerin kamu sağlığının korunmasına yönelik esnekliklere ilişkin Fikir Mülkiyeti Haklarının Ticari Niteliklerine İlişkin Anlaşma hükümlerini tamamıyla uygulayabilme hakkını onaylayan Doha Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları (TRIPS) ve Kamu Sağlığına İlişkin Deklarasyona uygun olarak, uygun fiyathlı temel ilaçlar ve aşılarla erişimin sağlanması ve özellikle herkesin ilaçlara erişiminin sağlanması

3.b.1. Sürdürülebilir bir temelde uygun fiyathlı ilaç ve aşılarla erişimi olan nüfusun oranı

3.b.2. Tıbbi araştırma ve temel sağlık sektörlerine toplam net resmi kalkınma yardımı

3.c. Özellikle en az gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan küçük ada devletleri olmak üzere gelişmekte olan ülkelerde sağlık hizmeti finansmanının ve sağlık işgücü istihdamının, geliştirilmesinin, eğitilmesinin ve devamlılığının önemli ölçüde artırılması

3.c.1. Sağlık çalışanı yoğunluğu ve dağılımı

3.d. Başta gelişmekte olan ülkeler olmak üzere bütün ülkelerin ulusal ve küresel sağlık risklerine karşı erken uyarı, riski azaltma ve risk yönetimi kapasitelerinin güçlendirilmesi

3.d.1. Uluslararası Sağlık Mevzuatı (UST) kapasitesi ve sağlık acil durum hazır bulunuşluğu (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Tablo 3: SKA 3 - Sağlık ve Kaliteli Yaşam - Türkiye 2024 Verileri

SKA 3 - Sağlık ve Kaliteli Yaşam	Değer Yıl	Derecelendirme	Trend
Anne ölüm oranı (100.000 canlı doğum başına)	17.3 2020	● ●	↑
Yenidoğan ölüm oranı (1.000 canlı doğum başına)	NA NA	● ●	
Ölüm oranı, 5 yaş altı (1.000 canlı doğum başına)	NA NA	● ●	
Tüberküloz insidansı (100.000 nüfus başına)	14.0 2022	● ●	↑
Yeni HIV enfeksiyonları (enfekte olmayan 1.000 kişi başına)	NA NA	● ●	
30-70 yaş arası yetişkinlerde kardiyovasküler hastalık, kanser, diyabet veya kronik solunum yolu hastalığı nedeniyle yaşa göre standardize edilmiş ölüm oranı (%)	15.6 2019	● ●	↑
Evsel hava kirliliği ve ortam hava kirliliğine atfedilebilen yaşa göre standardize edilmiş ölüm oranı (100.000 nüfus başına)	46 2019	● ●	
Trafik ölümleri (100.000 nüfus başına)	6.5 2021	● ●	↑
Doğumda beklenen yaşam süresi (yıl)	76.0 2021	● ●	↓
Ergen doğurganlık hızı (15-19 yaş arası 1.000 kadın başına doğum)	12.0 2022	● ●	↑
Nitelikli sağlık personelinin katıldığı doğumlar (%)	97.0 2019	● ●	
DSÖ tarafından önerilen 2 aşısı olan hayatta kalan bebekler (%)	95 2022	● ●	→
Evrensel sağlık kapsamı (UHC) hizmet kapsamı endeksi (en kötü 0-100 en iyi)	76 2021	● ●	→
Öznel iyi olma hali (ortalama merdiven puanı, en kötü 0-10 en iyi)	5.5 2023	● ●	↓
Bölgeler arasında doğumda beklenen yaşam süresi farkı (yıl)	4.5 2019	● ●	
Gelire göre kendi bildirdiği sağlık durumundaki uçurum (yüzde puan)	7.1 2021	● ●	↑
Günlük sigara içenler (15 yaş ve üzeri nüfusun %'si)	28.0 2019	● ●	↓

Kaynak: (UN SDSN, 2024)

Dünyadan Seçilmiş Örnekler

Küresel Aşı İttifakı (Gavi) / (The Vaccine Alliance)

Gavi, Aşı İttifakı, yoksul ülkelerde bağışıklamaya erişimi artırarak çocukların hayatlarını kurtarmaya ve insanların sağlığını korumaya kendini adanmış bir kamu-özel küresel sağlık ortaklığıdır. Gavi halihazırda bütün bir çocuk neslini korumuş ve şimdi de bir sonraki nesli korumak için çalışmakta amacı ile yola çıkmıştır. Bu sebeple, en savunmasız milyonlarca çocuğun yeni ve az kullanılan aşılarla erişimini artırarak bireylerin yaşamlarını dönüştürmekte, düşük gelirli ülkelerin ekonomilerini güçlendirmeye yardımcı olmakta ve dünyayı herkes için daha güvenli hale getirmeyi amaçlamaktadır.

Gavi 2000 yılında kurulduğundan bu yana, hayat kurtarma, yoksulluğu azaltma ve dünyayı salgın hastalık ve pandemi tehdidine karşı koruma misyonuyla 2022 yılı sonuna kadar 78 ülkede 1 milyardan fazla çocuğun aşılmasına yardımcı olarak gelecekte 17,3 milyondan fazla ölümün önüne geçmiştir. İttifak, 2022 yılında temel aşılarından tek bir doz bile almamış olan 10,2 milyon “sıfır doz” çocuğa ulaşmaya durmaksızın odaklanmaya devam etmektedir. Gavi ayrıca aşıların ekonomisini iyileştirmeyi, toplu fiyat pazarlığı yapmayı, fiyat ayrımcılığını desteklemeyi ve üreticilerin yoksullara aşı satarken ve aşı geliştirirken karşılaştıkları ticari riskleri azaltmayı amaçlamaktadır. Sağlık sistemlerini güçlendirmek ve gelişmekte olan dünyada sağlık çalışanlarını eğitmek için fon sağlamaktadır. Gavi, donör hükümetler, Dünya Sağlık Örgütü, UNICEF, Dünya Bankası, sanayileşmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki aşı endüstrisi, araştırma ve teknik kuruluşlar, sivil toplum örgütleri, Bill & Melinda Gates Vakfı ve diğer özel hayırseverler gibi geniş bir yelpazedeki paydaşlar, gelişmekte olan ülkelerde aşılamaı kolaylaştırmak için iş birliği yapmaktadır. Bu kapsamda, aşı temini, dağıtımı, sağlık altyapısının güçlendirilmesi ve toplumların aşıya erişimini artırmak için çeşitli projeler ve programlar yürütülmektedir. Bu ortak çabaların sonucunda, daha fazla insanın aşılamaı ve bulaşıcı hastalıkların kontrol altına alınması hedeflenmektedir (About our Alliance, 2024).

Dünya Sağlık Örgütü Küresel Tütün Kontrol Anlaşması

WHO Framework Convention on Tobacco Control

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi, ilk defa DSÖ himayesinde müzakere edilen uluslararası bir anlaşma olmasıyla dikkat çeker. Sözleşme, Dünya Sağlık Kurulu tarafından 21 Mayıs 2003 tarihinde kabul edilmiş ve 27 Şubat 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu tarihler, tütün ürünlerinin kontrolü ve sınırlanması konusunda uluslararası bir çabanın başlangıcını işaret etmektedir. O zamandan bu yana Birleşmiş

Milletler tarihinde en hızlı ve geniş çapta benimsenen anlaşmalardan biri haline gelmiştir. Anlaşma, tütün salgınının küreselleşmesine yanıt olarak geliştirilmiştir ve tüm insanların en yüksek sağlık standardına sahip olma hakkını yeniden teyit eden kanıta dayalı bir anlaşmadır. Sözleşme, halk sağlığının teşviki için bir dönüm noktasını temsil etmekte ve uluslararası sağlık iş birliği için yeni yasal boyutlar sağlamaktadır.

Tütün tüketiminin ve tütün dumanına maruz kalmanın yıkıcı sağlık, sosyal, ekonomik ve çevresel sonuçlarına kolektif bir yanıtı temsil etmektedir. Özünde, tütün ürünlerine olan talebi azaltmak ve arzını engellemek için tasarlanmış kanıta dayalı önlemler ortaya koymaktadır. Önlemler çok çeşitli tütün kontrol politikalarını kapsamaktadır. Bu politikalardan bazıları şunlardır: Tarafları tütün ürünlerinin fiyatını artırmak için vergi politikaları uygulamaya teşvik etme, böylece özellikle gençler ve düşük gelirli bireyler gibi savunmasız nüfuslar arasında satın alınabilirliğini ve tüketimini azaltma, sigara içmeyenleri tütün dumanına istem dışı maruz kalmaktan korumak için kamusal alanlarda, işyerlerinde ve toplu taşıma araçlarında kapsamlı dumansızlık politikalarını uygulama, tarafları şeffaflığı sağlamak, çekiciliği azaltmak ve tütün kullanımının zararları hakkında yanıltıcı bilgileri en aza indirmek için tütün ürünlerinin içeriği, paketlenmesi, etiketlenmesi ve ifşa edilmesine ilişkin düzenlemeleri kabul etmeye çağırma gibi politikalar mevcuttur. Anlaşma, uluslararası iş birliğini teşvik ederek, en iyi uygulamaları paylaşarak ve taraflara teknik yardım sağlayarak, tütünle ilgili hastalık ve ölümleri azaltmaya, halk sağlığını geliştirmeye ve sürdürülebilir kalkınmayı ilerletmeye yönelik küresel çabalar için bir aracı görevi görmektedir (WHO Framework Convention on Tobacco Control Overview, 2024).

Göçmen ve Mülteci Sağlığı Yüksek Lisans Bursu

The Postgraduate Fellowship in Migrant and Refugee Health

Mülteci ve Göçmen Sağlığı Yüksek Lisans Bursu (PGF), insani yardım ortamlarında yerel sağlık çalışanlarının klinik uygulamalarını geliştirmek için Yeryüzü Doktorları (DWW) tarafından yürütülen bir kapasite geliştirme girişimidir. Bangladeş'teki Rohingya mültecilerinin ve ev sahibi toplulukların sağlık ihtiyaçlarını karşılamak üzere 2017 yılında başlatılan PGF, sekiz insani tıp modülü ve klinik mentorluk sunmaktadır. Krizlerde yerel müdahale ekiplerinin hayati rolünü kabul eden Yeryüzü Doktorları, Rohingya krizine etkili bir şekilde yanıt vermek ve Bangladeş'in daha geniş sağlık sistemine katkıda bulunmak için ulusal sağlık işgücünü güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

PGF, Bangladeşli tıp doktorlarına kapsamlı bir eğitim vererek sadece acil insani ihtiyaçları karşılamakla kalmadı, aynı zamanda ülkenin sağlık işgücünün gelişimini de hızlandırmıştır. Aynı zamanda yerel sağlık çalışanlarının öğrenme eğrisini hızlandırarak Bangladeş'in genel sağlık sistemini güçlendirmeyi de amaçlamaktadır. Birinci basamak, acil tıp, pediatri, anne sağlığı, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve ruh sağlığı konularına odaklanan PGF, bakım kalitesini önemli ölçüde artırmış, katılımcılar arasında güveni teşvik etmiş ve uyumlu bir tıp topluluğu oluşturmuştur. PGF mezunlarının yüzde 30-40'ından fazlası şu anda çeşitli kuruluşlarda yönetim görevlerinde bulunmakta ve sağlık sisteminin güçlendirilmesi çabalarına katkıda bulunmaktadır. İnsani bağlamlara ve değişen ortamlara uyum sağlamak gibi zorluklara rağmen PGF, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ile uyumlu olarak diğer mülteci ortamlarında da tekrarlanabilir şekilde tasarlanmıştır. Programın uzun vadeli etkisi, sağlık hizmetlerinin sunumunda sürdürülebilir iyileştirmeler sağlayacak ve dirençli bir sağlık sisteminin oluşturulmasına katkıda bulunacak geleceğin klinik liderlerinin yetiştirilmesinde yatmaktadır (The Postgraduate Fellowship in Migrant and Refugee Health, 2024).

Türkiye'den Seçilmiş Örnekler

Sağlıkta Dönüşüm Programı

Sağlık alanında gerçekleştirilmesi amaçlanan reformların temel prensiplerini belirleyen Dr. Recep Akdağ, 2003 yılında Sağlıkta Dönüşüm Programı'nı hayata geçirmiştir. Türkiye Sağlıkta Dönüşüm Programı, Türkiye'nin sağlık sektöründe önemli reformları gerçekleştirmek amacıyla başlatılan kapsamlı bir girişimdir. Bu program, Türkiye'nin sağlık politikasının temelini oluşturmuştur. Programın amacı, tüm bireylerin kaliteli sağlık hizmetine erişimini ve sağlık hizmetlerinin kalitesini arttırmaktır. Sağlıkta Dönüşüm Programı'nın temel ilkeleri, insanın merkezde olduğu bir yaklaşımı benimsemek, sürdürülebilirlik ilkesini ön planda tutmak, katılımcılığı teşvik etmek, gönüllülüğü esas almak, uzlaşmayı sağlamak, güçlerin ayrıştırılmasını desteklemek, desantralizasyonu sağlamak ve hizmette rekabeti teşvik etmektir. Bu ilkelere dayalı olarak, sağlık hizmetlerinde kalite, erişim ve etkinlik gibi önemli alanlarda gelişme ve iyileşme hedeflenmektedir.

Program sayesinde önleme ve halk sağlığına odaklanan sağlık hizmetlerindeki iyileştirmeler, ortalama yaşam süresinin ve diğer sağlık sonuçlarının iyileştirilmesine yardımcı olmuştur. 2012 yılında Türk nüfusunun sağlık hizmetlerine erişimi yüzde 98'e ulaşmış ve bunun

sonucunda sağlık sonuçlarında gözle görülür iyileşmeler sağlanmıştır. Doğumda beklenen yaşam süresi artık Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ortalamasına yaklaşmaktadır. Yeni doğan ortalama bir Türk bebeği, 2002 yılında doğan bir Türk bebeğine kıyasla 2014 yılında 6 yıl daha fazla yaşama şansına sahiptir (71,9 yıldan 77,7 yıla). Beş yaş altı ölüm oranı 1993'te 1.000 canlı doğumda 61 iken 2013'te 37'ye, bebek ölüm oranı ise 1993'te 1.000 canlı doğumda 53 iken 2013'te 15'e düşmüştür. Kişi başına düşen ayakta hekim ziyaretleri iki kattan fazla artarak 2002'de 3,1'den 2013'te 8,2'ye yükselmiştir. Program ile aile hekimliği modeli yaygınlaştırılmış ve hastane hizmetlerinin kalitesi iyileştirilmiştir. İlaç fiyatlarında da düşüşler sağlanmıştır. Programın başarısı, Türkiye'nin genel sağlık durumunun iyileşmesine ve yaşam süresinin uzamasına katkıda bulunacaktır (Sağlıkta Dönüşüm, 2003).

Anne Dostu Hastane Programı ve Misafir Anne Projesi

Anne ve bebek sağlığını korumak ve anne ölümlerini azaltmak amacıyla, doğum öncesi ve sonrası izlemlerin yapılması ve doğumların hastanede güvenli koşullarda gerçekleştirilmesi için program başlatılmıştır. Hastaneler, belirlenen 10 kriteri yerine getirdiklerinde "Anne Dostu Hastane" unvanını almaktadır. Ayrıca, riskli gebelerin güvenli bir şekilde misafir edilmesini sağlamak amacıyla "Misafir Anne Projesi" başlatılmıştır. Anne, bebek ve aile dostu bir yaklaşımla, mahremiyete önem veren tek kişilik "Doğum Üniteleri" oluşturulmuştur. Bu birimler, normal doğumu teşvik etmek ve müdahale oranlarını düşürmek amacıyla tasarlanmıştır. Gebeler, yanlarında uygun bir refakatçi ile birlikte, kendilerini rahat ve ev ortamında hissedebilmelidir. Ayrıca, hareket özgürlüğü sağlanarak doğum sürecinde daha rahat bir deneyim yaşamaları hedeflenmektedir. Anne ve bebek ölümlerini azaltmak ve olumsuzlukları önlemek amacıyla, 2008 yılında başlatılan "Misafir Anne Uygulaması", dezavantajlı hava ve ulaşım koşullarında yaşayan gebelerin sağlık hizmetlerine erişimini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Bu program kapsamında, bu gibi koşullarda yaşayan gebelerin tespit edilerek takip edilmesi ve doğum sürecinde daha güvenli yerleşim merkezlerine nakledilmesi sağlanarak, doğumların hastanelerde gerçekleştirilmesi ve doğum sonrası anne ve bebeklerin evlerine güvenli bir şekilde dönüşleri desteklenmektedir (Anne Dostu Hastane Programı, 2024).

Genişletilmiş Bağışıklama Programı (GBP)

GBP, boğmaca, difteri, tetanos, kızamık, kızamıkçık, kabakulak, tüberküloz, çocuk felci, suçiçeği, hepatit A, hepatit B ve Streptococcus pneumoniae ile Haemophilus influenzae Tip B'ye bağlı invaziv hastalıkların kontrol

altına alınması ve ölümlerin azaltılması amacıyla, hassas yaş gruplarına aşı hizmetleri sunulmaktadır. Bu hizmetler, bağışıklık sistemini güçlendirerek, yaş gruplarının enfeksiyonlara yakalanma riskini azaltmayı hedeflemektedir. Bu şekilde, toplumun genel sağlık durumu iyileştirilerek, hastalıklara bağlı ölüm ve hastalık yükü en aza indirilmektedir.

GBP kapsamında yürütülen hizmetler, aşılamanın yanı sıra hastalık kontrolü programlarının hedeflerine odaklanarak aşı temini, hastalık izlemi ve aşı uygulamalarını içermektedir. Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenen stratejilere göre program yönetilirken, lojistik ihtiyaçlar karşılanmakta ve İl Sağlık Müdürlüklerine dağıtım gerçekleştirilmektedir. İl düzeyindeki hizmetler, İl Sağlık Müdürü liderliğinde il ve ilçe aşı sorumluları, soğuk zincir sorumluları, hekimler ve sağlık personelinin katılımıyla yürütülmektedir. Bu çerçevede, aşılama planları hazırlanır, izlenir ve değerlendirilirken, aşı hizmetlerinde görevli personelin ve toplumun eğitimi için çalışmalar yapılır, aşı ve enjektör ihtiyaçları belirlenir ve stok ile soğuk zincir takibi sağlanmaktadır. Başarılı çalışmalar sonucunda 1980-1984 verileri ile 2015-2019 vaka sayısı karşılaştırılarak, difteri hastalığında yüzde 100, boğmacada yüzde 98, tetanosta yüzde 85, çocuk felcinde yüzde 100, kızamıkta yüzde 97 oranlarında azalma meydana gelmiştir. GBP kapsamında gerçekleştirilen diğer aşılar arasında kabakulak, suçiçeği, hepatit A, zatürre ve HIV aşılama da yoğun bir şekilde devam etmektedir. Aynı zamanda, çocuklara yönelik aşılama uygulamalarının yanı sıra yetişkinlere yönelik aşı programları da devam etmektedir (Genişletilmiş Bağışıklama Programı (GBP), 2024).

SKA 4 NİTELİKLİ EĞİTİM

SKA 4, kapsayıcı, eşitlikçi eğitim sağlamak ve herkes için yaşam boyu öğrenme fırsatlarını teşvik etmek için tasarlanmıştır.

Nitelikli Eğitim Amacının Önemi ve Gelişimi

SKA 4, toplumdaki her bireyin kapsayıcı ve kaliteli eğitime erişimini sağlamayı amaçlamaktadır. Eğitim, bireylerin potansiyellerini gerçekleştirmelerini ve topluma katkıda bulunmalarını sağlayan bir kilit taşıdır. Dünya genelinde, 2000'den bu yana okullaşma oranları artış göstermiş, ancak eğitimde eşitsizlikler son bulamamıştır. Özellikle yoksul hanelerim ve kız çocuklarının eğitime erişiminde engellerle karşı karşıya gelinmektedir. Okula gitmeyen çocuk sayısı 2021'den beri artarak 250 milyona ulaşmıştır. Yaşanan eşitsizliklerin temel nedenleri arasında yoksulluk, çatışmalar ve cinsiyet ayrımcılığı yer almakta ve eğitime erişimin sağlanabilmesi adına bu nedenlerin çözüme ulaştırılması gerekmektedir.

Eğitim, özsaygının artmasına yol açmakta, hayal gücünü geliştirmekte ve aklı özgürleştirmektedir. Kalkınmanın anahtarı olarak hizmet etmekte ve her birimizin gelişmiş ve sağlıklı bir topluma katkıda bulunmasını mümkün kılmaktadır. Nitelikli eğitim, insanların refah seviyelerini yükseltmesine, potansiyellerini gerçekleştirmesine ve toplumlarına katkıda bulunmalarına izin vermektedir. Eğitim, sürdürülebilir kalkınma, ulus inşası ve barış için bir güç olarak kabul edilmektedir. Okuma, yazma ve aritmetik gibi belirli becerileri kazanan çocuk ve gençlerin, bu becerilere sahip olmayan akranlarına göre daha iyi bir gelecek şansı vardır.

SKA 4, çocuklara ve gençlere eğitime ve diğer öğrenme fırsatlarına kaliteli ve kolay erişim sağlamayı amaçlamaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında eğitimin rolü sadece gelişmekte olan bölgelerle sınırlı olmayıp tüm dünyayı kapsamaktadır. SKA 4'ün temel amacı, öğrencinin yaşam standardını ve toplumun geleceğini iyileştirecek kapsayıcı ve yüksek kaliteli bir eğitim sağlamaktır. Özellikle ilkokul çağındaki kız ve erkek çocukların eğitime katılımını teşvik etme konusunda büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. 2000 yılından bu yana, gelişmekte olan bölgelerdeki toplam okullaşma oranı 2015 yılında yüzde 91'e ulaşmış ve dünya genelinde okula gitmeyen çocuk sayısı neredeyse yarı yarıya azalmıştır (Goal of the Week: SDG4 Quality Education, 2024). Ayrıca, okuryazarlık oranlarında belirgin bir artış yaşanmış ve özellikle kız çocuklarının okula devam etme oranı önemli ölçüde artmıştır.

Olumlu gelişmelere rağmen büyük eşitsizlikler hala devam etmektedir. En yoksul hanelerdeki çocukların okula gitmeme olasılığı en zengin hanelerdekilere kıyasla dört kat daha fazladır. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)'nün açıkladığı rakamlara göre, okula gitmeyen çocuk ve gençlerin sayısı 2021 yılından bu yana 6 milyon artarak 250 milyona ulaşmıştır. Kadınlar ve kız çocukları, erkeklere kıyasla eğitime erişimde ve okullaşma oranlarında hala dezavantajlı konumdadır. Gelişmekte olan ülkelerin yaklaşık üçte biri, kız ve erkek çocukların okullaşma oranlarını eşitleyebilmiş değildir. Özellikle Alt Sahra bölgesi ve Batı Asya'da, kız çocukları hem ilkokul hem de ortaokul seviyelerinde engellerle karşılaşmaktadır (250 million children out-of-school: What you need to know about UNESCO's latest education data, 2023). Bu eğitimdeki engeller, genç kızların istihdam olanaklarını da kısıtlamaktadır. Bu durumun temel nedenleri arasında yoksulluk, çatışmalar, cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılık gibi faktörler bulunmaktadır. SKA 4, herkesin kapsayıcı ve nitelikli eğitime erişimini sağlamayı hedeflemektedir.

Alt Hedefler:

4.1. 2030'a kadar bütün kız ve erkek çocuklarının ücretsiz, hakkaniyetli ve kaliteli bir ilköğretim ve ortaöğretimi tamamlamalarının ve böylece ilgili ve etkili öğrenme çıktılarının elde edilmesinin sağlanması

4.1.1. (a)2/3 sınıflarında; (b)ilkokul sonunda ve (c) alt düzey ortaokulun sonunda en azından (i) okuma ve (ii) matematikte yeterlilik düzeyine sahip çocukların ve gençlerin oranı, cinsiyet ayrımında

4.2. 2030'a kadar bütün kız ve erkek çocuklarının onları ilköğretime hazır hale getirecek kaliteli okul öncesi eğitimine erişimlerinin güvence altına alınması

4.2.1. Cinsiyete göre gelişimsel olarak sağlık, öğrenme ve psikososyal iyi olma hali yolunda olan 5 yaş altı çocukların oranı

4.2.2. Cinsiyete göre planlanan öğrenmeye katılım oranı (ilkokula resmi giriş yaşından bir yıl önce)

4.3. 2030'a kadar bütün kadın ve erkeklerin erişilebilir ve kaliteli teknik eğitim, mesleki eğitim ve üniversiteyi kapsayan yüksek öğretime eşit biçimde erişimlerinin sağlanması

4.3.1. Cinsiyete göre son 12 ay içinde gençlerin ve yetişkinlerin örgün ve yaygın eğitim ve öğretime katılma oranı

4.4. 2030'a kadar istihdam, insana yakışır işlerde çalışma ve girişimciliğe yönelik teknik ve mesleki becerileri de kapsayan ilgili becerilere sahip gençlerin ve yetişkinlerin sayısının önemli ölçüde artırılması

4.4.1. Yetenek tipine göre bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) yeteneğine sahip genç ve yetişkinlerin oranı

4.5. 2030'a kadar eğitim alanındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kaldırılması ve engelliler, yerliler ve kırılgan durumdaki çocuklar dâhil, kırılgan insanların her düzeyde eğitim ve mesleki eğitime eşit biçimde erişimlerinin sağlanması

4.5.1. Bu listede ayrıştırılabilecek tüm eğitim göstergeleri için parite endeksleri (veri elverişliliğine bağlı olarak kadın/erkek, kır/kent, en alt/en üst servet yüzde 20'likleri ve engellilik durumu, yerli insanlar ve çatışmalardan etkilenenler gibi diğerleri)

4.6. 2030'a kadar bütün gençlerin ve hem kadın hem de erkek olmak üzere yetişkinlerin büyük bir bölümünün okuryazar olmasının ve matematiksel beceriler kazanmasının güvence altına alınması

4.6.1. Cinsiyete ayrımında, (a) okuryazarlık ve (b) aritmetik becerilerde işlevsel açıdan en az belirli bir düzeyde yeterliliğe sahip belirli bir yaş grubundaki nüfusun yüzdesi

4.7. 2030'a kadar sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir yaşam tarzları için eğitim, insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, barış ve şiddete başvurmama kültürünün geliştirilmesi, dünya vatandaşlığı ve kültürel çeşitliliğin ve kültürün sürdürülebilir kalkınmaya katkısının takdiri yoluyla bütün öğrenciler tarafından sürdürülebilir kalkınmanın ilerletilmesi için gereken bilgi ve becerinin kazanımının sağlanması

4.7.1. (i) Küresel vatandaşlık eğitiminin ve (ii) cinsiyet eşitliği ve insan hakları da dâhil olmak üzere sürdürülebilir kalkınma için eğitiminin; (a) milli eğitim politikalarının, (b) müfredatın, (c) öğretmen eğitiminin ve (d) öğrenci değerlendirmenin tüm düzeylerinde yaygın hâle gelmesi

4.a. Çocuklara, engellilere, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı eğitim olanaklarının yaratılması ve geliştirilmesi ve herkes için güvenli, şiddete dayalı olmayan, kapsayıcı ve etkili öğrenme ortamlarının oluşturulması

4.a.1. (a) Elektrik; (b) pedagojik amaçlarla internet; (c) pedagojik amaçlarla bilgisayar; (d) engelli öğrencilere uyarlanmış altyapı ve malzemeler; (e) temel içme suyu; (f) tekil ve cinsiyete göre ayrılmış temel sağlık koruma imkanları ve (g) temel el yıkama imkanları (her bir WASH göstergesi tanımları gereği) erişimi olan okulların oranı

4.b. 2020'ye kadar en az gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan küçük ada devletleri ve Afrika ülkeleri başta olmak üzere gelişmekte olan ülkelere, gelişmiş ve diğer gelişmekte olan ülkelerdeki mesleki eğitim programlarını ve bilgi ve iletişim teknolojileri programlarını, teknik programları, mühendislik programlarını ve bilimsel programları kapsayan yüksek öğrenim programlarına kayıt olanağı sunan bursların sayısının küresel olarak önemli ölçüde artırılması

4.b.1. Sektör ve çalışma çeşidine göre burslar için resmi kalkınma yardımı transferleri hacmi

4.c. 2030'a kadar özellikle en az gelişmiş ülkeler ve geliştirmekte olan küçük ada devletleri başta olmak üzere geliştirmekte olan ülkelerdeki öğretmen eğitimi için uluslararası iş birliğinin sağlanması aracılığıyla nitelikli öğretmen tedarikinin önemli ölçüde artırılması

4.c.1. Belirli bir ülkede, (a) okul öncesi; (b) ilköğretim; (c) ortaokul ve (d) lise düzeylerinde geçerli seviyede öğretim için gerekli olan hizmet öncesi veya hizmet içi en az asgari düzeyde düzenlenen öğretmen eğitimi (örneğin pedagojik eğitim) almış öğretmenlerin oranı (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Tablo 4: SKA 4 - Nitelikli Eğitim - Türkiye 2024 Verileri

SKA 4 - Nitelikli Eğitim		Değer	Yıl	Derecelendirme	Trend
Okul öncesi öğrenime katılım oranı (4-6 yaş arası çocukların %'si)	67.8	2021	●	↓	
Net ilköğretim okullaşma oranı (%)	99.8	2021	●	↑	
Ortaöğretim tamamlama oranı (%)	93.4	2021	●	→	
Okuryazarlık oranı (15-24 yaş arası nüfusun %'si)	99.9	2019	●	●	
Üçüncül eğitim kazanımı (25-34 yaş arası nüfusun %'si)	41.2	2022	●	↑	
PISA puanı (en kötü 0-600 en iyi)	461.7	2022	●	↑	
Sosyo-ekonomik durum ile açıklanan fen performansındaki değişim (%)	12.6	2022	●	↓	
Fen bilimlerinde başarısız olanlar (15 yaşındakilerin %'si)	38.7	2022	●	↗	

Kaynak: (UN SDSN, 2024)

Dünyadan Seçilmiş Örnekler

BRAC Eğitim Programı / BRAC Education Programme

Her çocuk neşeli, kapsayıcı ve kaliteli öğrenme fırsatlarını hak eder amacıyla yola çıkan BRAC, devlet okullarından ayrılan çocuklara yaygın ilköğretim sunmayı, dezavantajlı bölgelerdeki kız çocuklarına odaklanarak erken eğitimden ergenliğe kadar eksiksiz bir eğitim fırsatları sistemi oluşturmayı amaçlamaktadır. Ötekileştirilmiş topluluklara eğitim sunmak, BRAC'ın çalışmalarının merkezinde yer almakta ve bu çocukların şoklarla başa çıkabilen ve zorlukların üstesinden gelebilen aktif, katılımcı ve dirençli yetişkinlere dönüşmesini sağlamaktadır.

Program 1985 yılında, Bangladeş'te Herkes için Eğitim (EFA) hedefine ulaşılmasına önemli ölçüde katkıda bulunmak amacıyla, özellikle yoksul, kırsal kesimdeki çocukları, özellikle de kız çocuklarını hedef alarak başlamıştır. Bu model, temel okuma, yazma, sayısal beceriler ve yaşam becerileri kazandırmak için tasarlanmıştır. Program, kız çocuklarını eğitime teşvik etmek, fakir ailelerden gelen, etnik azınlıklardan ve özel ihtiyaçları olan çocuklara nitelikli eğitim sağlamak, kırsal bölgelerde yaşayan düşük gelirli ve diğer dezavantajlı topluluklar için ortaöğretim ve sürekli eğitim programları uygulamak gibi temel hedeflere sahiptir. Bangladeş'teki ödüllü okullarından 14 milyon çocuk mezun olmuş ve öğrenme modelleri dünya çapında hükümetler tarafından benimsenmiştir. Bangladeş'in dört bir yanındaki 3 milyona yakın insan okullar, gençlik kulüpleri ve çok amaçlı öğrenme merkezleri aracılığıyla okuma, sosyalleşme ve öğrenme faaliyetlerine katılmaktadır. Ayrıca, program kapsamında 35 bin öğrenme merkezi kurulmuş ve eğitim programı aracılığıyla 1 milyon öğrenciye ulaşılmıştır (Education: BRAC, 2024).

CAMFED (Campaign for Female Education)

CAMFED, Gana, Malavi, Tanzanya, Zambiya ve Zimbabve'deki en dışlanmış kız çocuklarından bazılarını okula gitmeleri, öğrenmeleri, gelişmeleri ve aileleri ve toplumları için değişime öncülük etmeleri için desteklemektedir. CAMFED'in programları, kız çocuklarının öğrenmek, gelişmek ve liderlik etmek için ihtiyaç duydukları finansal ve sosyal desteği sağlayarak yoksulluk ve eşitsizlikle mücadele etmektedir.

Program, her çocuğun kaliteli eğitim hakkını güvence altına almak için toplumlarıyla ortaklık kuran CAMFED Derneğindeki genç kadın liderler tarafından yürütülmektedir. Kızların liderlik becerilerini geliştirmek ve onları güçlendirmek ve kızların eğitiminin toplum üzerindeki etkisini artırmak gibi temel hedeflere sahip olan program 1993 yılından bu yana Gana, Tanzanya, Malavi, Zambiya ve Zimbabve'de 1,8 milyonu ortaokulda okuyan kız çocukları olmak üzere 6.476.311 çocuğun okula gitmesine destek olmuştur. CAMFED tarafından desteklenen kız çocuklarının okulu bırakma ihtimalinin üç kat daha az olduğu kanıtlanmıştır. CAMFED tarafından desteklenen kız çocuklarının öğrenme çıktıları önemli ölçüde iyileşmiştir ve yüzde 95'i yaşam hedeflerini daha iyi şekillendirebildiklerini söylemektedir. Bu ağ sayesinde genç kadınlar yaşam, finans, iş ve liderlik becerileri, sağlık ve refah konularında manevi desteğe ve pratik eğitime erişim kazanmakta ve istihdam ve ileri eğitim fırsatlarına erişebilmektedir. Ağ, genç kadınların farklı sektörler ve istihdam alanları arasında bağlantı kurmasına olanak sağlamaktadır (Our Programs: CAMFED, 2024).

UNESCO Küresel Eğitim Hareketi Global Education Coalition (GEC)

UNESCO'nun Küresel Eğitim Koalisyonu, COVID-19 salgınının dünya çapında okulların kapanmasına neden olması ve mevcut eğitim eşitsizliklerini artırması üzerine Mart 2020'de kurulmuştur. GEC'in amacı, herkes için kapsayıcı ve adil bir kaliteli eğitim sağlamayı ve her yaşta yetişkin için yaşam boyu öğrenmeyi teşvik etmeyi amaçlayan Sürdürülebilir Kalkınma Amacı 4 – Nitelikli Eğitim'e ulaşmaktır.

Koalisyon, Bağlanabilirlik (Connectivity), toplumsal cinsiyet ve öğretmenler olmak üzere üç ana temaya odaklanmaktadır. Bu alanlarda desteği harekete geçirmektir. Pandemi sırasında ve sonrasında eğitim hakkını korumak için çeşitli sektörlerden 200 üyeyi bir araya getiren bir iş birliği ve değişim platformu olarak hizmet vermektedir. Koalisyonun çıktıları arasında ortakların Küresel Girişim Ödülleri (GSA) gibi girişimlere dâhil edilmesi ve Küresel Eğitim Ortaklığı (GPE) tarafından finanse edilen UNESCO-Dünya Bankası-UNICEF Konsorsiyumu gibi girişimler aracılığıyla bölgesel ve ulusal düzeylerde eylemlerin yönlendirilmesi yer almaktadır. Koalisyon, şu anda 112 ülkede 400 milyon öğrenciyi ve 12 milyon öğretmeni etkileyen 233 projede yer almaktadır. Hareket, pandemi döneminde 100 milyondan fazla öğrenciyi uzaktan öğrenme imkânı sağlanarak 50'den fazla ülkede eğitim sistemlerinin iyileştirilmesine yardımcı olmuştur. Aynı zamanda, GEC, Ukrayna'da 1 milyondan fazla öğrenciyi psikolojik ve sosyal destek sağlamıştır (UNESCO's Global Education Coalition, 2024).

Türkiye'den Seçilmiş Örnekler

Kardelenler Projesi

“Kardelenler” Projesi, ekonomik sıkıntılar nedeniyle okul eğitimlerine devam edemeyen kız çocuklarına eşitlik sağlayarak, onları yetkin bireyler haline getirmeyi hedeflemiştir. Bu proje, kız çocuklarının eğitim fırsatlarına erişimini artırarak, kendi hayatlarını kontrol etmelerine ve toplumsal kalkınmaya katkı sağlamalarına yardımcı olmaktadır. 2000 yılında başlatılan bu girişim, azimli ve kararlı 5.000 kız öğrenciyi Türkiye genelinde eğitim bursu sağlayarak hayata geçirilmiştir. Proje yürütücüleri, 2007 yılında her yıl 10.000 burs sağlamak için çaba sarf ederek kapsamını genişletmiştir. Bu süreçte, yaklaşık 100.000 burs verilmiş, 28.000'den fazla öğrenciyeye erişim sağlanmış ve 15.000'den fazla “Kardelen” lisesi mezunu ile 1.500'den fazla “Kardelen” üniversite mezunu yetişmiştir. Bursiyerlere, akademik ve psikolojik destek, etüt programları, çeşitli eğitim materyalleri ve mentorluk gibi hizmetler de sunulmaktadır.

“Kardelenler” Projesi, Birleşmiş Milletler’de örnek bir girişim olarak tanınmış ve ulusal ve uluslararası birçok ödül kazanmıştır. Toplumsal sorumluluk projelerini değerlendiren ve en başarılı olanları belirleyen bir organizasyon olan Amerika merkezli Foundation of Women Executives in Public Relations (WEPR) tarafından “Kardelenler- Çağdaş Türkiye’nin Çağdaş Kızları” projesi 2002 yılında “Crystal Obelisk” ödülüne layık görülmüştür. Ayrıca, European Sponsorship Association (ESA) tarafından “Topluma Fayda Sağlayan Sponsorluk Projeleri” dalında 2008 yılında “Kardelenler Projesi” büyük ödül kazanmıştır. Projenin devamını sağlamak amacıyla geliştirilen “Kardelenler Gelişim Yolculuğu” adlı eğitim modeli, 2000’den fazla çevrimiçi eğitim içeriği ile üniversite öğrencisi olan Kardelenler’e destek sağlamak üzere tasarlanmıştır (Kardelenler: Turkcell, 2013).

Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH) Projesi

Fatih Projesi, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından başlatılan ve Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından yönetilen bir girişimdir. Bu proje, dijital eğitimi geliştirmeyi ve altyapıyı güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı ve Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı iş birliğiyle yürütülen Fatih Projesi, okullara, öğretmenlere ve öğrencilere çeşitli destekler sağlamaktadır.

Fatih Projesi, dijital içerik sunma, öğretmenlerin eğitimi, altyapı desteği, akıllı/etkileşimli tahta ve tablet bilgisayar desteği gibi hizmetleri içermektedir. Bu girişim, eğitimde fırsatları genişletmeyi ve teknolojiyi eğitim süreçlerinde etkili bir şekilde kullanmayı amaçlamaktadır. Türkiye genelinde 47.722 okulda uygulanan Fatih Projesi, dijital platform EBA ile birlikte tüm Türkiye’ye hizmet vermektedir. Proje, Türkiye’deki tüm öğrencilere en iyi eğitim fırsatlarını sunmayı ve eğitimde fırsat eşitliğini sağlamayı hedeflemektedir. Ayrıca, okulların eğitim ve altyapı ihtiyaçlarını karşılamak için akıllı tahta, bilgisayar, kablosuz ve kablolu internet gibi teknolojik destekler sağlamayı amaçlamaktadır. VPN ve genişbant internet erişimi sağlama, altyapı iyileştirmeleri, yüksek hızlı internet bağlantısı, akıllı tahta ve bilgisayar gibi teknolojik araçlar, kablolu ve kablosuz internet erişimi, teknolojik imkanlar (örneğin 3D yazıcılar) gibi hedefler, projenin okullara yönelik hizmetlerini kapsamaktadır (FATİH Projesi, 2024).

Bir Kız Gelecek Programı

Koruncuk Vakfı ile Allianz Türkiye’nin bir araya gelerek başlattığı “Bir Kız Gelecek” Programı, dezavantajlı durumda olan kız çocuklarının temel ihtiyaçlarına erişimini ve eğitim haklarını desteklemeyi hedeflemektedir. Program kapsamında, depremden etkilenen kız çocuklarına Koruncuk Vakfı’na katılma imkânı sağlanacak ve yeni bir yurt binası inşa edilerek vakfın kapa-

sitesi artırılabilecektir. Ayrıca, kız çocuklarına üniversite bursu verilerek eğitimleri desteklenecek ve istihdam imkanları sağlanacaktır.

Programın odak alanları arasında insan odaklı çözümler, kurum odaklı destekler, üniversite eğitimi ve gelişim ile istihdam fırsatları yer almaktadır. Bu çerçevede, kız çocuklarına sağlık, eğitim, barınma ve danışmanlık hizmetleri sunulacak, Koruncuk Vakfı'nın kapasitesi artırılacak ve kızların meslek sahibi olmaları ve iş sahibi olmaları teşvik edilmesi amaçlanmaktadır. Uzun vadeli ve dört aşamalı bir program tasarlanmıştır. "Bir Kız Gelecek" projesinin "Bireysel Gelişim" aşamasında, 6 Şubat depreminden etkilenen yirmi beş kız çocuğu, Koruncuk Vakfı'nda dört yıl boyunca desteklenecektir. Bu çocuklara, toplumda güçlü, özgüvenli ve değerli bireyler olarak yer almalarını sağlamak için sosyo-ekonomik yönden koruyucu ve iyileştirici çözümler sunulacaktır. Programın "Kurumsal Gelişim" aşamasında, vakfın daha fazla kız çocuğunu desteklemesi için çalışmalar yapılacaktır. Yapılacak yeni yurt binasıyla birlikte vakfın kapasitesi yaklaşık iki kat artacaktır. "Eğitim Odaklı" aşamada, liseyi bitiren kız öğrencilere destek sağlanacak. Başarı koşulu olmaksızın üniversiteye kabul edilen tüm kız öğrencilere üniversite eğitimleri boyunca destek verilecektir. "Kariyer ve İstihdam Odaklı" aşamada ise, kızların meslek sahibi olmaları ve eğitim sonrası kendi ayakları üzerinde durmaları hedeflenmektedir (Koruncuk, Bir Kız Gelecek, 2023).

300 OSB'ye 300 Meslek Lisesi Projesi

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Millî Eğitim Bakanlığı'nın birlikte yürüttüğü proje, Türkiye'nin bilim politikalarına uygun olarak insan kaynaklarının geliştirilmesine odaklanarak, teknoloji ve sanayinin ilerlemesini, eğitim kalitesinin yükseltilmesini ve sanayi 4.0'ın öncüsü olmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda, gençlerin geleceğe daha iyi hazırlanmaları ve ülkenin geleceğine katkıda bulunmaları özellikle vurgulanmaktadır.

Projede, Türkiye genelinde 300 Organize Sanayi Bölgesi (OSB) içinde en az 300 teknik lise kurulması öngörülmektedir. Bu çerçevede, OSB'lerde faaliyet gösteren sektörlerle uygun atölye ve laboratuvarlarda öğretmenlere pratik eğitimler sunulması planlanmaktadır. Ayrıca, öğrencilere işletmelerde staj yapma fırsatı sağlanacak ve çalışanlara yönelik meslek geliştirme ve uyum kursları düzenlenecektir. Teknik liselerde uygulanacak teorik ve pratik eğitim programları ile nitelikli ara elemanların yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu şekilde, eğitim kalitesinin artırılmasıyla birlikte mezun olan öğrencilerin sektörü tanımaları ve işsizlikle karşılaşmamları hedeflenmektedir (Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığıyla OSB'lere Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri için Protokol, 2017).

SKA 5 TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ

SKA 5, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve tüm kadın ve kız çocuklarının güçlendirilmesi için tasarlanmıştır.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Amacının Önemi ve Gelişimi

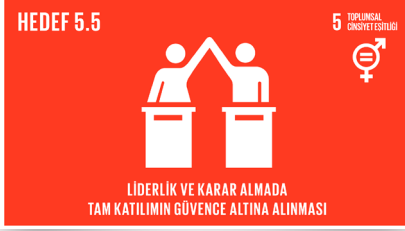
SKA 5, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamayı ve kadın ile kız çocuklarını güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Eğitim, iş gücü, siyasi temsil gibi birçok alanda kadınlar ve kız çocukları eşitsizlikle karşı karşıya kalmaktadır. Günümüzde, her 3 kadından 1'i şiddete uğramakta ve kadınlar erkeklerden daha az kazanmaya devam etmektedir. Kadınların liderlik rollerindeki temsil oranı düşük, çocuk yaşta evliliklerin önüne henüz geçilememiştir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini sona erdirmek, toplumların refahının artmasına ve kalkınmanın hızlanmasına katkı sağlamaktadır. SKA 5, kadınların liderlik rollerindeki temsil oranlarının artmasına, cinsiyet temelli şiddetin sona erdirilmesine ve eşit erişimi sağlanmasına ulaşılmasını amaçlamaktadır.

SKA 5, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamayı ve kadın ile kız çocuklarınını güçlendirmeyi hedeflemektedir. Birleşmiş Milletler'e göre, toplumsal cinsiyet eşitliği temel bir insan hakkıdır ve aynı zamanda barışçıl, müreffeh ve sürdürülebilir bir dünya kurmak için kritik bir faktördür. Toplumsal cinsiyet eşitliği sağlandığında, aileler, toplumlar ve ekonomiler daha sağlıklı, dengeli ve güçlü hale gelir. Birleşmiş Milletler'in verilerine göre, kadınlar ve kız çocukları dünya nüfusunun yarısını oluşturmakta ve dolayısıyla dünyadaki insan potansiyelinin yarısını temsil etmektedir. Gerçek bir toplumsal cinsiyet eşitliği ile yaşam kalitesinin artırılması başarılı bir şekilde gerçekleşirse, tüm toplumlar küresel düzeyde fayda sağlayacaktır.

Son yıllarda, kız çocuklarının okullaşması, parlamento ve liderlik pozisyonlarında daha fazla kadının bulunması, erken yaşta evliliğe zorlanan kız çocuğu oranının düşmesi gibi konularda kademeli olarak ilerleme kaydedilmiştir. Ancak günümüzde hâlâ her 3 kadından 1'i şiddete maruz kalmakta ve kadınlar erkeklerden ortalama yüzde 16 daha az kazanmaktadır (Gender Pay Gap Statistics in 2024, 2024). Bir erkeğin kazandığı her bir dolar için kadınlar sadece 84 sent kazanmaktadır. Aynı zamanda, dünya genelindeki parlamenterlerin yalnızca yüzde 25'i kadın olup, her yıl 18 yaşından önce 12 milyon kız çocuğu evlendirilmektedir. Eğer mevcut trendler devam ederse, çocuk yaşta evliliklerin sona erdirilmesi için yaklaşık 300 yıl, ayrımcı yasaların kaldırılması için tahmini 286 yıl, kadınların güç ve liderlik rollerinde eşit temsil için yaklaşık 140 yıl ve ulusal parlamentolarda eşit temsilin sağlanması için tahmini 47 yıl gerekecektir (SDG 5: Gender equality, Iberdrola and its firm commitment to gender equality, 2024). Dünya çapında, kadınlar ve kız çocukları hâlâ birçok alanda eşitsizlikle karşı karşıya kalmaktadır. Eğitim, iş gücü, siyasi temsil ve toplumsal rollerde hâlâ eşitsizlikler mevcuttur. Bu eşitsizlikler, bireylerin haklarını ihlal etmekte kalmaz, aynı zamanda toplumların refahını ve gelişimini engellemektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, sadece kadınları değil, erkekleri ve çocukları da olumsuz etkilemektedir. Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü ayrımcılığın sona erdirilmesi, sadece temel bir insan hakkı olmakla kalmaz, aynı zamanda diğer kalkınma alanlarında da büyük etkiler yaratır.

SKA 5, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve kadınların ve kız çocuklarının toplumda eşit katılımını sağlamak için bir çerçeve sağlamaktadır. Bu amacın altında; kadınların liderlik rollerinde daha fazla temsil edilmesi, cinsiyet eşitliği yasalarının ve politikalarının güçlendirilmesi, cinsiyet temelli şiddetin sona erdirilmesi ve eğitim ve sağlık hizmetlerine eşit erişimin sağlanması yer almaktadır.

Alt Hedefler:

5.1. Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü ayrımcılığın her yerde sona erdirilmesi

5.1.1. Cinsiyet temelinde ayrımcılık yapmama ve eşitliği uygulama, güçlendirme ve teşvik eden yasal çerçevelerin yürürlükte olup olmaması

5.2. Kamu alanları ve özel alanlarda, bütün kadınlara ve kız çocuklarına yönelik, kadın ticareti, cinsel ve her türlü istismarı da kapsayan şiddetin her türünün ortadan kaldırılması

5.2.1. Şiddetin türüne ve yaşa göre, son 12 ay içinde mevcut ya da eski partneri tarafından fiziksel, cinsel ya da psikolojik şiddete maruz kalan daha önce ilişkisi olmuş 15 yaş ve üzeri yaştaki kadın ve kızların oranı

5.2.2. Yaşa ve olayın oluş yerine göre, son 12 ay içinde partneri dışındaki biri tarafından cinsel şiddete maruz kalan 15 yaş ve üstü kadın ve kızların oranı

5.3. Çocuk evliliği, erken yaşta zorla evlendirilme ve kadın sünneti gibi bütün zararlı uygulamaların ortadan kaldırılması

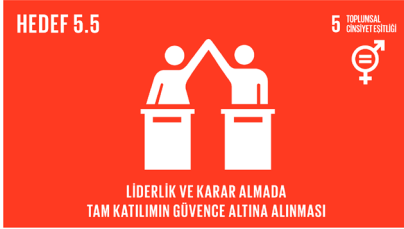
5.3.1. 15 yaşından önce ve 18 yaşından önce evlenmiş ya da bir birliktelikte olmuş 20-24 yaştaki kadınların oranı

5.3.2. Yaşa göre, kadın sünneti/kesme geçirmiş 15-49 yaş arası kadın ve kızların oranı

5.4. Ücretsiz bakım ve ev işlerinin kamu hizmetleri, altyapı ve sosyal koruma politikalarının sağlanması ve hane ve aile içinde sorumluluğun ulusal açıdan uygun bir biçimde paylaşılmasının geliştirilmesi yoluyla tanınması ve değer görmesi

5.4.1. Cinsiyet, yaş ve yere göre ücretsiz ev işleri ve bakıcılık için harcanan zamanın oranı

5.5. Kadınların siyasi, ekonomik ve sosyal hayatın karar verme süreçlerine tam ve etkin bir biçimde katılımlarının ve kadınlara karar verme mekanizmalarında, her düzeyde lider olabilmeleri için eşit fırsatlar tanınmasının güvence altına alınması

5.5.1. Yerel yönetimler ve ulusal parlamentolardaki kadınların sandalye oranı

5.5.2. Yöneticilik pozisyonlarındaki kadınların oranı

5.6. Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Programı, Pekin Eylem Platformu ve bunların gözden geçirme konferansları sonucunda ortaya çıkan konferans çıktılarına uygun olarak cinsel sağlık ve üreme sağlığı haklarına evrensel erişimin sağlanması

5.6.1. Gebelik önleyici uygulamaların kullanımı, cinsel ilişkileri ve üreme sağlığına ilişkin kendi bilinçli kararlarını veren 15-49 yaş kadınların oranı

5.6.2. 15-49 yaş kadınlara cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin bilgi ve eğitime erişimi kanun ve yönetmeliklerle garanti eden ülkelerin sayısı

5.a. Kadınların ekonomik kaynaklara ulaşma, toprak ve diğer mülk türlerine sahip olma ve üzerlerinde kontrol kurabilme, finansal hizmetler, miras ve doğal kaynaklara erişimleri gibi konularda ulusal yasalara uygun olarak eşit haklara sahip olmaları için reformlar yapılması

5.a.1. (a) Cinsiyet ayrımında, tarımsal arazi üzerinde mülkiyet veya güvenceli haklara sahip toplam tarımsal nüfus oranı ve (b) kullanım hakkı ayrımında, tarım arazisi sahipleri veya hak sahipleri arasında kadınların oranı

5.a.2. Toprak sahipliği ve/veya kontrolünde kadınların eşit haklarını garantileyen yasal çerçeveleri olan (örf ve âdet hukuku dâhil) ülkelerin oranı

5.b. Kadınların güçlenmelerinin ilerletilmesi için özellikle bilgi ve iletişim teknolojileri olmak üzere etkinleştirme teknolojisinin kullanımının geliştirilmesi

5.b.1. Cinsiyete göre cep telefonu sahibi bireylerin oranı

5.c. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ilerletilmesi ve kadınların ve kız çocuklarının her düzeyde güçlenmeleri için sağlam politikaların ve yasal olarak uygulanabilir mevzuatların kabul edilmesi ve güçlendirilmesi

5.c.1. Cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi için kamu ödenekleri yapan ve izleme sistemleri olan ülkelerin oranı (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

**Tablo 5: SKA 5 - Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
Türkiye 2024 Verileri**

SKA 5 - Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Değer Yıl Derecelendirme Trend
Aile planlaması talebinin modern yöntemlerle karşılanması (15-49 yaş arası kadınların %'si)	60.2	2018 ● ●
Alınan ortalama eğitim yılının kadın-erkek oranı (%)	84.4	2022 ● →
Kadın-erkek işgücüne katılım oranı (%)	49.4	2023 ● →
Ulusal parlamentoda kadınların sahip olduğu sandalye sayısı (%)	19.9	2024 ● →
Cinsiyete dayalı ücret farkı (erkek medyan ücretinin %'si)	10.0	2018 ● ●

Kaynak: (UN SDSN, 2024)

Dünyadan Seçilmiş Örnekler

HeForShe

HeForShe, Birleşmiş Milletler Kadınlar Örgütü (UN Women) tarafından başlatılan küresel bir dayanışma hareketidir. Bu girişim, erkekleri sadece hayatlarındaki kadınları desteklemek için değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliğinin norm olduğu bir dünyadan kazançlı çıkacak bireyler olarak toplumsal cinsiyet eşitliği hareketine aktif olarak katılmaya çağırılmaktadır. 2014 yılından bugüne kadar, dünya çapında 2,1 milyon kişi HeForShe'ye destek vermiştir. HeForShe hareketi, erkekleri ve çocukları kadınların güçlenmesi için bir müttefik olarak görerek toplumsal cinsiyet eşitliğine yenilikçi bir yaklaşım getirmiştir. HeForShe, toplumsal cinsiyet eşitliğini, özellikle de tüm cinsiyetleri olumsuz etkileyen zararlı toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını ve varsayımlarını ele almayı ve bunlara dikkat çekmeyi amaçlamaktadır.

HeForShe'nin temel ilkesi, cinsiyetten bağımsız olarak herkese eşit muamele edilmesi ile gerçek eşitlik sağlanabileceğidir. Herkesin eşitliği bu hareketin temel hedefidir. Küresel bir hareket olan HeForShe, toplumsal cinsiyet eşitliğini ilerletmeye çalışan liderlerle iş birliği yapmaktadır. HeForShe Şampiyonları, vermiş oldukları taahhütlerine dayalı olarak kanıtlanmış çözümler oluşturmaktadırlar. HeForShe ayrıca destekçilerine yararlı kaynaklar sunmaktadır. 2023 HeForShe Etki Raporu, HeForShe Şampiyonlarının toplumsal cinsiyet eşitliğinin ilerletilmesinde yarattığı olumlu etkiyi gözler önüne sermektedir. Şampiyonlar, Kadının Güçlenmesi Prensipleri kapsamında verdikleri taahhütler aracılığıyla, kuruluşlarındaki kadın temsiline ilişkin etki öyküleri ve veriler sağlamışlardır. Kurumsal Şampiyonlar, kadınların Yönetim Kurullarına katılımını en az yüzde 40'a çıkarmış ve genel kadın işe alımını iyileştirmiştir. Üyeler, liderlik ve teknik roller, MBA programları, polislik ve spor rollerinde kadın temsiline artırılmasının yanı sıra yönetim ekiplerinde cinsiyet dengesinin sağlanması da dâhil olmak üzere 25'ten fazla taahhütte ilerlemeyi izlemeyi taahhüt etmiştir (We Are The United Nations Global Solidarity Movement for Gender Equality, 2024).

Girls Not Brides

Girls Not Brides, 100'den fazla ülkeden 1.400'den fazla sivil toplum kuruluşunu kapsayan küresel bir ağıdır. Organizasyonun temel amacı kız çocukları ve kadınların erkek çocukları ve erkeklerle eşit statüye sahip olduğu ve yaşamlarının her alanında tam potansiyellerine ulaşabildikleri, çocuk yaşta evliliklerin olmadığı bir dünya yaratmaktır. Faaliyetler, çocuk yaşta evliliği önlemek için iş birliği yapmayı, risk altında olan veya evlendirilmiş

kız çocuklarını desteklemeyi, kız çocuklarının seslerini yükseltmeyi, sağlık ve eğitim haklarını savunmayı, çocuk yaşta evliliği sona erdirmeye çabalarını artırmayı, zararlı etkileri hakkında farkındalık yaratmayı, kuruluşlar arasında öğrenmeyi ve koordinasyonu kolaylaştırmayı ve çocuk yaşta evliliği sona erdirmek için gerekli desteği harekete geçirmeyi içermektedir.

Girls Not Brides, 2023 yılında çocuk gelinlerinin yaşamlarını iyileştirmek ve haklarını korumak için çeşitli başarılar elde etmiştir. Örgüt, 2023 yılı boyunca dünya genelinde 1400'den fazla sivil toplum kuruluşuyla birlikte çalışarak çocuk gelinlerin ve kadınların haklarını koruma ve geliştirme konusunda etkili adımlar atmıştır. Bu kapsamda, çocuk gelinlerin ve kadınların yaşamlarını etkileyen çatışma, kriz ve iklim değişikliği gibi faktörlerin gerçek boyutlarının ortaya konulması ve çözüm önerileri geliştirilmesi için çalışmalar yürütülmüştür. Üyelerin yüzde 90'ı Girls Not Brides üyesi olmanın faydalarını belirtmiş ve yüzde 70'i örgütün düzenlediği etkinlikler sayesinde bilgi ve kapasitelerinin arttığını ifade etmiştir (Girls Not Brides: The Global Partnership to End Child Marriage, 2024).

Birleşmiş Milletler Kadın Barış ve İnsani Yardım Fonu (WPHF) Women's Peace and Humanitarian Fund

Birleşmiş Milletler Kadın Barış ve İnsani Yardım Fonu (WPHF), dünya çapında çatışma ve kriz ortamlarında yerel ve tabandan gelen kadın sivil toplum liderlerini ve onların örgütlerini destekler. WPHF, kadın barış inşacıları, hümaniterler ve insan hakları savunucuları için uygun finansman ve yetenek desteği sağlayarak seslerini güçlendirir ve kadın liderlerin ihtiyaçlarını karşılar. Kadınlar ve kız çocukları, insani krizler ve çatışma ortamlarında orantısız etkilerle karşı karşıya kalmalarına rağmen, karar alma süreçlerinde sıklıkla dışlanmaktadır. WPHF, barışçıl ve toplumsal cinsiyet eşitliğine sahip toplumlara ulaşma temel hedefiyle, çatışma ve insani yardım ortamlarında kadınların katılımı ve liderliği için eylem ve finansmanı yeniden canlandırmayı amaçlamaktadır. Bu hedef, kadınların çatışmaların önlenmesine ilişkin karar alma süreçlerine katılımlarının teşvik edilmesini, insani yardım faaliyetlerine katılımlarının artırılmasını, barış müzakerelerinde temsillerinin güçlendirilmesini, kadınların ve kız çocuklarının insan haklarının korunmasını ve ekonomik iyileşme çabalarına katılımlarının teşvik edilmesini içermektedir.

Burundi, Irak, Filistin, Filipinler, Uganda ve Kolombiya gibi çeşitli ülkelerdeki çatışma ve kriz ortamlarında, kadınların karar alma süreçlerine katılımı ve barışın inşası çabalarında önemli adımlar atılmıştır. 8.313 kadın, çatışma önleme süreçleriyle ilgili karar alma süreçlerine aktif olarak katılarak

25.000'den fazla çatışmayı topluluk ve yasal mekanizmalar yoluyla çözmüş veya önlemiştir. Dokuz ülkedeki 38 kadın hakları kuruluşundan 1.365 kadın, özellikle krizdeki topluluklar ve zorla yerinden edilmiş nüfuslar için insani yardım planlaması ve kriz müdahalesi için karar alma sürecine dâhil olmuştur. 1.177 kadın hakları kuruluşu, 11 ülkede kadın ve kız çocuklarının haklarını koruyan, ruh sağlığını ele alan ve cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle (SGBV) mücadele eden müdahaleleri savunmak ve uygulamak için iş birliği yapmıştır. Son olarak, 12 ülkede 3.304 kadın siyasi ve karar alma süreçlerine katılarak daha kapsayıcı yönetim ve temsile katkıda bulunmuştur (Support women: WPHF, 2024).

Türkiye'den Seçilmiş Örnekler

Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM) Projesi

Projenin hedefi, kadınların yaşadıkları zorlukları fark etmelerini, tanımlamalarını ve bu sorunlara karşı adım atmalarını sağlamak; kadınların kamusal alanda daha aktif rol almasını ve kamu hizmetlerinden daha fazla yararlanmalarını teşvik etmek; kadın istihdamını ve girişimciliğini destekleyerek fırsat eşitliğine katkıda bulunmak ve cinsiyet dengesiyle desteklenen bir kalkınma sürecini başlatmak ve böylece yerel ihtiyaçlara uygun, katılımcı toplum kalkınması odaklı tekrarlanabilir modeller geliştirmektir.

ÇATOM'larda uygulanan programlar şunlardır: i) Okuma-yazma, okul öncesi eğitim, anne eğitimi, bilgisayar becerileri, beslenme, ev ekonomisi gibi alanlarda eğitim programları, ii) Sağlık eğitimi, kısmi ve geziçi poliklinik hizmetleri gibi sağlık programları, iii) El sanatları, trikotaj, tekstil, kuaförlük, keçe işlemeciliği, yöresel bebek yapımı, gümüş işlemeciliği gibi beceri geliştirici programlar, gelir getirici atölyeler ve kadın girişimciliğini destekleyici programlar, iv) Sosyal ve kültürel programlar, hedef grupların sosyal destek hizmetlerine (burs, yeşil kart, aynı yardım, resmî nikah vb.) ulaşmasını kolaylaştıran sosyal destek programları.

ÇATOM'lar aracılığıyla düzenlenen etkinlikler ve hizmetlerden yıllık olarak ortalama 50-60 bin kişi yararlanmaktadır. Kasım 1995'ten bu yana Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) bölgesinde kurulan 45 ÇATOM'da genç kız ve kadınların durumlarının iyileştirilmesine yönelik sosyal, kültürel ve gelir getirici/becerilerini geliştiren programlar uygulanmaktadır. Özellikle son birkaç yılda ÇATOM'larda yıllık ortalama 500'e yakın genç kız ve kadın iş bulmuş ve çalışmaya başlamış, 40-50 kadın ise kendi işlerini kurarak işyeri açmıştır. Ocak-Aralık 2017 döneminde düzenli programlar aracılığıyla 36.465 kişiye, diğer etkinlik ve hizmetler aracılığıyla ise 99.755 kişiye ulaşılmıştır. Kasım 1995-Mart 2017 döneminde ÇATOM'lar aracılığıyla yürütülen düzenli prog-

ramlar aracılığıyla toplam 426.358 kişiye, diğer etkinlik ve hizmetler aracılığıyla ise 914.977 kişiye ulaşılmıştır (GAP ÇATOM Nedir?, 2024).

Kadın-Erkek Eşitliğine Duyarlı Planlama ve Bütçelemenin Uygulanması Projesi

“Türkiye’de Kadın-Erkek Eşitliğine Duyarlı Planlama ve Bütçelemenin Uygulanması Projesi”nde, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ana yararlanıcı, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ise eş yararlanıcı kurum olarak yer almakta olup, Avrupa Birliği (AB) ve Birleşmiş Milletler tarafından finanse edilmektedir. Bu kapsamda, Türkiye 23 ülke arasında kadın-erkek eşitliğine duyarlı bütçeleme uygulayan bir ülkedir.

Projenin genel hedefi, ulusal ve yerel düzeyde politika oluşturma ve bütçeleme süreçlerinin her aşamasında kadın-erkek eşitliği perspektifini sistematik ve sürdürülebilir bir şekilde entegre ederek kadınların güçlenmesine ve kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasına katkıda bulunmaktır. Bu doğrultuda, merkezi ve yerel yönetimlerde kadın-erkek eşitliğine duyarlı bütçeleme uygulamalarına ilişkin farkındalığı artırmak, kadınların ve erkeklerin eşit haklara, fırsatlara ve imkanlara erişimini gözeten plan ve programlar oluşturma kapasitesini artırmak ve kadın kuruluşlarının denetim ve izlenebilirlik altyapılarını güçlendirmek için kapasitelerini genişletmek gibi çıktılar hedeflenmektedir. Bu proje, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını ve Türkiye Cumhuriyeti 11. Kalkınma Planı’nın ana hedeflerini desteklemektedir. Ayrıca, T.C Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın “Türkiye’de Kadın-Erkek Eşitliğine Duyarlı Planlama ve Bütçeleme Projesi”, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün çalışmalarına yeni bir bakış açısı getirerek tüm taraflar için bir yol haritası oluşturmayı amaçlamaktadır (Türkiye’de Kadın-Erkek Eşitliğine Duyarlı Planlama ve Bütçeleme Projesi Bilgilendirme Seminerleri Başladı, 2021).

İş Dünyası Aile İçi Şiddete Karşı (BADV) Projesi

BADV Projesi, iş dünyasında aile içi şiddete karşı mücadele etmek amacıyla oluşturulmuştur. Proje, Sabancı Üniversitesi Kurumsal Yönetim Forumu tarafından yönetilmekte olup, Türkiye Sanayici İş Adamları Derneği (TÜSİAD), Sabancı Vakfı ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) tarafından desteklenmektedir. Aile içi şiddete karşı işyerlerinde destek sistemleri oluşturmayı ve kadına yönelik şiddeti görünür kılmayı amaçlayan proje, iş dünyasının kaynaklarını kullanarak şiddetle mücadele önlemleri ve destek mekanizmaları geliştirmeyi hedeflemektedir. Ayrıca, işyerlerinde kadın hakları ve cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık yaratmayı ve kadınların iş yaşamında etkinliklerini artırmayı desteklemektedir.

Proje, iş dünyasının kaynaklarını kullanarak aile içi şiddete karşı çözümler ve destek mekanizmaları geliştirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca işyerlerinde kadın hakları ve cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık yaratmayı ve kadınların iş yaşamında etkin bir şekilde yer almalarını sağlamayı hedeflemektedir. Türkiye genelinde, aile içi şiddeti önlemeye ve azaltmaya yönelik politikalar ve mekanizmaların yaygınlaştırılması sağlanmaktadır. Şimdiye kadar, 73 şirketten temsilciler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği eğitim programlarına katılmıştır. Bu şirketler İstanbul, Antalya, İzmir ve Bursa gibi çeşitli şehirlerde faaliyet göstermektedir. Proje, şirketlerin sürdürülebilir bir şekilde aile içi şiddete karşı önlemler almasına destek olmayı amaçlamaktadır. Proje ortakları, uyguladıkları kurum içi politikaları değerlendirebilmek için özel bir değerlendirme formu oluşturmuşlardır. Bu form, politikaların etkinliğini ölçmeyi ve daha etkili hale getirmek için gerekli adımları belirlemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, 2021'in başında, işverenlerin ve yerel yönetimlerin ev içi şiddete maruz kalan çalışanlarına destek olmak için politikalar geliştirmelerine yardımcı olacak bir kılavuz yayımlanmıştır (İş Dünyası Ev İçi Şiddete Karşı Şirketler Ağı, 2022).

SKA 6 TEMİZ SU VE SANİTASYON

2030'a kadar herkes için temiz su ve sanitasyona erişim amaçlanmaktadır.

Temiz Su ve Sanitasyon Amacının Önemi ve Gelişimi

SKA 6, 2030'a kadar temiz su ve sanitasyona herkesin erişimini sağlamayı amaçlamaktadır. Su kaynaklarına erişim ve sanitasyon alanında ilerlemeler kaydedilmiş olsa da özellikle kırsal ve gayri resmi yerleşimlerde bu kaynakların erişiminde eşitsizlikler devam etmektedir. Temiz su ve uygun sanitasyon, halk sağlığının iyileştirilmesinin yanı sıra, yoksulluk, toplumsal cinsiyet eşitliği ve çevresel sürdürülebilirlik gibi diğer amaçlarda da ilerleme kaydedilmesinde öneme sahiptir. Gelecek nesiller için sürdürülebilir bir gelecek yaratılması adına hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörün iş birliği ve altyapı yatırımları önem arz etmektedir.

Sürdürülebilir kalkınmanın arayışında, Temiz Su ve Sanitasyon amacının 2030 yılına kadar herkes için erişilebilir ve sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu amaç, su ve sanitasyon alanında önemli ilerlemeler kaydedilmesine rağmen, devam eden zorluklar nedeniyle acil eylem gerekliliğini vurgulamaktadır.

SKA 6'nın ilerletilmesinde kayda değer başarılarından biri, dünya çapında iyileştirilmiş su kaynaklarına erişimin artması olmuştur. Bu ilerleme, suyla ilgili hastalıkların azaltılması ve genel halk sağlığının iyileştirilmesi yönünde bir sıçrama anlamına gelmektedir. Ayrıca, verimli su kullanımı ve tasarrufunu teşvik eden girişimler ivme kazanmış olup, özellikle iklim değişikliğine karşı hassas bölgelerde su kıtlığıyla mücadele için hayati önem taşımaktadır. Ayrıca, SKA 6'nın kritik bir unsuru olan sanitasyonda da gelişmeler kaydedilmiştir. Temel sanitasyon tesislerine erişimin yaygınlaştırılmasına yönelik çabalar milyonlarca insanın hayatını olumlu yönde etkilemiş ve kötü sanitasyon uygulamalarından kaynaklanan hastalıkların yaygınlığını azaltmıştır. Bununla birlikte, özellikle kırsal alanlarda ve gayri resmi yerleşim yerlerinde eşitsizlikler devam etmekte ve herkes için eşit erişim sağlamak için hedefe yönelik müdahalelere duyulan ihtiyaç vurgulanmaktadır. SKA 6'nın önemi sağlık sonuçlarının ötesine uzanmaktadır. Temiz su ve sanitasyona erişim, yoksulluğun azaltılması, toplumsal cinsiyet eşitliği ve çevresel sürdürülebilirlik de dâhil olmak üzere diğer sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla içsel olarak bağlantılıdır. Temiz su tarım, sanayi ve enerji üretimi için elzemdir; uygun sanitasyon ise ekosistemlerin korunması ve kirliliğin önlenmesi için hayati önem taşımaktadır.

SKA 6'nın potansiyelini tam olarak hayata geçirmek için hükümetler, Sivil Toplum Kuruluşları (STK), işletmeler ve toplumlar arasında iş birliğinin sağlanması elzemdir. Altyapı, teknoloji ve eğitime yapılan yatırımlar, mevcut eksiklikleri gidermek ve gelecekteki zorluklara karşı dayanıklılık oluşturmak için gerekli olacaktır. Temiz su ve sanitasyona öncelik vererek, gelecek nesiller için daha sürdürülebilir ve eşitlikçi bir geleceğin yolu açılmalıdır (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Alt Hedefler:

6.1. 2030'a kadar herkesin güvenilir ve erişilebilir içme suyuna evrensel ve eşit biçimde erişiminin güvence altına alınması.

6.1.1. Güvenilir şekilde yönetilen içme suyu hizmetlerini kullanan nüfusun oranı

6.2. 2030'a kadar herkesin yeterli temizlik ve sıhhi koşullara eşit biçimde erişiminin sağlanması ve kadınların, kız çocuklarının ve kırılgan durumda olan kişilerin ihtiyaçlarına özel önem göstererek kamuya açık alanlarda dışkılamanın sona erdirilmesi.

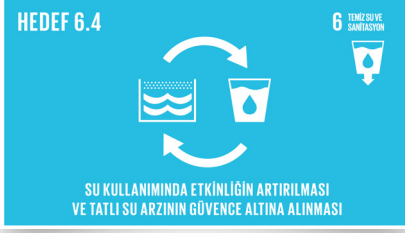
6.2.1. Sabun ve su ile el yıkama imkânı dâhil olmak üzere güvenilir şekilde yönetilen atıksu ve kanalizasyon hizmetlerini kullanan nüfusun oranı

6.3. 2030'a kadar kirliliği azaltarak, çöp boşaltmayı ortadan kaldırarak, zararlı kimyasalların ve maddelerin salımını en aza indirgeyerek, arıtılmış atık su oranını yarıya indirerek ve geri dönüşümü ve güvenli tekrar kullanımı küresel olarak ciddi ölçüde artırarak su kalitesinin yükseltilmesi.

6.3.1. Güvenilir şekilde arıtılmış atıksu oranı.

6.3.2. İyi su kalitesi çevresine sahip su alanlarının oranı.

6.4. 2030'a kadar bütün sektörlerde su kullanım etkinliğinin büyük ölçüde artırılması, su kıtlığı sorununu çözmek için sürdürülebilir tatlısu tedarikinin sağlanması ve su kıtlığından muzdarip insan sayısının önemli ölçüde azaltılması.

6.4.1. Zaman içinde su kullanım verimliliğindeki değişim.

6.4.2. Su stresinin düzeyi: kaynaklardan çekilen tatlı suyun mevcut tatlısu kaynaklarına oranı.

6.5. 2030'a kadar uygun görüldüğünde sınır ötesi iş birliği yoluyla her düzeyde bütünsel su kaynakları yönetimi uygulanması.

6.5.1. Entegre su kaynakları yönetimi uygulamasının derecesi (0-100).

6.5.2. Su iş birliği için operasyonel bir düzenleme ile sınır ötesi havza alanının oranı.

6.6. 2020'ye kadar dağları, ormanları, sulak alanları, nehirleri, akiferleri ve gölleri kapsayan su ekosistemlerinin korunması ve eski haline getirilmesi.

6.6.1. Suyla ilişkili ekosistemlerin kapsamının zaman içindeki değişimi

6.a. 2030'a kadar uluslararası iş birliğinin ve gelişmekte olan ülkelere su hasadı, tuzdan arındırma, su verimliliği, atık su arıtımı, geri dönüşüm ve tekrar kullanım teknolojileri gibi suyla ve sıhhi koşullarla ilgili faaliyetlerinde ve programlarında verilen kapasite geliştirme desteğinin artırılması. Devlet koordinasyonundaki harcama planının bir parçası olan su ve atıksu hizmetleri ile ilgili resmî kalkınma yardımının miktarı

6.b. Yerel halkların su ve sıhhi koşullar yönetiminin geliştirilmesine katılımlarının desteklenmesi ve güçlendirilmesi

6.b.1. Su ve atıksu hizmetlerinin yönetilmesinde yerel toplulukların katılımı için kurulu ve operasyonel politika ve prosedürleri olan yerel yönetim birimlerinin oranı (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Tablo 6: SKA 6 - Temiz Su ve Sanitasyon - Türkiye 2024 Verileri

SKA 6 - Temiz Su ve Sanitasyon	Değer	Yıl	Derecelendirme	Trend
En az temel içme suyu hizmetlerini kullanan nüfus (%)	97.0	2022	●	↗
En az temel sanitasyon hizmetlerini kullanan nüfus (%)	99.2	2022	●	↗
Tatlı su çekimi (mevcut tatlı su kaynaklarının %'si)	43.4	2021	●	↘
Arıtılan antropojenik atık su (%)	30.5	2020	●	●
İthalatta somutlaşan kıt su tüketimi (m3 H2O eq/kişi)	1,558.3	2024	●	→
Güvenli bir şekilde yönetilen su hizmetlerini kullanan nüfus (%)	NA	NA	●	●
Güvenli bir şekilde yönetilen sanitasyon hizmetlerini kullanan nüfus (%)	78.7	2022	●	↗

Kaynak: (UN SDSN, 2024)

Dünyadan Seçilmiş Örnekler

RecyclesPay Eğitim Projesi

RecyclesPay Eğitim projesi, Afrika Temizleme Girişimi tarafından uygulanan bir “Eğitim İçin Plastik” projesidir. Amacı, 2030 yılına kadar 10.000’den fazla savunmasız öğrencinin okul ücretini ödemektir. Düşük gelirlili toplulukları hedef alan bu program, ebeveynlere plastik şişeler ve teneke kutular, kâğıt, poşet, cam şişeler ve naylon gibi diğer geri dönüştürülebilir malzemeleri kullanarak çocuklarının okul ücretlerini ödeme fırsatı sunmaktadır. Proje, imkânları kısıtlı topluluklardan gelen çocukların okulda kalmasını sağlamakta, plastik atıkların çevreyi kirletmesini önlemek için yeni yollar belirlemekte ve hassas gruplar ve topluluklar arasında sürdürülebilir yaşamı teşvik etmektedir.

RecyclesPay Eğitim projesi, Nijerya ve diğer Afrika ülkelerinde artan plastik kirliliği ve okula gitmeyen çocuk sayısındaki artışı ele almak üzere Aralık 2018’de Nijerya’nın Lagos kentinde başlamıştır. Program, okullar ve topluluklar arasında eğitim sunumu konusunda daha açık konuşmalara yol açtı ve bu da daha fazla topluluğun yalnızca mevcut okul sayısını değil, aynı zamanda periyodik veli-öğretmen katılımı yoluyla eğitim kalitesini de artırma ihtiyacı olduğu gerçeğine açılmasını sağlamıştır. UNICEF’e göre, Nijerya’da daha fazla çocuğun eğitime erişimi konusunda kaydedilen ilerlemeyi izlemek için farklı çalışmalar yürütülmüştür; bunun bir parçası da okul malzemeleri ve okul harçlarını ödeyecek paraya sahip olmaktır; projenin başladığı dönemde okula gitmeyen çocuk sayısı 13 milyondan 10,5 milyona düşmüştür. Bu azalma, RecyclesPay projesi gibi yeni girişimlerde kaydedilen ilerlemeye, son yıllarda uygulamaya konulan politika ve diğer müdahalelere bağlanmaktadır. Okullarda yapılan bir anketin ardından, RecyclesPay projesinde iki yıl içinde 50 okulda 2,172 okul çocuğu doğrudan faydalancı olarak yer almıştır. Proje ayrıca 38.741 kg geri dönüştürülebilir atık anlamına gelen 1.123.488 şişe ve teneke kutuyu çevreden geri kazanmıştır (SDG Good Practices, 2022).

İçme Suyu Kaynaklarının Kirlenmesine Karşı Dirençli

Sürdürülebilir Su Temin Sisteminin Kurulması

Establishing Sustainable Water Supply System Resilient to the Contamination of Drinking Water Sources

Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti, Nagasaki Üniversitesi, Kitakyushu Üniversitesi, Ryukoku Üniversitesi, Ulusal İleri Endüstriyel Bilim ve Teknoloji Enstitüsü, Kyoto Üniversitesi, Kyowakiden Industry Co., Kyowakiden Vietnam Co, Ltd., Fuso Corporation, Mitsubishi Chemical Aqua Solutions Co.,

Ltd., Hanoi İnşaat Mühendisliği Üniversitesi, Hai Phong Su Anonim Şirketi, Thuy Loi Üniversitesi, Hanoi Mimarlık Üniversitesi, Vietnam Su Temini ve Kanalizasyon Derneği, Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti İnşaat Bakanlığı ve DNP Su'nun dâhil olduğu geniş kapsamlı ortaklıkları kapsayan projenin 2022 yılında başlanıp araştırma döneminin 5 yıl sürmesi beklenmektedir.

Bu projeye, Güneydoğu Asya'da içme suyu kaynaklarının kirlenmesine karşı dirençli sürdürülebilir su temin sisteminin kurulmasını amaçlamaktadır. Özellikle Vietnam'da, nehir suyu, içme suyu ihtiyacının ana kaynağı olmasına rağmen, artan kirlilik bu kaynağın güvenliğini tehdit etmektedir. Bu proje, gelişmiş su arıtma teknolojilerinin kullanımını yaygınlaştırarak topluma sürdürülebilir, güvenli ve ekonomik su temini sağlamayı hedeflemektedir. Proje kapsamında, gelişmiş su arıtma yöntemlerinin başlangıç ve işletme maliyetlerini yüzde 80 oranında azaltması hedeflenmiştir. Bu amaçla, ucuz, düşük enerji tüketimine sahip ve yerel olarak temin edilebilen bileşenler kullanarak gelişmiş bir su arıtma yöntemi geliştirilmektedir. Ayrıca, su kalitesi ölçüm teknolojisinin geliştirilmesiyle birlikte çevrimiçi su güvenliği izlemesi sağlanacaktır. Projenin en önemli katkılarından biri, bölge sakinlerine ve endüstriye sürdürülebilir, güvenli ve uygun maliyetli su tedarikinin sağlanmasıdır. Bu proje, gelişmekte olan ülkelerde su kullanılan tesislerde (arıtma tesisleri, ticari binalar ve endüstriyel su kullanan endüstriler) gelişmiş su arıtma kullanımını yaygınlaştırarak topluma fayda sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, Japon şirket ve kuruluşlarına düşük maliyetli ve tamamen arıtılmış su sağlayarak üretimin teşvik edilmesine yardımcı olacaktır (Overview of the Research Project: SATREPS, 2024).

Su Kullanımında İleri ve Sürdürülebilir Yaklaşımların Geliştirilmesi: Cibuti Çölünde Agropastoral Uygulamaların Sürdürülebilir Hâle Getirilmesi

Create Sustainable Agropastoral Practices in the Djibouti Desert through Developmental Management of Water Resources

Cibuti Cumhuriyeti, büyük bir kısmı sert çöl ortamıyla kaplı olup, gıda güvenliği açısından önemli zorluklarla karşı karşıyadır. Ülkenin kendi kendine yeterlilik oranı sadece yüzde 13 civarındadır. Bu bağlamda, su kaynaklarının etkin kullanımı ve tarımsal uygulamaların iyileştirilmesi, sürdürülebilir gelişim için kritik öneme sahiptir. Bu proje, su kaynaklarının ve yeşillendirme potansiyelinin değerlendirilmesi üzerine odaklanarak, Cibuti çölünde agropastoral uygulamaların sürdürülebilir hale getirilmesini amaçlamaktadır.

Proje, Japonya'daki Tokyo Tarım Üniversitesi, Kansai Üniversitesi, Shima-ne Üniversitesi, Kyoto Üniversitesi, Geosphere Environmental Technology Corp. ve Oriental Consultants Global Co., Ltd. ile iş birliği içinde yürütülecektir. Ayrıca, Cibuti'deki Cibuti Üniversitesi, Cibuti Çalışmalar ve Araştırma Merkezi ile Cibuti Tarım, Su, Balıkçılık, Hayvancılık ve Deniz Kaynakları Bakanlığı da projeye destek vermiştir. Proje hedefleri arasında Cibuti'nin su kaynaklarının dağılımını, dolaşım yollarını ve sürdürülebilir kullanım seviyelerini belirlemek, tarımsal hayvancılık uygulamalarının kullanıldığı alanı genişletmek, su kaynakları ve yeşillendirme potansiyeli arasındaki ilişkiyi değerlendirmek, yeşillendirmenin yanı sıra yararlı bitkiler ve yem bitkileri geliştirerek su tasarrufu sağlayan agropastoral modeller önermek, kurak alanların iyileştirilmesi için su kaynaklarının verimli kullanılmasını sağlamak gibi başlıklar yer almaktadır.

Projenin uygulanması aşamasında;

- ▶ Uydu görüntüleri ve İHA (İnsansız Hava Araçları) kullanılarak Cibuti'nin su kaynakları ve yeşillendirme potansiyeli haritalanmıştır.
- ▶ Su dolaşımının belirlenmesi için hidrolojik modeller kullanılmıştır.
- ▶ Uygun yeşillendirme alanlarının belirlenmesi ve sürdürülebilir tarımsal uygulamaların yaygınlaştırılması için gösteriler düzenlenmiştir.
- ▶ Kurak alanlarda su tasarrufu sağlayan agropastoral modeller geliştirilecek ve önerilmiştir.

Cibuti'nin su kaynaklarının durumunu ve yeşillendirme potansiyelini değerlendiren kapsamlı bir rapor, agropastoral uygulamalar için model çiftliklerin kurulması ve bu modellerin yaygınlaştırılması, su kaynaklarının etkin kullanımını sağlayan tekniklerin belirlenmesi ve diğer kurak alanlara uygulanabilirliğinin değerlendirilmesi projenin çıktılarını oluşturacaktır. Bu proje, Cibuti'nin sürdürülebilir tarım ve su yönetimi konularında önemli adımlar atmasına yardımcı olacak ve böylelikle ülkenin gıda güvenliğini artıracak ve çevresel sürdürülebilirliği destekleyecektir. Ayrıca, elde edilen bulguların diğer kurak bölgelerde de benzer projelerin uygulanmasında referans olacağı düşünülmektedir (Overview of the Research Project: SAT-REPS, 2024).

Türkiye'den Seçilmiş Örnekler

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), çok sektörlü ve entegre bir bölgesel kalkınma projesi olup sürdürülebilir kalkınma ilkelerine dayanmaktadır. Temel amacı, bölgesel gelişmişlik farklarını azaltarak halkın gelir düzeyini ve

yaşam standartlarını artırmak ve kırsal kesimin üretkenliğini ve istihdam yaratma kapasitesini geliştirerek ulusal kalkınma amaçlarına katkıda bulunmaktır. GAP, Fırat-Dicle nehir havzaları ile Yukarı Mezopotamya ovalarındaki 9 il olan Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak'ı kapsamaktadır. Bölgenin Türkiye nüfusu içindeki payı yaklaşık yüzde 11'dir ve sulanabilir arazinin yüzde 20'sine ev sahipliği yapmaktadır. Proje, su kaynakları programı, tarım, kentsel ve kırsal altyapı, ormancılık, eğitim ve sağlık gibi birçok sektörü içeren kapsamlı bir bölgesel kalkınma programını içermektedir.

GAP, 1960'lı ve 70'li yıllarda Fırat ve Dicle nehirlerinin sulanması ve hidroelektrik enerji üretimi projeleriyle başlamıştır. Ancak, 80'li yıllarla birlikte sosyo-ekonomik bir program haline gelmiştir. Su kaynakları programı, 22 baraj ve 19 enerji santralini içeren geniş bir alanda sulama şemalarının inşasını öngörmektedir. Projenin toplam maliyeti yaklaşık 32 milyar ABD doları civarındadır. 2015 itibarıyla, 19 baraj inşa edilmiş ve 13 hidroelektrik santrali işletmeye alınmıştır. Proje, gelecek nesillere sürdürülebilir bir kalkınma ortamı sağlama amacını taşımaktadır ve eşitlikçi kalkınma, katılımcılık, çevrenin korunması, istihdam yaratma, mekânsal planlama ve altyapı geliştirme gibi stratejilere dayanmaktadır (The Southeastern Anatolia Project (GAP), 2024).

IOM (Uluslararası Göç Örgütü) Türkiye WASH Müdahaleleri - Su Kuyusu Arıtma Projeleri

IOM-WASH projeleri, afetlerden etkilenen veya temiz suya erişimi olmayan kırsal bölgelerde yaşayan en savunmasız nüfusları hedeflemektedir. IOM Türkiye'nin WASH programı, içme suyu tedarikinden sanitasyon sistemlerine, tarıma, sanayiye ve ekosistemlere kadar çeşitli projeler yürüterek ve iklim değişikliğine uyum sağlayarak ve etkilerini azaltarak Temiz Su ve Sanitasyon sürdürülebilir kalkınma amacına ulaşmayı desteklemektedir.

Şanlıurfa, Türkiye'nin güneydoğusunda yer alan ve 500.000'i göçmen olmak üzere iki milyondan fazla nüfusa sahip bir şehirdir. Bu şehirde yaşayan insanlar, iklim değişikliğinin ekinler ve hayvanlar üzerindeki etkilerini kuraklık nedeniyle görmektedir. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yapılan araştırmalara göre, iklim değişikliği bölgedeki yeraltı suları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Son yıllarda, sulama ve tarım için kullanılan yeraltı suyu miktarı azalmıştır; bu durum su kaynaklarının kötüleşmesine ve iklim değişikliğinin etkilerinin artmasına yol açmıştır. IOM Türkiye, Şanlıurfa Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü ile iş birliği yaparak bu zorlukları ele almak ve olum-

suz sonuçları azaltmak için çalışmaktadır. Güneş panellerinin kurulmasıyla yeraltı suyunun yüzde 40'ı israf edilmemekte ve iklim değişikliğinin yeraltı suyunun miktarını ve kalitesini etkilemesiyle, IOM suya uygulanan klor seviyesini otomatik olarak ayarlayan klora cihazları geliştirmiştir, böylece güvenli ve kaliteli içme suyu sağlanmaktadır (Wash Müdahaleleri Su Kuyusu Arıtma Projeleri: IOM Türkiye, 2024).

UNICEF Türkiye WASH Yardımları

Su, Sanitasyon ve Hijyen (WASH) sektöründeki çalışmalar devam etmekte olup UNICEF'in desteğiyle önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Bugüne kadar 2.336.918 kişi, su taşıma, klor/kimyasal madde temini, su depolama ve kalite testi gibi çeşitli müdahalelerle güvenli suya erişim sağlamıştır. Ayrıca, 873.866 yararlanıcı tuvalet, duş ve katı atık yönetimi de dâhil olmak üzere iyileştirilmiş sanitasyon hizmetlerinden yararlanırken, 840.189 kişiye hijyen malzemeleri sağlanmıştır.

UNICEF, su hizmeti şirketleriyle ortaklık kurarak, su kalitesinin artırılması için kimyasallar sağlayarak ve hastalık salgını riskini azaltarak WASH müdahalesini genişletmiştir. Su şebekesinin rehabilitasyonunu desteklemek için Gaziantep Belediyesi ile iş birliği anlaşmaları yapılmıştır. Ayrıca, her biri 6 duş ve 2 el yıkama tesisi ile donatılmış 16 konteyner Adıyaman'daki Göç İdaresi Başkanlığı'na teslim edilmiştir. UNICEF'in ortağı ACTED (Teknik İş birliği ve Kalkınma Ajansı), Hatay, Adıyaman ve Kahramanmaraş illerinde 59 duş ve 55 tuvalet teslim ederek katkıda bulunmuştur. Ayrıca hem resmi hem de gayri resmi yerleşim yerleri için su taşıma hizmetleri sağlanmaya devam edilerek evsel kullanım için temiz suya erişim sağlanmaktadır. Bu ortak çabalar sayesinde, Türkiye genelinde WASH koşullarının iyileştirilmesi ve toplumların refahının artırılması yönünde önemli adımlar atılmıştır (Humanitarian Situation Report No. 17, 2023).

SKA 7 ERİŞİLEBİLİR VE TEMİZ ENERJİ

Herkes için karşılanabilir, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerjiye erişimi sağlamak amaçlanmaktadır.

Erişilebilir ve Temiz Enerji Amacının Önemi ve Gelişimi

SKA 7, herkes için erişilebilir ve temiz enerjiyi savunarak sürdürülebilir bir gelecek yaratmayı amaçlamaktadır. Yenilenebilir enerji kaynaklarının benimsenmesi ve enerji verimliliği önlemleri, çevresel etkileri azaltırken ekonomik büyümeyi hızlandırmak ve kırsal toplulukları güçlenmesini sağlamaktadır. Son yıllarda yapılan yatırımlar, temiz enerjiyi daha erişilebilir bir hale getirmiştir. SKA 7 amacına ulaşılması çevre yönetimiyle sınırlı kalmayıp, yoksulluk, toplumsal cinsiyet eşitliği ve eğitim gibi diğer birçok amaçla da doğrudan bir ilişkiye sahiptir.

Sürdürülebilir bir gelecek arayışında Birleşmiş Milletler, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarında özetlenen bir plan ortaya koymuştur. Bunlar arasında, herkes için erişilebilir ve temiz enerjiyi savunan SKA 7 bir köşe taşı olarak durmaktadır. Küresel toplum ileriye doğru adım atarken, bu amaca yönelik ilerleme hem umut verici hem de zorunlu olmuştur.

Erişilebilir ve temiz enerjinin önemi göz ardı edilemez. Modern uygarlığın can damarı olan enerji, endüstrilere, evlere ve ekonomilere güç sağlamaktadır. Bununla birlikte, geleneksel enerji kaynakları genellikle kirliliğe, iklim değişikliğine ve sosyal eşitsizliğe katkıda bulunarak yüksek bir çevresel maliyete neden olmaktadır. SKA 7, yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygın bir şekilde benimsenmesini savunarak ve enerji verimliliği önlemlerini teşvik ederek bu acil sorunları ele almaktadır. Son yıllarda SKA 7'nin gerçekleştirilmesi yönünde kayda değer adımlar atılmıştır. Güneş, rüzgâr ve hidroelektrik gibi yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelik küresel değişim, teknolojik ilerlemeler ve artan çevre bilincinin etkisiyle ivme kazanmıştır. Yenilenebilir enerji projelerine yapılan yatırımlar artarak temiz enerjiyi her zamankinden daha erişilebilir ve uygun fiyatlı hale getirmiştir. Ayrıca, endüstrilerde, binalarda ve ulaşımda enerji verimliliğini artırmaya yönelik girişimler, enerji israfının azaltılmasına ve karbon emisyonlarının düşürülmesine katkıda bulunmuştur. Erişilebilir ve temiz enerjiye yönelik ilerleme sadece bir çevre yönetimi meselesi olmayıp, diğer SKA'ların gerçekleştirilmesiyle de içten bağlantılıdır. Temiz enerjiye erişim, geçim kaynaklarını geliştirerek, sağlık sonuçlarını iyileştirerek ve ekonomik büyümeyi teşvik ederek özellikle kırsal alanlardaki toplulukları güçlendirir. Ayrıca, yoksullukla mücadelede, toplumsal cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesinde ve eğitimin ilerletilmesinde önemli bir rol oynar.

Sonuç olarak, SKA 7'nin ilerletilmesi sürdürülebilir ve kapsayıcı bir geleceğin teşvik edilmesi için elzemdir. Bu yolda ilerlemeye devam ederken, herkes için uygun fiyatlı ve temiz enerjiye geçişi hızlandıracak, daha parlak ve daha adil bir yarın sağlayacak yatırım ve politikalara öncelik verilmesi zorunludur (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Alt Hedefler:

7.1. 2030'a kadar uygun fiyatlı, güvenilir ve modern enerji hizmetlerine evrensel erişimin sağlanması

7.1.1. Elektrik erişebilen nüfusun oranı

7.1.2. Isıtma, aydınlatma ve yemek yapmada temiz yakıt ve teknoloji kullanan nüfus oranı

7.2. 2030'a kadar yenilenebilir enerjinin küresel enerji kaynakları içindeki payının önemli ölçüde artırılması

7.2.1. Toplam nihai enerji tüketimindeki yenilenebilir enerji payı

7.3. 2030'a kadar küresel enerji verimliliği ilerleme oranının iki katına çıkarılması

7.3.1. Ekonominin Enerji Yoğunluğu

7.a. 2030'a kadar yenilenebilir enerjiyi, enerji verimliliğini ve gelişmiş ve daha temiz fosil yakıt teknolojilerini kapsayan temiz enerji araştırmaları ve teknolojilerine erişimi kolaylaştırmak için uluslararası iş birliğinin geliştirilmesi ve enerji altyapısı ve temiz enerji teknolojisi alanlarına yatırımın teşvik edilmesi

7.a.1. 2020 itibarıyla 100 milyar dolarlık ödenebilir taahhüt doğrultusunda (gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaçlarını ele almak için BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne taraf ülkelerce üstlenilen) her yıl için seferber edilen ABD doları miktarı

7.b. 2030'a kadar özellikle en az gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan küçük ada devletleri ve karayla çevrili gelişmekte olan ülkeler olmak üzere gelişmekte olan ülkelerde, bu ülkelerin destek programları çerçevesinde herkeşe modern ve sürdürülebilir enerji hizmetleri sunabilmek için altyapının genişletilmesi ve teknolojinin geliştirilmesi

7.b.1. Sürdürülebilir kalkınma hizmetlerine teknoloji transferi ve altyapıya finansman aktarımı şeklinde yapılan doğrudan yabancı yatırımların ve GSYH'nın yüzdesi olarak enerji verimliliğindeki yatırımlar (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Tablo 7: SKA 7 - Erişilebilir ve Temiz Enerji-Türkiye 2024 Verileri

SKA 7 - Erişilebilir ve Temiz Enerji		Değer Yıl Derecelendirme Trend	
Elektriğe erişimi olan nüfus (%)	100.0	2021	● ↑
Yemek pişirmek için temiz yakıtlara ve teknolojiye erişimi olan nüfus (%)	95.4	2021	● ↑
Toplam elektrik çıktısı başına yakıt yanmasından kaynaklanan CO2 emisyonları (MtCO2 /TWh)	NA	NA	● ●
Toplam nihai enerji tüketiminde yenilenebilir enerji payı	13.7	2020	● →

Kaynak: (UN SDSN, 2024)

Dünyadan Seçilmiş Örnekler

Doğu Afrika Rift Vadisi'ndeki Jeotermal Sistemlerin Optimum Gelişimi için Kapsamlı Çözümler Resolve issues slowing use of the Great Rift Valley's geothermal resources

Bu proje, Doğu Afrika Rift Vadisi'nde bulunan eşsiz jeotermal sistemlerin optimum gelişimini sağlamak amacıyla kapsamlı çözümler sunmayı hedeflemektedir. Kenya Cumhuriyeti'nin enerji ihtiyacını karşılamak için jeotermal enerjiye geçiş sürecinde karşılaşılan sorunları çözmeyi ve jeotermal kaynakların verimli kullanımını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu projenin temel amacı, Kenya'nın enerji sektöründe sürdürülebilir bir dönüşümü desteklemek ve jeotermal enerjinin kullanımını artırarak ülkenin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmaktır.

Proje, Kyusyu Üniversitesi ve West Japan Engineering Consultants, Inc. gibi Japonya'daki araştırma kurumları ile Kenya'daki Jomo Kenyatta Tarım ve Teknoloji Üniversitesi (JKUAT), Nairobi Üniversitesi (UoN), Kenya Elektrik Üretim Şirketi Ltd. (KenGen) ve Jeotermal Geliştirme Şirketi Ltd. (GDC) gibi karşı ülkedeki kurumlar arasında iş birliği ile gerçekleştirilecektir. 2019 mali yılında başlamış olan proje 5 yıllık bir araştırma dönemini kapsamaktadır. Proje, jeotermal enerjinin toplum tarafından benimsenmesini artırmak için çeşitli senaryolar önererek kamuoyu desteğini sağlamayı amaçlamaktadır. Bununla beraber, Büyük Rift Vadisi'nde bulunan jeotermal sistemlerin keşfi, geliştirilmesi ve operasyonel verimliliğinin artırılması için kapsamlı bir strateji belirlenecektir. Hibrit keşif jeofiziği tekniklerinin kullanımı ve özgün jeotermal sistem modellerinin geliştirilmesi gibi yenilikçi yaklaşımlar üzerinde odaklanılacaktır. Projenin sonuçları, Kenya'nın jeotermal enerji üretim kapasitesini artırarak 2030 yılına kadar 5.000 MW'a çıkarma hedefine ulaşmasına ve Kenya Vizyon 2030 ekonomik kalkınma planına katkıda bulunmasına yardımcı olması amaçlanmaktadır. Böylece ülkeyi bir sanayi ülkesine dönüştürme hedefine ulaşmasına destek olacaktır. Ayrıca, proje kapsamında Kenya'nın yenilenebilir

enerji kullanımıyla küresel çevre koruma çabalarına katkıda bulunması öngörülmektedir (Overview of the Research Project: SATREPS, 2024).

Açık SKA Platformu ve SKA Faaliyetleri Endeksi: SKA'larda Yerel Eylem için Açık Kaynak Araçlar

ABD'nin Los Angeles Belediyesi, Los Angeles sakinlerinin yaşamlarını iyileştirmek amacıyla 2017 yılının sonlarında SKA çerçevesini benimsemiştir. Los Angeles Belediyesi, yerel düzeyde SKA eylemi için iki açık kaynaklı araç öncülük etmiştir: açık kaynaklı bir SKA veri raporlama platformu (Open SDG) ve SKA Faaliyetleri Endeksi'ni oluşturmuştur. Los Angeles Belediyesi, 2030 yılına kadar Küresel Amaçlara ulaşmak için bu yenilik ve eylem merkezlerinin gerekli olacağına inanmaktadır. Açık SKA platformu şu anda 160 yerelleştirilmiş SKA göstergesini raporlamakta ve çeşitli yerel ve ulusal kaynaklardan gelen verileri tek bir yerde toplamaktadır. Veri platformuna ayda yaklaşık 250 kullanıcı katılmaktadır ve platform, cinsiyet ve ırk eşitliği de dâhil olmak üzere diğer eşitlik merkezli girişimler için bir veri kaynağı olarak kullanılmaktadır. Open SDG platformu ulusal istatistikler için geliştirilmiştir, ancak Los Angeles ulus-altı raporlama için uyarlayan ilk şehirdir. SKA Faaliyetleri Endeksi şu anda Los Angeles'ta SKA'lar konusunda ilerleme kaydeden 150'den fazla yerel projeye ev sahipliği yapmaktadır.

Yakın zamanda Liverpool, Barselona ve Bristol şehirleri de Açık SKA platformunun kendi yerel örneklerini başlatarak açık kaynaklı bir platform kullanarak SKA verilerini raporlamada L.A.'ya katıldılar. L.A. ayrıca Durban ve San Diego'yu da SKA'ları kendi toplumları için yerelleştirmeye çalışırken ve veri platformlarını başlatmaya hazırlanırken desteklemektedir. SKA Faaliyetleri Endeksi birçok farklı bağlama da uyarlanabilir. Los Angeles'ta, 17 SKA'nın tamamında kamu, özel sektör, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ve hayırsever girişimleri hakkında bilgi toplamak ve raporlamak için kullanılmaktadır, ancak bu sektörlerin veya sürdürülebilir kalkınma amaçlarının herhangi bir alt kümesi hakkında bilgi barındırmak için de kullanılabilir (Open Source Tools for Local Action on the SDGs, 2022).

Hastanelerde CPFL - Sizinle İlgilenen Hastanelere Yardımcı Olmak

CPFL in Hospitals - Helping the hospitals that care for you

CPFL in Hospitals (CPFL nos Hospitais), Brezilya'da kamu ve hayırsever kurumlarının enerji maliyetlerini azaltmalarına ve önemli tıbbi harcamalar için fon sağlamalarına yardımcı olan bir girişimdir. Girişim üç ana alana odaklanmaktadır. Birincisi, enerji verimliliği, temiz enerji üretmek için güneş panellerinin kurulması, LED lambaların kullanılması, klima (A/C)

sistemi otomasyonu ve diğer güçlendirme ekipmanları gibi eylemleri kapsamaktadır. İkincisi, altyapıyı iyileştirmek ve sağlık hizmetlerini insan-cıllaştırmak için vergi teşvik programları aracılığıyla hastanelere yapılan yatırımlar. Üçüncüsü, CPFL müşterilerinin enerji faturaları aracılığıyla programa yaptıkları bağışlar. Bu uygulamalar, insanların sağlığını ve yaşam kalitesini iyileştirerek hastalara ve yerel topluma fayda sağlamaktadır. 2019 yılında başlatılan CPFL in Hospitals programı, kamu sağlık kurumu hizmetlerinde iyileştirmeler sağlamak için enerji verimliliği girişimlerini ve özel sosyal yatırımı entegre etmektedir. Uzun vadede, güneş panellerinin 20 yıllık ömrü göz önünde bulundurulduğunda, daha düşük enerji faturalarından elde edilecek tasarrufların 1,5 milyondan fazla kişiye tedavi sağlanmasına yardımcı olması hedeflenmiştir. 2019 yılında onaylanan Sürdürülebilirlik Planı, “enerji sağlamanın ve kullanmanın daha sürdürülebilir ve akıllı bir yoluna geçişi desteklemek, toplum ve değer zincirindeki olumlu etkilerimizi en üst düzeye çıkarmak” amacıyla kılavuz ilkeleri tanımlamaktadır. Sürdürülebilirlik Planı üç temelde yapılandırılmıştır: Sürdürülebilir Enerji, Akıllı Çözümler ve Toplumun Ortak Değeri. Sonuçlar ayrıca Ulusal Elektrik Düzenleme Kurumu’na (ANEEL) ve CPFL web sitesi aracılığıyla kamuya açıklanmaktadır. CPFL, enerji verimliliği çalışmalarını her biri kendi kilometre taşlarına ve çıktıklarına sahip 26 projeye ayırmıştır. Enerji verimliliği eylemlerinin uygulanmasını kolaylaştırmak için hastaneler her projede bölgesel olarak bölünmüştür (CPFL in Hospitals Helping the hospitals that care for you, 2022).

Türkiye’den Seçilmiş Örnekler

Türkiye’deki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Enerji Verimli Motorların Teşviki (TEVMOT)

Türkiye’deki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde (KOBİ) Enerji Verimli Motorların Teşviki (TEVMOT) projesi, enerji verimliliği ve çevresel sürdürülebilirlik alanlarında önemli bir ilerleme niteliğindedir. Proje, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’na bağlı Stratejik Araştırmalar ve Verimlilik Genel Müdürlüğü liderliğinde yürütülmekte olup, Küresel Çevre Fonu’nun (GEF) mali destek sağladığı ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ile iş birliği içinde hayata geçirilmektedir.

Bu projenin ana hedefi, Türkiye’nin sera gazı emisyonlarını azaltma taahhüdüne katkıda bulunmak ve enerji verimliliğini artırmak için Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde enerji verimli motorların kullanımını teşvik etmektir.

Projenin öncelikli hedefleri şunlardır:

- ▶ Enerji verimli motorlar için yasal, düzenleyici ve politika çerçevesinin güçlendirilmesi.
- ▶ İlgili paydaşlara yönelik kapasite geliştirme faaliyetleriyle enerji tasarruflu motorların faydalarının tanıtılması.
- ▶ Türk Standartları Enstitüsü test laboratuvarının iyileştirilmesi ve izleme, doğrulama ve uygulamanın güçlendirilmesi.
- ▶ “Tek durak noktası” sürdürülebilir mali destek mekanizmasının oluşturulması ve yaygınlaştırılması.
- ▶ Enerji tasarruflu motorlar için bilgi yönetimi, izleme/değerlendirme ve kamu farkındalığının artırılması.

Proje, başlangıcından bu yana yukarıda belirtilen hedeflere odaklanarak önemli adımlar atmıştır. İlgili paydaşlar için teknik eğitimler düzenlenmiş, test laboratuvarları güçlendirilmiş ve mali destek mekanizmaları oluşturulmuştur. TEVMOT projesi, Türkiye'nin enerji verimliliği hedeflerine ulaşmasına ve sera gazı emisyonlarını azaltmasına yardımcı olacak önemli bir rol oynamaktadır. Bu şekilde, enerji verimli motorların kullanımının yaygınlaştırılması ve sürdürülebilirlik alanında önemli bir dönüşüm sağlanması hedeflenmektedir (Project Promoting Energy-Efficient Motors In Türkiye Reaps Rewards For Small And Medium Sized Enterprises, 2022).

Yayla Kırsal Kalkınma Programı

Program, Türkiye'nin yaylalarındaki yoksul küçük çiftçiler için ekonomik fırsatları desteklemeyi, sürdürülebilir kaynak kullanımını sağlarken ve iklim uyumluluğunu güçlendirirken refahlarını ve dayanıklılıklarını artırmayı amaçlamaktadır. Temel odak noktası, çiftlikleri ve tarım işletmelerini daha kazançlı ekonomik kümelere entegre etmek, destek için özel finans kaynaklarından yararlanmak ve finansal hizmetlere erişimi artırmaktır.

İki ana bileşenden oluşan girişim, bir ekonomik kümelene stratejisi benimsemektedir: ilk ana bileşen olan Dirençli Kırsal Dönüşüm için Kümelene, yayla bölgelerinde önemli malların üretim ve pazarlamasını artırmak için “ekonomik kalkınma kümeleri” kurmaktadır. Halihazırda Doğu Akdeniz ve Batı Karadeniz bölgelerindeki altı ilde faaliyet gösteren ve iki ilde daha genişleme potansiyeli bulunan bu bileşen, öncelikle 600 metreyi aşan yüksekliklere ve çok sayıda orman köyüne sahip alanları hedeflemektedir. Hedef, küçük bir grup yaylacı pastoralist aile (120-150) de dâhil olmak üzere yaklaşık 30.000 haneyi kapsamaktır. İkinci ana bileşen ise Kapsayıcı Kırsal Finansmandır. Bu bileşen, küçük ölçekli çiftçiler ve tarım

işletmeleri için finansal kaynaklara erişimi genişletmeyi amaçlayan kırsal kredi garanti ve destek tesislerini kapsamaktadır. Hedef gruplar, yarı geçimlik düzeyde faaliyet gösteren ekonomik olarak aktif yoksul haneleri, büyüme potansiyeli gösterenleri ve tedarikçiler, tüccarlar ve tarım işletmeleri gibi tarımsal değer zincirindeki kilit oyuncularını kapsamaktadır. Program, ekonomik entegrasyonu teşvik ederek, üretim ve pazarlama kabiliyetlerini artırarak ve finansmana erişimi kolaylaştırarak kırsal toplulukları kalındırmayı, sürdürülebilir kalkınmayı ve değişen iklim koşullarına karşı dayanıklılığı artırmayı amaçlamaktadır. Stratejik müdahaleler ve iş birliği yoluyla, Türkiye'nin yayla bölgelerinde kalıcı ekonomik refah ve sosyal refahın önünü açmayı amaçlamaktadır (Uplands Rural Development Programme: IFAD, 2022).

Yenilenebilir Enerji Sektöründe İstihdam Edilebilirliğin Artırılması

Kore Hükümeti tarafından finanse edilen ve Millî Eğitim Bakanlığı ile iş birliği içinde uygulanan “Yenilenebilir Enerjide İstihdam Edilebilirliğin Artırılması Projesi”, seçilen illerdeki ev sahibi topluluklar ve Suriyeliler için güneş ve rüzgâr enerjisi de dahil olmak üzere yenilenebilir enerji sektöründe mesleki eğitim ve beceri sertifikasyonu sağlamaya odaklanmaktadır. Seçilen illerdeki en az 1.800 Türk ev sahibi topluluk ve Suriyeliler için yenilenebilir enerji sektöründe (özellikle güneş ve rüzgâr enerjisi) mesleki eğitim ve beceri sertifikasyonu yoluyla istihdam edilebilirliğin artırılması, mevcut Eğitim/Mesleki Eğitim Merkezleri/Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri için fizibilite raporu hazırlanması projenin ana çıktıları olarak belirlenmiştir. Projenin ana çıktısı olan eğitim programının içeriği, özel sektör ve sektörel sivil toplum kuruluşları ile yapılan toplantılar aracılığıyla sektör ihtiyaçları belirlenerek hazırlanmıştır. Proje, Konya, Bursa, Kocaeli, Mersin, Hatay, İstanbul, İzmir, Mardin, Şanlıurfa ve Gaziantep'teki yenilenebilir enerji kullanan enerji tesislerinde ekipman ve sistemlerin imalatı, kurulumu ve bakımına odaklanıyor ve özellikle sektördeki vasıfsız işgücünü hedeflemektedir. Proje ayrıca, uygulamalı eğitimin desteklenmesi ve çevrimiçi karma öğrenme modellerinin geliştirilmesi için mevcut eğitim merkezlerine ekipman sağlanmasını gerektirmektedir. Proje illerinde, her biri yaklaşık 2 milyon TL'ye mal olan on bir “Yenilenebilir Enerji Laboratuvarı” kurulmuştur. Laboratuvarlar için mekânsal yenileme ve onarım çalışmaları yapılmış, iş sağlığı ve güvenliği ekipmanları, güneş panelleri, aküler, küçük ölçekli rüzgâr türbinleri, mobilyalar, dizüstü bilgisayarlar, sarf malzemeleri, eğitim kitleleri, donanım ekipmanları, 3D yazıcılar, CNC makineleri ve otomasyon sistemleri gibi ekipmanlar temin edilmiştir. Desteklenen mesleki eğitim

merkezlerindeki eğitimciler için üç kez eğitimci eğitimi verilmiştir. Eğitim programını başarıyla tamamlayan katılımcı sayısı 1.700'ün üzerindedir. Proje illerinde yenilenebilir enerji alanında mesleki kursların açılması ve koordinasyonundan İl Millî Eğitim Müdürlüğü sorumludur. Eğitimler, alanda nitelikli usta öğretici eksikliği nedeniyle Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğretmenleri tarafından verilmektedir. Böylece proje kapsamında kurulan ve içerisinde güneş panelleri, rüzgâr türbinleri, bataryalar gibi ekipmanların bulunduğu Yenilenebilir Enerji Laboratuvarlarının örgün eğitimde de kullanılabilmesi amaçlanmaktadır. Kursların duyurulmasının ardından İl Millî Eğitim Müdürlüğü gelen başvurular arasından katılımcıları seçmektedir. Katılımcıların haftada 3 gün, 6 saat yüz yüze derslere katılmaları beklenmekte ve program yaklaşık 2 ayda tamamlanmaktadır. Kursu başarıyla tamamlayan mezunlara Millî Eğitim Bakanlığı onaylı başarı sertifikası ve Europass sertifika eki verilmektedir. Proje, UNDP'nin dayanıklılık temelli kalkınma yaklaşımına dayanmaktadır. Bu yaklaşım, kırılganlıkları azaltmayı ve bireylerin, toplulukların ve yerel kurumların büyük Suriyeli mülteci akınıyla başa çıkabilmelerine ve bu durumdan kurtulabilmelerine katkıda bulunmayı amaçlayan tasarım ve uygulama yöntemlerini içermektedir. Bu nedenle, dayanıklılık temelli yaklaşım hem ev sahibi hem de Suriyeli topluluklara yeterli şekilde hizmet verebilmelerini sağlamak için mevcut ulusal ve yerel sistemlere yapılan yatırımları artırmaktadır. Yaklaşım aynı zamanda, genel dayanıklılık sisteminin önemli ve çoğu zaman tanınmayan bir parçası olan topluluklara ve insanlara dayanmaktadır (Increasing Employability in the Renewable Energy Sector, 2023).

SKA 8

İNSANA YAKIŞIR İŞ VE EKONOMİK BÜYÜME

İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme, istikrarlı, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi, tam ve üretken istihdamı ve herkes için insana yakışır iş gücünü desteklemeyi amaçlamaktadır.

İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Amacının Önemi ve Gelişimi

SKA 8, insana yakışır iş ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanmasıyla beraber işçi haklarının güçlendirilerek daha adil toplumlar inşa etmeyi amaçlamaktadır. Son yıllarda ekonomik büyüme ve istihdam artışı gözlemlenirken yoksulluğun azalmasında da ilerleme kaydedilmiştir. Öte yandan, kayıt dışı ekonomi, gelir eşitsizliği ve cinsiyet ayrımcılığı gibi zorluklar SKA 8 ile birçok amaca erişilmesine yönelik engel teşkil etmektedir. Bu amacın gerçekleştirilmesi için hükümetler, şirketler ve uluslararası kuruluşlar arasında iş birliği önem arz etmektedir.

SKA 8, herkes için insana yakışır iş ve istihdam fırsatları sağlayan ve ekonomik büyümeye önem veren sürdürülebilir kalkınma amaçlarından biridir. Bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılarken aynı zamanda uzun vadeli refah için gerekli koşulları da teşvik etmektedir.

SKA 8’de kaydedilen ilerlemeyi değerlendirdiğimizde, belirli alanlarda ilerleme kaydedildiği açıkça görülmektedir. Ekonomik büyüme, istihdam oranlarında iyileşmeler ve yoksulluk seviyelerinde düşüşler birçok ülkede görülmeye başlanmıştır. Yatırımları, girişimciliği ve yenilikçiliği teşvik etmek, dünya çapında milyonlarca kişi için yeni iş ve fırsatların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Ek olarak, işçi haklarının güçlendirilmesi ve insana yakışır çalışma koşullarının sağlanması, istihdam kalitesini ve çalışanların refahını artırmıştır. Bu başarılarla rağmen, SKA 8’e ulaşmak için önemli engeller hâlâ mevcuttur. Kayıt dışı ekonomi, kayıtlı istihdama ve sosyal sigortalara erişimden yoksun olarak, kapsayıcı büyümenin önünde önemli bir engel olmaya devam etmektedir. Ek olarak, gelir dağılımındaki devam eden eşitsizlikler, marjinal toplulukların karşılaştığı zorluklar ve işgücü piyasasındaki cinsiyet eşitsizliği, sosyal adaleti desteklemek için acil müdahalelere duyulan ihtiyacı göstermektedir.

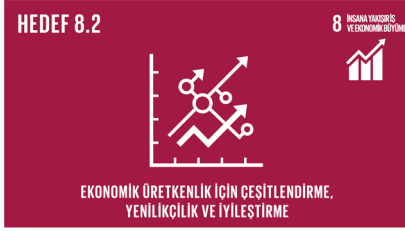
Bu zorluklarla birlikte, SKA 8 ile ilgili ilerlemeyi hızlandırmak için hükümetler, şirketler, sivil toplumlar ve uluslararası kuruluşlar dâhil olmak üzere tüm paydaşların birlikte çalışması gerekir. Sürdürülebilir ekonomik büyüme amacına uygun bir ortam oluşturmak için, kapsamlı büyümeye öncelik veren, beşerî sermaye gelişimine yatırım yapan ve işçi haklarını koruyan politika çerçeveleri gereklidir. Paydaşlar arasındaki iş birliği ve ortaklıklar, inovasyonun teşvik edilmesi, kaynakların harekete geçirilmesi ve karmaşık kalkınma sorunlarının kapsamlı bir şekilde ele alınması bilgi paylaşımı açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle, insana yakışır iş ve ekonomik büyümeyi teşvik ederek, herkesin gelişme ve insanlığın kolektif refahına katkıda bulunma fırsatına sahip olduğu daha dayanıklı, adil ve refaha sahip toplumlar inşa edilmelidir. SKA 8’in dönüştürücü vizyonunu hayata geçirmek, gelecek nesiller için daha sürdürülebilir ve kapsayıcı bir dünya yaratma çabasıyla mümkündür (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Alt Hedefler:

8.1. Kişi başına düşen gelir artışının ulusal koşullara uygun olarak sürdürülmesi ve özellikle en az gelişmiş ülkelerde gayri safi yurt içi hasılda yıllık en az yüzde 7 oranında büyüme olmasının sağlanması

8.1.1. Kişi başına düşen reel GSYH yıllık büyüme hızı

8.2. Yüksek katma değerli ve emek-yoğun sektörlere odaklanarak ve çeşitlendirme, teknoloji geliştirme ve yenilik getirme aracılığıyla ekonomik verimliliğin daha yüksek seviyelere çekilmesi

8.2.1. Çalışan kişi başına reel GSYH yıllık büyüme hızı

8.3. Üretim faaliyetlerinin, insana yakışır istihdam yaratmanın, girişimciliğin, yaratıcılık ve yenilikçiliğin desteklendiği kalkınma odaklı politikaların desteklenmesi ve finansal hizmetlere erişim yoluyla mikro, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin resmiyet kazanmalarının ve büyümelerinin teşvik edilmesi

8.3.1. Cinsiyete göre tarım dışı sektörde herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmayanların istihdamının oranı

8.4. 2030'a kadar tüketim ve üretimdeki küresel kaynak verimliliğinin devamlı bir biçimde artırılması ve gelişmiş ülkeler başı çekmek üzere, Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim İçin 10 Yıllık Çerçeve Programı'na uygun olarak ekonomik büyümenin çevrenin bozulmasından ayrıştırılması için çaba gösterilmesi

8.4.1. Madde ayak izi, kişi başına düşen madde ayak izi ve GSYH başına madde ayak izi

8.4.2. Yurtiçi madde tüketimi, kişi başına yurt içi madde tüketimi ve GSYH başına yurt içi madde tüketimi

8.5. 2030'a kadar gençler ve engelliler de dâhil bütün kadın ve erkeklerin tam ve üretken istihdama ve insana yakışır işlere erişimlerinin sağlanması ve eşit işe eşit ücret ilkesinin tam olarak benimsenmesi

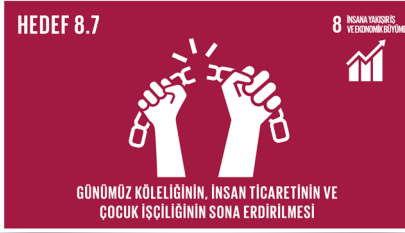
8.5.1. Meslek, yaş ve engelli kişilere göre, kadın ve erkek çalışanların, saatlik ortalama kazançları

8.5.2. Cinsiyet, yaş ve engelli kişilere göre işsizlik oranı

8.6. 2020'ye kadar işsiz ya da eğitim görmeyen gençlerin oranının önemli ölçüde azaltılması

8.6.1. İstihdamda, eğitim ve öğretim sisteminde yer almayan gençlerin oranı (15-24 yaş)

8.7. Zorla çalıştırmayı ortadan kaldırmak, modern köleliği ve insan ticaretini sona erdirmek ve çocukların askere alınmaları ve asker olarak kullanılmaları da dâhil çocuk işçiliğinin en kötü türlerinin yasaklanmasını ve ortadan kaldırılmasını güvence altına almak için acil ve etkili önlemler alınması ve 2025'e kadar çocuk işçiliğinin her türünün sona erdirilmesi

8.7.1. Cinsiyet ve yaşa göre 5-17 yaş arası çalışan çocukların sayısı ve oranı

8.8. Çalışanların haklarının korunması ve özellikle kadın göçmenler olmak üzere göçmen işçiler ve güvencesiz işlerde çalışan insanlar dâhil bütün çalışanlar için güvenli çalışma ortamlarının geliştirilmesi

8.8.1. Cinsiyet ve göçmen durumuna göre, ölümcül ve ölümcül olmayan iş kazalarının sıklık oranları

8.8.2. Cinsiyet ve göçmenlik statüsüne göre, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) metin kaynakları ve ulusal mevzuata dayalı olarak çalışma hakları mevzuatının uyumlaştırılmasındaki artış (dernek ve toplu pazarlık özgürlüğü)

8.9. 2030'a kadar istihdam yaratan ve yerel kültür ve ürünlerini teşvik eden sürdürülebilir turizmin desteklenmesi için politikalar oluşturulması ve uygulanması

8.9.1. Turizmin toplam GSYH ve büyüme hızının bir oranı olarak GSYH'ya etkisi

8.9.2. Cinsiyete göre, toplam istihdamın ve istihdam büyüme hızının bir oranı olarak turizm sektörlerindeki iş sayısı

8.10. Herkesin bankacılık, sigorta ve finansal hizmetlere erişiminin teşvik edilmesi ve artırılması için yurt içi finansal kurumların kapasitelerinin güçlendirilmesi

8.10.1. 100.000 yetişkin başına ticari banka şube ve bankamatik (ATM) sayısı

8.10.2. Bir bankada, başka finans kurumunda ya da bir mobil-para-servis sağlayıcısı olan (15 yaş ve üzeri) yetişkinlerin oranı

8.a. Özellikle en az gelişmiş ülkeler olmak üzere gelişmekte olan ülkeler için, En Az Gelişmiş Ülkelere Ticaretle Bağlantılı Teknik Destek İçin Entegre Edilmiş Çerçeve Dayanışma Fonu aracılığıyla ticaret yardımı sağlanmasının artırılması

8.a.1. Ticari taahhütler ve ödemeler için yardım

8.b. 2020'ye kadar genç istihdamı için küresel bir strateji geliştirilmesi ve uygulamaya konması ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün Küresel İstihdam Pakti'nin uygulanması

8.b.1. Ulusal bütçelerin ve GSYH'nın bir oranı olarak sosyal koruma ve istihdam programlarına yapılan toplam kamu harcamaları (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

**Tablo 8: SKA 8 - İnsana YakıŖır İŖ ve Ekonomik Büyüme -
Türkiye 2024 Verileri**

SKA 8 - İnsana YakıŖır İŖ ve Ekonomik Büyüme	Değer Yıl Derecelendirme Trend
DzeltilmiŖ GSYİH büyümesi (%)	4.1 2022 ● ●
Modern kölelik mağdurları (1.000 nüfus baŖına)	15.6 2022 ● ●
Bir bankada veya baŖka bir finans kuruluŖunda ya da mobil para hizmeti sağlayıcısında hesabı olan yetiŖkinler (15 yaŖ ve üzeri nüfusun %'si)	74.1 2021 ● ↑
Temel alıŖma hakları etkin bir Ŗekilde güvence altına alınmıŖtır (en kötü 0-1 en iyi)	0.39 2022 ● ↓
İthalatta yer alan ölümlü iŖ kazaları (100.000 nüfus baŖına)	0.5 2018 ● ↑
İthalatta somutlaŖan modern kölelik mağdurları (100.000 nüfus baŖına)	20.1 2018 ● ●
İstihdamın nüfusa oranı (%)	53.8 2023 ● ↗
İstihdamda, eğitimde veya öğretimde olmayan gençler (NEET) (15-29 yaŖ arası nüfusun %'si)	24.7 2021 ● →

Kaynak: (UN SDSN, 2024)

Dünyadan SeilmiŖ rnekler

AB DıŖ Yatırım Planı (EIP) Sürdürülebilir Kalkınma için Avrupa Fonu

Avrupa Birliği DıŖ Yatırım Planı (EIP), AB'ye komŖu ülkelerde ve Afrika'da istihdam, büyüme ve refah yaratılmasına yardımcı olmak amacıyla Avrupa Komisyonu tarafından uygulanmaktadır. AB DıŖ Yatırım Planı, ülkelerin özellikle özel sektörden önemli miktarda yatırım çekmelerine yardımcı olmaktadır. Bu yatırım, mevcut finansman ile istihdam yaratmak, büyüme-yi arttırmak ve diğer SKA'ları karŖılamak için gereken finansman arasındaki boŖluęu kapatmaya yardımcı olmaktadır. Avrupa Komisyonu ayrıca mevcut finansmanın daha büyük bir kısmını sağlık hizmetlerine, özellikle de test laboratuvarlarına ayırmaktadır. Bu amaçla 1.55 milyar euro tahsis edilmiŖ ve mali garantiler için fon kullanılabilir. Bu sayede toplam 17.5 milyar euro değerinde yatırım yapılması beklenmektedir. Avrupa Komisyonu, tüm garantileri uygulamaya koymak üzere ortak kuruluŖlarla 18 anlaŖma imzalamıŖtır.

Avrupa Sürdürülebilir Kalkınma Fonu, Plan aracılığıyla harmanlama projelerine hibe olarak 3.5 milyar euro tahsis etmiŖ ve toplamda 181 projeyi finanse etmiŖtir. Bu da toplamda yaklaŖık 32.6 milyar euro yatırım getirecektir. Buna paralel olarak AB DıŖ Yatırım Planı, ortak ülkelerin yatırım ortamını iyileŖtirmek için büyük destek saęlamıŖtır. Bu kapsamda 15 ülkede potansiyel yatırımcıların cesaretini kıran unsurların tespit edilmesi ve yatırımcıların nasıl ekilebileceğinin belirlenmesi; 16 ülkede hükümetler ve iŖletmelerin düzenli olarak bir araya getirilerek yatırımların güvence altına

alınmasının önündeki zorlukların tartışılması ve sadece 2019 yılında 600 milyon euronun üzerinde bir meblağ ile daha fazla yatırım çekmek üzere hükümet reformlarının ve diğer girişimlerin desteklenmesi yer almaktadır (SDG Good Practices, 2022).

Angola için AB-UNCTAD Ortak Programı: Ticaret için Eğitim II EU-UNCTAD Joint Program for Angola: Train for Trade II

Angola için AB-UNCTAD Ortak Programı: Ticaret için Eğitim II, kurumsal ve insan kaynakları kapasitesini güçlendirerek, petrol dışı yeşil ürünleri belirleyerek ve SKA'lara ulaşmak için sürdürülebilir gelir yaratılmasını sağlamak üzere bölgesel ve küresel ekonomiye entegrasyonu kolaylaştırarak Angola ekonomisinin ve ihracatının çeşitlendirilmesini desteklemektedir. Angola, büyük ölçüde petrole bağımlı bir en az gelişmiş bir ülkedir ve bu da ülkeyi COVID-19 salgını gibi dış şoklara karşı son derece savunmasız hâle getirmektedir.

Çok sektörlü program, sürdürülebilir çeşitlendirme için üretken kapasiteleri kapsamlı bir şekilde inşa ederek çoğu SKA'ya katkıda bulunmaktadır. Program aynı zamanda Angola'nın ekonomisini ve ihracatını çeşitlendirmeye yardımcı olmak için tarım ve yaratıcı endüstrilerde yeşil ürün ve hizmetleri tanımlamak ve geliştirmek; ulaşım altyapısını yeni endüstrilere uyarlamak; bunları geliştirmek için sürdürülebilir yatırımı kolaylaştırmak; pazara erişimi ve gerekli korumayı sağlamak için daha iyi ticaret anlaşmaları müzakere etmek için ulusal kapasiteleri güçlendirmek ve fırsatlardan yararlanmaları için girişimcileri eğitmek gibi birçok amaca da hizmet etmektedir. Program, yatırım politikası ve yatırım anlaşmalarının gözden geçirilmesi; Kamu-Özel Ortaklıkları (PPP) düzenlemeleri; girişimcilik, ticaretin kolaylaştırılması dâhil olmak üzere daha iyi politikaların hazırlanmasına ve girişimcilerin fırsatlardan yararlanmaları için eğitilmesine yardımcı olmuştur. Angola için AB-UNCTAD Ortak Programı: Ticaret için Eğitim II'nin bir sonucu olarak UNCTAD'dan, ülkenin yaklaşan En Az Gelişmiş Ülkeler (EAGÜ) statüsünden yükselmesi göz önünde bulundurularak sorunsuz bir geçiş stratejisi hazırlanması ve SKA'ların gerçekleştirilmesine yönelik ivme ile yükselmesinin kolaylaştırılması için Angola Hükümetine BM sistemi desteğinin sağlanmasında teknik liderlik görevini üstlenmesi talep edilmiştir (SDG Good Practices, 2022).

Dernekleşme Yoluyla Sömürü ve Tasarrufun Dönüştürülmesi (TESTA)

Dernekleşme Yoluyla Sömürü ve Tasarrufu Dönüştürmek (TESTA), çok paydaşlı bir ortaklık müdahalesi olarak tasarlanmıştır. Vipla Vakfı (Yasal

Adı: Save The Children India) tarafından kurulmuştur. Amacı, insan ticaretinde mahkûmiyet sayısını artırmaktır. Hindistan'daki vakalar ve ticari cinsel sömürü riski altındaki kadın ve çocukların korunması bu dönüşümün ana amacıdır. 2016 yılında 10.815 kişi Hindistan'da insan kaçakçılığı suçlamasıyla tutuklanmış, 159'u hüküm giymiştir. Bu da yüzde 1,5'lik bir mahkûmiyet oranına tekabül etmektedir.

Vipla Vakfı tarafından yürütülen “Maharashtra’da İnsan Ticareti Suçlarının Kovuşturulmasını Etkileyen Sosyo-Yasal Faktörler” başlıklı bir çalışma, kovuşturma süreci boyunca mağdurların katılımını sağlamak için çok paydaşlı iş birliğinin gerekli olduğunu tavsiye etmiştir. Bu nedenle TESTA kavramı “Kolektif Etki” temeline dayanmaktadır. Vipla Vakfı ayrıca, 20 ceza davasında yer alan 60 paydaşın deneyimlerini özetleyen “Maharashtra’da İnsan Ticareti Suçlarının Kovuşturulması” başlıklı bir çalışmadan da bulgular elde etmiştir. Çalışma, bir kovuşturmanın başarısını veya başarısızlığını etkileyebilecek hem sosyal hem de yasal faktörleri vurgulamıştır. Vipla Vakfı, bu süreçte yer alan çeşitli aktörlerin farkına varmıştır. TESTA modeli şu anda Hindistan’ın Maharashtra eyaletindeki diğer 10 bölgede de uygulanmaktadır. Vipla Vakfı, hükümet temsilcilerinin katılımının bu amaçla bağlılığın sürekliliğini sağlamak için hayati önem taşıdığını düşünmektedir. Bu sayede, bir hükümet temsilcisi görev değiştirdiğinde veya emekli olduğunda, TESTA paydaş grubunda departmanı temsil etmek otomatik olarak bir sonraki memurun sorumluluğu haline gelir. Vipla Vakfı, sürdürülebilirliğini ve devamlılığını sağlamak için modelin daha geniş hükümet sistemi içinde kurumsallaşması yönünde adımlar atmaktadır (SDG Good Practices, 2022).

Türkiye’den Seçilmiş Örnekler

Mültecilerin İnsana Yakınsır İşlere Erişiminin Önündeki Engellerin Kaldırılmasına Yönelik Savunuculuk Çalıştaylarının Düzenlenmesi

Uluslararası Çalışma Örgütü, mültecilerin insana yakınsır işe erişiminin önündeki engelleri aşmak için savunuculuk çalıştayları düzenleyerek kritik bir adım atmaktadır. Bu seminerler, başta çeşitli illerden işgücü piyasası yönetim personeli olmak üzere çeşitli paydaşların ilgisini çekmek için forum görevi görmektedir. Bu paydaşların aktif katılımı, mültecilerin iş piyasasına entegrasyonu için yerel engeller ve olasılıklar hakkında içgörüler sunarak tartışmayı geliştirmektedir. Bu kurslar, yasal kısıtlamalardan sosyoekonomik zorluklara kadar mültecilerin yaşadığı birçok zorluğa tam bir genel bakış sağlamaktadır.

Ayrıca, çalıştaylar bilgi paylaşımı ve en iyi uygulamalar için kuluçka makinesi olarak faaliyet göstermektedir. Çeşitli bölgelerden iş otoriteleri, mültecilerin iş piyasasına emilimini artırmak için etkili teknikler sunmaktadır. Bu bulgular, ülke genelindeki mültecilere yönelik işgücü piyasası hizmetlerini iyileştirmeyi amaçlayan ulusal yol haritalarının, tavsiyelerin ve politika belgelerinin oluşturulmasında yardımcı olmaktadır. Bu seminerler, mültecilerin anlamlı iş ararken karşılaştıkları çoklu sorunları ele almak için kapsamlı ve kapsayıcı yöntemler geliştirmeye yönelik iş birliğine dayalı çabaları teşvik etmektedir. ILO liderliğindeki girişim, taban paydaşlarının bir araya getirilmiş deneyimini kullanarak ve bunu ulusal hedeflerle ilişkilendirerek mülteciler için ekonomik güçlenmeyi ve sosyal entegrasyonu teşvik eden uzun vadeli çözümler oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu savunuculuk seminerleri, devam eden tartışmaları ve koordineli eylemleri teşvik ederek, ülkedeki mülteciler için daha adil ve kapsayıcı bir işgücü piyasası senaryosu için çerçeve oluşturarak iyi değişim için katalizör görevi görmektedir (Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları çalışmaları: BM Türkiye, 2024).

Yeşil Ekonomide Mülteciler ve Ev Sahibi Topluluk Üyeleri için İşe Yerleştirme Faaliyetleri

Uluslararası Çalışma Örgütü, gelişen yeşil ekonomi sektöründeki mülteciler ve ev sahibi toplulukların üyeleri için işe yerleştirme fırsatlarını genişletmeye karar vermiştir. Mültecilerin ve ev sahibi toplulukların işgücü potansiyelini kabul eden ILO, bu alandaki uzun vadeli iş beklentilerine entegrasyonlarını kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Stratejik müdahaleler yoluyla ILO, kapsayıcı ve insana yakışır çalışma koşullarını mümkün kılarak her iki grubun yetenek ve yetkinliklerini belirleyecek ve kullanacak projelere öncülük edecektir.

Bu proje, seçilen proje illerinin özel gereksinimlerine ve kaynaklarına göre özelleştirilmiş sektörel ve tematik çerçevelere dayalı yeni tekniklerin test edilmesini içermektedir. Bu yaklaşımları test ederek ve geliştirerek amaç, iş yaratma ve ekonomik sürdürülebilirlik üzerindeki etkiyi en üst düzeye çıkararak, alanlar arasında ölçeklendirilebilecek tekrarlanabilir modeller oluşturmaktır. Projenin temel amacı hem mültecilerin hem de ev sahibi topluluk üyelerinin yeşil ekonomi işlerine eşit erişime sahip olmasını garanti ederek kapsayıcı büyümeyi teşvik etmektir. ILO, hükümetler, özel sektör kuruluşları ve sivil toplum grupları gibi paydaşlar arasındaki iş birliğini teşvik ederek uzun vadeli istihdam yaratma için elverişli bir ortam oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu, sektördeki küçük ve orta ölçekli işletmeler için mesleki eğitim, girişimcilik gelişimi ve yardımı içermektedir. Bu

faaliyet, yeşil ekonomiden yararlanarak, mültecilerin ve ev sahibi topluluk üyelerinin hem kendi geçim kaynaklarını hem de refahlarını artırırken sürdürülebilir kalkınmaya önemli ölçüde katkıda bulunabilecekleri bir gelecek kurmayı hedeflemektedir (Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları çalışmalarımız: BM Türkiye, 2024).

Çocuk Haklarını Gözeten İş Uygulamaları Teşvik Edilmesi ve Çocuklara/Gençlere Yönelik Faaliyet Gösteren Ticari Kuruluşların Sayısının Artırılması

UNICEF tarafından koordine edilen program, çocukların temel haklarını ön planda tutan ve koruyan kurumsal uygulamaları teşvik etmeyi amaçlamaktadır. İşbirlikçi girişimlerin amacı, farkındalığı artırmak ve kurumsal dünyada Çocuk Hakları ve İş İlkelerini (CRBP'ler) uygulamaktır. Bu, yalnızca CRBP'leri açıklamayı değil, aynı zamanda firmalara bu ilkeleri işletme modellerine dâhil etmelerinde aktif olarak yardımcı olmayı da gerektirir.

Ayrıca, iş müfettişlerinin işyerinde çocuk haklarının korunmasındaki kritik rolünü kabul eden girişim, çocuk işçiliği endişelerine yanıt vermelerini sağlamak için standart operasyonel süreçleri iyileştirmeye odaklanmaktadır. Bu amaçla, tüm iş müfettişlerine çocuk işçiliği vakalarını başarılı bir şekilde tespit etmek ve çözmek için ihtiyaç duydukları beceri ve uzmanlığı sağlamaya yönelik kapsamlı eğitim programları geliştirilmekte ve yürütülmektedir. Ayrıca COVID-19 salgınının yol açtığı süregelen zorluklar ışığında, özellikle mesleki eğitim merkezi öğrencileri için güvenli ve elverişli işyeri ortamları sağlamada küçük ve orta ölçekli işletmelere yardımcı olmaya özel önem verilmektedir. Bu, pandeminin özel koşullarına göre uyarlanmış iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini uygulama yeteneklerini artırmayı içermektedir. Proje, çabaları bu üç kilit alana odaklayarak, yalnızca farkındalık yaratmayı değil, aynı zamanda iş dünyasında çocuk haklarının geliştirilmesine ve korunmasına katkıda bulunan somut eylemleri kolaylaştırmayı da hedeflemektedir. İş birliği ve hedefe yönelik müdahaleler yoluyla proje, kurumsal kuruluşların çocukların ve gençlerin refahı ve güçlendirilmesine yönelik faaliyetlere katılımını artırmayı ve sonunda iş operasyonlarına daha kapsayıcı ve hak temelli bir yaklaşım geliştirmeyi amaçlamaktadır (Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları çalışmalarımız: BM Türkiye, 2024).

SKA 9 SANAYİ, YENİLİKÇİLİK VE ALTYAPI

Dayanıklı altyapılar tesis etmek, kapsayıcı sürdürülebilir sanayileşmeyi desteklemek ve yenilikçiliği güçlendirmek için tasarlanmıştır.

Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı Amacının Önemi ve Gelişimi

SKA 9, sürdürülebilir kalkınmanın temel unsurlarından biri olarak, ekonomik büyüme, toplumsal ilerleme ve iklim değişikliğiyle mücadelede kritik bir rol oynamaktadır. Güçlü altyapılar ve sürdürülebilir sanayileşme, yenilikçilikle desteklendiğinde, eşit fırsatlar yaratarak ekonomik büyümeyi teşvik etmektedir. COVID-19 pandemisi nedeniyle küresel imalat sektöründe büyüme yavaşlamış, en az gelişmiş ülkelerde hedeflenen sanayileşme düzeyine ulaşamamıştır. Buna rağmen, mobil geniş bant erişimi gibi bazı olumlu gelişmeler kaydedilmiştir. Sürdürülebilir sanayi, çevresel etkilerin azaltılmasına ve yaşam standartlarının yükseltilmesine katkıda bulunabilir.

Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı (SKA 9), modern bir toplumun yapı taşlarından biridir ve sürdürülebilir kalkınmanın anahtar unsurlarından birini oluşturmaktadır. Ekonomik büyüme, toplumsal ilerleme ve iklim değişikliğiyle mücadele, teknolojik ilerleme, sürdürülebilir endüstriyel büyüme ve altyapı yatırımlarına bağlıdır. Küresel ekonomik ortamın hızla değişmesi ve artan eşitsizlikler göz önüne alındığında, sürdürülebilir büyüme, öncelikle fırsatları tüm insanlara eşit şekilde dağıtmakla ve ikinci olarak sanayileşmeyi sağlam altyapı ve inovasyonla desteklemelidir. Sanayinin istihdama ve gayri safi yurt içi hasılaya (GSYH) katkısını artırarak, en az gelişmiş ülkelerde bu katkıyı iki katına çıkarmayı, bilimsel araştırmaları artırmayı ve altyapıları modernleştirmeyi amaçlamaktadır.

Birleşmiş Milletler'e göre, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayi, inovasyon ve altyapı, sürdürülebilir kalkınmanın temel taşlarıdır. Ayrıca işletmelerin faaliyetleri ve dolayısıyla ekonomik ve sosyal kalkınma için de elzemdirler. Öte yandan, COVID-19 salgını sebebiyle küresel imalat sektörünün büyüme hızı istikrarlı bir şekilde azalmaktadır. Küresel imalat büyümesi 2021'de yüzde 7,4 iken 2022'de yüzde 3,3'e yavaşlamıştır. En az gelişmiş ülkelerdeki ilerleme, imalatın GSYH içindeki payının 2030 yılına kadar iki katına çıkarılması hedefine ulaşmak için yeterli olmaktan uzak gözükmektedir. İmalat istihdamının toplam istihdam içindeki payı dünya genelinde azalmaya devam ederek 2015 yılında yüzde 14,3 iken 2021 yılında yüzde 13,6'ya düşmüştür. Enerji yanması ve endüstriyel süreçlerden kaynaklanan küresel karbondioksit (CO₂) emisyonları, yüzde 0,9 artarak 36,8 milyar metrik tonla tarihin en yüksek seviyesine ulaşmıştır (Goal 9: Industry, innovation and infrastructure, 2023). Bu, küresel GSYH büyümesinin oldukça altında kalırken, emisyonlar ve ekonomik büyümenin ayrıştığı on yıllık bir trende geri dönüldüğünü göstermektedir.

Olumlu gelişmelere bakılırsa 2022 itibarıyla dünya nüfusunun yüzde 95'i mobil geniş bant ağına erişebilmektedir (Goal 9: Industry, innovation and infrastructure, 2023). Kapsayıcı ve sürdürülebilir endüstrileşme, inovasyon ve altyapı geliştirme ile birlikte istihdam ve gelir yaratıcı dinamik ve rekabetçi ekonomik güçleri ortaya çıkarmaktadır. Yeni teknolojilerin tanıtılması ve benimsenmesi, uluslararası ticaretin kolaylaştırılması ve kaynakların daha etkin bir şekilde kullanılması için kritik bir rol oynamaktadır. Yeni sektörlerin büyümesi, yaşam standartlarında gelişme sağlayabilmektedir. Endüstriler sürdürülebilirlik amaçlarına odaklandıkça, çevre üzerinde olumlu etkiler de gözlemlenebilmektedir.

Alt Hedefler:

9.1. Herkes için uygun fiyatlı ve eşitliğe dayalı bir erişime vurguda bulunarak ekonomik kalkınmayı ve insanların esenliğini desteklemek için bölgesel ve sınırlar arası altyapıyı kapsayan kaliteli, güvenilir, sürdürülebilir ve dayanıklı altyapıların oluşturulması

9.1.1. Her mevsim geçit veren yolların 2 km yakınında yaşayan kırsal nüfusun oranı

9.1.2. Ulaşım modlarına göre yolcu ve yük hacmi

9.2. Kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşmenin desteklenmesi ve 2030'a kadar sanayinin istihdam ve gayri safi yurt içi hasıla payının ulusal koşullarla uyumlu olarak önemli ölçüde artırılması ve en az gelişmiş ülkelerde bu payın iki katına çıkarılması

9.2.1. Kişi başına ve GSYH'nin bir oranı olarak imalat sanayi katma değeri

9.2.2. Toplam istihdamın bir oranı olarak imalat sanayi istihdamı

9.3. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde küçük ölçekli sanayi işletmelerinin ve diğer işletmelerin uygun koşullu krediyi de kapsayan finansal hizmetlere erişimlerinin ve değer zincirlerine ve piyasalara entegrasyonlarının artırılması

9.3.1. Toplam sanayi katma değeri içinde küçük ölçekli sanayilerin oranı

9.3.2. Bir kredi borcu olan ya da kredi limiti bulunan küçük ölçekli sanayilerin oranı

9.4. 2030'a kadar her ülkenin kendi kapasitesine uygun olarak harekete geçmesiyle, kaynakların daha verimli kullanımının artırılması ve temiz ve çevresel açıdan daha sağlam teknolojiler ve sanayi süreçlerinin daha çok benimsenmesi yoluyla altyapının ve güçlendirme sanayilerinin sürdürülebilir hale gelecek biçimde geliştirilmesi

9.4.1. Katma değer birim başına CO₂ emisyonu

9.5. Özellikle gelişmekte olan ülkeler olmak üzere bütün ülkelerde, 2030'a kadar yenilikçiliğin teşvik edilmesi ve her 1 milyon kişi içindeki araştırma-geliştirme alanında çalışan kişi sayısının, kamu araştırmalarının, özel

araştırmaların ve hükümet harcamalarının önemli  l de artırılması yoluyla bilimsel araştırmanın geliştirilmesi ve sanayi sektörlerinin teknolojik yetkinliklerinin genişletilmesi

9.5.1. GSYH'nin bir oranı olarak araştırma ve geliştirme harcamalarının oranı

9.5.2. Bir milyon yerleşimci başına düşen araştırmacı sayısı (tam zamanlı eşdeğer)

9.a. Afrika ülkelerine, en az gelişmiş ülkelere, karayla çevrili gelişmekte olan ülkelere ve gelişmekte olan küçük ada devletlerine genişletilmiş finansal, teknolojik ve teknik destek verilmesi yoluyla gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir ve dayanıklı altyapı geliştirmenin kolaylaştırılması

9.a.1. Altyapıya toplam uluslararası resmi destek (resmi kalkınma yardımlarına ilave olarak diğer resmi yardım akışları)

9.b. Sanayi  eşitliliği ve sanayi ürünlerinde değer artırımını için uygun bir politika ortamının yaratılması aracılığıyla gelişmekte olan ülkelerde yurt içi teknoloji gelişiminin, araştırma ve yenilikçiliğin desteklenmesi

9.b.1. Toplam katma değer içindeki orta ve yüksek teknolojikli katma değer üreten sanayi sektörlerinin oranı

9.c. Bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimin önemli ölçüde artırılması ve 2020 yılına kadar en az gelişmiş ülkelerde evrensel ve uygun fiyatlı internet hizmetlerine erişimin sağlanması için çaba gösterilmesi

9.c.1. Teknoloji türüne göre bir mobil şebeke tarafından kapsanan nüfus oranı (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Tablo 9: SKA 9 - Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı - Türkiye 2024 Verileri

SKA 9 - Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	Değer Yıl Derecelendirme Trend
Dört mevsim yollara erişimi olan kırsal nüfus (%)	98.3 2024 ● ●
İnternet kullanan nüfus (%)	86.0 2023 ● ↑
Mobil geniş bant abonelikleri (100 nüfus başına)	84.0 2022 ● ↑
Lojistik Performans Endeksi: Ticaret ve taşımacılıkla ilgili altyapının kalitesi (en kötü 1-5 en iyi)	3.4 2023 ● →
The Times Higher Education Üniversiteler Sıralaması: Ortalama ilk 3 üniversite (en kötü 0-100 en iyi)	50.1 2024 ● ↑
Akademik dergilerde yayınlanan makaleler (1.000 nüfus başına)	0.8 2022 ● ↑
Araştırma ve geliştirme harcamaları (GSYİH'nin %'si)	1.4 2021 ● ↑
Araştırmacılar (1.000 çalışan nüfus başına)	7.1 2022 ● ↑
Dosyalanan üçlü patent aileleri (milyon nüfus başına)	0.8 2020 ● →
Gelire göre internet erişimindeki uçurum (yüzde puan)	NA NA ● ●
Yükseköğretim düzeyinde STEM alanlarından mezun olan kadınların payı (%)	34.7 2014 ● ●

Kaynak: (UN SDSN, 2024)

Dünyadan Seçilmiş Örnekler

Deqing İlçesi Kırsal Dijital Yönetim Sistemi

Deqing County Rural Digital Governance System

Çin'in Zhejiang eyaletindeki Deqing ilçesi, kırsal yönetişimde devrim yaratmak için coğrafi bilgi merkezli büyük veri ve dijital teknolojiden yararlanmaya kendini adanmıştır. Deqing, 'tek harita' görselleştirme araçlarının yenilikçi kullanımı yoluyla kırsal alan kullanımını optimize etmeyi, sürdürülebilir kırsal sanayi gelişimini teşvik etmeyi ve kırsal toplulukların refahını yükseltmeyi amaçlamaktadır. Deqing, kırsal yönetişimi modernize ederek ve dijital çözümlerin entegrasyonunu teşvik ederek, kentsel ve kırsal

alanlar arasındaki dijital uçurumu kapatmayı ve çiftçileri gelişmiş dijital okuryazarlıkla güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

Ocak 2019'dan Aralık 2021'e kadar olan uygulama dönemi boyunca Deqing, mekânsal-zamansal veriler ve çöp sınıflandırması gibi çeşitli konularda gerçek zamanlı bilgiler de dâhil olmak üzere çeşitli veri kümelerini toplama ve paylaşma konusunda önemli adımlar atmıştır. IoT (nesnelerin interneti) teknolojilerinden yararlanan ilçe, mobil platformlar aracılığıyla sosyal sigorta ve tıbbi kayıt gibi temel devlet hizmetlerine erişimi kolaylaştırarak süreçleri kolaylaştırmış ve verimliliği artırmıştır. Deqing, 'bir harita ve bir pencere' yaklaşımı gibi girişimler sayesinde, raporlama sürelerinde ve sorun çözme oranlarında kayda değer iyileşmeler sağlayarak, su kalitesi endişeleri gibi kırsal toplulukları etkileyen çok sayıda sorunu başarılı bir şekilde tespit edip ele almıştır. Balık yetiştiriciliğinin yönetimi gibi IoT özellikli çözümlerin benimsenmesi, binlerce hektarlık alanda gerçek zamanlı izleme ve katma değerli hizmetler sunarak çiftçilere paha biçilmez bir destek sağlamıştır. Sürdürülebilirlik, büyük veri bürosunun kurulması ve kırsal dijital yönetim için standartlaştırılmış mekanizmaların oluşturulması gibi kurumsal çerçevelerle sağlanmaktadır. Deqing'in dijital girişimlerinin başarılı bir şekilde uygulanması, Çin'in ilk dijital kırsal ilçe düzeyi standartlarının çıkarılmasıyla sonuçlanmakla kalmamış, aynı zamanda Çin'deki diğer illerde ve potansiyel olarak sınırlarının ötesinde ilgi ve çoğaltma çabalarını tetikleyerek yaygın benimseme ve etkinin yolunu açmıştır (Promoting High Quality Economic Development with Digital and Spatial Governance, 2021).

Horizon Europe

Horizon Europe, 2021'de başlatılan Avrupa Birliği'nin temel araştırma ve inovasyon finansman programıdır. Bu program, iklim değişikliğiyle mücadeleyi desteklerken aynı zamanda BM'nin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına ulaşılmasına yardımcı olmayı ve AB'nin rekabet gücünü ve büyümesini artırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, iş birliğini teşvik ederek küresel zorluklarla mücadele ederken AB politikalarının geliştirilmesi ve uygulanmasında araştırma ve yenilik etkisini artırmayı hedeflemektedir. Program, bilgi ve teknolojilerin yaratılmasını ve yayılmasını desteklerken istihdamı artırmayı, AB'nin yetenek havuzunu tam olarak kullanmayı, ekonomik büyümeyi teşvik etmeyi, endüstriyel rekabetçiliği desteklemeyi, sürdürülebilir büyümeyi teşvik etmeyi ve Avrupa Araştırma Alanı'ndaki yatırım etkisini optimize etmeyi amaçlamaktadır.

Horizon Europe, sağlık ve iklimden dijitalleşme ve mobiliteye kadar çeşitli sektörlerde araştırma ve yeniliği desteklemektedir. Proje, akademi, sanayi

ve hükümetler arasında iş birliğini teşvik ederek, kapsayıcılığı ve sorumlu inovasyonu desteklerken bilgi tabanlı bir ekonomiye geçişi hızlandırmayı amaçlamaktadır. Kapsamlı yaklaşımı ve etki odaklı araştırmaya verdiği önem sayesinde Horizon Europe, dönüştürücü değişimi teşvik etmeye ve Avrupa'yı daha müreffeh, dirençli ve sürdürülebilir bir geleceğe doğru ilerletmeyi amaçlamaktadır. 2021-2022 döneminde Horizon Europe, 142 ülkeden 14.182 farklı kuruluşun girişimlerine katılmasıyla önemli bir katılım görmüştür. Horizon Europe yıllar boyunca 85.000'den fazla araştırmacının hareketliliğini kolaylaştırarak uluslararası iş birliğini ve bilgi alışverişini teşvik etti. Özellikle 12 Nobel Ödülü sahibini desteklemiş ve dokuz "Bilgi ve İnovasyon Topluluğu" kurarak Avrupa'nın bilimsel liderliğini ve inovasyon kapasitesini artırmıştır. Ayrıca 2021-2022 döneminde 37 AB Ufuk Avrupa Ortaklığı başlatılarak sektörler arası iş birliğine dayalı araştırma çabalarına katkıda bulunulmuştur. Ayrıca, 2022 yılında dünyanın en acil sorunlarından bazılarını ele almak üzere beş AB misyonu kurularak Horizon Europe'un inovasyon ve iş birliği yoluyla küresel sorunların üstesinden gelme konusundaki kararlılığı gösterilmiştir (Horizon Europe, 2024).

UNIDO Endüstriyel Analiz Platformu

UNIDO Industrial Analytics Platform

UNIDO (Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü) Endüstriyel Analitik Platformu (IAP), kapsayıcı ve sürdürülebilir endüstriyel kalkınmanın farklı boyutları hakkında uluslararası karşılaştırılabilir bilgiler ve derinlemesine analitik içgörüler sağlayan yenilikçi bir veri tabanlı araçtır. Platform, endüstriyel kalkınmayla ilgili bir dizi özel gösterge hakkında veri sağlamaktadır. Her bir gösterge için mevcut en iyi kaynakların kullanılmasını sağlamak amacıyla, veriler iç ve dış veri tabanlarından elde edilmektedir.

Platformun özellikleri arasında, erişilebilir ve ilgi çekici veri görselleştirmeleri ve gösterge tabloları aracılığıyla ülkelerin SKA 9 sanayi ile ilgili hedeflere yönelik performansını ve ilerlemesini izlemeye yardımcı olan "SKA-9 Sanayi İzleyicisi" bulunmaktadır. Bu araç, endüstriyel kalkınmaya ilişkin analiz ve araştırmaları kolaylaştırmanın yanı sıra, ilerlemenin izlenmesi ve sanayi politikasının yönlendirilmesi için temel kanıtlar sağlamaktadır. IAP ve farklı özellikleri, politika yapıcılar, araştırmacılar ve diğer uygulayıcılar da dâhil olmak üzere farklı topluluklardan çok sayıda kullanıcı ile kısa sürede UNIDO'nun en çok danışılan çıktılarından biri haline gelmiştir. Ayrıca, IAP'de yer alan ve büyük ölçüde platformun kendi verilerine dayanan analitik görüşler ve köşe yazıları, okuyucu sayısına göre UNIDO'nun en başarılı medya hikayeleri arasında yer almaktadır. Platform, temel çiz-

gileri tanımlamak, eğilimleri analiz etmek ve hedeflere yönelik ilerlemeyi izlemek için kullanılacak resmi SKA istatistiklerinin yayılmasına katkıda bulunmuştur. SKA 9, 2030 Gündeminin en az finanse edilen ve en az çalışılan alanlarından biri olarak kabul edilmektedir. IAP, kapsayıcı ve sürdürülebilir endüstriyel kalkınma ve bunun 2030 Gündemine ulaşılmasıyla ilgili temel rolü hakkında ilgili ve kapsamlı bir ölçüm seti sağlayarak bu boşluğu doldurmaya katkıda bulunmaktadır (UNIDO Industrial Analytics Platform, 2021).

Türkiye'den Seçilmiş Örnekler

İzmir Endüstriyel Simbiyoz Projesi

İzmir Bölgesinde Endüstriyel Simbiyoz Projesi, Nisan 2021'de Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye ve İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA) iş birliğiyle başlatılmıştır. 2021-2024 yılını kapsayacak olan proje, işletmeleri atık, yan ürünler ve teknoloji gibi kaynakların ortak kullanımına odaklanarak bir araya getirerek, endüstriyel simbiyoz modelinin İzmir'e özgü bir versiyonunu geliştirmeyi hedeflemektedir. Projede, endüstriyel simbiyoz bağlantıları aracılığıyla çevre dostu ve sürdürülebilir bir endüstriyel gelişim sağlanması amaçlanmaktadır. Aynı zamanda, afetlere karşı dayanıklılığı artırmak ve endüstri sektöründeki tedarik zinciri ilişkilerini çeşitlendirmek için çaba harcanmaktadır.

Proje, İzmir'de bir pilot çalışmanın uygulanmasıyla endüstriyel simbiyozun daha geniş kapsamlı anlaşılmasını ve benimsenmesini teşvik ederek ulusal ölçekte model bir çalışmayı da hedeflemektedir. Bu çabaların yanı sıra, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi de projenin önemli hedeflerinden biridir. İzmir Bölgesinde Endüstriyel Simbiyoz Projesi'nin altı ana bileşeni, yönetim platformunun oluşturulmasından Ar-Ge çalışmalarının desteklenmesine, yasal çerçeve ve politika geliştirilmesinden ulusal düzeyde yaygınlaştırma faaliyetlerine kadar geniş bir yelpazede faaliyet göstermektedir. Bu proje, İzmir'in endüstriyel simbiyoz alanında liderlik rolünü güçlendirerek ve ulusal ölçekte benzer çalışmaların teşvik edilmesini sağlayarak sürdürülebilir bir endüstriyel gelişim modeli oluşturmayı hedeflemektedir (İzmir Endüstriyel Simbiyoz Projesi, 2024).

BOOST Sivil Toplum Teknoloji Hızlandırma Programı

Türkiye'de Koç Holding ve UNDP iş birliğiyle yürütülen Boost Sivil Toplum Teknoloji Hızlandırma Programı, COVID-19 pandemisinin yarattığı zorluklara yanıt olarak sivil toplum kuruluşlarının dijital dönüşümünü hızlandırmayı amaçlıyor. Krizin STK'ların etkinlikler, eğitimler ve bağış toplama gibi faaliyetleri üzerindeki önemli etkisinin farkında olan program, STK'la-

rın dijital çağa uyum sağlamaları ve gelişmeleri için güçlendirmeye odaklanıyor. İki aşamalı bir süreçle programa seçilen STK'lar dijital dönüşüm, etki için teknoloji ve kitlesel fonlama konularında yoğun bir eğitim almakta ve dijital araçları kullanarak yenilikçi projeler geliştirmek için uzmanlardan mentorluk almaktadır.

Program, teknoloji ve sürdürülebilir kalkınma alanında hem yerel hem de küresel uzmanların katılımıyla iş birliği ve ortaklığı vurgulamaktadır. Programa katılan STK'lar, dijital dönüşüm stratejisi ve yol haritası oluşturmak için kapsamlı bir süreçten geçerek, kalkınma konularında erişimlerini ve etkilerini artırmalarını sağlar. Girişim, SKA 17- Amaçlar için Ortaklıklar amacını desteklemek üzere tasarlanmıştır ve toplumsal zorlukları ele almak için teknolojiden yararlanma konusunda bir model teşkil etmektedir. Ayrıca, program bilgi paylaşımını teşvik etmekte ve çözümlerine açık erişim sağlayarak sadece STK'lara değil, aynı zamanda KOBİ'lere, sosyal girişimcilere ve sürdürülebilir kalkınma için teknolojiden yararlanmak isteyen diğer kuruluşlara da fayda sağlamaktadır (Boost Impact Acceleration Program, 2024).

Toplam Faktör Verimliliğinin Artırılmasına Yönelik Politika Çerçevesi Geliştirilmesi Projesi

Proje, Türkiye'deki toplam faktör verimliliğini artırmayı hedefleyen bir politika çerçevesi oluşturma amacı taşımaktadır. Toplam faktör verimliliği, ekonomik büyümenin işgücü ve sermaye artışıyla açıklanamayan kısmını temsil eder ve Türkiye'nin bu potansiyeli tam olarak kullanamadığı gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda 2016 yılında UNDP iş birliği ile "Toplam Faktör Verimliliğinin Artırılmasına Yönelik Politika Çerçevesi Geliştirilmesi Projesi" hayata geçirilmiştir. Projede, özellikle KOBİ'lerin, ülkenin verimlilik sorununda önemli bir rol oynadığına işaret edilmektedir. Projenin ana hedefi, KOBİ'lerin ulusal ve uluslararası değer zincirlerine entegre olmasını sağlayarak veya bu zincirlerde yer alan işletmelerin daha yüksek katma değerli ürünler üretmelerini teşvik ederek Türk imalat sanayisinde toplam faktör verimliliğini artırmaktır.

Projenin misyonu, toplam faktör verimliliğinin artmamasına sebep olan engellerin belirlenmesi, politika çerçevesinin oluşturulması ve pilot uygulamalarla test edilmesi yoluyla toplam faktör verimliliğinin artırılmasına odaklanmaktadır. Proje, literatür incelemesi, yerel ve uluslararası örneklerin incelenmesi ve saha çalışmalarıyla elde edilen verilerin sentezlenmesi suretiyle politika çerçevesi oluşturmuştur. Bu kapsamda, 3000'den fazla şirketle yapılan anket çalışmasıyla imalat sanayi şirketlerinin performansı

değerlendirilmekte ve politika oluşturma sürecinde birçok kurumsal paydaşın, bilimsel yürütme kurulunun ve sektörel çalışma gruplarının görüşleri dikkate alınmaktadır. Proje sonunda, T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından “Toplam Faktör Verimliliği için Politika Çerçevesi Geliştirilmesi Destek Projesi Beyaz Kitap” yayımlanmıştır. Bu kitap, Türkiye’deki toplam faktör verimliliğinin artması üzerinde etkili olan faktörleri, firmaları ve değer zinciri düzeyinde yapılan araştırmaları belirlemiştir. Yapılan analizler sonucunda bir politika çerçevesi oluşturulmuş ve bu çerçeve pilot uygulamalarla test edilmiştir (Toplam Faktör Verimliliği - Beyaz Kitap , 2018).

SKA 10 EŞİTSİZLİKLERİN AZALTILMASI

Eşitsizliklerin azaltılması, ülkeler içinde ve arasındaki eşitsizlikleri azaltmayı amaçlamaktadır.

Eşitsizliklerin Azaltılması Amacının Önemi ve Gelişimi

SKA 10, gelir ve servet dağılımı ile cinsiyet, ırk, etnik köken, engellilik ve sosyoekonomik durumdan bağımsız olarak herkes için fırsat eşitliği sağlamayı amaçlamaktadır. Bu, eğitim, sağlık hizmetleri ve sosyal korumaya erişimi artırarak ve kapsayıcı ekonomik büyümeyi teşvik ederek başarılabılır. Adil iş imkanları, güvenli çalışma ortamları ve girişimciliğin desteklenmesi, zenginliğin daha adil dağılımına katkıda bulunmaktadır. İklim değişikliği gibi çevresel faktörler, savunmasız toplulukları etkileyen eşitsizlikleri daha da derinleştirmektedir. SKA 10, toplumsal cinsiyet eşitliğini de geliştirerek, kadınların ve kız çocuklarının eğitim ve ekonomik fırsatlara erişimini sağlamayı hedeflemektedir. Bu hedeflere ulaşmak için çok paydaşlı iş birlikleri ve kapsamlı eylemler gereklidir.

SKA 10, gelir ve servet eşitsizliklerinin yanı sıra cinsiyet, ırk, etnik köken, engellilik veya sosyoekonomik durumdan bağımsız olarak herkes için fırsat eşitliği sağlamak için çalışmaktadır. Bu amaca ulaşmak, herkesin haklarına ve onuruna saygı duyulan kapsayıcı toplumları teşvik eden sistemik değişiklikler gerektirir.

Tüm bireylerin iyi eğitime, sağlık hizmetlerine ve sosyal korumaya erişimi, eşitsizliği azaltmanın önemli bir parçasıdır. Eğitim, yoksulluk döngüsünden kurtulmalarına yardımcı olur ve aynı zamanda sağlık hizmetleri, önle-nelir hastalıklar veya tıbbi bakım eksikliği nedeniyle kimsenin geride kal-mamasını sağlar. Emekli maaşları ve işsizlik yardımları gibi sosyal güvenlik sistemleri, en hassas grupları ekonomik şoklardan ve zorluklardan korur. Ayrıca, eşitsizliklerin azaltılması için kapsayıcı ekonomik büyüme ve insana yakışır iş fırsatlarının teşvik edilmesi gerekir. Bu, adil ücretler, güvenli çalışma ortamı ve beceri geliştirme ve kariyer yolunda ilerleme fırsatları sunan işler gerektirir. Girişimciliğin teşvik edilmesi ve küçük ve orta bü-yüklükteki işletmelerin desteklenmesi, zenginlik ve kaynakların daha adil dağılımına katkıda bulunabilir. SKA 10 ayrıca çevresel bozulmayı ve iklim değişikliğini ele almaktadır. Savunmasız topluluklar, özellikle düşük gelirli ülkeler, doğal afetler, kirlilik ve kaynakların tükenmesi gibi çevresel kriz-lerden sıklıkla etkilenir. Sürdürülebilir uygulamaları teşvik ederek ve iklim değişikliğinin etkilerini azaltarak, savunmasız nüfusun geçim kaynaklarını koruyabilir ve kaynaklara ve fırsatlara erişimdeki eşitsizliklerin azaltılması sağlanabilir. SKA 10 ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesine ve kız çocuklarının ve kadınların güçlendirilmesine odaklanmaktadır. Dünya-nın birçok yerinde kadınlar ve kız çocukları hala ayrımcılık ve eşitsizlikle karşı karşıyadır, bu da onların eğitime, sağlık hizmetlerine, ekonomik fırsat-lara ve karar alma rollerine erişimi kısıtlamaktadır. Bu, toplumsal cin-siyete duyarlı politikaları ve toplumsal cinsiyete duyarlı girişimleri teşvik ederek, herkesin kalkınmaya tam olarak katılabileceği ve katkıda bulunabi-leceği daha kapsayıcı toplumlar oluşturma potansiyeline sahiptir.

SKA 10'un hedeflerine ulaşmak, sektörler ve paydaşlar arasında iş birliğini teşvik eden ve eşitsizliğin temel nedenlerini ele alan kapsamlı bir yaklaşım gerektirir. Sistemik engelleri ortadan kaldırmak ve herkes için sosyal ada-leti, insan haklarını ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek için keskin eylemler gerekir (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Alt Hedefler:

10.1. 2030'a kadar nüfusun tabandaki yüzde 40 içinde bulunan kesiminin gelirinin ulusal ortalamadan daha yüksek bir oranda, devamlı olarak artmasının ve sürdürülmesinin sağlanması

10.1.1. Hane halkı harcamalarının ya da kişi başına gelirin en alttaki yüzde 40'lık dilimin içinde ya da toplam nüfus içindeki büyüme hızı

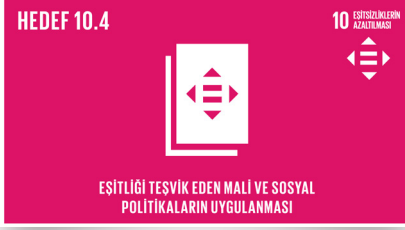
10.2. 2030'a kadar yaşa, cinsiyete, engelliliğe, ırka, etnik kökene, dine, ekonomik ya da başka bir statüye bakılmaksızın herkesin güçlendirilmesi ve sosyal, ekonomik ve siyasi olarak kapsanmasının desteklenmesi

10.2.1. Yaş, cinsiyet, engelliliğe göre medyan gelirin yüzde 50 düzeyinin altında yaşayanların oranı

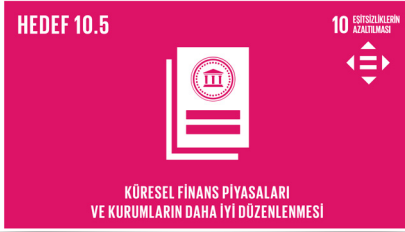
10.3. Ayrımcılığa dayalı yasaların, politikaların ve uygulamaların ortadan kaldırılması ve bu bağlamda uygun mevzuatın, politikaların ve eylemlerin desteklenmesi yoluyla eşit fırsatlar sunulması ve eşitsizliklerin azaltılması

10.3.1. Uluslararası insan hakları hukuku çerçevesinde yasaklanmış olan ayrımcılık baz alınarak, önceki 12 ay içinde bizzat ayrımcılığa ya da tacize uğradığını hissettiğini bildiren nüfusun oranı

10.4. Özellikle mali, ücret ve sosyal koruma politikaları olmak üzere politikaların benimsenmesi ve eşitliğin giderek daha çok sağlanması

10.4.1. Ücretler ve sosyal koruma transferlerini içeren iş gücünün GSY-H'deki payı

10.5. Küresel finans piyasalarının ve kurumlarının düzenlenmesi ve denetlenmesinin geliştirilmesi ve bu tür düzenlemelerin hayata geçirilmelerinin güçlendirilmesi

10.5.1. Finansal Sağlık Göstergeleri

10.6. Daha etkili, güvenilir, hesap verebilir ve meşru kurumların var olması için küresel uluslararası ekonomi ve finans kurumlarındaki karar verme süreçlerinde gelişmekte olan ülkelerin daha iyi temsiline sağlanması ve seslerinin duyurulması

10.6.1. Gelişmekte olan ülkelerin uluslararası kuruluşlarda oy hakkı ve üyelik oranı

10.7. Planlı ve iyi yönetilen göç politikalarının uygulanmasıyla insanların sistemli, güvenli, düzenli ve sorumlu göçlerinin ve yer değiştirmelerinin kolaylaştırılması

10.7.1. Hedef ülkede kazanılan yıllık gelirin bir oranı olarak çalışanların işe alım sebebiyle ortaya çıkan maliyetleri

10.7.2. İyi yönetilen göç politikalarını uygulayan ülkelerin sayısı

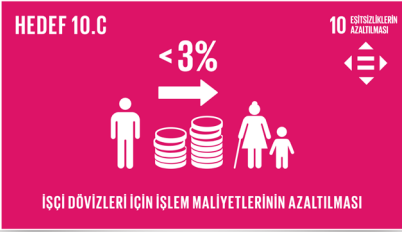
10.a. Dünya Ticaret Örgütü anlaşmalarına uygun olarak, özellikle en az gelişmiş ülkeler olmak üzere gelişmekte olan ülkeler için özel ve farklı muamele ilkesinin uygulanması

10.a.1. Sıfır gümrük vergili gelişmekte olan ülkeler ve en az gelişmiş ülkelere yapılan ithalata uygulanan tarife sınırlarının oranı

10.b. Özellikle en az gelişmiş ülkeler, Afrika ülkeleri, gelişmekte olan küçük ada devletleri ve karayla çevrili gelişmekte olan ülkeler olmak üzere ihtiyacın en fazla olduğu ülkelere, ulusal plan ve programlarına göre, doğrudan yabancı yatırımı da kapsayan nakit akışlarının ve resmi kalkınma yardımlarının teşvik edilmesi

10.b.1. Kaynak alıcı ve donör ülkeler ve akış türüne göre, kalkınma için giden toplam kaynak (örneğin resmi kalkınma yardımı (RKY), doğrudan yabancı yatırımlar ve diğer kaynak akımları)

10.c. 2030'a kadar göçmen havaleleri işlem maliyetlerinin yüzde 3'ün altına indirilmesi ve maliyeti yüzde 5'ten yüksek olan havale koridorlarının ortadan kaldırılması

10.c.1. Göçmenlerin havale edilen miktarlarının bir oranı olarak havale masrafları (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Tablo 10: SKA 10 - Eşitsizliklerin Azaltılması - Türkiye 2024 Verileri

SKA 10 - Eşitsizliklerin Azaltılması	Değer Yıl Derecelendirme Trend
Gini Katsayısı	41.9 2019 ● →
Palma Oranı	1.9 2020 ● →
Yaşlı yoksulluk oranı (66 yaş ve üzeri nüfusun %'si)	8.6 2020 ● ↑

Kaynak: (UN SDSN, 2024)

Dünyadan Seçilmiş Örnekler

Yukarı Mısır Yerel Kalkınma Programı (UELDP) Upper Egypt Local Development Program (UELDP)

Mısır 2016 yılında, küresel 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemini yerel bağlama uyarlayarak yansıtan Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi “Vizyon 2030”u başlatmıştır. Coğrafi eşitsizlikler, Mısır’ın hedeflerine ulaşmasını tehdit etmiştir. Sürdürülebilir büyüme fırsatlarının eksikliği ve hizmetlere yetersiz erişim Yukarı Mısır’daki on vilayette güçlü bir şekilde kendini göstermiştir. Sohag ve Qena en yoksul iki valilik olarak öne çıkmıştır. UELDP, Mısır Hükümeti’nin eşitsizlikleri azaltma ve sürdürülebilir kalkınmayı yerelleştirme çabalarında etkili olmuştur. Uygulama, bakanlıklar arası iş birliğini gerektirirken, uluslararası ortaklıklar finansman sağlamış ve operasyonel mekanizmalar geliştirmiştir.

Yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, toplum ihtiyaçlarının karşılanmasını ve su, sanitasyon, bağlantı, sanayileşme, yerel ekonomik kalkınma, istihdam yaratma ve atık yönetimi hizmetlerinin artırılmasını sağlamıştır. UELDP, eşitsizlikleri azaltmaya yönelik ulusal politika eylemlerine ilham vermiş ve daha fazla hizmetin geliştirilmesi için kaynakları harekete geçirmiştir. Mısır genelinde 1500’den fazla köy ve Sohag ve Qena’ya yönelik kamu sermaye yatırımlarındaki artışın ardından, bu iki vilayet bağlantı, sanayi altyapısı ve hizmetlerin mevcudiyetinde artışa tanık oldu. Bu başarılarından ve bunların yerel iş ortamı üzerindeki olumlu etkilerinden yararlanan UELPD, iki valilikte mobilya, melas, tarımsal ticaret ve el sanatları gibi yerel ekonomik kümelerin geliştirilmesine odaklanan faaliyetlerinin ikinci aşamasını başlatmıştır. Ekim 2021’de Sohag ve Qena’dan üreticiler yeni geliştirdikleri ürünleri ulusal bir sergide sergilemiştir (UN DESA, 2022).

SINERGI Projesi - Daha Fazla Erişime Açmak için Kapsayıcı Yaklaşım (Hassas Gruplar için)

SINERGI Project - Inclusive Approach to Open More Access for Vulnerable Groups

SINERGI Projesi, Rajawali Vakfı tarafından USAID, Kamu Politikaları Dönüşüm Merkezi (Transformasi) ve Orta Java Eyalet Hükümeti ortaklığında uygulanmıştır. Projenin amacı hükümet, özel sektör, sivil toplum ve gençlik örgütleri arasında koordinasyonu teşvik etmek, yoksul ve savunmasız gençlerin işgücü piyasasına erişimini desteklemektir. Proje, özellikle genç kadınlara ve engellilere odaklanarak 18 ila 34 yaş arasındaki gençleri hedeflemektedir. SINERGI Projesi, insanların dağınık alanlarda yaşadığı ve eğitim ve istihdam fırsatlarına erişimde önemli engellerle karşılaştığı Orta Java’da çok

paydaşı koordinasyonun geliştirilmesine ihtiyaç olduğunu tespit etmiştir. SINERGI Projesi, tabandan il düzeyine kadar çeşitli düzeylerde uygulanmaktadır. Rajawali Vakfı, SINERGI Projesinin uygulanması sırasında, SKA'lara ulaşmak için hükümet hedefleriyle uyumu sağlamak amacıyla ulusal ve il düzeyindeki bakanlıklarla koordinasyon sağlamıştır. Rajawali Vakfı ile çalışmak üzere hükümet, özel sektör, gençlik ve eğitim merkezi temsilcilerinden oluşan eylem odaklı bir çalışma grubu (POKSI) kurulmuştur. SINERGI Projesi, yerel düzeyde hükümet SKA öncelikleriyle ne kadar uyumlu hale gelebilirse, çekirdek programın bileşenlerinin yerel yönetim bütçesine entegre edilme olasılığının o kadar artacağını tespit etmiştir. Özel sektör şirketlerin sayısının artırılması sürdürülebilirlik için önemli bir faktör haline gelmiştir. Şirketler inovasyonu teşvik etme ve ölçekte daha iyi istihdam fırsatları yaratma kapasitesine sahiptir, bu da eşitsizlikleri azaltır. SINERGI Projesi ayrıca, çeşitli kilit aktörlerin ortak hedeflerine dayalı olarak tasarlanan programların uzun vadede daha sürdürülebilir olduğunu ortaya koymuştur (UN DESA, 2022).

Nesiller Arası Kendi Kendine Yardım Kulüpleri (ISHC)- Dezavantajlı Grupların Refahını Artırmak için Kapsayıcı Sürdürülebilir Kalkınmanın Teşvik Edilmesi

HelpAge, 2006 yılından bu yana Vietnam'daki yerel ortaklar ve topluluklarla birlikte çalışarak kapsayıcı, sürdürülebilir ve uygun maliyetli sivil toplum kuruluşlarının kurulması ve kapasitelerinin güçlendirilmesi amacıyla Nesiller Arası Kendi Kendine Yardım Kulüpleri (ISHC) adı verilen toplum temelli kuruluşlar (CBO'lar) kurmaktadır. ISHC'ler çok işlevli, nesiller arası çalışan CBO'lardır. ISHC modeli, toplulukların temel hizmetlerin sağlanmasında ve bu hizmetlerle ilgili iletişimde liderlik etmeleri için yenilikçi bir yaklaşımdır. ISHC'ler son derece kapsayıcıdır ve yerel topluluklar, hizmet sağlayıcılar ve yetkililerle ortaklık içinde kendi kalkınma faaliyetlerini tasarlama, yürütme ve yönetme yetkisine sahiptir ve her topluluk üyesinin potansiyelinin topluluk kalkınmasına dâhil edilmesini ve kimsenin geride bırakılmamasını sağlamayı amaçlamaktadır.

ISHC kalkınma modeli, kadınlar, yaşlılar, engelliler, etnik azınlıklar ve yoksulluk içindeki insanlar dâhil olmak üzere en savunmasız gruplara yardım etmeye özel bir odaklanma ile çeşitli sosyal, sağlık, ekonomik ve kalkınma müdahaleleri ile tüm hedef topluluklara fayda sağlamaktadır. ISHC'ler aracılığıyla, ekonomik olarak dezavantajlı hane halkları gelirlerini daha üretken, sürdürülebilir ve çevre dostu hale getirilmiş, gelir kaynaklarını çeşitlendirilmiş ve üretkenlik için bir temel oluşturabilmiştir.

ISHC'ler ayrıca sağlıklı yaşam tarzları üzerine aylık atölye çalışmaları düzenlemekte, sağlık, geçim kaynakları, çevre, insan hakları, toplumsal cinsiyet, yaşlanma vb. konularda topluluk düzeyinde eğitimler vermekte, topluluklarda gönüllülüğü teşvik etmekte ve en savunmasız kişilere yardım etmek için yerel kaynakları harekete geçirmektedir (Vietnam's Intergenerational Self-Help Clubs, 2024).

Türkiye'den Seçilmiş Örnekler

Savunmasız Mülteci Kadın ve Gençlerin İstihdam Edilebilirliklerinin ve Sosyal İçerilmelerinin Geliştirilmesi

Dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye, 3,6 milyonu geçici koruma altındaki Suriyeliler olmak üzere yaklaşık 4 milyon mülteciye barınma imkânı sağlamaktadır. Mültecilerin yüzde 20'si gençlerden, yüzde 46'sı ise kadınlardan oluşmaktadır. Mülteci kadınlar ve gençler Türkiye'deki en hassas gruplar arasında yer almakta ve temel sağlık hizmetlerine erişim, istihdam, güçlendirme, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve sosyal uyum gibi birçok alanda çeşitli zorluklarla karşılaşmaya devam etmektedir. İngiltere Büyükelçiliği tarafından desteklenen ve UNFPA Türkiye tarafından Ankara Büyükşehir Belediyesi iş birliğiyle yürütülen "Savunmasız Mülteci Kadın ve Gençlerin İstihdam Edilebilirliklerinin ve Sosyal İçerilmelerinin Geliştirilmesi" projesi hem mülteci hem de ev sahibi topluluklardan kadın ve gençleri desteklemeyi ve güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Projenin en önemli bileşenlerinden biri Ankara'da faaliyet gösteren Kadın ve Gençlik Destek Merkezi'dir. Bu merkezde, hassas durumdaki kadın ve gençlere sağlanan sağlık ve koruma hizmetleri, güçlenmeye yönelik farkındalık artırma faaliyetleri ve psiko-sosyal desteğin yanı sıra, sosyal uyumu güçlendirmek amacıyla istihdama yönelik kariyer danışmanlığı, Türkçe ve mesleki eğitimler, sanatsal ve kültürel faaliyetler, atölye çalışmaları ve şehir turları düzenlenmektedir. Merkezde ayrıca toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda farkındalık artırma faaliyetleri yürütülmekte ve gerekli durumlarda uzmanlar tarafından önleme ve müdahale desteği verilmektedir. Proje kapsamında, Ankara'nın uzak ve kırsal bölgelerinde yaşayan en savunmasız kadın ve gençlere ulaşmak, onlara en temel hizmetleri ulaştırabilmek ve gerektiğinde merkeze gelmeleri için onları teşvik etmek amacıyla uzmanlardan oluşan ekipler tarafından düzenli saha ziyaretleri düzenlenmektedir (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Çocuklara Duyarlı Göç Yönetimi için Ulusal Sistemlerin Desteklenmesi

Birleşmiş Milletler Çocuk Yardım Fonu, göçü çocuklara duyarlı bir şekilde yönetmek için ulusal sistemlerin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için baskı yapmaktadır. Bu, Program Yönetim Mekanizmaları (PMM) gibi kilit organlara teknik yardım da dâhil olmak üzere çeşitli bir strateji gerektirir. Bu çerçevede UNICEF, çocukların refahını ve güvenliğini teşvik eden politika ve yönergelerin uygulanmasına yardımcı olmak için PMM ile yakın iş birliği içindedir. Bu politikalar genellikle, geçiş prosedürlerinin çocukların benzersiz gereksinimlerini ve güvenlik açıklarının dikkatle gözden geçirilmesini garanti altına almayı amaçlayan Standart İşletim Prosedürleri (SOP'LER) olarak görünmektedir. UNICEF ayrıca, PMM çalışanlarının kapasitelerini güçlendirmek ve onlara kentsel alanlarda yaşayan çocukların ve PMM tarafından yönetilen tesislerde barındırılan çocukların özel koşullarına uyarlanmış koruyucu hizmetleri başarılı bir şekilde yönetmeleri için ihtiyaç duydukları beceri ve bilgileri sağlamak için çalışmaktadır. Bu kapasite geliştirme çabası, göç koşullarında çocuklara sunulan hizmetlerin kalitesini ve yanıt verebilirliğini artırmak için kritik öneme sahiptir.

Ayrıca, UNICEF'in katılımı, Avrupa'ya göç çabaları sırasında kurtarılan veya yakalanan çocukların ve ailelerin ihtiyaçlarını ele almayı da içermektedir. UNICEF, bu savunmasız gruplara destek ve yardım sunmak için kilit ortaklarla birlikte çalışarak mevcut koruma sistemleri içindeki özel hizmetlere erişimlerini garanti eder. Bu kapsamlı strateji, UNICEF'in göç halindeki çocukların ve göçle ilgili olaylardan etkilenenlerin haklarını ve refahını korumaya olan bağlılığını göstermektedir. UNICEF, haklarını koruyan ve savunmasızlıklarını etkin bir şekilde hafifleten stratejik müdahaleler ve ortaklıklar uygulayarak çocuklar için daha korumalı bir ortam oluşturmak için çalışmaktadır (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Verimliliği Artırmak için Finansal Destek Mekanizmaları/ İş Geliştirme/Danışmanlık Hizmetleri Yoluyla Desteklenen Şirketler

Uluslararası Göç Örgütü Kurumsal Kalkınma Fonu (EDF), doğal felaketlerin ardından başa çıkan KOBİ'ler için bir umut ışığı görevi görmektedir. EDF, KOBİ'ler için faaliyetlerini canlandırmalarına ve büyütmelerine olanak tanıyan kritik bir finansal destek aracı olarak hizmet vermektedir. EDF, finansal destek, şirket geliştirme ve danışmanlık hizmetlerini içeren eksiksiz bir kişiselleştirilmiş yardım paketi sağlayarak artan üretkenliği ve uzun vadeli ekonomik büyümeyi teşvik etmektedir.

Özünde, EDF, deprem gibi felaketlerin neden olduğu sorunların üstesinden gelmeye çalışan KOBİ'ler için bir yaşam çizgisidir. EDF, bu işletmelere çok ihtiyaç duyulan finansal desteğe yatırım yaparak, iyileşme çabalarını hızlandırmaya yardımcı olur. Bu nakit girişi, yalnızca zarar görmüş altyapı ve varlıkların geri kazanılmasına yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda etkilenen bölgelerdeki ekonomik faaliyetin toparlanmasını da teşvik etmektedir. EDF, KOBİ'lere operasyonları yeniden başlatmaları veya genişletmeleri için açık bir yol sağlayarak yerel ekonomik toparlanmayı teşvik etmektedir. EDF, temelden ikincil ekonomik sektörlere kadar çok çeşitli endüstrileri hedeflemektedir. Daha önce doğal afetler meydana gelmeden önce gelişen bu endüstriler, yıkım ve kaybın yükünü taşımıştır. Bununla birlikte, EDF'nin sarsılmaz desteğiyle, bu KOBİ'ler eski ihtişamlarını geri kazanmaya ve uzun vadeli büyüme ve gelişme için bir rota oluşturmaya hazırlanmaktadır. Özünde, EDF, doğal afetlerin sonuçlarıyla ilgilenen KOBİ'ler için bir yaşam çizgisi sağlayarak bir umut ışığı görevi görmektedir. EDF'nin finansal destek, şirket geliştirme ve danışmanlık hizmetlerini içeren bütünsel stratejisi, yalnızca KOBİ'lerin iyileşmesine yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda ekonomik faaliyetin, istihdam yaratmanın ve uzun vadeli refahın geri dönüşünü de teşvik etmektedir (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

SKA 11 SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİRLER VE TOPLULUKLAR

Şehirleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir kılmak amaçlanmaktadır.

Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacının Önemi ve Gelişimi

SKA 11, şehirleri kapsayıcı, güvenli, dirençli ve sürdürülebilir kılmayı amaçlamaktadır. Dünya nüfusunun büyük bir kısmı artık şehirlerde yaşamakta ve bu oran 2050'de yüzde 70'e ulaşacaktır. Bu hızlı kentleşme, şehir yönetimini daha kritik hale getirirken, ekonomik, sosyal ve çevresel eşitsizliklerin artmasına neden olabilir. 1,1 milyar insanın geçeköndü bölgelerinde yaşadığı ve bu sayının artmaya devam ettiği göz önüne alındığında, yeterli konut, altyapı ve temel hizmetlere erişim acil bir gereksinimdir. SKA 11, bu sorunlara çözüm bulmayı, şehirleri daha sürdürülebilir ve eşitlikçi hale getirerek, yoksullukla mücadele, iklim değişikliğiyle başa çıkma ve vatandaşların refahını artırmayı hedefler.

Sehirlere yönelik bir vizyon oluşturma, hiçbir zaman bugünkü kadar hayati öneme sahip olmamıştı. SKA 11, şehirleri daha kapsayıcı, güvenli, dirençli ve sürdürülebilir hale getirmeyi hedeflemektedir. Bu amaç, diğerleriyle birlikte, tüm insanların yeterli konut ve temel hizmetlere erişimini sağlamayı, erişilebilir ve sürdürülebilir kentleşme ve ulaşımı mümkün kılmayı, aynı zamanda dünyanın kültürel ve doğal mirasını korumayı içermektedir.

Birleşmiş Milletler (BM) tarafından 2024 yılında yayınlanan Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Raporu'na göre, dünya nüfusunun yüzde 55'i veya 4 milyardan fazla insan artık kentsel ve kırsal bölgelerde yaşamaktadır. Bu oranın 2050 yılına kadar yüzde 70'e yükselmesi beklenmektedir (UN SDSN, 2024). Bu durum, birlikte yaşama, sürdürülebilirlik ve eşitlik konularının ele alınmasında önemli zorluklar doğurmaktadır. Şehirlerin genişlemesi birçok kişi için fırsatlar, refah ve zenginlik getirirken, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve çevresel eşitsizlikleri de artmaktadır. Birleşmiş Milletler'in tahminlerine göre, yaklaşık 1,1 milyar insan kentsel gecekondü bölgelerinde yaşamakta ve bu sayının artmaya devam etmesi beklenmektedir. Bu bölgeler, yoğun nüfuslu, sağlık koşullarının kötü olduğu, şiddet ve sosyal dışlanma riski taşıyan yerlerdir. En kırılgan ülkelerde eşitsizlik giderek artmaktadır. Gecekondü sakinlerinin yüzde 85'i BM'ye göre Orta ve Güney Asya'da (359 milyon), Doğu ve Güneydoğu Asya'da (306 milyon) ve Sahra Altı Afrika'da (230 milyon) yoğunlaşmış durumdadır (SDG 11: Sustainable cities and communities, 2024).

Öte yandan, dünya nüfusunun çoğunluğu artık şehirlerde yaşamaktadır ve bu göç eğiliminin devam etmesi öngörülmektedir. 2050'ye gelindiğinde dünya nüfusunun üçte ikisinden fazlası kentlerde ikamet edecek. Önümüzdeki 35 yıl içinde sadece Hindistan'ın şehirlerine 404 milyon yeni insanın katılmasıyla şehir nüfusunun iki katına çıkması beklenmektedir. Bu nedenle, yoksulluğu azaltmak, eşitlik sağlamak, iklim değişikliğiyle mücadele etmek ve sağlıklı yaşamları teşvik etmek gibi hedeflerimize ulaşmak büyük ölçüde şehir yönetimine bağlıdır (Daniel, 2015). Sürdürülebilirlik kavramının şehirlerde benimsenmesi, ekonomik büyümeyi destekleyen ve vatandaşların refahını artıran merkezlerin oluşturulmasını, inovasyon ve araştırma sektörlerini canlandırmayı ve daha kapsayıcı ile çevre dostu endüstrileri teşvik etmeyi içerir. Ancak, bu sadece faydaların bir kısmıdır: UN-Habitat, iyi yönetilen ve iyi planlanmış şehirlerin küresel sorunlarla mücadelede-örneğin yoksulluğa son (SKA 1) ve iklim eylemi (SKA13)- yardımcı olabileceğini savunmaktadır (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Alt Hedefler:

11.1. 2030'a kadar herkesin yeterli, güvenli ve uygun fiyatlı konutlara ve temel hizmetlere erişiminin sağlanması ve gecekondu mahallelerinin iyileştirilmesi

11.1.1. Gecekondu, gayri resmi yerleşim yerleri veya yetersiz konutlarda yaşayan kent nüfusunun oranı

11.2. 2030'a kadar özellikle kırsal durumda olan insanların, kadınların, çocukların, engellilerin ve yaşlıların ihtiyaçlarına özel önem gösterilerek, yol güvenliğinin geliştirilmesi, özellikle toplu taşıma sisteminin geliştirilmesiyle herkesin güvenli, uygun fiyatlı, erişilebilir ve sürdürülebilir ulaşım sistemlerine erişiminin sağlanması

11.2.1. Cinsiyet, yaş ve engelli kişilere göre, toplu taşıma araçlarına kolay erişimi olan nüfusun oranı

11.3. 2030'a kadar bütün ülkelerde kapsayıcı ve sürdürülebilir kentleşmenin geliştirilmesi ve katılımcı, entegre ve sürdürülebilir insan yerleşimlerinin planlanması ve yönetilmesi için kapasitenin güçlendirilmesi

11.3.1. (Yerleşim amaçlı) Arazi tüketim oranının nüfus artış hızına oranı

11.3.2. Düzenli ve demokratik işleyen kentsel planlama ve kent yönetimi-ne, sivil toplumun doğrudan katılım mekanizması bulunan şehirlerin oranı

11.4. Dünyanın kültürel ve doğal mirasının korunması ve gözetilmesi çabalarının artırılması

11.4.1. Mirasın türüne göre (kültürel, doğal, karışık ve Dünya Miras Merkezi seçilmesi), hükümetin seviyesine (ulusal, bölgesel ve yerel/belediye), harcama tipine göre (işletme harcamaları/yatırım) ve özel fon tipine göre (bağışlar, özel ve kâr amacı gütmeyen sektör ve sponsorluk) tüm kültürel ve doğal mirasın korunması ve muhafazası, korumada kişi başına yapılan toplam harcama (kamu ve özel)

11.5. 2030'a kadar yoksulların ve kırlan durumdaki insanların korunması temel alınarak suyla ilgili afetleri de kapsayan afetler nedeniyle küresel gayri safi yurt içi hasılayla ilgili doğrudan ekonomik kayıpların önemli oranda düşürülmesi ve ölümlerin ve etkilenen insan sayısının önemli ölçüde azaltılması

11.5.1. 100.000 kişi başına afetlerden etkilenen, kaybolan ve ölen kişi sayısı

11.5.2. Afetin kritik altyapısının hasar görmesi ve temel hizmetlerin bozulmasına verdiği zararı kapsayan doğrudan ekonomik kayıpların küresel GS-YH'ye oranı

11.6. 2030'a kadar hava kalitesine ve belediye atık yönetimi ve diğer atık yönetimlerine özel önem göstererek kentlerin kişi başına düşen olumsuz çevresel etkilerinin azaltılması

11.6.1. Düzenli olarak toplanan ve uygun nihai bertaraf edilebilen kentsel katı atıkların toplam kentsel katı atıklara (şehir bazında) oranı

11.6.2. Şehirlerdeki (nüfusa göre ağırlıklı) ince partikül maddelerin (örneğin PM2.5 ve PM10) yıllık ortalama seviyeleri

11.7. 2030'a kadar özellikle kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engellilerin güvenli, kapsayıcı ve erişilebilir yeşil alanlara ve kamu alanlarına evrensel erişimlerinin güvence altına alınması

11.7.1. Cinsiyet, yaş ve engelli kişilere göre kamu kullanımına tamamen açık, yapılaşmış alanların şehirlerdeki ortalama payı

11.7.2. Cinsiyet, yaş, engellilik durumu ve olay yerine göre, son 12 ay içinde fiziksel ya da cinsel taciz mağduru kişilerin oranı

11.a. Ulusal ve bölgesel kalkınma planlamasını güçlendirerek kentsel, kent çevresindeki ve kırsal alanlar arasındaki olumlu ekonomik, sosyal ve çevresel bağlantıların desteklenmesi

11.a.1. Şehirlerin büyüklüğü kırılımına göre nüfus projeksiyonları ve kaynak ihtiyaçlarını entegre eden kentsel ve bölgesel kalkınma planlarının uygulandığı şehirlerde yaşayan nüfusun oranı

11.b. 2020'ye kadar kapsamaya, kaynak etkinliğine, iklim değişikliğine uyuma ve afetlere karşı dayanıklılığa yönelik entegre politikaları ve planları benimseyen ve uygulayan şehirlerin ve insan yerleşimlerinin sayısının önemli ölçüde artırılması ve Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçeve Eylem Planı 2015-2030 doğrultusunda bütüncül bir afet risk yönetiminin her düzeyde geliştirilmesi ve uygulanması

11.b.1. Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi 2015-2030 doğrultusunda yerel afet risk azaltma stratejilerini benimseyen ve uygulayan yerel yönetimlerin oranı

11.b.2. Ulusal ve yerel düzeyde afet risk azaltma stratejilerine sahip ülkesayısı

11.c. En az gelişmiş ülkelerin finansal ve teknik yardım aracılığıyla yerel malzemeler kullanarak sürdürülebilir ve dayanıklı binalar inşa etmelerinin desteklenmesi

11.c.1. En az gelişmiş ülkelerde, yerel malzemeler kullanılarak inşa edilen ve tadilat yapılan dayanıklı, sürdürülebilir ve kaynak etkin binalara tahsis edilen finansal yardım oranı (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Tablo 11: SKA 11 - Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Türkiye 2024 Verileri

SKA 11 - Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar	Değer	Yıl	Derecelendirme	Trend
Gecekondualarda yaşayan kentsel nüfus oranı (%)	14.1	2018	●	●
Çapı 2.5 mikrondan küçük partikül maddelerin (PM2.5) yıllık ortalama konsantrasyonu (µg/m3)	27.0	2022	●	→
İyileştirilmiş su kaynağına erişim, borulu (kentsel nüfusun %'si)	98.3	2022	●	↑
Toplu taşımadan memnuniyet (%)	14.9	2020	●	↗
Kira yükü fazla olan nüfus (%)	83.0	2024	●	●
İlgi çekici noktalara 15 dakikalık yürüme mesafesinde erişimi olan nüfus oranı (%)	80.6	2020	●	●

Kaynak: (UN SDSN, 2024)

Dünyadan Seçilmiş Örnekler

Pasifik Dayanıklılık Ortaklığı Pacific Resilience Partnership (PRP)

Pasifik Adaları Liderleri tarafından 2017 yılında onaylanan Pasifik Dayanıklılık Ortaklığı (PRP), Pasifik'te Dirençli Kalkınma Çerçevesi'ni (FRDP) tamamlayarak bölgede dayanıklılık çabalarına yaklaşımda temel bir değişimin arkasındaki itici güç olarak hizmet etmektedir. Çok çeşitli paydaşları birleşik bir yapı altında bir araya getirerek, Pasifik perspektiflerini küresel olarak güçlendirirken bölgesel ve ulusal dayanıklılık önceliklerinin ele alınmasında koordinasyonu ve tutarlılığı artırmayı amaçlamaktadır.

PRP tüzüğüne onaylanmasıyla paydaşlar, temel misyonlarını, değerlerini ve ilkelerini korumayı taahhüt etmektedir. Bunlar arasında, farklı paydaş gruplarının aktif katılımını sağlayarak kapsayıcılığı teşvik etmek, en savun-

masız kişilerin ihtiyaçlarına öncelik vermek ve toplumsal cinsiyet hususlarını baştan sona entegre etmek yer almaktadır. Ayrıca ortaklık, karşılıklı saygı ve paylaşılan hesap verebilirliğe dayalı gerçek ve kalıcı iş birlikleri kurmayı vurgulamaktadır. Dürüstlük ve kalite, şeffaflık, ortak sorumluluk, sürekli öğrenme ve iyileştirme taahhüdü ile korunmaktadır. Hesap verebilirliği, şeffaflığı ve dayanıklılık inşasına yönelik yenilikçi yaklaşımları teşvik etmek için her düzeyde liderlik teşvik edilmektedir. Kapasite geliştirme ve teknoloji transferi, öncelikle bilgi alışverişi ve yenilikçi uygulamaların teşvik edilmesi için hayati bir platform görevi gören ve iki yılda bir düzenlenen Pasifik Dayanıklılık Toplantısı (PRM) aracılığıyla kolaylaştırılmaktadır. Ayrıca, paydaşlar arasında odaklanmış iş birliği ve uzmanlık paylaşımı için bir alan sunan çeşitli öncelik alanlarını ele almak üzere dokuz Teknik Çalışma Grubu (TWG) kurulmuştur. İzleme ve Değerlendirme desteği, ulusal kalkınma planları ve politikalarıyla uyumu sağlayacak şekilde özel bir çerçeve aracılığıyla ülkelere sağlanmaktadır. PRP'nin yönetim yapısı, tüm paydaşların kapsayıcılığını ve eşit temsiliyi sağlamakta, üst düzey siyasi kararları etkilemek için doğrudan Pasifik Adaları Forumu Liderlerine rapor vermektedir. Sivil toplum, özel sektör, hükümet ve bölgesel kuruluşların temsilcilerinden oluşan Görev Gücü, PRM sonuçları ve TWG çalışmaları ile bilgilendirilmiş rehberlik ve gözetim sağlamaktadır. Hükümetler arası teknik kuruluşlardan oluşan Destek Birimi, PRP'nin operasyonları ve FRDP'nin uygulanması için teknik destek sunan merkezi bir koordinasyon organı olarak görev yapmaktadır (Pacific Resilience Partnership (PRP), 2024).

Sevgi Dolu Köy Kulübü

Loving Village Club

Madencilik sektörü, özellikle çevresel bozulma, güvenlik riskleri ve maden sahalarının yakınındaki güvencesiz yaşam koşullarıyla ilgili endişeler nedeniyle yerel topluluklarla sık sık gergin ilişkilerle boğuşmaktadır. Sektörün uzun vadeli destek sağlama potansiyeline rağmen, yalnızca doğrudan mali yardıma güvenmek toplumsal kalkınma için yetersiz kalmaktadır. Buna karşılık, teklif “Loving Village Club” olarak bilinen bir iş birliği platformunun kurulmasını savunmaktadır.

Bu platform, maden işletmeleri, yerel yönetim organları, bölge sakinleri, STK'lar ve diğerleri de dâhil olmak üzere çeşitli paydaşlar arasında köprü kurmayı amaçlamaktadır. Bu paydaşlar, kolektif katılım yoluyla, karşılıklı fayda sağlayan bir ortamı teşvik ederek, ortak inşa projelerini birlikte tasarlamakta ve uygulamaktadır. Sürdürülebilir kalkınma eğitimi, okullara kaynak bağıışı ve yerel halk için kapasite geliştirme programları gibi giri-

şimlere öncelik veren kulüp, gelişmiş iletişim kanallarını kolaylaştırmaya, toplumsal kalkınmayı desteklemeye ve madencilik şirketlerinin itibarını güçlendirmeye çalışmaktadır. Üyeler ve hükümet temsilcilerinden oluşan bir vakıf tarafından denetlenen kulübün yönetimi, kaynak tahsisinin kolaylaştırılmasını ve etkin proje bütçelemesi yapılmasını sağlamaktadır. Girişimin değerlendirilmesinde, ilerlemeyi izlemek ve tanımlanmış bir zaman dilimi içinde sürdürülebilir sonuçlar elde etmek için spesifik, ölçülebilir, ulaşılabilir, ilgili ve zamana bağlı hedefler belirleyen SMART modeli izlenmektedir. Bu bütüncül yaklaşım, kalıcı ortaklıklar geliştirmeyi, sosyo-ekonomik büyümeyi teşvik etmeyi ve nihayetinde madencilik işletmeleri ile yerel topluluklar arasında uyumlu bir ilişki geliştirmeyi amaçlamaktadır (Loving Village Club Projects for Rural Area Improvement, 2024).

AB için Kentsel Gündem

Urban Agenda for the EU

“AB için Kentsel Gündem”, kentsel alanları etkileyen AB politikalarının koordinasyonunu ve entegrasyonunu geliştirmek üzere üye devletler, şehirler, Avrupa Komisyonu ve diğer paydaşları içeren iş birliğine dayalı bir yaklaşımı temsil etmektedir. Daha uyumlu AB politikaları ve kentler için daha iyi girişimler elde etmeye odaklanarak 2016 yılında Amsterdam Paketi aracılığıyla kurulmuştur. Başlangıçta üç yıl için planlanan tematik ortaklıklar, Yeni Kentsel Gündem’in ilkeleriyle uyumlu kesişen yönleri olan kentsel politikaların geliştirilmesi üzerinde çalışmaktadır.

Çok düzeyli yönetim yoluyla uygulanan ortaklıklar, koordinatörleri genellikle bir üye devlet ve bir şehir olmak üzere çeşitli paydaşları kapsamaktadır. Çalışma grupları sorunları belirler, bakış açılarını paylaşır ve katılımcı yaklaşımları teşvik ederek eylem planları aracılığıyla çözümler önermektedir. 2016’dan bu yana istikrarlı bir şekilde yürütülen girişim, düzenli ortak toplantıları ve Bölgesel ve Kentsel Politika Genel Müdürlüğü (DG REGIO) tarafından ilerleme kontrolleri düzenlemektedir. 2017’deki Şehirler Forumu’nda girişimin uygulanması vurgulanmıştır. Bir izleme tablosu, üye devletler ve kentler arasında artan iş birliği, kentsel konularda Komisyon’un daha fazla katılımı ve güçlendirilmiş koordinasyon gibi kayda değer sonuçlarla birlikte önerilen 100’den fazla eylemi izlemektedir. AB için Kentsel Gündem, Sürdürülebilir Kalkınma Amacı 11’in ve 2030 Gündemi ile Yeni Kentsel Gündem’in kentsel boyutlarının ilerletilmesi için hayati bir mekanizma olarak hizmet etmektedir. Somut politika sonuçlarını destekleyen ve paydaşlar arasında yeni bir diyalogu teşvik eden kurumsal bir yeniliği temsil etmektedir (Urban Agenda for the EU, 2020).

Türkiye’den Seçilmiş Örnekler

Afet Yönetimi ve Karar Destek Sistemi (AYDES)

Afet Yönetimi ve Karar Destek Sistemi (AYDES), acil durumlar ve felaketlerle etkili bir şekilde başa çıkmayı amaçlayan çevrimiçi bir platformdur. Coğrafi bilgi sistemleri ve uzaktan algılama teknolojilerini kullanarak, erken uyarı, tahmin, modelleme ve simülasyonlar sunmaktadır. Bu sayede, felaket öncesi hazırlık ve müdahale süreçlerini desteklemektedir. AYDES, afet yönetiminden sorumlu kuruluşlara entegre bir veri tabanı sağlamakta, hızlı veri erişimi imkânı sunmakta ve kuruluşlar arasındaki koordinasyonu artırmaktadır. Bu şekilde, çifte çalışmaların önüne geçilmekte ve iş birliği teşvik edilmektedir. Halka zamanında ve doğru bilgi sağlayarak, afet etkilerinin hızlı bir şekilde belirlenmesini ve acil yanıt verme çabalarını kolaylaştırmaktadır. AYDES’in etkisi, felaket yönetimi süreçlerinin hızlı ve etkili bir şekilde yürütülmesini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda felakete hazırlık ve müdahale kapasitesini artırmaktadır. AYDES, felaketlerin neden olduğu zararları azaltmayı, insanların güvenliğini sağlamayı ve toplumlara daha dayanıklı hale getirmeyi amaçlayan önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır (Afet Yönetim ve Karar Destek Sistemi Projesi (AYDES), 2024).

Kentsel Gelişme Stratejisi (KENTGES)

Nisan 2007’de başlatılan hazırlık çalışmaları, Sürdürülebilir Kentsel Gelişme İçin Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı’nın sonuç dokümanı olan “KENTGES - Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı (2010–2023)”, 25 Ekim 2010’da Yüksek Planlama Kurulu tarafından kabul edilmiş ve 4 Kasım 2010’da Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. KENTGES’in ana stratejik hedefleri, mekânsal planlama sisteminin revize edilmesi, yerleşim alanlarının yaşam kalitesinin artırılması ve ekonomik ve toplumsal yapılarının güçlendirilmesidir. Bu stratejiler, kentsel dönüşüm, iklim değişikliği, sürdürülebilir kent yapıları ve enerji verimliliği gibi yeni kentsel gelişme alanlarını da kapsamaktadır. Hava, su ve toprak kirliliğinin izlenmesi, kentsel dönüşüm süreçlerinde doğal ve kültürel varlıkların korunması, dezavantajlı grupların kentsel hizmetlere erişiminin sağlanması gibi hedefler önceliklidir. KENTGES, merkezi ve yerel yönetimlere yönelik bir yol haritası sunmaktadır. Merkezi düzeyde, yerleşim ve yapılaşma konularında düzenleyici ve denetleyici bir koordinasyon birimi önerilirken, yerel düzeyde ise icracı yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve hizmetlerinin iyileştirilmesi hedeflenmektedir. Proje, yerel yönetimlere rehberlik eden, mevzuatı belirleyen ve uygulamaları yönlendiren bir Bakanlık yapısını önerirken, hızlı ve esnek planlama anlayışını teşvik etmektedir.

KENTGES, ulaşım, altyapı, konut ve arsa sağlanması, afetlere hazırlık, koruma, iklim değişikliği, yaşam kalitesi, sosyal politikalar ve katılım gibi alanlarda merkezi ve yerel düzeyde gerçekleştirilecek iş ve işlemleri belirlemektedir. Kentleşme Şûrası ve KENTGES çalışmalarına, merkezi ve yerel düzeyde toplamda 151 farklı kurum ve kuruluştan yaklaşık 500 uzman katkı sağlamıştır. Projenin 2023 hedef yılına odaklanmasıyla, merkezi ve yerel kurumlar iş birliği yaparak önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Toplamda 19 hedef ve 42 stratejiye dayanan KENTGES'in kapsamında, merkezi ve yerel yönetimlerin sorumluluğunda olan 100 eylem bulunmaktadır. 2016 yılı sonunda hazırlanan faaliyet raporuna göre, 18 eylem tamamlanmış, 12 eylem için ise kapasite geliştirmeye yönelik çalışmalar başarıyla devam etmiştir (KENTGES Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı, 2023).

Ahşabın Yaygınlaştırılması Projesi

Orman Genel Müdürlüğü liderliğinde yürütülen "Ahşabın Yaygınlaştırılması Projesi", Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Türkiye Orman Ürünleri İthalatçıları Sanayicileri Derneği (TORİD), T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı ve üniversitelerin katılımıyla gerçekleştirilmektedir. Bu proje, enerji tasarrufu sağlayan ahşap yapıların kullanımını teşvik ederek enerji verimliliğini artırmayı hedeflemektedir. Ayrıca, ahşap binaların inşası sırasında karbon ayak izinin azaltılması ve çevreye duyarlı yapılaşmanın teşvik edilmesi amaçlanmaktadır.

Proje, mevcut yasal eksikliklerin giderilmesi, ahşap yapıların geliştirilmesi ve toplumun bu alandaki bilinç düzeyinin artırılması için çeşitli faaliyetler içermektedir. Bu kapsamda, düşük maliyetli ve enerji verimli ahşap binaların teşvikiyle birlikte, sürdürülebilir kalkınma ve çevre koruma hedeflerine önemli katkılar sağlanmaktadır. Proje, Türkiye'nin gelecekteki yapılaşma stratejisinde enerji tasarrufu sağlayan ahşap binaların önemli bir rol oynayacağını vurgulamakta ve bu yaklaşımın hem çevresel hem de ekonomik açıdan büyük faydalar sağlayacağını belirtmektedir. Proje kapsamında, 500 mimar ve mühendise yönelik eğitim seminerleri, 6 adet ibrelü ağaç türünün (karaçam, köknar, sarıçam, kızılçam, sedir ve ladin) mukavemet testleri, başta İstanbul olmak üzere Türkiye genelinde ahşap test laboratuvarları kurulması gibi önemli adımlar atılmıştır. Projenin ikinci aşaması olan "Enerji Verimli Ahşap Binaların Teşvik Edilmesi" Projesi hazırlanmıştır. Enerji Verimli Ahşap Binaların Teşvik Edilmesi Projesi çerçevesinde çeşitli önlemler alınmıştır. Bunlar arasında, AB mevzuatının incelenmesi ve ulusal stratejinin oluşturulması, Milli Eğitim Bakanlığı, TOKİ, üniversiteler ve Orman Genel Müdürlüğü işbirliğiyle en az altı binanın CLT (Çapraz Lamine

Ahşap) teknolojisi kullanılarak inşa edilmesi, inşaat sektöründe ahşap kullanımına yönelik eğitimlerin düzenlenmesi, mimari rehberlerin ve inşaat mühendisliği rehberlerinin hazırlanması, depreme dayanıklı ve enerji verimli mimari örneklerin gerçekleştirilmesi, ahşap bina yapımı ve kullanılan GLULAM (Lamine Ahşap) ve CLT'nin üretimine yönelik eğitici materyallerin hazırlanması bulunmaktadır. Bu çabalar, enerji verimli ahşap yapıların benimsenmesini teşvik etmek ve sektörde önemli bir dönüşüm sağlamak amacıyla gerçekleştirilmektedir (Enerji Verimli Ahşap Binalar ile Sürdürülebilir Kalkınma Hedefine Odaklanıyoruz, 2024).

SKA 12

SORUMLU ÜRETİM VE TÜKETİM

Sorumlu Üretim ve Tüketim, sürdürülebilir üretim ve tüketim kalıplarını sağlamayı amaçlamaktadır.

Sorumlu Üretim ve Tüketim Amacının Önemi ve Gelişimi

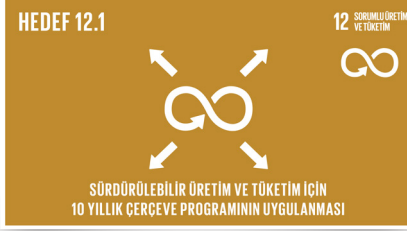
SKA 12, sürdürülebilir üretim ve tüketim kalıplarını teşvik ederek, doğal kaynakların tükenmesini önlemeyi ve çevre üzerindeki olumsuz etkileri azaltmayı amaçlar. Mevcut tüketim ve üretim sistemleri, doğal kaynakları hızla tüketmekte ve ekosistemlerin bütünlüğünü tehdit etmektedir. Bu amaç, atık miktarını ve kirliliği azaltmanın yanı sıra, döngüsel ekonomiyi benimseyerek üretim süreçlerini daha sürdürülebilir hale getirmeyi vurgular. Hükümetler, işletmeler ve bireyler, sürdürülebilir tüketim ve üretim uygulamalarını benimseyerek değişime katkıda bulunabilir. SKA 12, daha eşit ve sürdürülebilir bir gelecek inşa etmek için toplumu üretim ve tüketim ilişkilerini yeniden düşünmeye davet eder.

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının on ikincisi olan “Sorumlu Üretim ve Tüketim”, tüketim alışkanlıklarını azaltmanın acil bir ihtiyaç olduğunu kabul etmekle kalmaz, aynı zamanda üretim sistemlerimizi daha sürdürülebilir hale getirmenin gerekliliğini de vurgular. Bu amaç, çevresel, sosyal ve ekonomik faktörlerin birbiriyle nasıl ilişkili olduğunu açıklarken, mevcut tüketim ve üretim kalıplarının doğal kaynakları tüketmekle kalmayıp aynı zamanda eşitsizlikleri artırdığını ve hem şimdiki hem de gelecek nesillerin refahını tehlikeye attığını göstermektedir.

Başka bir deyişle, SKA 12 sınırlı kaynakların sürdürülemez sömürsünü ele alır. Bu sömürü, ekosistemlerin bütünlüğünü tehlikeye atar ve gezegenimizin doğal sistemlerinin düzenini tehlikeye atmaktadır. SKA 12, sorumlu tüketimi teşvik ederek kirliliği ve atık miktarını azaltmak, iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak ve biyolojik çeşitliliği korumayı hedeflemektedir. Bununla beraber, daha temiz teknolojiler, kaynakların daha verimli kullanılması ve döngüsel ekonominin benimsenmesi yoluyla üretim süreçlerini daha sürdürülebilir hale getirmeye çaba gösterilmesi gerekliliğini göstermektedir. SKA 12’ye ulaşmak önemli ölçüde ilerlemiştir. Sürdürülebilir tüketim ve üretimi teşvik etmek için hükümetler, işletmeler ve sivil toplum kuruluşları bir dizi politika ve girişim başlatmıştır. Dünya çapında yeşil satın alma politikaları ve çevre dostu teknolojiler geliştirilmektedir. Sürdürülebilirliğin ne kadar elzem olduğu, işletmelerin stratejilerine ve operasyonlarına çevresel ve sosyal faktörleri entegre ederek daha yaygın bir şekilde benimsenmektedir. Ayrıca, tüketiciler seçimleri hakkında daha fazla farkındalık kazanmakla beraber ve daha iyi bir dünya için kendi ideallerine ve isteklerine uygun mal ve hizmetler talep etmektedir. Hükümetler, sürdürülebilir uygulamaları destekleyen politikalar oluştururken, işletmelerin çevresel ve sosyal etkilerinden sorumlu olmalıdır. İşletmeler, değer zincirlerinde ve karar alma süreçlerinde sürdürülebilirliğe öncelik vererek dünyanın bekçileri olarak davranmalıdır. Paydaşları sorumlu tutmak, toplulukları harekete geçirmek ve değişimi desteklemek için sivil toplum kuruluşları çok önemlidir. Tüketiciler ve vatandaşlar olarak bireyler, günlük tercihleri ve eylemleriyle değişimi etkileme gücüne sahiptir.

Sonuç olarak, SKA 12, daha eşitlikçi ve sürdürülebilir bir gelecek için bir strateji olarak hizmet eder. Toplumun tüketim ve üretimle olan ilişkilerini yeniden düşünmeye çağırılmaktadır. Birbirleriyle iş birliği yaparak hükümetler, işletmeler, sivil toplumlar ve bireyler zorlukların üstesinden gelebilir ve sorumlu tüketim ve üretimin benimsendiği bir dünyaya giden yol açılabilir (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Alt Hedefler:

12.1. Gelişmiş ülkelerin başı çekmesi ve bütün ülkelerin harekete geçmesiyle, gelişmekte olan ülkelerin kalkınma ve yetkinliklerini göz önünde bulundurarak Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim İçin 10 Yıllık Çerçeve Programı'nın uygulanması

12.1.1. Bir öncelik ya da ulusal politikadaki bir hedef olarak sürdürülebilir tüketim ve üretimi (SCP) yaygınlaştıran ya da sürdürülebilir tüketim ve üretim SCP – Ulusal Eylem Planları'na sahip ülke sayısı

12.2. 2030'a kadar doğal kaynakların sürdürülebilir yönetiminin ve etkin kullanımının sağlanması

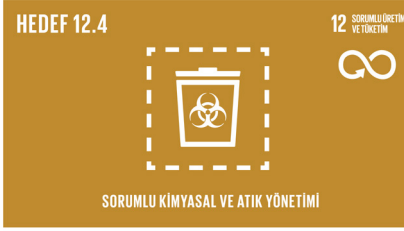
12.2.1. Madde ayak izi, kişi başına düşen madde ayak izi ve GSYH başına madde ayak izi

12.2.2. Yurtiçi madde tüketimi, kişi başına yurt içi madde tüketimi ve GSYH başına yurt içi madde tüketimi

12.3. 2030'a kadar perakende ve tüketici düzeylerinde kişi başına düşen küresel gıda atığının yarıya indirilmesi ve hasat sonrası kayıplar dâhil üretimdeki ve tedarik zincirlerindeki gıda kayıplarının azaltılması

12.3.1. Küresel gıda kaybı endeksi

12.4. 2020'ye kadar üzerinde anlaşmaya varılan uluslararası çerçevelere uygun olarak kimyasalların ve tüm atıkların yaşam döngüleri boyunca çevresel olarak sağlam biçimde yönetimlerinin sağlanması ve bu kimyasalların ve atıkların insan sağlığı ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek için havaya, suya ve toprağa karışmalarının önemli ölçüde azaltılması

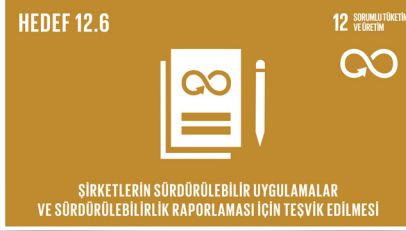
12.4.1. İlgili her anlaşma gereği tehlikeli atıklar ve diğer kimyasallarla ilgili bilgi aktarım taahhüdü bulunan, uluslararası çok taraflı anlaşmalara dâhil olan tarafların sayısı

12.4.2. Atık bertaraf şekline göre kişi başına üretilen tehlikeli atık ve işlenmiş tehlikeli atık oranı

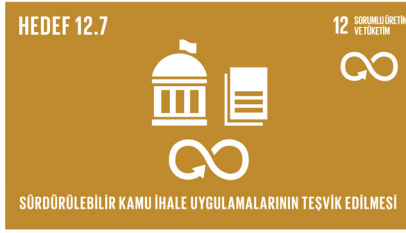
12.5. 2030'a kadar önleme, azaltma, geri dönüşüm ve tekrar kullanma yoluyla katı atık üretiminin önemli ölçüde azaltılması

12.5.1. Ulusal geri dönüşüm oranı, geri dönüştürülmüş materyal ton miktarı

12.6. Özellikle büyük ve uluslar ötesi şirketler başta olmak üzere şirketlerin sürdürülebilir uygulamaları kabul etmelerinin ve sürdürülebilirlik bilgilerini raporlama döngülerine entegre etmelerinin teşvik edilmesi

12.6.1. Sürdürülebilirlik raporları yayınlayan şirketlerin sayısı

12.7. Ulusal politikalar ve öncelikler doğrultusunda sürdürülebilir olan kamu ihalesi uygulamalarının desteklenmesi

12.7.1. Sürdürülebilir kamu ihale politikaları ve eylem planları uygulayan ülkelerin sayısı

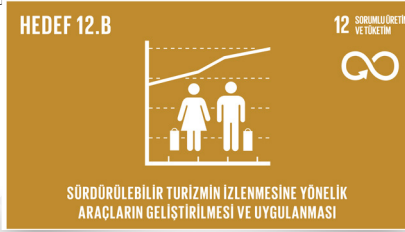
12.8. 2030'a kadar her yerde herkesin sürdürülebilir kalkınmayla ilgili bilgi ve farkındalık edinmesinin ve doğayla uyum içinde bir yaşam sürmesinin güvence altına alınması

12.8.1. (a) Ulusal eğitim politikaları içinde, (b) müfredatta, (c) öğretmen eğitiminde ve (d) öğrenci değerlendirmede; (i) küresel vatandaşlık eğitimi ve (ii) sürdürülebilir kalkınma için eğitimin (iklim değişikliği eğitimi dâhil) ne ölçüde yaygın hale getirildiği

12.a. Gelişmekte olan ülkelerin daha sürdürülebilir tüketim ve üretim kâhplarına yönelmeleri için bilimsel ve teknolojik kapasitelerini güçlendirme konusunda desteklenmeleri

12.a.1. Gelişmekte olan ülkelere sürdürülebilir tüketim, üretim ve çevreye uyumlu teknolojiler için araştırma geliştirmede alanında yapılan yardım miktarı

12.b. İstihdam yaratan ve yerel kültür ve ürünlerini teşvik eden sürdürülebilir bir turizm için sürdürülebilir kalkınma etkilerini denetlemeye olanak sağlayan araçlar geliştirilmesi ve uygulanması

12.b.1. Üzerinde uzlaşmış izleme ve değerlendirme araçları bulunan sürdürülebilir turizm stratejilerinin ya da politikalar ve uygulanan sürdürülebilir eylem planlarının sayısı

12.c. Piyasa aksaklıklarının ortadan kaldırılmasıyla ulusal koşullara uygun bir biçimde, gelişmekte olan ülkelerin özel ihtiyaç ve durumlarını göz önünde bulundurarak ve etkilenmiş toplulukları koruyacak biçimde kalkınmaları üzerindeki olası olumsuz etkileri en aza indirgeyerek çevresel etkilere sahip zararlı teşviklerin aşamalı olarak ortadan kaldırılması ve vergilendirmenin yeniden yapılandırılması da dâhil olmak üzere savurgan tüketime özendirilen verimsiz fosil yakıtlara yönelik teşviklerin verimli hale getirilmesi

12.c.1. Toplam ulusal fosil yakıt harcamalarına ve GSYH'ye (üretim ve tüketim) oranı olarak, fosil yakıtlara verilen sübvansiyon miktarı (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

**Tablo 12: SKA 12 - Sorumlu Üretim ve Tüketim
Türkiye 2024 Verileri**

SKA 12 - Sorumlu Üretim ve Tüketim	Değer Yıl Derecelendirme Trend
Elektronik atık (kg/kişi)	10.2 2019 ● ●
Üretim bazlı SO2 emisyonları (kg/kişi)	9.9 2024 ● ↓
İthalatta somutlaştırılan SO2 emisyonları (kg/kişi)	4.4 2024 ● →
Üretim bazlı azot emisyonları (kg/kişi)	37.8 2024 ● ↓
İthalatta somutlaştırılan azot emisyonları (kg/kişi)	13.1 2024 ● →
Plastik atık ihracatı (kg/kişi)	0.2 2023 ● ↑
Geri dönüştürülmemiş evsel katı atık (kg/kişi/gün)	1.0 2021 ● ↗

Kaynak: (UN SDSN, 2024)

Dünyadan Seçilmiş Örnekler

Latin Amerika ve Karayipler'de Okul Besleme Programlarının Konsolidasyonu Consolidation of School Feeding Programs in Latin America and the Caribbean

Güney-Güney iş birliği çerçevesinde ve Brezilya- Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) Uluslararası İş birliği Programı aracılığıyla, Brezilya Dışişleri Bakanlığı İş Birliği Ajansı (ABC/MRE), Brezilya Eğitim Bakanlığı Ulusal Eğitim Geliştirme Fonu (FNDE/ MEC) ve FAO, "Latin Amerika

ve Karayipler’de Okul Besleme Programlarının Konsolidasyonu” Projesi aracılığıyla eylemler uygulamaktadır. Brezilya Ulusal Okul Besleme Programı’nın (PNAE) deneyimlerini referans olarak kullanan proje, bölgedeki okul besleme programlarının güçlendirilmesine yönelik değişim ve iş birliği için en önemli platform haline gelmiştir.

Proje, ulusal ve bölgesel düzeyde gıda ve beslenme güvenliği politikaları geliştirmek için ülkelerin kurumsal kapasitelerini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca okul beslenme politikalarında öğrenci nüfusunun ve ailelerinin beslenme alışkanlıklarının değiştirilmesi, yerel ürünler için pazarların güçlendirilmesi ve genişletilmesi ve yerel ekonominin sürdürülebilir kalkınmasının desteklenmesi gibi önemli gelişmeleri teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Proje, bu kılavuz ilkeleri izleyerek, yeterli gıda, sağlık ve refaha yönelik evrensel ve bölünmez insan hakkına özel bir vurgu yaparak, özellikle okul beslenmesine ilişkin yerel kamu politikalarının geliştirilmesi ve güçlendirilmesi olmak üzere SKA’ların gerçekleştirilmesini teşvik etmek için edinilen deneyimleri ve dersleri paylaşmayı amaçlamaktadır. Projenin uygulanması, sürdürülebilir okulların hayata geçirilmesini sağlamıştır. Ülkeler, okul bahçelerinin gıda ve beslenme eğitimi için metodolojik bir öneri olarak kullanılması; mutfak, depo ve yemekhane gibi altyapının güçlendirilmesi ve gıda güvenliği eğitimi verilmesi gibi okul yemekleri için kamu alımlarının geliştirilmesi amacıyla bazı okulları seçmiştir. Toplamda 11 ülke, 51 departman, 152 belediye, 6.000 okul ve 300.000’den fazla öğrenci bu faaliyete katılmıştır. Proje aynı zamanda iyi uygulamaların yaygınlaştırılmasının yanı sıra atılımların ve zorlukların vurgulanması amacıyla deneyim ve bilgi alışverişine de olanak sağlamıştır. COVID-19 salgını boyunca, okulların kapalı olduğu dönemlerde öğrencilere gıda dağıtımına ilişkin iyi uygulamaları paylaşmak üzere sanal toplantılar düzenlenmiştir. Bu girişime 21 ülkeden temsilciler ve yaklaşık 12.000 kişi katılmış ve 2.000’den fazla profesyoneller eğitilmiştir (UN DESA, 2022).

Çiftçi Yönetimli Doğal Yenileme (FMNR): Arazi ve Bitki Örtüsü Restorasyonu Yoluyla Yoksulluk ve Açlıkla Etkin Bir Şekilde Mücadele Etme Tekniği

Çiftçi Yönetimli Doğal Yenileme (FMNR), gıda ve kereste üretimini ve aşırı iklim koşullarına karşı dayanıklılığı artırarak yoksul geçimlik çiftçiler arasında yoksulluk ve açlıkla mücadele etmek için kullanılan düşük maliyetli bir arazi restorasyon tekniğidir. 1983 yılında Nijer’de başlatılan FMNR, geleneksel uygulamalara dayanan ve yerel farklılıklara duyarlı bir baltalık ve ağaç kesme şeklidir. FMNR sistemlerinde çiftçiler, tarlalarında kök stokundan veya hayvan gübresi yoluyla dağılan tohumlardan doğal olarak yenile-

nen ağaç ve çalıkların büyümesini korur ve yönetir. FMNR, çiftçilerin tarlalarındaki ağaç sayısını artırmaları için kolay ve düşük maliyetli bir yoldur.

FMNR'nin ana hedefi, ekosistem sağlığını ve işlevini iyileştirerek geçim kaynaklarını geliştirmektir. FMNR, bitki örtüsünün restorasyonu yoluyla, arazi bozulması, toprak verimsizliği ve erozyon, biyolojik çeşitlilik kaybı, gıda güvensizliği, yakacak odun, inşaat kerestesi ve yem kıtlığı ve işlevsiz hidrolojik döngüler (şiddetlenen sel ve kuraklık olayları, yeraltı suyu şarjının azalması, kaynakların, kuyuların ve akarsuların kurumması) dâhil olmak üzere birçok sorunu aynı anda ele alır. FMNR hem etkili bir iklim azaltma hem de adaptasyon müdahalesidir. FMNR, çevresel restorasyon ve sürdürülebilir arazi ve bitki örtüsü yönetimi yoluyla Sahra altı Afrika ve ötesindeki kurak arazilerde kırılganlığı azaltma ve hane halklarının direncini artırma konusunda büyük bir potansiyele sahiptir. FMNR, küçük toprak sahibi çiftçilerin geçim kaynaklarını iyileştirirken aynı zamanda iklim değişikliğinin azaltılması ve uyumuna da katkıda bulunmaktadır. FMNR, güçlendirici olması ve dış kaynaklara veya uzmanlığa bağımlılık yaratmaması nedeniyle yeni bir çığır açmıştır. Basit, düşük maliyetli, hızlı ve en yoksul çiftçiler için erişilebilirdir. FMNR çiftçi odaklıdır ve insanların istekleri, özdeğer duygusu ve haysiyetiyle bağlantılıdır (Farmer Managed Natural Regeneration (FMNR), 2021).

The One Planet Network Girişimi

Tek Gezegen Ağı

Tek Gezegen Ağı, Sürdürülebilir Üretim ve Tüketime ilişkin 10 Yıllık Program Çerçevesini uygulayan ve SKA 12- sürdürülebilir üretim ve tüketim kalıplarının sağlanması hedefine ulaşmak için çalışan, hükümetler, işletmeler, sivil toplum, akademi ve uluslararası kuruluşlar dâhil olmak üzere uygulayıcılar, politika yapımcılar ve uzmanlardan oluşan küresel bir topluluktur.

Binlerce bireysel üyeden; altı tematik program ve bunların ortak kuruluşlarından; çok sayıda çalışma grubundan ve ülke hükümetleri bünyesinde sürdürülebilir tüketim ve üretim için 140'ın üzerinde ulusal odak noktasından oluşmaktadır. Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim Kalıplarına İlişkin 10 Yıllık Program Çerçevesi (10YFP)'in sekreterliğini yürüten Birleşmiş Milletler Çevre Programı, Tek Gezegen Ağının yaygınlaşmasına katkı sağlamaktadır. Tek Gezegen Ağı, sürdürülebilir tüketim ve üretim konusunda muazzam bir deneyim ve uzmanlığa sahiptir ve küresel bir proje, politika, araç ve kaynak havuzuna ev sahipliği yapmaktadır. Tek Gezegen Ağı, sürdürülebilir tüketim ve üretim için küresel bir harekete ilham vermekte, ortak bilgi birikimimizi, etkinliğimizi ve etkimizi artırmak için iş birliğini, yardımlaşmayı ve koordinasyonu kolaylaştırmaktadır (The One Planet Network, 2024).

Türkiye’den Seçilmiş Örnekler

Kalıcı Organik Kirleticilerle (POPS) Kirilenmiş Sahaların Tespiti ve İyileştirilmesi Projesi

Bu projenin amacı, AB Kalıcı Organik Kirleticiler Tüzüğü ve Toprak Kirliliği Stratejisinin etkin bir şekilde uygulanması yoluyla insan sağlığını ve çevreyi Kalıcı Organik Kirleticilerin (POPS) ve özellikle kirilenmiş sahalardaki diğer zararlı maddelerin olumsuz etkilerinden korumaktır. Ayrıca, çevrenin korunmasını ve vatandaşların yaşam kalitesini artırmayı hedeflemektedir. Proje, AB mevzuatına uyum sağlamak ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığındaki yetkililerin eğitim ihtiyaçlarını ele alarak ulusal düzeydeki gereksinimlere yanıt vermek amacıyla analitik ve katılımcı bir yaklaşım kullanılarak geliştirilmiştir.

Bu proje, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ile yakın iş birliği içinde yürütülmektedir. Türkiye’nin AB POPS Yönetmeliği uygulamalarındaki kapasitesini artırmak amacıyla, POPS’larla kirilenmiş sahaların tanımlanması ve iyileştirilmesine teknik destek sağlamayı hedeflemektedir. Projenin beklenen sonuçlarını sunarak çarpan etkilerini ve sürdürülebilirliğini maksimize ederek bu hedefe ulaşmayı amaçlamaktadır. Proje aynı zamanda Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’ndaki merkezi ve yerel yetkililerin teknik ve kurumsal kapasitelerini güçlendirmeyi hedeflemektedir. POPS ile kirilenmiş sahalarda, Kirilenmiş Sahalar Bilgi Sistemi üzerinden tanımlanacak ve sınıflandırılacaktır. Türkiye’deki kirilenmiş sahaların belirlenmesinden sonra, ilgili paydaşlarla iş birliği içinde iki pilot iyileştirme çalışması gerçekleştirilecektir. Bu çalışmalar, gelecekte yapılacak iyileştirme girişimlerine rehberlik edecektir. Son olarak, bu proje, kamu bilincini artırarak insan sağlığı ve çevre için risk oluşturan POPS’lar hakkında farkındalığı artırmayı hedeflemektedir (Identification and Remediation of Contaminated Sites with Persistent Organic Pollutants (POPS) Project, 2024).

Enkaz Yönetimi Projesi

Japon hükümeti tarafından finanse edilen “Enkaz Yönetimi Projesi”, belirli yerlerde kritik enkaz birikimi sorununu ele almak için koordineli bir çabadır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nı öncülüğünü yaptığı bu çaba, sistematik değerlendirmeler, stratejik planlama ve etkin yürütme yaparak enkazın olumsuz sonuçlarını en aza indirmeye yönelik çok boyutlu bir yaklaşım benimsemektedir.

Proje, özünde, enkazın hedef konumlar boyunca hacmini ve dağılımını belirlemede kritik olan kapsamlı Enkaz Haritalama Değerlendirmesini içer-

mektedir. Bu ayrıntılı inceleme, gelecekteki faaliyetlerin temeli olarak hizmet eder ve eldeki sorunun doğası ve kapsamı hakkında temel bilgiler verir. Ayrıca proje, sürdürülebilir enkaz yönetimi tekniklerine açık bir yol sağlamak için titizlikle inşa edilecek güçlü bir Enkaz Yönetimi Stratejisi ve Yol Haritasının geliştirilmesini gerektiriyor. Bu strateji çerçevesi, paydaşların atık toplama, geri dönüşüm ve bertaraf etme zorluklarında gezinmelerine yardımcı olarak çabalarının hem verimli hem de çevreye duyarlı olmasını sağlamayı amaçlamaktadır. İki son teknoloji çöp geri dönüşüm makinesi ve dört son teknoloji çöp kırma makinesi dâhil olmak üzere gerekli ekipmanın satın alınması, projenin başarısı için kritik öneme sahiptir. Bu teknoloji varlıkları, projenin işletme yeteneklerine yapılan kritik yatırımlardır ve çevresel hasarı en aza indirirken çöp malzemelerinin verimli bir şekilde işlenmesine ve yeniden kullanılmasına olanak tanır. Özünde, Enkaz Yönetimi Projesi, günümüzde toplulukları etkileyen en önemli konulardan birini ele almayı amaçlayan ortak bir çabadır. Bu çaba, kapsamlı planlama, akıllı yatırım ve iş birliğine dayalı eylem yoluyla herkes için daha temiz, daha güvenli ve daha sürdürülebilir bir geleceğe giden yolu hazırlamayı amaçlamaktadır (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Türkiye’de Depremden Etkilenen Bölgedeki Küçük Çiftçilerin Tarımsal Üretimini ve Kırsal Geçim Kaynaklarını Güçlendirmek için Kritik Tedarik Zincirlerinin Acil Rehabilitasyonu

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Türkiye’nin depremden etkilenen bölgesinde tarımsal üretimi artırmak ve özellikle küçük ölçekli çiftçiler için kırsal geçim kaynaklarını güçlendirmek amacıyla kritik tedarik zincirlerini yeniden tesis etmeye yönelik acil bir girişime öncülük etmektedir. Deprem ayaklanmasının ardından, tarım tekniklerinin ve kırsal toplulukların yaşayabilirliğini yeniden sağlamak en önemli öncelik olmaya devam etmektedir. FAO, tedarik ve değer zinciri restorasyonunu içeren stratejik müdahaleler yoluyla bu kırılğan tarım sistemlerinin dayanıklılığını ve refahını güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

Projenin kapsamı, bölgenin tarım ekonomisi için kritik öneme sahip kilit endüstrileri canlandırmaya odaklanan çok boyutlu bir strateji içermektedir. Özellikle Hatay ve Kahramanmaraş illerinde süt üretimini artırmak, balıkçılık faaliyetlerini ve balıkçılık üretimini canlandırmak ve sera üretimini teşvik etmek için çaba sarf edilmektedir. FAO, bu kritik sektörleri odaklanarak, sismik olaylardan orantısız şekilde etkilenen küçük çiftçilerin acil ihtiyaçlarını karşılamayı ummaktadır. FAO, yerel paydaşlar ve ortak-

larla birlikte depremin olumsuz sonuçlarını azaltmak ve uzun vadeli toparlanmayı teşvik etmek için kapsamlı bir strateji yürütmektedir. Bu, yalnızca acil yardım önlemlerini değil, aynı zamanda tarım sektörünün dayanıklılığını artırmak için altyapıya, kapasite geliştirmeye ve pazara erişime yönelik uzun vadeli yatırımları da içerir. FAO'nun birleşik çabaları, depremden etkilenen topluluklarda umut ve canlılık uyandırmayı, insanları trajedi karşısında yeniden inşa etmeye ve gelişmeye teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Örgüt, tedarik ağlarını güçlendirerek, tarımsal üretimi artırarak ve kapsayıcı büyümeyi teşvik ederek Türkiye'nin depremden etkilenen bölgesindeki küçük çiftçilerin geçim kaynaklarına ve refahına yardım etmeye kararlı olmaya devam etmektedir (FAO in Türkiye, 2024).

SKA 13 İKLİM EYLEMİ

İklim değışikliği ve etkileri ile mücadele için acilen eyleme geçmeyi amaçlamaktadır.

İklim Eylemi Amacının Önemi ve Gelişimi

SKA 13, iklim değışikliğiyle mücadele etmek için acil eyleme geçme ihtiyacını vurgulamaktadır. İklim değışikliği, aşırı hava olaylarının sıklığını ve şiddetini artırarak sıcak hava dalgaları, kuraklıklar ve seller gibi doğal afetlerin etkilerini güçlendirir. Bu, su yönetimi sorunlarını artırırken tarımsal üretimi, gıda güvenliğini ve halk sağlığını tehdit eder. Fosil yakıt kullanımı, ormansızlaşma ve sürdürülemez tarım gibi insan faaliyetleri, küresel ısınmanın başlıca nedenleridir. Bilim insanları, küresel ısınmayı 1,5°C'nin altında tutmak için emisyonların 2030'a kadar yarıya indirilmesi gerektiğini belirtmektedir. İklim değışikliği, özellikle hassas bölgelerde büyük sağlık riskleri yaratmakta ve her yıl 250.000 kişinin ölümüne neden olabileceği öngörülmektedir. Bu sorunla mücadelede küresel iş birliği ve hızlı eylemler, Gündem 2030'un temel hedeflerinden biridir.

SKA 13, dünyadaki her ülkeyi etkileyen iklim değişikliğinin sona erdirilmesi için acilen harekete geçilmesi ihtiyacına odaklanmaktadır. İklim değişikliği, aşırı hava olaylarının sıklığını ve şiddetini artırarak sıcak hava dalgaları, kuraklıklar, seller ve tropikal siklonlar gibi doğal afetlerin etkilerini güçlendirmektedir. Bu durum su yönetimi sorunlarını artırmakta, tarımsal üretimi ve gıda güvenliğini tehdit etmekte, sağlık risklerini artırmakta ve kritik altyapıya zarar verebilmektedir. Ayrıca, su ve sanitasyon, eğitim, enerji ve ulaşım gibi temel hizmetlerin kesintiye uğramasına neden olmaktadır.

BM'ye göre, iklim uzmanları, insanların son 200 yılda küresel ısınmada belirleyici bir rol oynadığını göstermiştir. Fosil yakıtların yanması, ormanların yok edilmesi veya azalması, tarım ve hayvancılıkta kullanılan gübre ve diğer kimyasal maddeler gibi insan etkinlikleri, iklim değişikliğinin ana nedenleri arasında yer almaktadır. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) belirttiği gibi, sera gazı emisyonlarının tüm sektörlerde hızla ve kalıcı bir şekilde azaltılması ve bu çabaların on yıl boyunca devam ettirilmesi kritik öneme sahiptir. IPCC'nin son sentez raporu, insan faaliyetlerinin, özellikle fosil yakıt yakımı, sürdürülemez enerji ve arazi kullanımı ile tüketim ve üretim alışkanlıklarının, küresel ısınmanın 1,1°C üzerine çıkmasına neden olduğunu açıkça ifade etmektedir (IPCC, 2023) Küresel ısınmayı 1,5°C'nin üzerinde sınırlamak için emisyonların halihazırda azalması ve 2030'a kadar neredeyse yarıya indirilmesi gerekmektedir. Aşırı hava olayları daha sık ve daha yoğun bir şekilde ortaya çıkmakta ve tüm dünya bölgelerini etkilemektedir. Hassas bölgelerde, sel, kuraklık ve fırtınalar nedeniyle yaşanan ölüm oranları, daha az hassas bölgelere kıyasla 2010 ile 2020 arasında yaklaşık 3,3 ila 3,6 milyar insanı etkilemiştir. Ayrıca, Dünya Sağlık Örgütüne göre, iklim değişikliğinin 2030-2050 yılları arasında her yıl 250.000 kişinin daha ölümüne yol açması beklenmektedir (SDG 13: Climate action, 2024). Ayrıca, dünya genelinde kirlilik ve zehirli maddeler yılda en az dokuz milyon erken ölüme neden olmaktadır.

Bu trendin tersine çevrilmesi, küresel düzeyde eylem alınması ve sorunun tüm yönleriyle güçlü bir şekilde ele alınmasıyla mümkündür. Bu nedenle, iklim değişikliğiyle mücadele için hızlı bir şekilde harekete geçilmesi, Eylül 2015'te kabul edilen 17 Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amacının bir parçası olan Gündem 2030'un on üçüncü amacı olarak belirlenmiştir (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

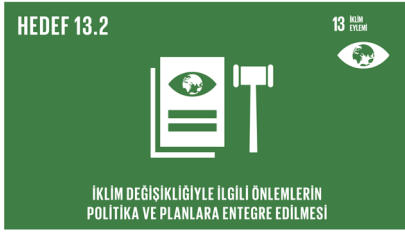
Alt Hedefler:

13.1. İklimle ilgili tehlikelere ve doğal afetlere karşı dayanıklılığın ve uyum kapasitesinin bütün ülkelerde güçlendirilmesi

13.1.1. Ulusal ve yerel düzeyde afet riski azaltma stratejileri olan ülkelerin sayısı

13.1.2. 100 000 kişi başına afetlerden etkilenen, kaybolan ve ölen kişi sayısı

13.2. İklim değişikliğiyle ilgili önlemlerin ulusal politikalara, stratejilere ve planlara entegre edilmesi

13.2.1. Gıda üretimini tehdit etmeyen bir şekilde düşük sera gazı emisyonu geliştirme ve iklim direncini geliştirmek ve iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine uyum yeteneğini arttıran entegre bir politika/strateji/planın operasyonelleştirilmesi ya da kurulmasını tebliğ eden ülkelerin sayısı (ulusal bir uyum planı, ulusal belirlenen katkı, ulusal iletişim, iki yıllık güncelleme raporu veya diğerlerini içeren)

13.3. İklim değişikliği azaltım, iklim değişikliğine uyum, etkinin azaltılması ve erken uyarı konularında eğitimin, farkındalık yaratmanın ve insani ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi

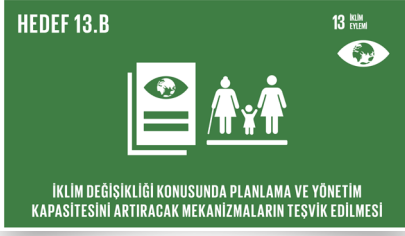
13.3.1. Birincil, ikincil ve üçüncül öğretim programlarına (iklim değişikliği hakkında) hafifletme, uyum, etki azaltma ve erken uyarı entegre etmiş ülkelerin sayısı

13.3.2. Kalkınma eylemleri, teknoloji transferi, azaltma, uyum (iklim değişikliği hakkında) uygulamak için kurumsal, sistemik ve bireysel kapasite geliştirilmesinin güçlendirilmesini tebliğ eden ülkelerin sayısı

13.a. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne taraf olan gelişmiş ülkeler tarafından üstlenilen, anlamlı azaltım eylemleri ve uygulamada şeffaflık bağlamında, gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaçlarını ele almak için 2020'ye kadar yıllık 100 milyar doların ortaklaşa seferber edilmesi taahhüdünün uygulanması ve Yeşil İklim Fonu'nun sermayelendirme yoluyla olabildiğince kısa sürede tam olarak faaliyete geçirilmesi

13.a.1. 2020 itibarıyla 100 milyar dolarlık ödenebilir taahhüt doğrultusunda (gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaçlarını ele almak için BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne taraf ülkelere üstlenilen) her yıl için seferber edilen ABD doları miktarı

13.b. Kadınlara, gençlere, yerel topluluklara ve dışlanmış gruplara odaklanarak en az gelişmiş ülkelerde ve gelişmekte olan küçük ada devletlerinde iklim değişikliğiyle ilgili etkili planlama ve yönetim kapasitesini artıracak mekanizmaların desteklenmesi

13.b.1. Kadınlara, gençlere, yerel ve dışlanmış topluluklara odaklanmayı içeren iklim değişikliğiyle ilişkili etkili yönetim ve planlama kapasitelerinin yükseltilmesi mekanizmaları için finans, teknoloji ve kapasite geliştirmeyi kapsayan özel destek ve bir miktar destek alan en az gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan küçük ada devletlerinin sayısı (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Tablo 13: SKA 13 - İklim Eylemi - Türkiye 2024 Verileri

SKA 13 - İklim Eylemi	Değer	Yıl	Derecelendirme	Trend
Fosil yakıt yanması ve çimento üretiminden kaynaklanan CO2 emisyonları (tCO2/kişi)	5.1	2022	●	↓
İthalatta somutlaştırılan CO2 emisyonları (tCO2/kişi)	2.7	2021	●	→
Fosil yakıt ihracatında somutlaştırılan CO2 emisyonları (kg/kişi)	10.0	2023	●	●
EUR60/tCO2'de Karbon Fiyatlandırma Puanı (% , en kötü 0-100 en iyi)	22.8	2021	●	↓

Kaynak: (UN SDSN, 2024)

Dünyadan Seçilmiş Örnekler

İklim Değişikliğine Uyum için Toplulukların Etkinleştirilmesi

Planlama: Toplumsal Cinsiyet Rollerini Anlamak

Enabling Communities for Climate Change Adaptation

Planning: Understanding Gender Roles

Projenin amacı, Toplum Temelli Kuruluşları (CBO'lar) ve gençlik elçilerini yerelleştirilmiş iklim değişikliğine uyum stratejilerinin geliştirilmesine dâhil ederek Ürdün'deki üç farklı valilikteki yerel toplulukları güçlendirmektir. Bu uyum planlarının ilgili devlet bakanlıkları ve belediye meclisleri ile paylaşılmasını kolaylaştırmakta ve iklim değişikliğinden etkilenen toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin hususları bu planlara entegre etmektedir. İki yıllık bir süre boyunca proje, yerel iklim zorluklarını belirlemek ve uyum

planlarını formüle etmek için paydaş haritalama, istişare çalışmaları, eğitim modülleri aracılığıyla kapasite geliştirme ve SWOT analizi gibi çeşitli faaliyetler yürütmüştür. Uyum ve azaltım çabalarını birbirinden ayırmak için katılımcılar, iklim değişikliğini yerel bağlamları ve uluslararası girişimlerle ilişkilendiren kapsamlı bir eğitimden geçirilmiştir.

Proje, özellikle Ürdün'deki toplumsal cinsiyet duyarlılığı ve su güvensizliği konularını vurgulayarak, toplum temelli kuruluşlar ve gençlik elçileri arasında iklim değişikliğine uyum stratejileri konusunda farkındalık ve bilgi artışı sağlamıştır. Proje, toplum temelli kuruluşlar ve yerel yönetimler arasındaki diyalogu teşvik ederek, iklim değişikliğine uyum kaygılarının ana akımlaştırılmasına ve paydaşlar arasındaki iş birliğinin geliştirilmesine yönelik ivmeyi kolaylaştırmıştır. Ayrıca, uzun vadeli sürdürülebilirliği sağlamak için eğitim materyallerini yaygınlaştırma planları ile toplum temelli kuruluşlar ve belediyeler arasında sürdürülebilir iş birliği için zemin hazırlamıştır. Bu girişimler sayesinde, yerel topluluklar kendi uyum planlarını geliştirme konusunda güçlendirilerek Ürdün'deki diğer bölgelerin de bunu takip etmesi için bir emsal teşkil etmektedir. Bu yerelleştirilmiş planlar, Çevre Bakanlığı tarafından yönetilen ulusal uyum stratejisini desteklemektedir. Projenin temel odak noktası, toplum temelli kuruluşlar ve yerel yönetimlerin uyum politikalarını formüle etme kapasitelerini geliştirmek ve daha geniş bir amaç olarak sivil toplumun iklime dirençli kalkınma yollarını savunmadaki etkisini artırmaktır. Ürdün'ün iklim değişikliğinin etkilerine karşı kırılganlığı göz önüne alındığında, güçlendirilmiş iş birliği ve destek mekanizmaları hem uyum hem de azaltım çabaları için çok önemli olacaktır. Proje, yerel paydaşlar arasındaki bilgi ve kapasite eksikliklerini gidererek iklim zorlukları karşısında dayanıklılığı artırmayı amaçlamıştır (Enabling Communities for Climate Change Adaptation Planning, 2019).

Karayıpler İklim Adaleti Liderler Akademisi Caribbean Climate Justice Leaders Academy

Açık Toplum Vakıfları tarafından finanse edilen bu proje, aktivistleri ve genç liderleri Karayıpler bölgesinde İklim Adaletini savunmaları için güçlendirmeyi ve desteklemeyi amaçlamaktadır. Eğitim oturumları, ağ kurma fırsatları ve COP28 ve COP29 gibi küresel etkinliklere katılım yoluyla proje, bu aktivistlerin seslerini yükseltmeyi ve iklim adaletini bölgesel siyasi söylemde temel bir konu olarak teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Programın kapsayıcı yaklaşımı, aktivistler ve genç liderler arasında kapasite oluşturmayı ve diğer iklim adaleti hareketleriyle bağlantıları geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Island Innovation, COP28'e kadar altı ay boyunca 30 genç iklim adaleti aktivisti için interaktif eğitim oturumları düzenleyerek onlara yerel düzeyde iklim değişikliği ile mücadele için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmıştır. Katılımcılar, adanmışlıklarına ve toplumlarında olumlu değişim yaratma potansiyellerine göre seçilmiştir. Eğitimin ardından, seçilen adaylar COP28 ve COP29'a katılmak için finanse edilmiş ve burada iklim adaleti konularını daha da ilerletmek için önemli görüşmeler ve ağ kurma fırsatlarına katılmışlardır. Ayrıca, Karayip İklim Adaleti gençleri ve aktivistleri arasında sürekli iş birliği ve desteği kolaylaştırmak için geriye dönük bir eğitim ve mentorluk programı oluşturulmuştur. Island Innovation'ın programı, bölgedeki diğer sivil toplum kuruluşlarının hedefleriyle uyumludur ve iklim eylemini yönlendiren ve iklime dirençli bir ekonomiye adil bir geçişi savunan güçlendirilmiş bireylerden oluşan bir topluluk oluşturmayı amaçlamaktadır. Açık Toplum Vakıfları, Karayip Topluluğu İklim Değişikliği Merkezi ve Grant Thornton ile yapılan ortaklıklar sayesinde proje, düzenli toplantılar ve ilerleme belgeleri aracılığıyla koordine edilmekte, etkin yönetim ve hesap verebilirlik sağlanmaktadır (Caribbean Climate Justice Leaders Academy, 2024).

İklim Adaleti İttifakı (CJA)

Climate Justice Alliance

İklim Adaleti İttifakı (CJA), 2013 yılında iklim hareketi içinde yeni bir odak noktası oluşturmak, öncü toplulukları ve örgütleri güçlü bir kolektif halinde birleştirmek amacıyla kurulmuştur. CJA, yerel ötesi bir örgütlenme yaklaşımı ve seferberlik becerisi aracılığıyla, siyasi baskının yanı sıra çıkarıcı üretim ve tüketim sistemlerinden esnek, yenileyici ve eşitlikçi ekonomilere doğru adil geçişe öncülük etmektedir. Irk, toplumsal cinsiyet ve sınıfın geçiş sürecindeki önemli rollerini vurgulayan CJA, bu hususları çözüm çerçevelerinin merkezine yerleştirerek gerçekten adil bir geçiş sağlamayı amaçlamaktadır.

Çalışmaları, çıkarıcı ekonomiye meydan okumak için iklim cepheleindeki topluluklara ilham vermeyi ve onları harekete geçirmeyi, yerelleştirilmiş sosyal ve ekolojik bağlantılara dayanan esnek ve eşitlikçi ekonomileri teşvik etmeyi, iklim krizine yönelik aldatıcı çözümleri ifşa etmeyi ve iklim değişikliğini ele almak için hükümetlerin ve endüstrilerin cesur eylemlerini savunmayı kapsamaktadır. CJA'nın çabalarının somut etkileri, üyelerinin kirlenici ve maden çıkarıcı endüstrilere karşı elde ettiği zaferlerle yankı bulmakta ve atmosfere yeni karbon emisyonu akışını etkili bir şekilde engellemektedir. Geleneksel ekolojik ve kültürel bilgiye öncelik veren yerel alternatiflerin geliştirilmesi yoluyla CJA, rejeneratif bir geleceğe doğru bir rota çizmektedir (Climate Justice Global Alliance, 2021).

Türkiye’den Seçilmiş Örnekler

İklim Değişikliği Kapsamında Sanayide Teknoloji İhtiyaç Değerlendirmesi ve Sera Gazı Azaltım Potansiyelinin Belirlenmesi Projesi

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yürütülen “İklim Değişikliği Kapsamında Sanayide Teknoloji İhtiyaç Değerlendirmesi ve Sera Gazı Azaltım Potansiyelinin Belirlenmesi” projesi, demir-çelik, şeker, çimento, kireç, cam, seramik ve petrokimya gibi seçilmiş sanayi sektörlerinden kaynaklanan sera gazı emisyonlarının azaltılabile potansiyelini araştırmayı hedeflemektedir. Ayrıca, bu potansiyeli ortaya koymak için hangi yöntemlerin, ne ölçüde ve hangi maliyetlerle uygulanabileceğini belirleyerek, diğer sektörlerde de uygulanabilir bir metodoloji geliştirilmesi öngörülmüştür. Proje, sanayinin rekabet gücünün korunmasına ve geliştirilmesine, teknolojik değişimin sağlanmasına, iklim dostu üretime geçişe ve bu alandaki farkındalığın artırılmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Projenin bileşenleri arasında, iklim değişikliğine yönelik önlemlerin ulusal politikalara, stratejilere ve planlara dâhil edilmesi yer almaktadır. Ayrıca, iklim değişikliği azaltımı, uyum sağlama, etki azaltma ve erken uyarı gibi konularda eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi ve farkındalığın arttırılması hem insan kaynakları hem de kurumsal kapasitenin geliştirilmesine yönelik olarak önemli bir rol oynamaktadır. Proje, 2012-2015 yılları arasında gerçekleştirilmiş olup, Türkiye’nin mevcut düzenine uygun, çevre dostu teknolojilerin sanayi sektörlerine nasıl entegre edilebileceğini inceleyen bir metodoloji geliştirilmiştir. Projenin etkisi, seçilen sektörlerle yönelik en iyi teknolojilerin raporlanması, emisyon azaltım potansiyeli ve maliyetlerine ilişkin raporlar, fizibilite raporları ve yerli imkanlarla geliştirilebilecek teknoloji ihtiyacına dair araştırma raporlarının sunulmasıyla kendini göstermektedir. Ayrıca, tüm sanayi sektörlerine entegre edilebilecek çevre dostu teknolojilere odaklı metodoloji raporu ve iklim değişikliğiyle mücadele konusunda kılavuz niteliğinde bir kitap/rehber de hazırlanmıştır, böylece hem büyük ölçekli işletmeler hem de KOBİ’ler için rehber niteliğinde bir kaynak sunulmuştur (TCSBB, 2019).

İklim Değişikliği Alanında Ortak Çabaların Desteklenmesi Projesi

Avrupa Birliği tarafından desteklenen “İklim Değişikliği Alanında Ortak Çabaların Desteklenmesi Projesi”, Türkiye’nin iklim değişikliği ile mücadelede daha etkin bir rol almasını hedeflemiştir. WEGlobal liderliğindeki konsorsiyum tarafından yürütülen bu proje, Çevre, Şehircilik ve İklim De-

ğişikliği Bakanlığı'nın çabalarını desteklemek için önemli bir adım olmuştur. Proje, Türkiye'deki kamu farkındalığını artırmayı ve paydaş kapasitesini güçlendirmeyi amaçlamıştır. Bunun için, eğitim programları, iletişim faaliyetleri ve hibe projeleri gibi çeşitli araçlar kullanılmıştır.

Projenin hedeflenen sonuçlara ulaşabilmesi için üç temel bileşende faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Eğitim bileşeni, iklim değişikliğine yönelik yerel ve ulusal teknik kapasitenin artırılmasına odaklanmıştır. Bu, büyükşehir belediyeleri, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve araştırma kurumlarını kapsayan kapsamlı bir eğitim programını içermiştir. Tanıtım bileşeni ise, hedef kitlenin iklim değişikliği ve ortak iklim hareketi konusundaki farkındalığını artırmaya odaklanmış ve bu kapsamda çeşitli kampanya faaliyetleri düzenlenmiştir. Medya iletişimi, bilgilendirme materyalleri, etkinlikler ve diğer iletişim araçları kullanılarak geniş bir kitleye ulaşılmıştır. Ayrıca, proje başında ve sonunda hedef grubun farkındalık seviyeleri değerlendirilerek Ulusal İklim Değişikliği İletişim Planı geliştirilmiştir. Hibe bileşeni ise, Türkiye'deki iklim değişikliği alanında kapasite geliştirme hibe programının uygulanması ve izlenmesini içermektedir. Bu bileşen, belediyeler, üniversiteler, STK'lar gibi birçok paydaşı içermekte ve yerel düzeyde çözümler üretmeye odaklanmıştır. Proje süresince hibe alan kuruluşlara sürekli destek sağlanmış ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'na teknik yardım sunulmuştur. Bu sayede, Türkiye'nin iklim değişikliği ile mücadelede daha etkin bir rol alması ve uluslararası alanda güvenilirliğini artırması hedeflenmiştir (İklimIN: Kısa Bilgi, 2017).

İklim Değişikliğine Karşı Çıkmın Projesi

İklim Değişikliğine Karşı Çıkmın Projesi, Mersin Üniversitesi ve Geri Kazanım Sanayicileri Derneği (GEKSANDER) iş birliğiyle gerçekleştirilmiştir. Proje, Türkiye'de iklim değişikliği konusunda farkındalık oluşturmaya, adaptasyonu sağlamaya ve iklim değişikliğine neden olan faktörlerin azaltılmasını amaçlamaktadır.

Proje sonucunda, çevre görevlileri ve karar vericilerle en az 250 kişilik bir grupla yapılan çalıştaylar ve toplantılar, iklim değişikliğinin adaptasyonu ve azaltılması için kapasiteyi güçlendirmeyi hedeflemiştir. Karbon ayak izi bilincinin artırılması için, 4000 hane halkıyla yapılan anketler ve karbon ayak izi ölçümleriyle bilgi toplanmış ve 5000 kitapçık dağıtılmıştır. Öte yandan, geri dönüşüm davranışlarının teşvik edilmesi amacıyla, 3000 hane halkıyla geri dönüşüm davranışlarıyla ilgili ankete katılım sağlanmış ve geri dönüşüm kullanımı ve üretkenlik düzeyleri ölçülmüştür. Bu doğrultuda, çevre bilincinin genç kuşaklara aktarılması için, en az 3000 çocuk ve

gençlere yönelik bilinçlendirme eğitimleri verilmiştir. Ayrıca, İklim Değişikliği Farkındalık Günü'nde, iklim farkındalık e-uygulaması tanıtılmış ve Mersin'deki gerçek ve tüzel kişilere proje hakkında bilgilendirici videolar sunulmuştur. Projede Mersin Büyükşehir Belediyesi birimleri ile iş birliği yapılarak karbon ayak izi tespit edilmiş ve pilot bölgelerde iklim değişikliğine hangi etmenlerin neden olduğu değerlendirilerek çözüm önerileri sunulmuştur. Projede ayrıca, hane halkının bilinçlendirilmesi, iklim değişikliğine neden olan kaynakların tespiti ve bu kaynaklara yönelik düzenlemelerin yapılması gibi konular ele alınmıştır. En İyi Uygulamalar Konferansı ve Yuvarlak Masa Toplantıları düzenlenerek paydaşlarla etkileşim sağlanmıştır. Ayrıca, çocuklar ve gençler için iklim bilincini artırmaya yönelik oyun uygulamaları geliştirildi ve iklimle ilgili kültürel-sanatsal etkinlikler düzenlenmiş ve iklim değişikliği ile ilgili farkındalığı artırmak için hava, iklim ve enerji konularını içeren e-uygulamalar ve bilgilendirici videolar hazırlanmıştır (İklim Değişikliğine Karşı Çıkın Projesi, 2019).

SKA 14 SUDAKİ YAŞAM

Sürdürülebilir kalkınma için okyanusları, denizleri ve deniz kaynaklarını korumak ve sürdürülebilir kullanmayı amaçlamaktadır.

Sudaki Yaşam Amacının Önemi ve Gelişimi

SKA 14, okyanusların, denizlerin ve deniz kaynaklarının korunmasını ve sürdürülebilir kullanımını amaçlamaktadır. Bu amaç, deniz ekosistemlerinin korunmasının yanı sıra balık stoklarının sürdürülebilir yönetimini ve deniz kirliliğinin azaltılmasını hedefleyen küresel çabaları içermektedir. Başarılar arasında deniz koruma alanlarının kurulması ve yasadışı balıkçılıkla mücadele yer almaktadır. Öte yandan, iklim değişikliği, okyanus asitlenmesi ve mercan ağarması gibi tehditler deniz yaşamını olumsuz etkilemektedir. Deniz ekosistemlerini korumak için uluslararası iş birliği ve sürdürülebilir balıkçılık yönetimi kritik önem taşımaktadır. SKA 14, biyolojik çeşitliliği koruyarak gelecek nesillerin refahını güvence altına almayı amaçlayan küresel sürdürülebilirlik çabalarının temel taşlarından biridir.

SKA 14 Sudaki Yaşam, küresel sürdürülebilir kalkınma çabalarının önemli bir yönünü temsil etmektedir. Bu amaç, sürdürülebilir kalkınma için okyanusların, denizlerin ve deniz kaynaklarının korunmasına ve sürdürülebilir şekilde kullanılmasına odaklanmaktadır. Başlangıcından bu yana, devam eden zorluklara rağmen SKA 14'e ulaşma yolunda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.

Kayda değer bir başarı, dünya çapında deniz koruma alanlarının kurulmasıdır. Bu alanlar deniz yaşamı için sığınak görevi görmekte, biyolojik çeşitliliğin korunmasını ve ekosistem direncini teşvik etmektedir. Ayrıca, balık stoklarının yenilenmesi ve deniz ekosistemlerinin korunması amacıyla yasadışı, rapor edilmeyen ve düzenlenmeyen balıkçılıkla mücadele girişimleri hayata geçirilmiştir. Ayrıca, deniz kirliliğinin azaltılmasına yönelik çabalar da hız kazanmıştır. Çeşitli ülkeler ve kuruluşlar plastik atıkları sınırlandırmak ve kirleticilerin deniz habitatları üzerindeki etkilerini azaltmak için önlemler almıştır. Kamuoyu bilinçlendirme kampanyaları da davranışların değiştirilmesine ve sorumlu tüketim ve üretim modellerinin teşvik edilmesine katkıda bulunmuştur. Ancak bu ilerlemelere rağmen, SKA 14'ün tam anlamıyla hayata geçirilmesi için yapılması gereken çok şey var. İklim değişikliği deniz ekosistemleri için önemli bir tehdit oluşturmakta ve okyanus asitlenmesi, mercan ağarması ve deniz seviyesinin yükselmesine yol açmaktadır. İklim değişikliğinin azaltım ve uyum tedbirleri yoluyla ele alınması, su altındaki yaşamın korunması için zorunludur. Ayrıca, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliğinin sürdürülebilir yönetimi, kıyı toplumlarının gıda güvenliği ve geçim kaynaklarının sağlanması için elzemdir. Uluslararası iş birliği ve ortaklıkların güçlendirilmesi, sınır aşan deniz sorunlarının etkin bir şekilde yönetilmesi ve SKA 14 hedeflerine ulaşılması için hayati önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, SKA 14 sürdürülebilir kalkınmanın daha geniş gündeminde çok önemli bir rol oynamaktadır. Deniz kaynaklarını koruyarak ve sürdürülebilir bir şekilde kullanarak biyolojik çeşitliliği koruyabilir, ekonomik refahı teşvik edebilir ve şimdiki ve gelecek nesillerin refahını güvence altına alabiliriz. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları içerisindeki alt hedeflere ulaşmak ve herkes için sağlıklı ve gelişen bir okyanus sağlamak için sürekli taahhüt ve eylem şarttır (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Alt Hedefler:

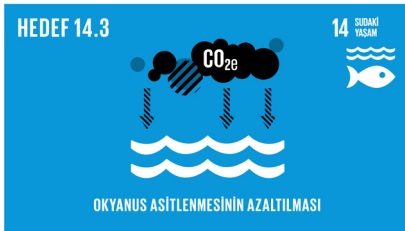
14.1. 2025'e kadar özellikle karasal kökenli faaliyetlerden kaynaklanan, deniz çöprü ve gıda atıklarının dökülmesinden kaynaklanan su kirliliği de dâhil deniz kirliliğinin tüm biçimlerinin önlenmesi ve önemli ölçüde azaltılması

14.1.1. Kıyı ötrofikasyon (sudaki azot ve fosfatın artması) indeksi ve yüzen plastik enkaz yoğunluğu

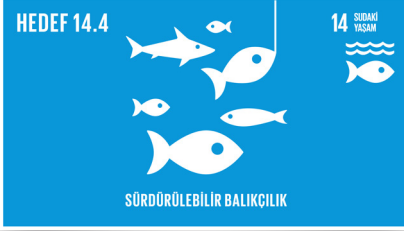
14.2. 2020'ye kadar önemli olumsuz etkilerden kaçınmak için dayanıklılığın güçlendirilmesi de dâhil olmak üzere deniz ve kıyı ekosistemlerinin sürdürülebilir biçimde yönetilmesi ve korunması ve sağlıklı ve üretken okyanuslara sahip olmak adına okyanusların eski haline döndürülmesi için harekete geçilmesi

14.2.1. Ekosistem tabanlı yaklaşımlar kullanılarak yönetilen ulusal ayrıcalıklı ekonomik bölgelerin oranı

14.3. Her düzeyde geliştirilmiş bilimsel iş birliği aracılığıyla okyanus asitlenmesinin etkilerinin ele alınması ve en aza indirgenmesi

14.3.1. Ölçümünde anlaşılan temsili örnekleme istasyonları takımının ortalama deniz asit derecesi (pH)

14.4. 2020'ye kadar balık stoklarını mümkün olan en kısa zamanda eski durumuna getirmek ya da en azından biyolojik karakteristiklerine göre maksimum sürdürülebilir ürünü verecek seviyelere ulaştırmak için balık hasadının etkin bir biçimde düzenlenmesi, aşırı avlanma, yasa dışı, bildirilmeyen ve düzenlenmesiz balıkçılığın ve doğaya zararlı balıkçılık uygulamalarının sona erdirilmesi ve bilime dayalı yönetim planlarının uygulanması

14.4.1. Biyolojik sürdürülebilir seviyelerdeki balık stoklarının oranı

14.5. 2020'ye kadar kıyı ve deniz alanlarının en az yüzde 10'unun ulusal ve uluslararası hukuka uygun biçimde ve mevcut en güncel bilimsel bilgilere dayanarak korunması

14.5.1. Deniz alanlarıyla ilgili olarak korunan alanların kapsamı

14.6. Gelişmekte olan ve en az gelişmiş ülkelere özel ve farklı muamele ilkesinin Dünya Ticaret Örgütü balıkçılık teşvikleri müzakerelerinin ayrılmaz bir parçasını oluşturduğunu yeniden teyit ederek 2020'ye kadar kapa-

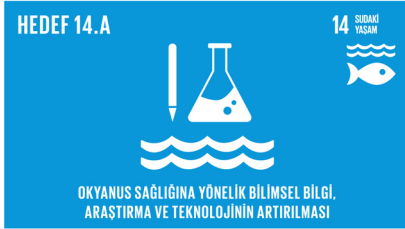
site aşımı ve aşırı avlanmaya katkıda bulunan balıkçılık teşviklerinin bazı türlerinin yasaklanması, yasa dışı, bildirilmeyen ve düzenlenmesiz balıkçılığa katkıda bulunan teşviklerin ortadan kaldırılması ve bu tür yeni teşviklerin uygulamaya konmasından kaçınılması

14.6.1. Ülkelerin; yasadışı, bildirilmemiş ve düzenlenmesiz balıkçılıkla mücadele edilmesini amaçlayan uluslararası belgelerin uygulanması konusundaki ilerlemesi

14.7. 2030'a kadar balıkçılık, su ürünleri yetiştiriciliği ve turizmin sürdürülebilir yönetimi yoluyla deniz kaynaklarının sürdürülebilir kullanımından elde edilerek gelişmekte olan küçük ada devletlerine ve en az gelişmiş ülkelere sunulan ekonomik yararların artırılması

14.7.1. Gelişmekte olan küçük ada ülkeleri, az gelişmiş ülkeler ve tüm ülkelerdeki GSYH'nın bir yüzdesi olarak sürdürülebilir balıkçılık

14.a. Okyanus sağlığını geliştirmek ve deniz biyoçeşitliliğinin özellikle gelişmekte olan küçük ada devletleri ve en az gelişmiş ülkeler olmak üzere gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasına sağladığı katkıyı artırmak için, Deniz Teknolojisi Transferine İlişkin Hükümetlerarası Oşinografi Komisyonu Kriterleri ve Rehberleri'ni göz önünde bulundurarak bilimsel bilginin artırılması, araştırma kapasitesinin geliştirilmesi ve deniz teknolojisinin transfer edilmesi

14.a.1. Deniz teknolojisi alanında araştırmaya ayrılan toplam araştırma bütçesinin oranı

14.b. Küçük çaplı balıkçıların deniz kaynaklarına ve piyasalarına erişimlerinin sağlanması

14.b.1. Küçük ölçekli balıkçıların erişim haklarını koruyan ve tanıyan yasal/düzenleyici/politik/kurumsal çerçevenin uygulanması konusunda ülkelerin ilerlemesi

4.c. “İstedığımız Gelecek” başlıklı konferans çıktısının 158. fıkrasında hatırlatıldığı üzere, okyanusların ve kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir kullanımı için yasal bir çerçeve oluşturan Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi’nde belirtildiği gibi, uluslararası hukukun uygulanmasının sağlanmasıyla okyanusların ve kaynaklarının korunmasının ve sürdürülebilir kullanımının geliştirilmesi

14.c.1. Okyanusların ve kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı ve korunması için, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi’nde yansıtıldığı gibi uluslararası hukuku, okyanuslarla ilişkili belgeler, kurumsal çerçeveler, yasa ve politikalar aracılığıyla uygulayan, kabul eden ve ilerleme kaydettiğini onaylayan ülkelerin sayısı (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Tablo 14: SKA 14 - Sudaki Yaşam - Türkiye 2024 Verileri

SKA 14 - Sudaki Yaşam	Değer Yıl Derecelendirme Trend
Biyçeşitlilik açısından önemli deniz alanlarında korunan ortalama alan (%)	3.8 2023 ● →
Okyanus Sağlığı Endeksi: Temiz Sular puanı (en kötü 0-100 en iyi)	68.3 2023 ● ↑
Aşırı sömürülen veya çökmüş stoklardan yakalanan balıklar (toplam avın %'si)	57.5 2018 ● →
Trol veya dip taraması ile yakalanan balık (%)	19.0 2019 ● ↑
Yakalandıktan sonra atılan balıklar (%)	5.4 2019 ● ↑
İthalatta somutlaşan deniz biyçeşitliliği tehditleri (milyon nüfus başına)	0.0 2018 ● ●

Kaynak: (UN SDSN, 2024)

Dünyadan Seçilmiş Örnekler

Lizbon'dan Nice'e: Okyanus Eylem Toplulukları ile SKA 14'ün Uygulanması

From Lisbon to Nice: Implementing SDG 14 with the Communities of Ocean Action

Kenya ve Portekiz'in ortak ev sahipliğinde düzenlenen 2022 Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amacı 14'ün Uygulanmasını Destekleme Konferansı: Sürdürülebilir kalkınma için okyanusların, denizlerin ve deniz kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir kullanımı (2022 BM Okyanus Konferansı), 2017'deki ilk BM Okyanus Konferansından bu yana küresel okyanus eyleminin bir başka önemli kilometre taşıdır. Bilim ve yeniliğe dayalı okyanus eylemini başarılı bir şekilde ölçeklendirmiş ve SKA 14'ün uygulanması için yeni ortaklıklar ve çözümleri kolaylaştırmıştır. Konferans öncesinde ve sırasında üye devletler, BM sistemi ve sivil toplum, özel sektör ve akademi dâhil olmak üzere birçok paydaş tarafından SKA 14'ün uygulanmasını ilerletmek için somut eylemlere yönelik 700'den fazla gönüllü taahhüt (VC) verilmiştir. Bununla birlikte, SKA 14'ün uygulanmasını tekrar rayına oturtmak için, verilen taahhütlerin etkili bir şekilde somut eylemlere dönüştürülmesi büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, 2017 BM Okyanus Konferansı'nın ardından kurulan Okyanus Eylem Toplulukları (COAs), gönüllü taahhütlerin uygulanmasını kolaylaştırmada hayati bir rol oynamaktadır. Temel zorlukları etkili bir şekilde belirlemek ve mevcut kaynakları övgüye değer girişimlerle birleştirmek gibi uygulamayı destekleyecek yenilikçi yaklaşımlar geliştirmek için COA'lar ve ilgili ortaklar arasında daha derin bir iş birliğine ihtiyaç vardır. Bu iş birliğine dayalı çaba, engellerin üstesinden gelmek ve okyanus taahhütlerinin olumlu sonuçlarını azami düzeye çıkarmak için kolektif kararlılığı güçlendirecek ve Haziran 2025'te Nice'te Fransa ve Kosta Rika'nın ortak ev sahipliğinde düzenlenecek 3. BM Okyanus Konferansına giden yolu açması beklenmektedir.

2022 Konferansı ayrıca COVID-19 salgını, iklim değişikliği ve plastik atıkların okyanus sağlığı, okyanus temelli ekonomi ve kıyı toplulukları üzerindeki yıkıcı etkilerini kabul eden “Okyanusumuz, Geleceğimiz, Sorumluluğumuz” başlıklı hükümetler arası müzakere edilmiş bir siyasi deklarasyonu da kabul etmiştir. Bu amaçla Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümü (UNDESA), bir danışmanla iş birliği içinde, her bir SKA 14 amacıyla ilgili mevcut ve erişilebilir veri tabanlarını analiz eden Mevcut Okyanus Veri Tabanları Haritalama Raporu hazırlamıştır (From Lisbon to Nice: Implementing SDG 14 with the Communities of Ocean Action, 2023).

Akdeniz Temizliği (MCU)

Akdeniz Temizliği (MCU), Yunanistan’daki ilk profesyonel balıkçılık okulu olarak 2016 yılında faaliyete başlamıştır. Balık tutmanın yanı sıra MCU, balıkçılara nasıl daha sürdürülebilir balık tutulacağını da öğretmiştir. MCU, balıkçıların balık tutarken ağlarında önemli miktarda deniz atığı yakaladığını keşfetmiştir. Yakalanan deniz atıklarının öncelikle plastikten oluşması, projesinin oluşmasında itici etken olmuştur. MCU projesi şimdi balıkçılardan oluşan ağı kullanarak Akdeniz ekosisteminde geniş çaplı bir deniz plastiği temizliği gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Deniz tabanından ve yenilenen ekipmanlardan toplanan deniz plastiği geri dönüştürülmekte ve döngüsel ekonomiye entegre edilmektedir. MCU, ekipman yenilendiğinde balıkçılık ekipmanlarını doğrudan balıkçı trollerinden toplamaktadır. MCU, balıkçılara deniz atıklarının çevre ve işleri üzerindeki olumsuz etkileri konusunda eğitim vermektedir. Bunu yaparken balıkçıların süregelen alışkanlıklarını değiştirmeye ve MCU ile iş birliği yapmaya motive etmektedir. MCU ayrıca denizin dibinden deniz çöplü toplamaktadır. Ağ şu anda 28 lokasyonda 400 balıkçı gemisinden oluşmaktadır. MCU, yerel toplulukların yönetiminden ve toplanan deniz çöplerinin toplanmasından ve depolanmasından sorumlu altı liman yöneticisi ile çalışmaktadır.

MCU, deniz ekosistemlerini koruyarak ve insan yaşam koşullarını iyileştirerek yılda yaklaşık 200.000 kg deniz çöpünü denizden uzaklaştırmaktadır. Toplanan deniz plastiğinin yüzde 65’i yeni ürünlere dönüştürülmektedir. Haziran 2021’de, Yunanistan’ın Ithaca adasının yerel topluluğuyla birlikte MCU, adadan sadece bir hafta içinde 74.000 kg’dan fazla deniz plastik atığı toplayan büyük bir temizlik düzenlemiştir. Toplamda MCU, deniz plastiğini toplamak ve sürdürülebilir bir şekilde balık tutmak için 1.500’den fazla balıkçıyı eğitmiştir. MCU, 50’den fazla ulusal ve uluslararası ortaklığı teşvik etmiş ve son aylarda Yunanistan Hükümeti ile çalışmaya başlamıştır ve onlara balıkçıların yakaladığı deniz plastiği hakkında veri sağlamıştır. Bu,

hangi maddelerin genellikle denizi kirlettiğini belirlemeye ve bu tür maddelerin kullanımını düzenleyen politikalar geliştirmeye yardımcı olmaktadır. Bu çalışmanın takdirine bağlı olarak BM Çevre Programı, MCU'nun Kurucu Ortağı ve Direktörüne 2020 için "Dünyanın Avrupa Genç Şampiyonu" ödülünü vermiştir. BM Akdeniz Eylem Planı da kendisine 2021 yılı için "Akdeniz Kıyısı Büyükelçisi" ödülünü vermiştir (Mediterranean CleanUp (MCU), 2024).

Sint Maartin'de Yeniden Yapılandırılan Resifler **Restoring Coral Reef Biodiversity in Sint Maartin**

Sint Maarten'deki IntelliReef yapıları biyolojik organizmaları neredeyse yüzde 100 oranında kapsamaktadır. Ayrıca IntelliReef'lerin yakındaki doğal resiflerden daha fazla biyolojik çeşitliliği destekleyebildiği tespit edilmiştir.

Sint Maarten Projesi dört aşamadan oluşmaktadır; Birinci aşama, ilk Oceanite prototiplerinin Sint Maarten'deki Cole Körfezi açıklarında üç farklı Deniz Koruma Alanı (MPA) sahasına yerleştirilmesinden oluşmaktadır. İkinci aşama hedefleri arasında resif yapılarının biyoçeşitliliği teşvik etmedeki ve mercan yeni bireyler için bir alt tabaka olarak işlev görmedeki başarısının belgelenmesi ve analiz edilmesi yer almaktaydı. Substratlar, yaşam çeşitliliğinin yerleşmesi için yüksek miktarda yüzey alanı sağlamaktadır ve konuşlandırılan tüm IntelliReef'lerin kabuklu mercan algleri (CCA) ve kuluçka mercanları gibi kalkerli türlerin artan bir örtüsünü desteklediği görülmüştür. En önemli bulgulardan biri, Deniz Koruma Alanındaki üç sahada da konuşlandırılan Oceanite'in tüm substratlarda bitki ve hayvan türlerini neredeyse yüzde 100 oranında kapsamakta olmasıdır. Bu, yakındaki doğal resiften önemli ölçüde daha yüksektir ve böylece her iki resifin de sağlığını hızlandırmaktadır. Üçüncü aşamadaki hedef ise habitatı artırmak için büyük ölçekli bir proje eklemek ve hem oşinitin ekolojik faydaları hem de Deniz Koruma Alanlarının faydaları ve eko-turizmin ekosisteme ve topluma fayda sağlayacak şekilde nasıl optimize edileceği konusunda araştırmalara devam etmektir. Son olarak, dördüncü aşamada, Deniz Koruma Alanlarını (MPA) destekleyen ve yerel turizm operatörlerini, tatil köylerini ve STK'ları dünya standartlarında bir dalış ve şnorkel cazibe merkezi oluşturmaya yatırım yapmaya ve katılmaya davet eden bir eko-turizm iş modelidir. Bu, yerel deniz habitatını korurken ve geliştirirken ada ve kıyı toplulukları için kritik bir gelir yaratacaktır. Tamamlandığında, IntelliReefs dalış resifleri turistlerin fidanlıklarda yetiştirilen mercan parçalarını dikerek koruma girişimimize katılmalarını sağlayacaktır. (Sint Maarten Project, 2020)

Türkiye'den Seçilmiş Örnekler

Önemli Deniz Biyolojik Çeşitlilik Alanlarındaki İstilacı Yabancı Tür Tehditlerinin Ele Alınması Addressing Invasive Alien Species Threats at Key Marine Biodiversity Areas

Türkiye'nin kıyı şeridi 8.333 km boyunca uzanmakta ve Akdeniz, Ege, Marmara ve Karadeniz olmak üzere dört farklı büyük denize kıyısı bulunmaktadır. Bu geniş deniz ekosistemleri, Türkiye'nin genel olarak yüksek seviyedeki deniz biyoçeşitliliğini desteklemektedir. Türkiye'nin deniz sularında toplamda yaklaşık 5.000 bitki ve hayvan türü tespit edilmiştir. İstilacı Yabancı Türler (IAS), Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından Türkiye'nin deniz biyoçeşitliliğine yönelik başlıca tehditlerden biri olarak tanımlanmıştır. Türkiye kıyılarında yaklaşık 450 IAS rapor edilmiştir. Deniz sularındaki IAS'lere ilişkin 2011 yılında yapılan ulusal incelemede, Türkiye kıyılarında ki toplam IAS'lerin yüzde 66'sının Süveyş Kanalı yoluyla, yüzde 30'unun ise gemi taşımacılığı yoluyla geldiği tespit edilmiştir.

Proje stratejisi, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (CBD) tarafından belirtilen IAS'yi ele almak için üç aşamalı hiyerarşik yaklaşımı takip etmektedir: önleme, kontrol ve azaltma. Uzun vadeli proje hedefi, Türkiye'nin küresel öneme sahip yerli deniz biyoçeşitliliğinin korunmasını desteklemek için IAS'nin olumsuz etkilerini en aza indirmektir. Proje, İstilacı Yabancı Türlerin önlenmesi, tespiti, kontrolü ve yönetimi konusunda güçlendirilmiş kapasiteler ve yatırımlar yoluyla deniz ve kıyı ekosistemlerinin dayanıklılığını sağlamayı amaçlamaktadır (Addressing Invasive Alien Species Threat at Key Marine Biodiversity Areas, 2024).

Ulusal Denizanası ve Benzeri Türleri İzleme Programı (yayakarsa.org)

Proje, Türkiye'nin kıyı ve deniz ekosistemlerinin küresel öneme sahip doğal biyolojik çeşitliliğinin korunmasını desteklemek için İstilacı Yabancı Türlerin olumsuz etkilerini en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, proje kapsamında alakalı konu başlıklarında ve entegre edilebilir olduğu alanlarda toplumsal cinsiyet eşitliğini ve kadınların aktif rol almasının teşvik edilmesi hedeflenmektedir.

İklim değişiklikleri ve besin zinciri dengesizlikleri nedeniyle Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında denizanası patlamalarında belirgin bir artış yaşanmaktadır. Ayrıca, Süveyş Kanalı aracılığıyla giren "Lessepsian türleri" gibi yeni yabancı denizanası türleri, Doğu Akdeniz Havzası'nda ciddi ve devam eden sorunlara yol açmaktadır. Bu denizanası ve jelatinimsi organizmalar,

balıkçı ağlarını tıkararak balıkçılık sektörüne zarar vermektedir. Bu proje, aynı zamanda CIESM (Uluslararası Akdeniz Bilim Komisyonu) Jellywatch Programı ile koordineli olarak yürütülmekte ve Türkiye kıyılarına ilişkin veriler Türk Deniz Araştırmaları Vakfı tarafından toplanmaktadır. Proje, “Citizen Science” kavramıyla uyumlu olarak, toplumun katılımını esas alarak, hızlı ve ekonomik bir şekilde toplumsal yararı arttırmak için veri toplamayı hedeflemektedir. Cep telefonlarıyla çekilen denizanası veya diğer organizma fotoğrafları, bireyler için sıradan görünebilir ancak bu fotoğraflar, oşinograflar ve deniz biyologları için önemli bilimsel verilere dönüşebilir. Projenin temel hedefleri arasında, denizanası patlamalarının nedenlerini ve etkilerini belirlemek, yabancı denizanası türlerinin yayılma ve etkilerini izlemek, deniz ekosistemlerindeki değişiklikleri belgelemek, toplumun bilinçlenmesini ve katılımını sağlamak, elde edilen verileri bilimsel platformlarda yayınlamak ve karar alıcıları bilgilendirmek gibi önemli başlıklar yer almaktadır (Ya Yakarsa, 2024).

Denizlerin Geleceği: Deniz Çayırları **Future of the Seas: Seagrass Meadows**

Türk Deniz Araştırmaları Vakfı, Türkiye İş Bankası iş birliğiyle başlattığı proje kapsamında Marmara Denizi’nde, özellikle Paşalimanı Adası çevresindeki *Posidonia oceanica* deniz çayırlarının korunması için önemli çalışmalar yürütmektedir. Türkiye denizlerinde yaşayan dört deniz çayırı türünden biri olan *Posidonia oceanica*, Akdeniz, Ege ve nadiren de olsa Marmara Denizi’nde bulunmaktadır. Diğer üç tür ise Türkiye’nin kıyısı boyunca yaygın olarak bulunmaktadır. *Posidonia oceanica*, kök, gövde ve yaprakları olan çiçekli bir bitkidir ve denizlerimizin akciğerleri olarak bilinir. Fotosentez yaparak oksijen üretmesinin yanı sıra karbon tutma özelliği ile iklim değişikliği ile mücadelede önemli bir role sahiptir. Ayrıca, birçok deniz canlısı için barınma, yumurtlama ve üreme alanları oluşturur. Ancak, tekne çapaları, kirlilik, yasadışı balıkçılık, kentsel ve endüstriyel atıklar gibi nedenlerle yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Proje kapsamında Erdek’e bağlı Paşalimanı Adası’nda yaşayan *Posidonia oceanica* deniz çayırı alanlarının haritalanması ve şamandıra sistemleri için ön çalışmalar gerçekleştirilecektir. *Posidonia* deniz çayırları ile birlikte yaşayan türlerin tespiti ve istilacı türlerin (örneğin, *Rapana venosa* gibi) eradikasyon çalışmaları yapılacaktır. Ayrıca, hayalet ağların toplanması ve sualtı ile kumsal temizlikleri gibi çevre koruma faaliyetleri gerçekleştirilecektir. Proje aynı zamanda, yerel halk ve balıkçılarla iş birliği içinde, çevre bilincinin artırılması amacıyla toplam 30 ilkokul ve ortaokulda farkındalık

eğitimleri dzenleyecektir. Bu proje, Marmara Denizi'nin ekosistemi için kritik öneme sahip olan *Posidonia oceanica* deniz çayırlarının korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması yolunda önemli bir adımdır. Ayrıca, yerel toplulukların katılımı ve bilinçlenmesi sayesinde, deniz çevresi koruma çabalarının güçlendirilmesine katkı sağlayacaktır (Future of the Seas: Seagrass Meadows, 2024).

SKA 15 KARASAL YAŞAM

Karasal ekosistemleri korumak, iyileştirmek ve sürdürülebilir kullanımını desteklemek; sürdürülebilir orman yönetimini sağlamak; çölleşme ile mücadele etmek; arazi bozunumunu durdurmak ve tersine çevirmek; biyolojik çeşitlilik kaybını engellemeyi amaçlamaktadır.

Karasal Yaşam Amacının Önemi ve Gelişimi

SKA 15, karasal ekosistemlerin korunması, iyileştirilmesi ve sürdürülebilir kullanımını teşvik etmeyi hedeflemektedir. Bu amaç, biyolojik çeşitliliği korumak, ormansızlaşmayı önlemek, çölleşmeyle mücadele etmek ve arazi bozunumunu tersine çevirmeyi kapsamaktadır. Yeniden ağaçlandırma projeleri ve sürdürülebilir arazi yönetimi uygulamaları gibi girişimler, ekosistemlerin korunmasına katkı sağlarken, yerli bilgi ve uygulamaların entegrasyonu bu süreçte önemli bir rol oynamaktadır. Öte yandan, ormansızlaşma, habitat kaybı ve iklim değişikliği gibi sorunlar karasal yaşamı tehdit etmeye devam etmektedir. Karasal ekosistemlerin korunması için hükümetler, sivil toplum ve özel sektör arasında iş birliği yapılması kritik önemdedir. SKA 15, sürdürülebilir bir gelecek için karasal ekosistemlerin yönetimine öncelik verilmesini gerektirir.

Küresel sürdürülebilirlik arayışında, Sürdürülebilir Kalkınma Amacı 15 (SKA 15), karasal ekosistemlerin korunması ve sorumlu yönetimi için bir işaret niteliğindedir. Yıllar içinde SKA 15 tarafından belirlenen hedeflere ulaşma yolunda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir, ancak karadaki yaşamın sağlığını ve canlılığını sağlamak için gidilmesi gereken yol oldukça uzundur.

Karasal ekosistemlerin korunması, biyolojik çeşitliliğin korunması, karbonun tutulması ve temel ekosistem hizmetlerinin sağlanması için çok önemlidir. Uyumlu çabalarla, bozulmuş arazileri restore etmeye, ormanları korumaya ve çölleşmeyle mücadeleye yönelik girişimler hız kazanmıştır. Yeniden ağaçlandırma projeleri, sürdürülebilir arazi yönetimi uygulamaları ve korunan alanların oluşturulması, dünya çapında ekosistemlerin canlanmasına katkıda bulunmuştur. Ayrıca, yerli bilgi ve uygulamaların koruma stratejilerine entegrasyonunun biyolojik çeşitliliğin korunmasında ve sürdürülebilir arazi kullanımının teşvik edilmesinde paha biçilmez olduğu kanıtlanmıştır. Yerli topluluklar, modern bilimsel yaklaşımlarla birleştirildiğinde ekosistemleri korumak için yenilikçi çözümler sunan arazi yönetimi konusunda genellikle asırlık bir bilgiye sahiptir. Ancak bu gelişmelere rağmen zorluklar devam etmektedir. Ormansızlaşma, arazi bozulması ve habitat kaybı biyolojik çeşitliliği tehdit etmeye ve milyonlarca insanın geçimini tehlikeye atmaya devam ediyor. İklim değişikliği bu sorunları şiddetlendirerek daha sık ve şiddetli doğal afetlere yol açarak karadaki yaşamı daha da tehlikeye atmaktadır.

Bu zorlukları etkin bir şekilde ele almak için, küresel gündemlerde ve politika çerçevelerinde karasal ekosistemlerin korunmasına ve restorasyonuna öncelik vermek zorunludur. Kaynakları harekete geçirmek ve sürdürülebilir arazi yönetimi uygulamaları faaliyetleri için hükümetler, sivil toplum ve özel sektör arasındaki iş birliği esastır. Sonuç olarak, SKA 15'in karadaki yaşamı koruma konusundaki ilerlemesi övgüye değerdir, ancak hedeflerine tam olarak ulaşmak için sürekli çabalar gerekmektedir. Karasal ekosistemlerin korunmasına ve sorumlu yönetimine öncelik vererek, gelecek nesiller için daha sürdürülebilir bir geleceğin yolu açılabilir (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

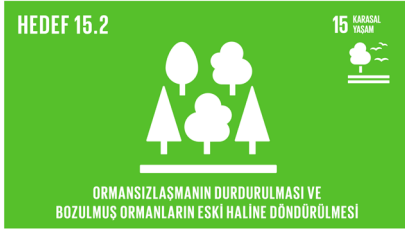
Alt Hedefler:

15.1. 2020'ye kadar özellikle ormanlarda, sulak alanlarda, dağlarda ve kurak alanlardaki karasal ve iç tatlısu ekosistemlerinin uluslararası anlaşmalardan doğan yükümlülükler doğrultusunda korunmasının, eski haline getirilmesinin ve sürdürülebilir kullanımının sağlanması

15.1.1. Toplam arazi alanının oranı olarak ormanlık alan

15.1.2. Ekosistem türüne göre karasal ve tatlısu biyoçeşitlilik açısından korunan alanlarla kaplı önemli alanların oranı

15.2. 2020'ye kadar her tür ormanın sürdürülebilir yönetiminin sağlanmasının desteklenmesi, ormansızlaşmanın sona erdirilmesi, tahrip edilmiş ormanların eski haline döndürülmesi ve ağaçlandırma ve yeniden ormanlaştırmanın küresel olarak önemli ölçüde artırılması

15.2.1. Sürdürülebilir orman yönetimine doğru ilerleme

15.3. 2030'a kadar çölleşmeyle mücadele edilmesi, çölleşme, kuraklık ve sellerden etkilenen alanlar dâhil tahrip edilmiş toprakların eski haline getirilmesi ve arazi bozulmasının olduğu, nötr bir dünya yaratmak için çaba gösterilmesi

15.3.1. Toplam arazi alanı üzerindeki bozulmuş arazi oranı

15.4. 2030'a kadar sürdürülebilir kalkınma açısından çok önemli bir rol oynayan yararların sağlanması adına kapasite geliştirmek için dağ ekosistemlerinin ve biyoçeşitliliğinin korunmasının güvence altına alınması

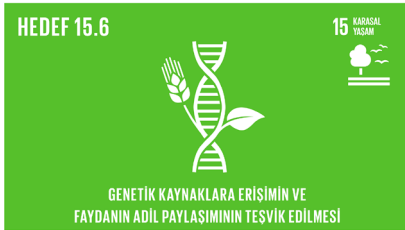
15.4.1. Dağ biyoçeşitliliği için önemli korunan alanların kapsanması

15.4.2. Dağ Yeşil Örtü Endeksi

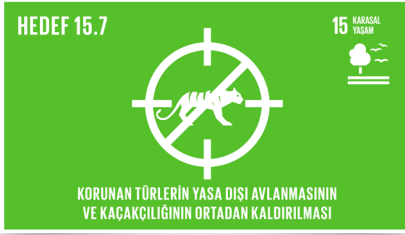
15.5. Doğal habitatların bozulmasını azaltmak için acil ve kararlı biçimde harekete geçilmesi, biyoçeşitlilik kaybının durdurulması ve 2020'ye kadar yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan türlerin korunması ve nesillerinin tükenmesinin engellenmesi

15.5.1. Kırmızı Liste Endeksi

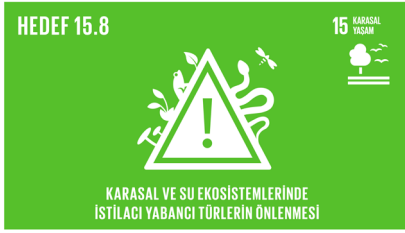
15.6. Üzerinde uluslararası olarak anlaşmaya varıldığı gibi, genetik kaynakların kullanımından kazanılan yararların adil ve eşitlikçi biçimde paylaşımının desteklenmesi ve bu tür kaynaklara erişimin teşvik edilmesi

15.6.1. Faydaların adil ve eşit bir şekilde paylaşımını sağlamak için yasal, idari ve politika çerçevelerini benimseyen ülkelerin sayısı

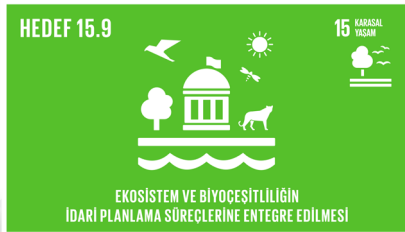
15.7. Korunan flora ve fauna türlerinin yasa dışı avlanması ve kaçakçılığının yapılmasını sona erdirmek için acil olarak harekete geçilmesi ve yasa dışı vahşi yaşam ürünlerinin arz ve talebi sorununun ele alınması

15.7.1. Yasa dışı av ve kaçakçılık vasıtasıyla doğal hayatın ticarileşmesi oranı

15.8. 2020'ye kadar istilacı yabancı türlerin kara ve deniz ekosistemleri üzerindeki etkilerinin azaltılması, yayılmalarının önlenmesi için gerekli önlemlerin alınması ve tehlike teşkil eden daha öncelikli türlerin kontrolünün sağlanması ya da yok edilmesi

15.8.1. İstilacı yabancı türlerin önlenmesi ya da kontrolüne yeterli kaynak sağlayan ve ilgili ulusal mevzuatı benimseyen ülkelerin oranı

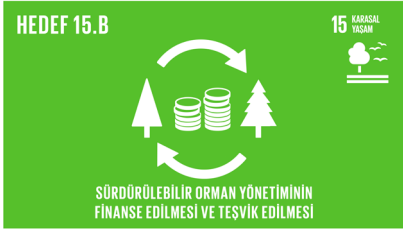
15.9. 2020'ye kadar ekosistem ve biyoçeşitlilik değerlerinin ulusal ve yerel planlamalara, kalkınma süreçlerine, yoksulluğun azaltılmasına ilişkin stratejilere ve raporlara entegre edilmesi

15.9.1. 2011-2020 Biyoçeşitlilik Stratejik Planı'nın Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 2 ile uyumlu ulusal hedeflere yönelik ilerleme

15.a. Biyoçeşitliliği ve ekosistemleri korumak ve sürdürülebilir biçimde kullanmak için bütün kaynaklardan elde edilen finansal kaynakların seferber edilmesi ve önemli ölçüde artırılması

15.a.1. Biyoçeşitlilik ve ekosistemlerin sürdürülebilir kullanımı ve korunması konusunda resmi kalkınma yardımı ve kamu harcamaları

15.b. Sürdürülebilir orman yönetimini her düzeyde finanse etmek için bütün kaynaklardan elde edilen kaynakların seferber edilmesi ve gelişmekte olan ülkelere koruma ve yeniden ormanlaştırmayı da kapsayan bu tür bir yönetim geliştirilmeleri için yeterli teşvik sunulması

15.b.1. Biyoçeşitlilik ve ekosistemlerin sürdürülebilir kullanımı ve korunması konusunda resmi kalkınma yardımı ve kamu harcamaları

15.c. Yerel halkların sürdürülebilir geçim kaynaklarına sahip olma kapasitelerinin artırılmasını da kapsayan korunan türlerin yasa dışı avlanması ve kaçakçılığının yapılmasıyla mücadele etme çabalarına küresel destek verilmesi

15.c.1. Yasa dışı av ve kaçakçılık vasıtasıyla doğal hayatın ticarileşmesi oranı (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Tablo 15: SKA 15 - Karasal Yaşam - Türkiye 2024 Verileri

SKA 15 - Karasal Yaşam	Değer	Yıl	Derecelendirme	Trend
Biyçeşitlilik açısından önemli karasal alanlarda korunan ortalama alan (%)	2.3	2023	●	→
Biyçeşitlilik açısından önemli tatlı su alanlarında korunan ortalama alan (%)	4.2	2023	●	→
Türlerin hayatta kalmasına ilişkin Kırmızı Liste Endeksi (en kötü 0-1 en iyi)	0.90	2024	●	→
Kalıcı ormansızlaşma (orman alanının %'si, 3 yıllık ortalama)	0.1	2022	●	↓
İthalatta somutlaşan karasal ve tatlı su biyçeşitlilik tehditleri (milyon nüfus başına)	7.0	2022	●	↑

Kaynak: (UN SDSN, 2024)

Dünyadan Seçilmiş Örnekler

Tropikal Orman Direncinin Güçlendirilmesi için İklim Değişikliğine Uyum Sağlayabilen Genetik Kaynakların Yönetimi ve Kullanımı

Tackling Climate Change Issues by Selecting and Planting Resilient Forestry Seedlings

Endonezya Cumhuriyeti tarafından iklim değişikliği ile mücadelede tropikal ormanların direncini güçlendirmek ve sürdürülebilir ormancılığı teşvik etmek amacıyla yürütülen bu projede, Japonya'daki araştırma kurumlarıyla iş birliği yaparak, iklim değişikliğine uyum sağlayabilen genetik kaynakların yönetimi ve kullanımına dayalı stratejiler geliştirilmektedir.

Yürütülen bu proje birden fazla ana başlığı kapsamaktadır. Bu başlıklar; Genomik Verilerden Yararlanarak Dirençli Ağaç Türlerinin Seçimi: Tropikal orman rejenerasyonu ve sosyal ormancılık için uygun altı ağaç türü belirleyerek, genomik bilgileri kullanarak iklim değişikliğine karşı daha fazla direnç gösteren istisnai ağaçları belirlenmesini kapsamaktadır. Teknoloji Geliştirme ve Seri Üretim: Seçilen istisnai ağaçlardan örneklerin hücre kültürü gibi yöntemlerle seri üretimini sağlamak için teknoloji geliştirilecektir. Bu sayede, yüksek dirençli ağaç türlerinin çoğaltılması ve yaygınlaştırılması mümkün olacaktır. Ekolojik ve Ekonomik Değerlendirme: Üretilen kereste miktarını ve ekolojik işlevleri değerlendirilerek, yerel toplulukların ve ekonominin bakış açılarından ormancılığın değeri tespit edilecektir. Ulusal ve Uluslararası Teşviklerin Oluşturulması: İklim değişikliğiyle başa çıkabilen ağaçlandırma için uluslararası ve bölgesel teşvikler yaratarak, mevcut ormancılık endüstrisini sürdürülebilir bir şekilde geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu teşvikler, iklim değişikliği altında bile orman kaynaklarının etkili bir şekilde kullanılmasını sağlayacaktır. Sürdürülebilir Orman Yönetimi Modellerinin Geliştirilmesi: İleriye dönük olarak, çevresel, ekonomik ve sosyal açılardan sürdürülebilir orman yönetimi modellerinin geliştirilme-

sine odaklanılacaktır. Bu modeller, iklim değişikliğine uyum ve azaltımını teşvik ederek, tropikal ormancılığın geleceğini güvence altına alacaktır. Bu projenin başarısı, Endonezya'nın iklim değişikliğiyle mücadeledeki kararlılığını ve tropikal ormanların geleceğini koruma taahhüdünü göstermektedir. İş birliği içinde hareket ederek, daha dirençli ve sürdürülebilir bir ormancılık endüstrisi inşa edilmesi hedeflenmektedir (Strengthening Tropical Forest Resilience Based on Management and Utilization of Genetic Resources Capable of Climate Change Adaptation, 2024).

Bitki Kaynakları ve Teknolojik Uygulamalar Üzerine Araştırmalar Yoluyla İklim Değişikliğine Hassas Kurak Tarımsal Ekosistemlerde Dayanıklılığın Güçlendirilmesi
Address Climate Change with Quinoa, a Highly Nutritious Crop that Withstands Harsh Environments

Bu proje, Bolivya'nın iklim değişikliğine hassas kurak tarımsal ekosistemlerinde dayanıklılığı artırmayı hedeflemektedir. Proje, Japonya Uluslararası Tarım Bilimleri Araştırma Merkezi (JIRCAS), Kyoto Üniversitesi, Tokyo Tarım ve Teknoloji Üniversitesi, Obihiro Tarım ve Veterinerlik Üniversitesi, Universidad Mayor de San Andrés (UMSA), Fundación PROINPA ortaklığıyla yürütülerek 2019-2024 yıllarını kapsamakta olup 5 yıllık araştırma projesidir.

Proje özellikle kinoa üretimi üzerinde odaklanarak, sürdürülebilir bir tarım yaklaşımıyla iklim değişikliğiyle başa çıkmayı amaçlamaktadır. Yürütülen projenin ana faaliyetleri arasında genetik kaynakların araştırılması ve envanterinin çıkarılması, kinoa için dayanıklılığı artırılmış ıslah hatlarının seçilmesi ve geliştirilmesi, nadas alanlarının yönetimi üzerine eğitim ve kapasite geliştirme çalışmaları, mahsul-hayvancılık entegrasyonunun pilot uygulamaları ve sonuçlarının değerlendirilmesi geliştirilen teknolojilerin yerel çiftçilere aktarılması ve eğitim programlarının düzenlenmesi, proje sonuçlarının ulusal ve uluslararası platformlarda paylaşılması ve yaygınlaştırılması yer almaktadır. Kinoa üretiminde artan dayanıklılık ve verimlilik, tarım alanlarının sürdürülebilir kullanımının teşvik edilmesi, Bolivya'da istikrarlı gıda üretiminin artması ve ekonomik refahın yükseltilmesi, geliştirilen teknolojilerin diğer kurak bölgelere aktarılmasıyla küresel gıda güvenliğinin artırılması bu projenin beklenen sonuçları ve bölgeye sağlayacağı olası etkileridir. Projenin, sadece Bolivya'nın kinoa üretimini güçlendirmekle kalmaması aynı zamanda iklim değişikliğiyle mücadele etmek amacıyla sürdürülebilir tarım uygulamalarının yaygınlaştırılmasına ve kalite artışına katkı sağlaması beklenmektedir (Strengthening of Resilience in Arid Agro-Ecosystems Vulnerable to Climate Change, Through Research on Plant Resources and Technological Applications, 2024).

Kauçuk Ağacı Yaprak Dökümü Hastalıklarının Önlenmesi ve Kontrolü için Karmaşık Teknolojilerin Geliştirilmesi Projesi
Protect rubber trees from leaf fall diseases by using a multifaceted scientific approaches

Endonezya Kauçuk Araştırma Enstitüsü, Universitas Indonesia, RIKEN Sürdürülebilir Kaynak Bilimi Merkezi, Gifu Üniversitesi, RIKEN İleri Fotoniik Merkezi (RAP) ve Maebashi Teknoloji Enstitüsü ortaklığında yürütülen 5 yıllık araştırma projesi (2020-2025), Kauçuk ağacı yaprak dökümü hastalıklarının önlenmesi ve kontrolü, Endonezya Cumhuriyeti'nde yaygın bir sorun olup, Güneydoğu Asya'daki kauçuk endüstrisini ciddi şekilde etkilemektedir. Bu proje, çeşitli bilimsel yaklaşımların kullanılmasıyla bu hastalıkların etkilerini azaltmayı ve küresel kauçuk arzını istikrarlı bir şekilde sağlamayı hedeflemektedir.

Proje hedefleri arasında; kauçuk ağacı yaprak dökümü hastalıklarına karşı erken aşama önlemler geliştirmek ve uygulamak, Endonezya'daki araştırma kurumları ile işbirliği yaparak, hastalıklara karşı kimyasal ve mikrobiyal pestisitlerle mücadele etmek, genom destekli bir ıslah teknolojisi geliştirerek, hastalıklara dayanıklı kauçuk çeşitleri oluşturmak, uydulardan ve insansız hava araçlarından alınan görüntüleri kullanarak, enfekte alanları erken aşamalarda tespit etmek ve yayılmasını kontrol etmek, yaprak yanıklığını önlemek için etkili önlemler geliştirmek ve uygulamak, Japonya'daki araştırma kurumları ile işbirliği yaparak, modern bilim ve teknolojiyi kullanarak kauçuk ağaçlarının ıslah edilmesine katkı sağlamak ve geliştirilen teknolojileri doğal kauçuk üreten diğer ülkelerle paylaşarak, küresel kauçuk arzını istikrarlı bir şekilde sağlamak yer almaktadır. Kauçuk ağacı yaprak dökümü hastalıklarının etkilerinin azaltılması ve kontrol altına alınması, küresel kauçuk arzının istikrarlı bir şekilde sağlanması, kauçuk çiftçilerinin gelirlerinin ve geçim kaynaklarının güçlendirilmesi araştırma liderlerinin yetiştirilmesi ve bilimsel iş birliğinin güçlendirilmesi bu projenin beklenen sonuçları ve bölgeye sağlayacağı olası etkileridir. Bu proje, endüstriyel, akademik ve toplumsal düzeylerde olumlu etkiler yaratarak, kauçuk endüstrisinin sürdürülebilirliğini ve küresel kalkınmayı desteklemeyi amaçlamaktadır (Project for Development of Complex Technologies for Prevention and Control of Rubber Tree Leaf Fall Diseases, 2024).

Türkiye'den Seçilmiş Örnekler

Türkiye Pazar Uygulama Ortaklığı Tesisi (PMIF) Karbon Piyasası Geliştirme Projesi

Paydaş Katılım Planı (PKP), Çevresel ve Sosyal Standart (ÇSS) Paydaş Katılımı ve Dünya Bankası (DB)'nin Çevresel ve Sosyal Çerçevesinin (ÇSÇ) Bilgilendirilmesi "Türkiye Piyasa Uygulama Ortaklığı Fonu (PMIF) Karbon Piyasası Geliştirme Projesi" kapsamında hazırlanmaktadır.

Ülkelerin Ulusal Katkı Beyan (NDC)'ında kayıtlı olan yayılmayı gerçekleştirmek için kendi istekleri ile iş birliği yapmalarını sağlayan Madde 6 desteği, Türkiye için bu konuda bir politika yol haritası oluşturulmasına ve Birleşmiş Milletler adımlarına hazırlanmak için ilgili tüm personelin kapasitesinin geliştirilmesine odaklanacaktır. Bu, bir ülkenin (veya ülkelerin) sera gazı emisyonlarını azaltarak elde ettiği karbon kredilerini, Madde 6 çerçevesinde iklim değişikliğini gerçekleştirmesine yardımcı olmak üzere transfer etmesine izin verileceği anlamına gelmektedir. Son olarak, Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) ve Adil Geçiş sistemlerinin geliştirilmesi arasında denge sağlamak için, ETS'nin sosyal etkileri konusunda kapsamlı bir şekilde birleştirilmesinin desteklenmesi önerilmektedir. Türkiye'nin Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nda yer alan eylemlerden biri de ülke içerisinde karbon fiyatlandırma mekanizmasının oluşturulmasıdır. Buna ek olarak, İklim Şurası'nın ana tavsiyelerinden biri, Türkiye'de pilot aşamadan başlayarak 2024 yılına kadar ulusal bir ETS'nin kurulmasıdır. ETS'nin merkezinin parametrelerinin ulusal İklim Değişikliği Kanunu'nda belirtilmesi planlanmaktadır. Tüm bu yasal düzenlemelerin sonunda, ETS için temel tasarım ve uygulama paketlerini belirleyecek ve daha fazla kural ve teknik rehberlik de dâhil olmak üzere sonraki listelerde ve genelelerde belirtilmesi planlanan bir dizi ayrıntıyla birlikte geniş yasal ve kurumsal bir çerçeve oluşturulacaktır. Karbon Fiyatlandırma Araçları (CPI), enerji yoğun sektörlerin karbonsuzlaştırılması ve daha temiz yakıtlara geçilmesi için bir teşvik sağlar (Orucu, 2023).

Türkiye'de Düşük Maliyetli Enerji Verimli Ahşap Binaların Teşvik Edilmesi

Türkiye'de düşük maliyetli enerji verimli ahşap binaların teşvik edilmesini amaçlayan önerilen proje, 2028 yılına kadar veya proje başlangıç tarihinden itibaren altı yıl içinde Türkiye'de ilave 0,58 milyon m² yeni inşaatın ahşaptan yapılmasını hedeflemektedir. Bu kapsamda, toplam 8,400 m² taban alanına sahip en az altı pilot ahşap bina projesinin başarılı bir şekilde uygulanması, ölçeklendirilmesi ve çoğaltılması planlanmaktadır.

Proje, üç bileşenli bir yaklaşımı benimseyerek Türkiye'nin inşaat sektöründe ahşap kullanımını artırmayı hedeflemektedir: Yasal ve Düzenleyici Engellerin Azaltılması (Bileşen 1): Proje, yasal ve düzenleyici engelleri azaltarak ahşap bazlı teknolojilerin teşvik edilmesindeki engelleri kaldırmayı amaçlamaktadır. Demonstrasyon Projeleri ile Maliyet ve Finansal Engellerin Ortadan Kaldırılması (Bileşen 2): Maliyet ve finansal engellerin aşılması için demonstrasyon projeleri gerçekleştirilecek ve bu sayede ahşap binaların ekonomik olarak çekici hale getirilmesi sağlanacaktır. Farkındalık Yaratma ve Kapasite Geliştirme Faaliyetleri ile Sürdürülemez Talep ve Tedarik Zincirindeki Engellerin Ortadan Kaldırılması (Bileşen 3): Proje, farkındalık yaratma ve kapasite geliştirme faaliyetleri yoluyla sürdürülemez talep ve tedarik zincirindeki engelleri ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Projenin odak noktası, bina sektöründe Çapraz Lamine Kereste gibi yeni ahşap teknolojilerinin uygulanmasını desteklemektir. Ayrıca, farkındalık yaratma ve kapasite geliştirme faaliyetlerinin; örneğin yapısal kereste veya Yapıştırılmış Lamine Kereste gibi diğer ahşap türlerinin kullanımında da artışa yol açması beklenmektedir. Proje aynı zamanda, Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadele ulusal katkı paylarına olumlu katkıda bulunmayı ve bina sektöründe enerji verimliliğinin artırılmasını hedeflemektedir. Proje süresince, 2028 yılına kadar Türkiye'de ilave 0,58 milyon m² inşaatın ahşaptan yapılması hedeflenmektedir. Bu sayede, toplam 165,715 ton doğrudan sera gazı emisyonu azaltılacak ve dolaylı sera gazı emisyonlarındaki azalma 2,4 milyon tona ulaşacaktır. Proje, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına olumlu katkıda bulunacak ve Türkiye'nin düşük karbonlu bir ekonomiye geçişine destek olacaktır (PIMS-5673 Promoting Low Cost Energy Efficient Wooden Buildings in Türkiye, 2023).

Muğla İlindeki Orman ve Maki Ekosistemlerinin Yangın Sonrası Restorasyon Çalışmaları

Türkiye'de orman yangını sonrasında orman ve maki ekosistemi restorasyonuna katkı sağlamak amacıyla başlatılan projede, Akdeniz Havzası'ndaki orman ve maki ekosistemlerinin özellikle endemik türlere ev sahipliği yaptığı Muğla ilinde odaklanmaktadır. Orman ekosistemleri, doğal yangın rejimlerine uyum sağlayarak önemli bir yenilenme ve ağaçlandırma potansiyeline sahip olsa da antropojenik iklim değişikliği etkileri ve diğer sosyo-ekonomik değişkenler nedeniyle yangın koşulları giderek artmaktadır. Bu durum, biyolojik çeşitliliği olumsuz etkileyebilir ve endemik türlerin kaybına yol açabilir.

Yürütölen projenin ana hedefleri; yangın sonrası restorasyon çalışmalarında biyoeşitlilikin korunması ve teşvik edilmesi, orman yangını sonrası yapılan ağaç kesimi ve silviköltürel işlemlerin biyoçeşitlilik açısından etkilerinin dikkate alınması, orman yangını sonrası faaliyetlerde biyoçeşitlilik ihtiyaçlarının ele alınması için ormancılar arasında bilgi ve deneyim paylaşımını sağlamak gibi ormanların korunmasını içeren birçok önemli unsuru içermektedir. FAO'nun yürüttüğü proje kapsamında, Muğla ilindeki orman yangınlarından etkilenen orman ve maki ekosistemlerindeki nadir flora ve fauna unsurları için tür restorasyonuna ilişkin kılavuzlar geliştirilecektir. Bu rehberler, zarar gören alanın tür çeşitliliği, yapısal özellikleri, ekosistem dinamikleri ve ekosistem hizmetlerinin yeniden restore edilmesini amaçlayacaktır. Projenin başarısı için, FAO'nun küresel bilgi birikimi ve uzmanlığından yararlanılacak ve ilgili devlet sektörüne yüksek öncelikli bir konu olarak destek sağlanacaktır. Proje, küresel biyoçeşitlilik kaybını önlemeye ve Muğla ilindeki yangın sonrası alanların ekosistem restorasyonunu sağlamaya yönelik önemli bir adım olacaktır (FAO in Türkiye, 2024).

SKA 16 BARİŞ, ADALET VE GÜÇLÜ KURUMLAR

SKA 16, sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve kapsayıcı toplumlar tesis etmek, herkes için adalete erişimi sağlamak ve her düzeyde etkili, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumlar oluşturmak için tasarlanmıştır.

Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar Amacının Önemi ve Gelişimi

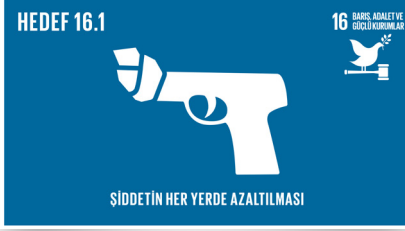
SKA 16, barışçıl ve kapsayıcı toplumların inşası, adalete erişimin sağlanması ve her düzeyde etkili, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumların oluşturulmasını hedeflemektedir. Bu, sürdürülebilir kalkınmanın temellerinden biridir. Güçlü kurumlar ve hukukun üstünlüğü olmadan toplumsal barış ve adalet sağlanamaz. Dünya genelinde çatışmalar, yolsuzluk ve adaletsizlikler, insan haklarını ihlal ederken, sürdürülebilir kalkınmayı tehdit etmeye devam etmektedir. 2022 yılı sonunda 108 milyondan fazla insan zorla yerinden edilmiş, şiddet ve çatışmaların etkisiyle 170.000'den fazla kişi hayatını kaybetmiştir. SKA 16, bu tür yapısal sorunları ele alarak, sosyal ve ekonomik adaleti, insan haklarını ve demokratik süreçleri güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Barış, adalet ve güçlü kurumlar olmadan, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması mümkün değildir.

Sürdürülebilir kalkınma barış, insan hakları ve etkin yönetilebilirliğin sağlanmasını içermektedir. Güçlü bir ahlaki pusula demokrasi ilkesini benimsemiş her toplum için elzemdir. Ancak, dünya genelinde zulüm, adaletsizlik, istismar, savaş, yolsuzluk ve hukukun üstünlüğüne saygı eksikliği gibi sorunlar hala yaygın bir şekilde devam etmekte ve medeniyetin dokusunu yırtmaktadır (United Nations, 2022). Güçlü kurumlara, küresel adalet standartlarına ve her yerde barışa olan bağlılığımıza sahip olduğumuzdan emin olmalıyız. İnsanlar, etnik kökenleri, inançları veya cinsel yönelimleri ne olursa olsun hayatlarını sürdürürken kendilerini güvende hissetmelidir.

Bazı bölgeler kalıcı barış ve güvenlik seviyelerine sahiptir; diğerleri ise tam tersine çatışma ve şiddet döngülerinden geçmektedir (bazıları neredeyse kalıcıdır). Dünya her zamankinden daha fazla bölünmüş durumda ve herkesin yardımıyla gerçekleştirilebilecek barış ve kardeşliği bulmaya çalışması gereklidir. Zayıf kurumlar, güvensizlik, çatışma ve adalete sınırlı erişim sürdürülebilir kalkınmayı tehdit etmeye devam etmektedir. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Çözümler Ağı (UN SDSN) Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Raporu 2024'e göre, 2022 yılı sonu itibarıyla dünya genelinde 120 milyon kişi zorla yerinden edilmiştir (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024). Bu rakam, 2022 yılı sonuna kıyasla 11 milyonluk bir artışı temsil etmektedir (SDG 16: Peace, justice and strong institutions, 2024). Ayrıca, 2023 yılında ABD merkezli bir kriz izleme grubu olan Silahlı Çatışma Konumu ve Olay Verileri Projesi (Armed Conflict Location&Event Data Project) tarafından toplanan verilere göre, 2023 yılı boyunca savaş ve şiddetli çatışmalarda 170.000'den fazla kişi hayatını kaybetmiştir (Haines, 2024). Yolsuzluk ve kötü yönetim, birçok ülkede ekonomik ve sosyal eşitsizlikleri derinleştirmiştir.

Güçlü kurumlar, barış ve adalet olmadan sürdürülebilir kalkınma mümkün değildir. Yapısal adaletsizlikler, eşitsizlikler ve ortaya çıkan insan hakları sorunları, barışçıl ve kapsayıcı toplumlara ulaşma hedefinden giderek daha da uzaklaşmasına neden olmaktadır. Bu durumu tersine çevirmek ancak küresel düzeyde tüm aktörlerin katılımıyla mümkün olacaktır. Bu amacı gerçekleştirmek, toplumlarda sosyal ve ekonomik adaleti, insan haklarını korumayı ve demokrasiyi güçlendirmeyi sağlamaktadır. SKA 16 toplumlarda barışı, adaleti ve etkili, şeffaf, katılımcı ve sorumlu kurumları desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu, tüm insanların eşit ve adil bir şekilde yararlanabileceği bir dünya yaratmak içindir.

Alt Hedefler:

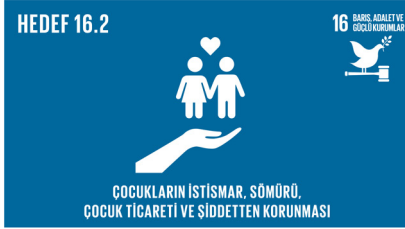
16.1. Şiddetin tüm biçimlerinin ve şiddete bağlı ölüm oranlarının her yerde büyük ölçüde azaltılması

16.1.1. Cinsiyet ve yaşa göre 100.000 nüfus başına kasten adam öldürme mağdurlarının sayısı

16.1.2. Cinsiyet, yaş ve nedene göre 100.000 nüfus başına çatışmaya bağlı ölümler

16.1.3. Önceki 12 ay içinde fiziksel, psikolojik veya cinsel şiddete maruz kalan nüfusun oranı

16.1.4. Yaşadıkları alanın çevresinde yalnız yürürken güvende hisseden nüfusun oranı

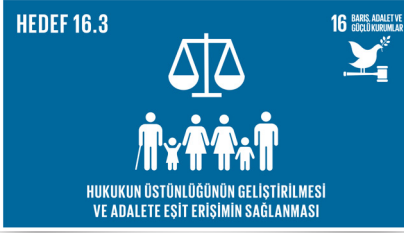

16.2. Çocuk istismarının, sömürüsünün, ticaretinin ve çocuklara karşı şiddet ve işkencenin her türünün sona erdirilmesi

16.2.1. Son bir ay içinde bakıcılar tarafından herhangi bir fiziksel ceza ve / veya psikolojik saldırganlığa maruz kalan 1-17 yaş arası çocukların oranı

16.2.2. Cinsiyet, yaş ve istismar türüne göre 100.000 nüfus başına insan kaçakçılığı mağdurlarının sayısı

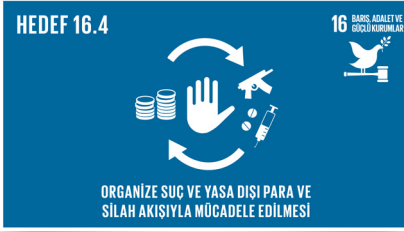
16.2.3. 18 yaşına kadar cinsel şiddete maruz kalan 18-29 yaş arası genç kadın ve erkeklerin oranı

16.3. Hukukun üstünlüğünün ulusal ve uluslararası düzeylerde geliştirilmesi ve herkesin adalet eşit biçimde erişiminin güvence altına alınması

16.3.1. Önceki 12 ay içinde yetkili makamlar veya diğer resmi olarak tanınmış uyuşmazlık çözme mekanizmalarına mağduriyetini bildiren şiddet mağdurlarının oranı

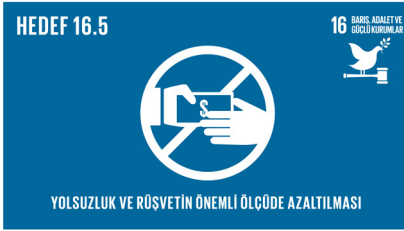
16.3.2. Genel cezaevi nüfusunun bir oranı olarak hüküm giymemiş tutuklular

16.4. 2030'a kadar yasa dışı para ve silah akışının büyük ölçüde azaltılması, çalınan varlıkların geri alınmasının güvence altına alınması ve organize suçun her türüyle mücadele edilmesi

16.4.1. İç ve dış yasadışı finansal akımların toplam değeri (cari ABD Doları ile)

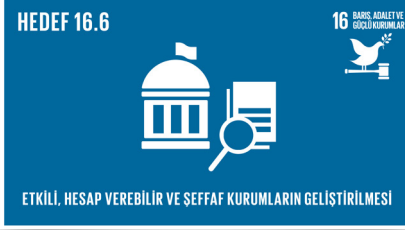
16.4.2. Uluslararası standartlar ve hukuki araçlar uyarınca izlenen ve kayıtlanan hacizli küçük ve hafif silahların oranı

16.5. Yolsuzluk ve rüşvetin tüm biçimlerinin önemli ölçüde azaltılması

16.5.1. Önceki 12 ay boyunca en azından bir kamu görevlisiyle teması olan kişilerden kamu görevlileri tarafından rüşvet istenilen ya da bir kamu görevlisine rüşvet veren kişilerin oranı

16.5.2. Önceki 12 ay boyunca en azından bir kamu görevlisiyle teması olan işletmelerden kamu görevlileri tarafından rüşvet istenilen ya da bir kamu görevlisine rüşvet veren işletmelerin oranı

16.6. Her düzeyde etkili, hesap verebilir ve şeffaf kurumlar kurulması

16.6.1. Sektör, bütçe kodu ve benzerlerine göre orijinal bütçenin oranı olarak birincil kamu harcamaları

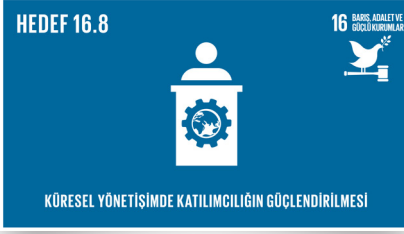
16.6.2. Son kamu hizmeti tecrübelerinden memnun kalan nüfusun oranı

16.7. Her düzeyde duyarlı, kapsayıcı, katılımcı ve temsil edici karar verme mekanizmalarının oluşturulması

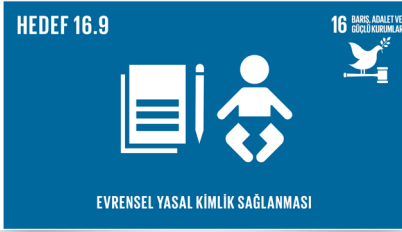
16.7.1. Kamu kurumlarındaki (ulusal ve yerel yasama, kamu hizmeti ve yargı) pozisyonların dağılımının ulusal dağılımlara (cinsiyet, yaş, engelliler ve nüfus gruplarına göre) oranı

16.7.2. Cinsiyet, yaş, engellilik ve nüfus grubuna göre karar alma sürecinin kapsayıcı ve duyarlı olduğuna inanan nüfusun oranı

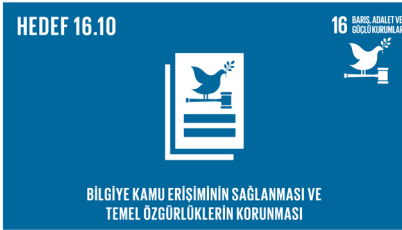
16.8. Gelişmekte olan ülkelerin küresel yönetim kurumlarına katılımlarının sağlanması ve güçlendirilmesi

16.8.1. Gelişmekte olan ülkelerin uluslararası kuruluşlarda oy hakkı ve üyelik oranı

16.9. 2030'a kadar herkese doğum kaydı dâhil yasal kimlik kazandırılması

16.9.1. Yaşa göre, bir sivil otorite tarafından doğumları tescil edilen 5 yaş altı çocukların oranı

16.10. Ulusal mevzuata ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak bilgiye kamu erişiminin sağlanması ve temel özgürlüklerin korunması

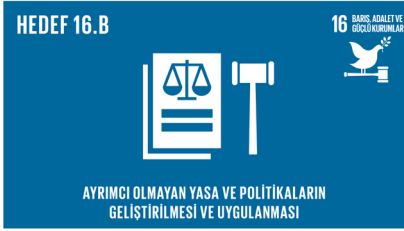
16.10.1. Önceki 12 ay içinde öldürme, adam kaçırma, zorla kaybedilme, keyfi gözaltı ve eziyete uğrayan gazeteci, ilişkili medya personeli, sendikacı ve insan hakları savunucularına ilişkin doğrulanmış vaka sayısı

16.10.2. Halkın bilgiye erişimi için anayasal, yasal ve / veya politik düzenlemeleri benimseyen ve uygulayan ülkelerin sayısı

16.a. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde şiddeti önlemek ve terör ve suçla mücadele etmek için her düzeyde kapasite geliştirilmesi adına ilgili ulusal kurumların uluslararası iş birliği yoluyla ilgili ulusal kurumların güçlendirilmesi

16.a.1. Paris İlkelerine uygun olarak bağımsız ulusal insan hakları kurumlarının varlığı

16.b. Sürdürülebilir kalkınma için ayrımcılık gözetmeyen yasa ve politikaların ilerletilmesi ve uygulanması

16.b.1. Uluslararası insan hakları hukuku çerçevesinde yasaklanan ayrımcılığın zemini temelinde, önceki 12 ay içinde bizzat ayrımcılığa ya da tacize uğradığını hissettiğini bildiren nüfusun oranı (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

**Tablo 16: SKA 16 - Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar
Türkiye 2024 Verileri**

SKA 16 - Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar	Değer	Yıl	Derecelendirme	Trend
Cinayetler (100.000 nüfus başına)	2.7	2022	●	→
Hüküm giymemiş tutuklular (cezaevi nüfusunun %'si)	0.80	2022	●	↑
Yaşadıkları şehirde/bölgede geceleri yalnız yürürken kendilerini güvende hissedeni nüfus (%)	12.8	2021	●	↑
Sivil otoriteye yapılan doğum kayıtları (5 yaş altı çocukların %'si)	98.4	2018	●	●
Yolsuzluk Algı Endeksi (en kötü 0-100 en iyi)	34.0	2023	●	↓
Çocuk işçiliğine karışan çocuklar (5-14 yaş arası nüfusun %'si)	3.8	2019	●	●
Başlıca konvansiyonel silahların ihracatı (TIV sabit milyon USD 100.000 nüfus başına)	0.5	2023	●	●
Basın Özgürlüğü Endeksi (en kötü 0-100 en iyi)	31.6	2024	●	↓
Adalet erişim ve adaletin karşılanabilirliği (en kötü 0-1 en iyi)	0.55	2022	●	→
İdari işlemlerin zamanlılığı (en kötü 0-1 en iyi)	0.40	2022	●	↓
Kamulaştırmaların yasallaşması ve yeterli tazminat ödenmesi (en kötü 0-1 en iyi)	0.47	2022	●	→
Cezaevinde tutulan kişiler (100.000 nüfus başına)	351.4	2021	●	↓

Kaynak: (UN SDSN, 2024)

Dünyadan Seçilmiş Örnekler

Open Society Foundations (Açık Toplum Vakfı)

Açık Toplum Vakıfları, adalet, demokratik yönetim ve insan haklarını desteklemeye adanmış bağımsız grupların dünyadaki en büyük özel fon sağlayıcısıdır. Kuruluş, açık bir toplum için gerekli olan adalet, eşitlik, bağımsız medya ve ifade ilkeleriyle faaliyet göstermektedir. Açık Toplum Vakıfları yüzden fazla ülkede çok çeşitli grup ve bireylere hibe sağlamaktadır. Verdikleri destek hem ulusal hem de küresel düzeyde demokratik ilkeleri, insan haklarını ve adaleti teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu da savunuculuk, etki yatırımı ve yasal eylemler yoluyla gerçekleştirilmektedir.

Vakfın çalışmaları dünya çapında adalet, eğitim, kamu sağlığı, medya, kadın hakları, ekonomi ve bağımsız sivil toplum gruplarını geliştirmeye odaklanmaktadır. Vakıf, otuz yılı aşkın bir süredir 20 milyar dolardan fazla harcama yapmış ve çalışmaları geniş kapsamlı olup altı bölge altında organize edilmiştir. Örneğin, iklim krizi, kararlı müdahaleleri desteklemek için hem hükümetler hem de özel sektör tarafından benzeri görülmemiş küresel yatırım değişiklikleri gerektirmektedir. Hayırsever bir fon sağlayıcı olarak Açık Toplum, daha sınırlı olan kaynaklarını değişim için bir katalizör olarak kullanmaya çalışmakta, genişletilebilecek dönüştürücü projelere öncülük etmekte ve özellikle Küresel Güney'de finansmanı daha erişilebilir hale getirmenin yollarını aramaktadır. Ayrıca küresel ve bölgesel finans kuruluşları ve kalkınma bankaları ile birlikte kaliteli istihdam yaratma, sosyal diyalog,

çalışma standartları ve sosyal korumayı içeren adil geçişler taahhüt etmeleri için savunuculuk yapmaktadır (The Open Society Foundations, 2024).

Uluslararası Şeffaflık Örgütü

Transparency International Organization)

Uluslararası Şeffaflık Örgütü, yolsuzluk adaletsizliğini sona erdirmek için yüzden fazla ülkede çalışan küresel bir harekettir. Örgüt, her seviyede ve toplumun her sektöründe yolsuzluğu durdurmak ve şeffaflığı, hesap verebilirliği ve bütünlüğü teşvik etme amacına sahiptir. Bu sebeple, yolsuzlukla mücadelede adanmış bireyler ve gruplarla, kâr amaçlı ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlarla, hükümetler ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği içinde çalışmaktadırlar.

Savunuculuk, kampanya ve araştırmalarımız aracılığıyla, yolsuzluğun gelişmesini sağlayan sistemleri ve ağları ortaya çıkarmak için çalışmakta ve kamu yaşamının her alanında daha fazla şeffaflık ve dürüstlük talep etmektedirler. Örgüt, her yıl 180 ülkeyi yolsuzluk algısı bakımından sıralayan Yolsuzluk Endeksi'ni yayınlamaktadır. Endeks, hükümetlerin ve kamu kurumlarının yolsuzluk algısını ölçmek için kullanılmaktadır. Ayrıca, sivil toplum kuruluşlarına ve kamu kurumlarına yolsuzlukla mücadele konusunda eğitim ve teknik yardım sağlamak ve vatandaşları yolsuzlukla mücadelede dâhil olmaya teşvik eder ve yolsuzluk ihbar platformları gibi araçlar sunmaktadır (Transparency International, 2024).

Uluslararası Kriz Grubu

International Crisis Group

Uluslararası Kriz Grubu, kendini savaşları önlemeye ve daha barışçıl bir dünyaya katkıda bulunacak politikaları etkilemeye adanmış bağımsız bir kuruluştur. Misyonları, ölümcül çatışmaları önlemek için alarm vermek, iyi yönetimi teşvik etmek ve toplumların gelişmesine olanak tanıyan kapsayıcı politikaları teşvik etmektir. Bilgi toplamak ve yaymak için çeşitli çatışma aktörleriyle doğrudan temas kurmakta ve barışa yönelik akıllı eylemleri savunmaktadırlar.

Kriz Grubu Suriye, Venezuela, Afganistan, Güney Sudan, Myanmar ve Ukrayna gibi bölgelerde görüldüğü gibi, çatışmaları ve çatışmaların toplumlar üzerindeki yıkıcı etkilerini ele almak için proaktif önlemlerin önemini vurgulamaktadır. Kriz Grubu, çatışmaların önlenmesi, çözümü ve yönetimi konusunda bağımsız analiz ve tavsiye sağlamayı amaçlayan stratejik bir çerçevede faaliyet göstermektedir. Uzman saha araştırmaları ve analizler yapmakta ve kriz durumlarında değişimi etkilemek için küresel çapta politika yapımcılarla iletişim kurmaktadır. Kriz Grubu, çete şiddetiyle mücadele

çabalarının yanı sıra Haiti’de demokratik kurumları yeniden tesis etmek ve adil seçimleri kolaylaştırmak için kapsayıcı bir siyasi anlaşmayı savunmaktadır. BM sistemi içindeki ve üye devlet delegeleriyle olan ilişkilerinden yararlanarak, krizi ele almak için önerilerini zorlamışlardır. BM delegelerini Haiti’nin mevcut koşullarında uluslararası misyonların neden olabileceği potansiyel istikrarsızlık riskleri konusunda uyararak tartışmaları etkilemiş ve önerilerini Haiti’deki kilit siyasi figürlerle paylaşmışlardır. Çabaları, Kanada Avam Kamarası’nın (Canadian House of Commons) Haiti’deki İnsan Hakları Raporu’nda yer alan alıntılar ve Kanada Senatosu önünde ülkedeki kötüleşen durumla ilgili verdikleri ifadelerle uluslararası alanda da kabul görmüştür. Kriz Grubu, stratejik savunuculuk ve iş birliği yoluyla Haiti’nin karşı karşıya olduğu siyasi ve güvenlik sorunlarının ele alınmasında önemli bir rol oynamıştır (International Crisis Group, 2019).

Türkiye’den Seçilmiş Örnekler

Hukuk ve Adalet Dersi

Hukuk ve Adalet Dersi, Adalet Bakanlığı ile Millî Eğitim Bakanlığı arasında, öğrencilerin hukuka yönelik farkındalıklarını artırmak; hak, özgürlük ve sorumluluklarının farkında olan adil bireyler yetiştirilmesi hedefiyle imzalanan “Türkiye’de Adaletle Daha İyi Erişim İçin Koruyucu Hukuk Uygulamalarının Geliştirilmesi Projesi” kapsamında hazırlanmıştır. 2013-2014 eğitim öğretim yılından itibaren ilköğretim 6. ve 7. sınıflarda seçmeli ders olarak müfredata dâhil edilmiştir. Ders, 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren 8. sınıflarda da işlenmeye başlanmıştır. Ayrıca 2015 yılından bu yana İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersi ilkökul dördüncü sınıflara haftada iki saat zorunlu olarak verilmektedir (Hukuk ve Adalet Dersi, 2018).

Belediye Yönetişim Karnesi

Belediye Yönetişim Karnesi Modeli, yerel demokratik yönetişimin temellerini oluşturan şeffaflık, hesap verebilirlik ve katılımcılık ilkelerini göz önünde bulundurarak geliştirilmiştir. Bu model, belediyelerin yönetim süreçlerini vatandaşlar, sivil toplum kuruluşları ve diğer paydaşlar tarafından izlenmesine, değerlendirilmesine ve geliştirilmesine olanak tanımaktadır. Araştırma, belediyelerin iyi yönetim uygulamalarını vatandaş bakış açısıyla değerlendirmeyi ve gelişim önerileri sunmayı amaçlamaktadır.

Bu süreçte, belediyelerin açıkladığı bilgilerin doğruluğu kabul edilir ve değerlendirme bu bilgilere dayanmaktadır. Araştırmanın amacı, belediyelerde yönetim uygulamalarının geliştirilmesini teşvik etmek ve vatandaşların belediyelere duyduğu güveni artırmak, böylece yaşam kalitesini iyileştirmeye katkıda bulunmaktır. Belediye Yönetişim Karnesi, İstanbul ilçe

belediyelerinin yönetim uygulamalarındaki değişimi ve mevcut durumu izlemek için yapılan araştırmalardan biridir. Her iki araştırma da belediyelerin yönetim pratiklerini kamuoyuna açık bilgilerle değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu şekilde, belediyelerin yönetim alanındaki gelişim alanlarını tespit etmek ve öneriler sunarak vatandaş memnuniyetini artırmak hedeflenmektedir (Belediye Yönetişim Karnesi, 2024).

NARKOTİM Projesi

2014 yılında Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından başlatılan NARKOTİM projesi, giderek artan ve toplumun çeşitli sosyal kesimlerinde kronikleşmeye başlayan uyuşturucu suçlarına karşı etkili bir mücadele stratejisi olarak geliştirilmiştir. Bu proje, özellikle uyuşturucunun sokak düzeyindeki erişimini engellemeyi ve suç oluşumunu önlemeyi hedeflemektedir. NARKOTİM, Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlar ile Mücadele Daire Başkanlığı tarafından yönetilmekte olup, Türkiye genelinde 81 ilde kurumsallaştırılmıştır. Bu kapsamda, NARKOTİM birimleri 2014 yılından bu yana toplamda 137.899 olaya ve 253.579 şüpheliye müdahale etmiştir. NARKOTİM birimleri, özellikle okul çevreleri, parklar, bahçeler ve cadde sokaklar gibi potansiyel riskli alanlarda uyuşturucu madde arzıyla mücadele etmektedir. Bu proje, uyuşturucu suçlarına karşı etkili bir operasyonel ve istihbarat çalışması yürüterek toplumun güvenliğini sağlamayı amaçlamaktadır (NARKOTİM, 2024).

ACAR Projesi

Kısa adı “Çocuklar için Hesap Verebilirlik, Haklar için Savunuculuk (ACAR)” olan “Türkiye’de Çocuk Hakları Konusunda Güçlü Hesap Verebilirlik İçin Güçlü Sivil Toplum: Merkezde ve Yerelde İzleme, İş Birliği ve Savunuculuğun Güçlendirilmesi Projesi UNICEF tarafından uygulanmaktadır. ACAR projesi, 2024-2028 yılları arasında Türkiye’de Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin sivil toplum tarafından aktif bir şekilde denetlenmesini hedeflemektedir.

Çocuk haklarının desteklenmesi ve korunmasını amaçlayan proje, daha iyi politika ve uygulamalar için ulusal ve yerel paydaşları bir araya getirecek. ACAR Projesi, STK'lara teknik ve finansal destek sağlayarak, desteklemeyi amaçlıyor. Projenin amacı, STK'ları çocuk hakları savunuculuğunda daha aktif rol almaları, ihlalleri izlemeleri, veri toplamaları, ilgili taraflarla etkileşime geçmeleri ve çocuk haklarının korunması için merkezi ve yerel politikaların şekillendirilmesine katkıda bulunmaları için güçlendirmektir. Proje, çocuk hakları temelli izleme ve raporlama konusunda kapasite geliştirme; kanıta dayalı savunuculuk, STK'lar, insan hakları kurumları ve

yerel yönetimler arasında koordinasyonu kolaylaştırma; çocuk ve gençlerin öncülük ettiği kuruluşlara destek sağlama ve STK'lara mali destek sağlama gibi çeşitli faaliyetleri kapsamaktadır. Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının uluslararası kuruluşlarla iş birliği kapasitesini geliştirmek, çocuk hakları alanında ilerlemeye katkı sağlamak ve diyalog alanı yaratmak için adımlar atılmaktadır (ACAR Projesi, 2023).

17 AMAÇLAR İÇİN ORTAKLIKLAR

SKA 17

AMAÇLAR İÇİN ORTAKLIKLAR

Uygulama araçlarını güçlendirmek ve sürdürülebilir kalkınma için küresel ortaklığı canlandırmak amaçlanmaktadır.

Amaçlar için Ortaklıklar Amacının Önemi ve Gelişimi

SKA 17, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak amacıyla küresel düzeyde iş birliğini ve kaynakların etkin kullanımını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Hükümetler, sivil toplum, özel sektör ve uluslararası kuruluşlar gibi farklı paydaşların ortaklıklar kurarak birlikte hareket etmesi, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına ulaşmanın anahtarıdır. Tek başına çabalar yetersiz kalırken, özellikle gelişmekte olan ülkelerde adil ticaret, pazara erişim ve yenilikçi teknolojik gelişim gibi alanlarda uluslararası desteğe ihtiyaç duyulmaktadır. İnsani krizler ve doğal afetler gibi küresel zorluklar, bu iş birliğini daha da kritik hale getirmektedir. SKA 17, bilgi paylaşımı, teknolojik iş birliği ve kapasite geliştirme yoluyla sürdürülebilir kalkınmayı hızlandırmayı hedefler. Bu ortaklıklar, kaynakların etkin bir şekilde kullanılması ve sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşmak için tüm dünyayı birleştirir.

Dünya her zamankinden daha fazla birbirine bağlı. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını gerçekleştirmek, hükümetlerin veya kuruluşların tek başına çabalarının genellikle yetersiz kalması nedeniyle Amaçlar İçin Ortaklıklar'a ihtiyaç duyulmuştur. 2030 Gündeminin iddialı hedeflerine ulaşılması, hükümetleri, sivil toplumu, özel sektörü, Birleşmiş Milletler sistemini ve diğer tarafları buluşturan ve var olan tüm kaynakları harekete geçiren yeniden canlandırılmış ve geliştirilmiş bir küresel ortaklık gerektirmektedir. Sürdürülebilir kalkınmayı küresel ölçekte sağlamak için, farklı sektörler, topluluklar ve ülkeler ortaklıklar kurmalı ve iş birliği içinde çalışılmalıdır. Ayrıca, kaynakların verimli ve adil bir şekilde tahsis edilmesi ve kullanılması için ortaklıkların oluşturulması çok önemlidir.

Günümüzde artan küresel riskler ve sorunlar, tek bir ülkenin veya kuruluşun tek başına çözemeyeceği karmaşık ve bağlantılı yapılar haline gelmiştir. Ortak akıl her zaman tek akıldan üstündür felsefesi ile Küresel Amaçlara ancak birlikte çalışırsak ulaşabiliriz. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına ulaşmak adına yıllık 5 trilyon ila 7 trilyon ABD doları yatırımla birlikte, toplam resmi kalkınma yardımı 2017 yılında 147,2 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Bu rakam istikrarlı olmakla birlikte, belirlenen hedefin altındadır. Özellikle gelişmekte olan ülkeler için yenilikçi teknolojik kalkınma, adil ticaret ve pazara erişimin sağlanması için uluslararası yatırım ve desteğe gereksinim vardır (Goal 17 Partnership for the Goals, 2024). Aynı zamanda, çatışma veya doğal afetlerin yol açtığı insani krizler, özellikle en az gelişmiş ülkeler için daha fazla mali kaynak ve yardım talep etmeye neden olmaktadır. Denize kıyısı olmayan gelişmekte olan ülkeler ve gelişmekte olan küçük ada devletleri de dâhil olmak üzere gelişmekte olan ülkelere yönelik desteğin artırılması, herkes için adil bir ilerlemenin temelini oluşturmaktadır. Daha iyi bir dünya inşa etmek için destekleyici, anlayışlı, yapıcı, istekli ve en önemlisi işbirlikçi bir tutum sergilemek gerekmektedir.

Daha güçlü ortaklıklar, kaynakları harekete geçirerek, bilgiyi paylaşarak, çevreye duyarlı teknolojilerin yaratılmasını ve transferini teşvik ederek ve kapasite geliştirerek çevrenin korunmasına ve sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunacaktır. Gelişmekte olan ülkelere ve faydalanıcılara doğal kaynakların kullanımında verimliliği arttıran, düşük atık üreten, oluşan kirliliği artıran ve iklim değişikliğini hafifleten teknolojiler sağlamak için çok taraflı kuruluşlar, bağışçılar ve özel sektör arasında artan bir iş birliğine ihtiyaç vardır.

Alt Hedefler:

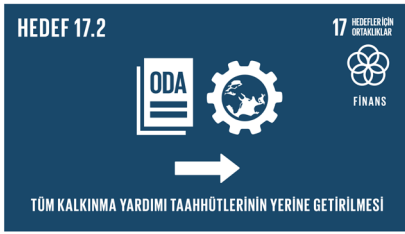
Finans

17.1. Vergi ve diğer gelir hasılatı için yurt içi kapasiteyi artırmak için gelişmekte olan ülkelere uluslararası destek sağlanması yoluyla yurt içi kaynak seferberliğinin güçlendirilmesi

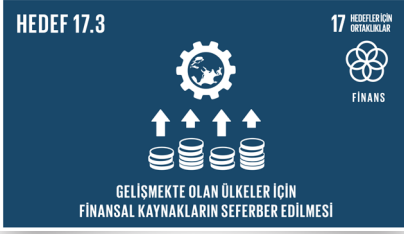
17.1.1. Kaynağına göre GSYH'nin bir oranı olarak toplam devlet gelirleri

17.1.2. Yurtiçi vergilerle finanse edilen iç bütçenin oranı

17.2. Pek çok gelişmiş ülkenin gelişmekte olan ülkelere yapacağı Resmi Kalkınma Yardımı (RKY) için ayrılan gayri safi milli hasıla (GSMH) payını 0,7'ye ve en az gelişmiş ülkelere yapacağı Resmi Kalkınma Yardımı (RKY) için ayrılan gayri safi milli hasıla (GSMH) payını da yüzde 0,15 ila 0,20'ye ulaştırma taahhütleri dâhil resmi kalkınma yardımına ilişkin taahhütlerin gelişmiş ülkeler tarafından tam olarak gerçekleştirilmesi (RKY sağlayıcıları en az gelişmiş ülkelere yönelik en az yüzde 0,20 RKY/GSMH hedefi koymaları yönünde teşvik edileceklerdir.)

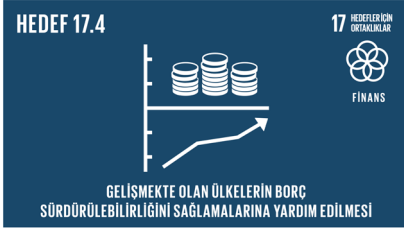
17.2.1. Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü Kalkınma Yardımı Komitesi donörlerinin gayri safi milli hasılasının (GSMH) bir oranı olarak toplam ve en az gelişmiş ülkelere net resmi kalkınma yardımı

17.3. Gelişmekte olan ülkeler için çok sayıda kaynaktan elde edilen ek finansal kaynakların seferber edilmesi

17.3.1. Toplam yurt içi bütçenin bir oranı olarak doğrudan yabancı yatırımlar (DYY), resmi kalkınma yardımı ve Güney-Güney İş Birliği

17.3.2. Toplam GSYH'nin bir oranı olarak (ABD doları cinsinden) havale hacmi

17.4. Gelişmekte olan ülkelerin borç finansmanı, borç hafifletme ve borç yeniden yapılandırmayı güçlendirmeyi hedefleyen eşgüdümlü politikalar aracılığıyla uzun vadeli borç sürdürülebilirliğini sağlamalarına yardım edilmesi ve uygun görüldüğünde borç sıkıntısını azaltmak için ağır borç yükü altındaki yoksul ülkelerin dış borç sorunlarının ele alınması

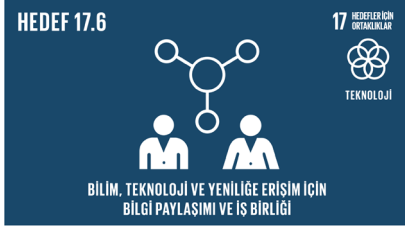
17.4.1. Mal ve hizmet ihracatının bir oranı olarak borç servisi

17.5. En az gelişmiş ülkeler için yatırım teşvik uygulamalarının kabul edilmesi ve uygulanması

17.5.1. En az gelişmiş ülkeler için yatırım promosyonu rejimlerini benimseyen ve uygulayan ülke sayısı

Teknoloji

17.6. Bilim, teknoloji ve yenilikçilik alanlarında Kuzey-Güney, Güney-Güney ve üçlü bölgesel ve uluslararası işbirliğinin ve bilim, teknoloji ve yenilikçiliğe erişimin ilerletilmesi ve özellikle Birleşmiş Milletler düzeyinde mevcut mekanizmalar arasında geliştirilmiş işbirliği ve küresel bir teknoloji kolaylaştırma mekanizması aracılığıyla üzerinde anlaşmaya varılan hükümler konusunda bilgi paylaşımının çoğaltılması

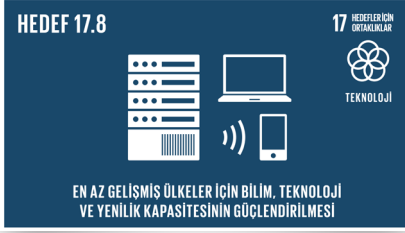
17.6.1. İşbirliği türüne göre ülkeler arasındaki bilim ve / veya teknoloji işbirliği anlaşmaları ve programlarının sayısı

17.6.2. Hıza göre 100 kişiye düşen sabit internet genişbant abonelikleri

17.7. Çevresel açıdan sağlam teknolojilerin gelişmekte olan ülkelerde üzerinde ortak olarak anlaşmaya varıldığı üzere ayrıcalıklı ve öncelikli koşullar da dâhil olmak üzere uygun koşullarda gelişiminin, transferinin ve yayılmasını desteklenmesi

17.7.1. Çevreye duyarlı teknolojilerin geliştirilmesi, transferi, yayılması ve yayılmasını teşvik eden gelişmekte olan ülkeler için onaylanmış toplam fon tutarı

17.8. 2017 yılına kadar en az gelişmiş ülkeler için teknoloji bankasının ve bilim, teknoloji ve yenilikçilik kapasite geliştirme mekanizmasının tam olarak faaliyete geçirilmesi ve özellikle bilgi ve iletişim teknolojileri olmak üzere etkinleştirme teknolojileri kullanımının artırılması

17.8.1. İnternet kullanan bireylerin oranı

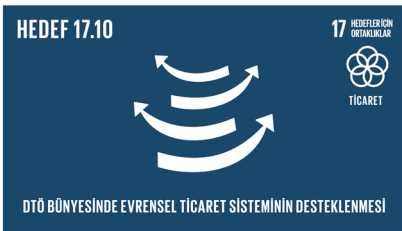
Kapasite geliştirme

17.9. Kuzey-Güney, Güney-Güney ve üçlü iş birliği aracılığıyla tüm Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının uygulanabilmesi adına ulusal planları desteklemek amacıyla gelişmekte olan ülkelerdeki etkili ve hedeflenen kapasite geliştirme uygulamaları için uluslararası destek sağlanması

17.9.1. Gelişmekte olan ülkelere sözü verilen mali ve teknik yardımın (Kuzey-Güney, Güney-Güney ve üçlü iş birliği aracılığını içeren) dolar değeri

Ticaret

17.10. Doha Kalkınma Gündemi çerçevesinde yürütülen müzakerelerin sonuca varması aracılığıyla, Dünya Ticaret Örgütü bünyesinde evrensel, kurallara dayanan, açık, ayırım gözetmeyen ve eşitlikçi, çok taraflı bir ticaret sisteminin desteklenmesi

17.10.1. Dünya çapında ağırlıklı tarife- ortalama

17.11. Gelişmekte olan ülkelerin ihracatlarının özellikle en az gelişmiş ülkelerin küresel ihracat payının 2020'ye kadar iki katına çıkarılması amacıyla büyük ölçüde artırılması

17.11.1. Gelişmekte olan ülkelerin ve en az gelişmiş ülkelerin küresel ihracat payı

17.12. En az gelişmiş ülkelere ithal edilen ürünlere uygulanabilir ayrıcalıklı menşei kurallarının şeffaf ve basit olmasının sağlanması da dâhil olmak üzere, Dünya Ticaret Örgütü kararlarına uygun olarak, en az gelişmiş ülkeler için gümrükten ve kotadan muaf, devamlılık arz eden bir piyasa erişimi sağlanması ve piyasa erişiminin kolaylaştırılmasına katkıda bulunulması

17.12.1. Gelişmekte olan ülkeler, en az gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan küçük ada devletlerine göre karşılaşılan ortalama tarifeler

Sistemik konular

Politika ve kurumsal tutarlılık

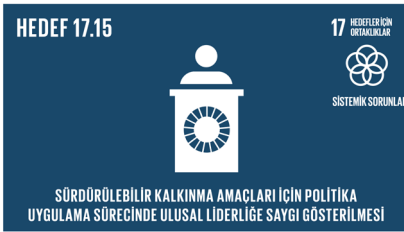
17.13. Politika koordinasyonu ve tutarlılığı yoluyla küresel makroekonomik istikrarın geliştirilmesi

17.13.1. Makroekonomik gösterge tablosu

17.14. Sürdürülebilir kalkınma için politika tutarlılığının geliştirilmesi

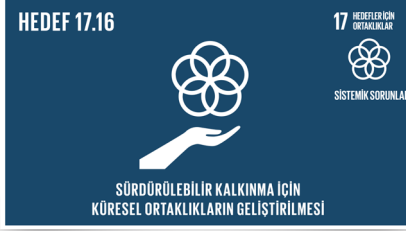
17.14.1. Sürdürülebilir kalkınma politika tutarlılığını geliştirmek için yerinde mekanizmaları olan ülkelerin sayısı

17.15. Her ülkenin yoksulluğun ortadan kaldırılması ve sürdürülebilir kalkınma için politikalar oluşturması ve uygulaması amacıyla politik alanı ve liderliğine saygı duyulması

17.15.1. Kalkınma iş birliği sağlayıcıları tarafından ülkenin sahip olduğu sonuç çerçeveleri ve planlama araçlarının kullanımı kapsamı

Çok paydaşlı ortaklıklar

17.16. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına özellikle gelişmekte olan ülkeler olmak üzere bütün ülkelerde ulaşılmasının desteklenmesi için bilgi, uzmanlık, teknoloji ve finansal kaynakları seferber eden ve paylaşan çok paydaşlı ortaklıklar tarafından tamamlanan Sürdürülebilir Kalkınma için Küresel Ortaklıkların çoğaltılması

17.16.1. Sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşılmasını destekleyen çok paydaşlı geliştirme etkinliği izleme çerçevelerinde, ilerleme rapor eden ülkelerin sayısı

17.17. Ortaklıkların deneyim ve kaynak sağlama stratejileri paydasına dayanan kamu, kamu-özel ve sivil toplum ortaklıklarının teşvik edilmesi ve desteklenmesi

17.17.1. Kamu-özel ve sivil toplum ortaklıklarına taahhüt edilen Amerika Birleşik Devletleri doları miktarı

Veri, denetim ve hesap verebilirlik

17.18. 2020'ye kadar, gelir, yaş, ırk, etnik köken, göçmen statüsü, engellilik, coğrafi konum ve ulusal bağlamlardaki ilgili diğer niteliklere göre ayrılan kaliteli, zamanlı ve güvenilir verilerin elde edilebilirliğini büyük ölçüde artırmak için en az gelişmiş ülkeleri ve gelişmekte olan küçük ada devletlerini kapsayan gelişmekte olan ülkelere verilen kapasite geliştirme desteğinin artırılması

17.18.1. Resmi İstatistik Temel İlkeleri doğrultusunda hedefe uygun tam ayrıştırma ile ulusal düzeyde üretilen sürdürülebilir kalkınma göstergelerinin oranı

17.18.2. Resmi İstatistik Temel İlkeleri ile uyumlu ulusal istatistik mevzuatına sahip ülkelerin sayısı

17.18.3. Finansman kaynağına göre tamamen finanse edilen ve uygulanan bir ulusal istatistik planı olan ülkelerin sayısı

17.19. 2030'a kadar gayri safi yurtiçi hasılayı tamamlayan sürdürülebilir kalkınmanın ilerletilmesine yönelik önlemlerin geliştirilmesi için mevcut girişimlerin üzerine eklemeler yapılması ve gelişmekte olan ülkelerde istatistiki kapasite geliştirme çabalarının desteklenmesi

17.19.1. Gelişmekte olan ülkelerde istatistiksel kapasiteyi güçlendirmek için tahsis edilen mevcut tüm kaynakların dolar değeri

17.19.2. (a) Son 10 yıl içinde yürütülen en az bir nüfus ve konut nüfus sayımı yapan; ve (b) yüzde 100 doğum kaydı ve yüzde 80 ölüm kaydı elde edilen ülkelerin oranı (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Tablo 17: SKA 17- Amaçlar için Ortaklıklar - Türkiye 2024 Verileri

SKA 17 - Amaçlar için Ortaklıklar	Değer Yıl Derecelendirme Trend
Devletin sağlık ve eğitim harcamaları (GSYİH'nin %'si)	6.4 2021 ● ↓
Yüksek gelirlilik ve tüm OECD DAC ülkeleri için: Uluslararası imtiyazlı resmi kalkınma yardımcı dahil kamu finansmanı (GSMH'nin %'si)	NA NA ● ●
Diğer ülkeler: Hibeler hariç devlet geliri (GSYH'nin %'si)	25.8 2022 ● ↓
Kurumsal Vergi Cenneti Puanı (en iyi 0-100 en kötü)	* 0 2021 ● ●
Finansal Gizlilik Puanı (en iyi 0-100 en kötü)	61.1 2022 ● ↗
Çok uluslu şirketlerin kayırdan kârları (milyar ABD doları)	5.7 2019 ● ↑
İstatistiksel Performans Endeksi (en kötü 0-100 en iyi)	87.7 2022 ● ↑
Ülkelerin BM temelli çok taraflılığa destek endeksi (en kötü 0-100 en iyi)	58.3 2023 ● ●

* İmpute edilmiş veri noktası

Kaynak: (UN SDSN, 2024)

Dünyadan Seçilmiş Örnekler

Yeşil Ekonomi için Eylem Ortaklığı

Yeşil Ekonomi için Eylem Ortaklığı (PAGE), Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), Uluslararası Çalışma Örgütü, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Birleşmiş Milletler Sınai ve Kalkınma Örgütü ve Birleşmiş Milletler Eğitim ve Araştırma Enstitüsü (UNITAR) olmak üzere beş Birleşmiş Milletler kuruluşunu bir araya getiren küresel bir ortaklıktır. Ortaklık, yoksulluğun ortadan kaldırılması; istihdamın ve sosyal eşitliğin artırılması, geçim kaynaklarının ve çevresel yönetimin güçlendirilmesi ve büyümenin sürdürülmesi; tutarlılığın sağlanması ve çabaların tekrarlanması önlenmesi konularında ülkelere entegre ve bütüncül destek sağlamaktadır. Rio+20 Konferansı'nın ardından 2013 yılında başlatılan PAGE, şu anda 20 ülkeyi desteklemekte ve kapsayıcı, yeşil ekonomi geçişleri inşa etmek için ulusal ve bölgesel hükümetlerle birlikte çalışmaktadır.

PAGE, kapsayıcı bir yeşil ekonomi yaklaşımıyla 2030 Gündemini ilerletmek için sürdürülebilirliği ekonomi politikalarının ve uygulamalarının merkezine koymayı amaçlamaktadır. PAGE, kapsayıcı, yeşil ekonomi geçişleri için politika geliştirme, sektörel reform ve kapasite geliştirme konularında teknik yardım sağlamak üzere doğrudan hükümetlerle birlikte çalışmaktadır. PAGE, ülke düzeyinde, 2030 Gündeminin uygulanmasına katılan bakanlıklar ve paydaşlarla iş birliği yaparak ulusal sürdürülebilir kalkınma politikası reformu için koordineli BM desteği sağlamaktadır. Kamuya dayalı destek, özellikle SKA 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15 ve 17'de orta ve uzun vadeli değişimle sonuçlanmıştır. PAGE, SKA'lara ulaşmak için kolektif eylemden yararlanmaya yönelik en iyi uygulamaları modellemeyi amaçla-

maktadır. Ayrıca 2021 yılında PAGE, 2030 yılına kadar ölçek büyütme, erişimi artırma ve 30 ülkeyi destekleme planlarıyla ikinci aşamasına girmiştir. 2021-2030 yılları arasında ortaklık, mevcut ortak ülkelerle olan ilişkilerini derinleştirecek, yeni ülkelere entegre ekonomik politika geliştirme ve ulusal planlama konularında yardımcı olacak ve gençlik ve toplumsal cinsiyet hareketlerine özel önem vererek özel sektör ve STK'larında dâhil edilmesiyle birlikte diğer kurumlar, girişimler ve programlarla olan ittifakını genişletecektir. Bu, ortaklığın etkisini daha da genişletmek için ortakların en iyi uygulamalarını paylaşmalarını ve bilgi aktarmalarını sağlayacak daha fazla Güney-Güney ve Üçgen İş Birliğini içerecektir (UN DESA, 2022).

Etki Yatırımı

Alman ilaç firması Merck, öncelikle gelişmekte olan dünyadaki insanları etkileyen bulaşıcı hastalıklar için tedaviler geliştirmek; finansal katılım için araçlar geliştirmek; yeni hastaneleri ve klinikleri finanse etmek ve düşük ve orta gelirli ülkelerdeki veya afet bölgelerindeki çocuklara aşı ve sağlık malzemeleri sağlamak da dâhil olmak üzere sağlık hizmetleri ekosisteminin çeşitli unsurlarını ele alan kuruluşlara düşünceli bir şekilde yatırım yaparak çeşitli SKA'ları almak için küresel etki yatırım portföyünü büyütmektedir.

Merck, 'Etki Yatırımı' yoluyla finansal kaynakları, yalnızca yetersiz hizmet alan nüfuslar için sağlık hizmetlerine daha iyi erişim sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda finansal getiriler ve ticari fırsatlar da yaratabilecek ve tüm bunları yaparken sürdürülebilir bir küresel sağlık ekosistemini büyütebilecek ve ek sermaye ve ortakları çekebilecek şekilde dağıtabilmektedir. Etki yatırımının başarısı, sosyal etki ve finansal getiriyi karşılıklı olarak güçlendirerek SKA'larda sürekli ilerleme sağlama kabiliyetine dayanmaktadır. Merck CEO'su programa 50 milyon dolar tahsis edilmesine izin verdi ve şu anda SKA 1, 3 ve 17'yi ele almayı amaçlayan yedi yatırım fonunda 39 milyon dolar taahhüt edildi. Haziran 2020'de Merck, COVID-19 bağlamında önemi artan tele-tıp, taşınabilir tıbbi cihazlar ve dijital çözümler gibi teknoloji destekli modeller de dâhil olmak üzere sağlık hizmetlerinin satın alınabilirliğini, erişilebilirliğini ve kalitesini iyileştiren erken aşama şirketlere yatırım yapan Hindistan merkezli bir fon olan HealthQuadII'ye katılmıştır. Merck, 2019 yılında gelişmekte olan pazarlardaki düşük ve orta gelirli tüketicilere sağlık hizmetleri ve ürünleri sağlayan işletmelere odaklanan LeapFrog Emerging Consumer Fund III; Hindistan ve Sahra altı Afrika'da tıbbi teknolojilere erişimi genişleten TEAMFund ve bulaşıcı hastalıklar, anne ve yenidoğan sağlığı ve beslenme konularını ele alan Adjuvant Global Health Technology Fund olmak üzere üç etki yatırımı yapmıştır (UN DESA, 2022).

Filizlenen Girişimciler Sprouting Entrepreneurs

Filizlenen Girişimler, Güney Afrika'daki devlet okulları için bahçe temelli bir girişimcilik eğitim programıdır. Program, eğitim (hem genel hem de Teknik ve Mesleki Eğitim ve Öğretim), genç işsizliği ve gıda güvensizliği ile ilgili zorlukları ele almak için geliştirilmiştir. Okul temelli Girişimcilik Öğrenme Bahçesi, başkaları için finansal, sosyal, kültürel, ekolojik ve sivil değerlerin yaratıldığı bir öğrenme aracı olarak hizmet vermektedir.

Filizlenen Girişimciler aracılığıyla öğrenciler toplum temelli bir fırsat veya ihtiyaç belirler. Bir fikir geliştirir ve bunu bahçe bağlamında eyleme dönüştürürler. Örneğin, satış için gıda ve kompost üretimi, gıda güvencesi olmayan hanelere destek, koruma ve toplumla ilgili konularda farkındalık yaratma. Bu zorluklar üzerinde çalışarak, öğrenciler sürdürülebilir kalkınma ve değişim yaratıcılar olarak potansiyel rolleri hakkında daha derin bir içgörü kazanırken, kendi yetki sınırlarının yanı sıra hükümetin sorumluluk ve hesap verebilirliğini de anlarlar. Devlet okulları için girişimcilik eğitimi merceğinden sürdürülebilir kalkınma için eğitimi amaçlayan üç yıllık bir ders müfredatı hazırlanmıştır. Girişimcilik kavramı girişimcilik eğitimi, dar bir iş kapsamının ötesine geçerek sürdürülebilir ve küresel vatandaşlık için girişimci bir zihniyete sahip sivil toplum aktörlerinin geliştirilmesini amaçlamaktadır. Program, okul düzeyinde elli okulda uygulanmış ve 30.000 öğrenciyi etkilemiştir. Program, girişimcilik eğitimi temasının müfredat genelindeki derslere entegre edilmesine katkıda bulunmuştur. Girişimcilik Öğrenme Bahçeleri, çeşitli dersler için bir eğitim aracı haline gelmiştir. Bu sayede SKA'lara dayalı öğretim artmıştır. Pedagojik ve tematik odaklanma öğretmenlerin motivasyonu üzerinde olumlu bir etki yaratmıştır. Sistem düzeyinde, program Güney Afrika okul sisteminde girişimcilik eğitimi kavramının SKA'lara ve sürdürülebilir ve küresel vatandaşlığa odaklanarak daha da geliştirilmesine katkıda bulunmuştur. Küresel perspektiften bakıldığında, programın konsepti Avusturya Federal Dijital ve Ekonomik İşler Bakanlığı ve Avusturya Federal Eğitim, Bilim ve Araştırma Bakanlığı tarafından yayınlanan Avusturya Girişimcilik Eğitimi Haritasına dâhil edilmiş ve böylece AB'de sürdürülebilir kalkınma için girişimcilik eğitiminin gelişimini etkilemiştir (UN DESA, 2022).

Türkiye'den Seçilmiş Örnekler

PMM ve yargı mensupları arasında iş birliğini geliştirmek için Kapasite Geliştirme Çalışmaları ve İstişare Toplantıları

Uluslararası Göç Örgütü (IOM), bir dizi Kapasite Geliştirme Çalışmayı ve İstişare Toplantısı yoluyla Proje Yönetim Mekanizması (PMM) ile mahkemeler arasındaki iş birliğini güçlendirmek için kritik bir itici güce öncülük etmektedir. Bu etkinlikler, göç uzmanları, avukatlar ve idare Mahkemeleri, Sulh Ceza Hakimlikleri ve Anayasa Mahkemesi gibi çeşitli branşlardan yargı mensupları dâhil olmak üzere önemli paydaşlar arasında anlayış ve iş birliği oluşturmak için kritik forumlar sağlamaktadır. Katılımcılara, özel eğitim oturumları aracılığıyla düzensiz göç prosedürlerini standartlaştırmak için ihtiyaç duydukları bilgi ve beceriler verilmektedir. Vurgu, güvenlik açıklarının ve cinsiyet duyarlılığının uygun şekilde ele alınmasını sağlarken kurumlar arası iş birliğinin iyileştirilmesine odaklanmaktadır.

Seminerler ve danışma toplantıları, en iyi uygulamaların değiş tokuşuna ve prosedürleri basitleştirmek için stratejiler önermeye yer sağlamaktadır. Girişimin amacı, PMM / Göç İdaresi İl Müdürlükleri (PDMM) çalışanları ve hakimler arasındaki koordinasyonu güçlendirerek göçmenlerin haklarını ve onurunu korurken göç operasyonlarının etkinliğini artırmaktır. Ayrıca girişim, tüm faaliyetlere cinsiyete duyarlı bir yaklaşım getirmenin önemini vurgulamaktadır. Bu, yalnızca çeşitli cinsiyetlerin farklı güvenlik açıklarının belirlenmesini değil, aynı zamanda kurumlar arası iş birliği prosedürlerinin oluşturulmasında cinsiyet kaygılarının dikkate alınmasını da içermektedir (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Düzensiz Göçmen İzleme Bürolarında çalışan göç uzmanları için Tutukluluğa Alternatif Değişikliklerin (ATD) işleyişi hakkında İl Göç İdaresi Müdürlükleriyle (İGİM) çalışmalar düzenlenmesi

Uluslararası Göç Örgütü, Düzensiz Göçmen İzleme Bürolarında görevli Göç Uzmanları için kapsamlı bir eğitim düzenlemektedir. Bu seminerler, Tutukluluğa Alternatif Değişiklik (ATD) taktiklerinin uygulanmasında kapsamlı bir anlayış ve beceri sağlamak için tam olarak geliştirilmiştir. Koruma ve Veri Yönetimi Görevlilerinin (PDM'ler) bilgilerini en üst düzeye çıkarmaya odaklanan bu kurslar, operasyonel ortamlarında ATD önlemlerini etkin bir şekilde uygulama kapasitelerini artırmak için kritik öneme sahiptir.

Bu oturumlar, ATD önlemlerinin sahada sorunsuz bir şekilde uygulanmasını sağlamaktan sorumlu olan PMM ve Göç İdaresi İl Müdürlükleri (PDMM) yetkilileri de dâhil olmak üzere yaklaşık 90 çalışanı bir araya getirmektedir.

Ayrıca, kapsamlı ve kapsayıcı bir yaklaşım sağlamak için, diğer devlet kurumları, STK'lar ve diğer sektörlerden paydaşlar belirli oturumlara davet edilecektir. Bu kapsayıcı yaklaşım, ATD uygulama planları geliştirirken iş birliğini teşvik etme ve çeşitli görüşler toplama taahhüdünü göstermektedir. Bu seminerlerin temel amacı, ATD uygulamasında standartlaştırılmış ve tutarlı yaklaşımlara doğru bir paradigma kayması başlatmaktır. Vurgu, toplumsal cinsiyet duyarlılıklarını ele almayı ve savunmasız kişilerin gereksinimlerini karşılamayı amaçlayan belirli teknikleri birleştirmek olacaktır. İşbirlikçi etkileşim ve bilgi paylaşımı yoluyla katılımcılar, göç ortamının inceliklerini verimli bir şekilde aşmak için gerekli beceri ve stratejilerle hazırlanacaktır. Özünde, bu seminerler, göç uzmanlarının becerilerini güçlendirmek ve düzensiz göç dinamiklerini yönetmeye daha şefkatli, kapsayıcı ve verimli bir yaklaşım sağlamak için IOM tarafından düzenlenen kritik bir çabadır (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Hukuki yardıma erişimin artırılması amacıyla Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi'nin Barolar ve sivil toplum ile koordinasyonunun geliştirilmesi

Proje Yönetim Mekanizması (PMM), Barolar ve sivil toplum grupları arasındaki iş birliğini geliştirmek için kapsamlı bir çalıştay düzenlenecektir. Bu konferans, PMM yetkilileri, Kabul Merkezleri Başkanları (RCs), Baro temsilcileri ve sivil toplum üyeleri gibi önemli paydaşların aktif katılımını teşvik edecektir. Bu oturumun temel amacı, RCs'de idari gözültünde tutulan kişiler için hukuki yardıma ve adli yardıma erişim ile ilgili mevcut ihtiyaç ve sorunları tartışmaktır.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından düzenlenen etkinlik, yapıcı söylem ve iş birliği için bir fırsat sağlayacaktır. Katılımcılar, idari gözültü sırasında adli yardıma erişimi artırmak için görüşlerini, deneyimlerini ve en iyi uygulamalarını tartışma şansına sahip olacaklardır. Açık konuşmalar sırasında katılımcılar mevcut prosedürlerdeki delikleri belirleyebilir ve yasal yardım tedarikini iyileştirmenin alternatif yollarını araştırabileceklerdir. Program, PMM, Barolar ve sivil toplum arasındaki ilişkileri güçlendirerek iletişimi ve iş birliğini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu koordineli çaba, idari gözültünde tutulanların benzersiz ihtiyaçlarını karşılamak için özel tedaviler ve yöntemler tasarlamak için kritik öneme sahiptir. Genel olarak çalıştay, idari gözültünde tutulanların haklarını ve refahını ilerletme konusunda ortak bir taahhüt olduğunu göstermektedir. Program, birden fazla paydaşın bilgi ve kaynaklarını kullanarak, RCs içinde hukuki yardım sağlanmasında gerçek değişiklikleri teşvik etmeyi ve sonunda daha adil ve adil bir topluma katkıda bulunmayı amaçlamaktadır (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2024).

Son Söz

Bu kitap, sürdürülebilir kalkınmanın insanlık için ne denli kritik olduğunu bir kez daha gözler önüne seriyor. 193 ülkenin imzasıyla Birleşmiş Milletler (BM) tarafından ortaya konulan 17 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA), sadece geleceği şekillendirmekle kalmıyor, aynı zamanda bugünkü yaşamlarımızın merkezine koymamız gereken sorumlulukları da belirliyor.

Yeşil dönüşüm, dijitalleşme ve sosyal farkındalıkla birleşen bu kapsamlı amaçlar, dünyamızın geleceği adına atılacak adımların temellerini oluşturuyor.

Sürdürülebilir kalkınmanın başarmayı hedeflediği şey, gelecekte daha iyi bir yaşam kurmak ve bu yaşamı, daha adil, daha yaşanabilir ve daha sürdürülebilir hale getirmektir. Bu bağlamda, yoksulluğun sona erdirilmesinden açlığın ortadan kaldırılmasına, eğitimden sağlık hizmetlerine, cinsiyet eşitliğinden temiz enerjiye kadar geniş bir yelpazede değişiklikler gerekmektedir. Bu kitapta, her bir amacın gelişimi, dünya ve Türkiye'den seçilmiş örnekler üzerinden aktararak bu değişim yolunda atılabilecek adımların somut karşılıklarını bulabilirsiniz.

Günümüzde hem devletler hem de özel sektör, bu amaçları hayata geçirmek için çeşitli stratejiler benimsemektedir. Ancak, toplumsal dönüşümü ve sürdürülebilirliği sağlayacak asıl güç bireylerin ve kurumların bu süreçte üstleneceği aktif rol olacaktır. Çevreyi koruma sorumluluğu, adil geçiş politikaları, enerji verimliliği ve iklim değişikliğiyle mücadele konularında, toplumların daha bilinçli hale gelmesi büyük önem taşıyor. Herkesin katkı sağlayabileceği bu süreçte, sürdürülebilir kalkınma, insanlığın ortak geleceği için bir zorunluluk haline gelmiştir.

Kitap boyunca ele alınan her SKA, kendi içinde bir dünya barındırıyor. Yoksulluğu sona erdirmeye yönelik olduğu kadar, bireylerin onurlu bir yaşam sürmelerini sağlama çabasını da içeriyor. Nitelikli eğitim ve sağlık hizmetleri ise, insana yakışır bir yaşamın vazgeçilmez unsurları olarak öne çıkıyor. Tarım, enerji ve altyapı alanlarındaki yenilikçi çözümler, sürdürülebilir kalkınmanın hem çevresel hem de ekonomik yönlerini güçlendirmeyi amaçlıyor.

Ancak tüm bu amaçlar arasında iklim eylemi, özellikle günümüzün en acil sorunları arasında yer alıyor. Gelecek nesillere bırakacağımız dünya, aldığımız kararlar ve yaptığımız eylemlerle şekillenecek. İklim değişikliğiyle mücadelenin merkezinde sadece devletler değil, bireyler ve kurumlar da yer almalı. Bu kitapta yer alan örnekler, Türkiye'nin ve dünyanın farklı noktalarından iklim eylemi ve sürdürülebilir kalkınma yolunda atılan adımları vurgulamaktadır.

Her birimizin üstlendiği rollerin ve sorumlulukların farkında olarak hareket etmesi, sürdürülebilir bir geleceği mümkün kılacak en önemli adımlardan biridir. Bu kitapta, verilen örnekler, sadece birer başarı hikâyesi değil, aynı zamanda herkes için ilham kaynağı olabilecek niteliktedir. Bu nedenle, sürdürülebilir kalkınma için kolektif eyleme geçme zamanı çoktan gelmiştir.

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları çerçevesinde attığımız her adım, dünyamızın kaynaklarını daha sorumlu ve adil bir şekilde kullanmamıza yardımcı olacak. Bu sürecin başarıyla yürütülmesi, küresel iş birliğinin ve ortak sorumluluğun önemini bir kez daha vurguluyor. Ancak, bu amaçlara ulaşmak yalnızca hükümetlerin, büyük şirketlerin veya uluslararası kuruluşların sorumluluğu değildir; her bireyin ve toplumun bu süreçteki rolü eşit derecede hayati öneme sahiptir.

Kitabın hazırlanmasında emeği geçen Prof. Dr. Rana Atabay Kuşçu'ya, yazarlara, diğer hocaları ve İstanbul Medipol Üniversitesi yönetimine teşekkürlerimi sunuyorum. Bu eserin, sürdürülebilir bir geleceğe katkı sağlama yolunda değerli bir rehber olmasını diliyorum. Her birimiz, çocuklarımız ve gelecek nesiller adına sorumluluk üstlenmeli ve adımlarımızı bu bilinçle atmamızdır.

Sürdürülebilir bir gelecek, bugünden attığımız adımlarla mümkün olacak. Bu yolda, hep birlikte ilerlemek dileğiyle...

Dr. Adem KAYAR

Dijital ve Sürdürülebilir Gelecek Derneği (DİSÜDER) Başkanı

İstanbul, 2024

Kaynaklar

- Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2018). Hukuk ve Adalet Dersi. <https://sgb.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/hukuk-ve-adalet-der-si14092020042523>.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2024). Afet Yönetim ve Karar Destek Sistemi Projesi (AYDES). <https://www.afad.gov.tr/afet-yonetim-ve-karar-destek-sistemi-projesi-aydes21>.
- Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu. (2024). NARKOTİM. <https://bmyk.gov.tr/TR-73370/narkotim.html>.
- Belediye Yönetişim Akademisi. (2024). Belediye Yönetişim Karnesi. <https://argudenacademy.org/arastirmalarimiz/belediye-yonetisim-karnesi>.
- Birleşmiş Milletler Türkiye. (2024). Sürdürülebilir kalkınma amaçları. <https://turkiye.un.org/tr/sdgs>.
- Birleşmiş Milletler Türkiye. (2024). Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları çalışmalarımız: BM Türkiye. <https://turkiye.un.org/tr/sdgs>.
- BRAC. (2024). Education. <https://www.brac.net/program/education/>.
- CAMFED. (2024). Our Programs: CAMFED. <https://camfed.org/what-we-do/our-programs/>.
- Daniel, K. (2015, Nisan). Goal 11: Cities will play an important role in achieving the SDGs. United Nations UN Chronicle. <https://www.un.org/en/chronicle/article/goal-11-cities-will-play-important-role-achieving-sdgs>.
- European Commission. (2024). Horizon Europe. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/performance-and-reporting/programme-performance-statements/horizon-europe-performance_en.
- Fatih Projesi. (2024). Wikipedia: https://tr.wikipedia.org/wiki/FAT%C4%B0H_Projesi.
- Fome Zero. (2024). Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/Fome_Zero#:~:text=Fome%20Zero%20.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). (2024). FAO in Türkiye. <https://www.fao.org/turkiye/programmes-and-projects/project-list/en/>.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). (2021). Farmer Managed Natural Regeneration (FMNR). <https://www.fao.org/family-farming/detail/en/c/1612894/>.
- Forbes Advisor. (2024, March 1). Gender pay gap statistics in 2024. Forbes. <https://www.forbes.com/advisor/business/gender-pay-gap-statistics/>.

- Future of the Seas: Seagrass Meadows. (2024). Turkish Marine Research Foundation. <https://tudav.org/en/active-projects/future-of-the-seas-seagrass-meadows/>.
- GAFSP. (2024). Our Mission: GAFSP. <https://www.gafspfund.org/>.
- GAP ÇATOM Nedir? (2024). GAP ÇATOM. <https://www.gapcatom.org/hakkimizda/gap-catom-nedir/>.
- Gavi. (2024). About our alliance. <https://www.gavi.org/our-alliance/about>.
- Girls Not Brides. (2024). Girls Not Brides: The global partnership to end child marriage. <https://www.girlsnotbrides.org/>.
- Haines, J. (2024, January 18). The deadliest conflicts across the globe in 2023. U.S. News. <https://www.usnews.com/news/best-countries/articles/countries-with-the-deadliest-conflicts-of-2023>.
- HeForShe. (2024). We Are The United Nations Global Solidarity Movement for Gender Equality. <https://www.heforshe.org/en>.
- HelpAge International. (2024). Vietnam's Intergenerational Self-Help Clubs. <https://www.helpage.org/helpage-at-40/vietnams-intergenerational-self-help-clubs/>.
- Iberdrola. (2024). SDG 11: Sustainable cities and communities. <https://www.iberdrola.com/sustainability/committed-sustainable-development-goals/sdg-11-sustainable-cities-and-communities>.
- Iberdrola. (2024). SDG 13: Climate action. <https://www.iberdrola.com/sustainability/committed-sustainable-development-goals/sdg-13-climate-action>.
- Iberdrola. (2024). SDG 16: Peace, justice and strong institutions. <https://www.iberdrola.com/sustainability/committed-sustainable-development-goals/sdg-16-peace-justice-and-strong-institutions>.
- Iberdrola. (2024). SDG 5: Gender equality, Iberdrola and its firm commitment to gender equality. <https://www.iberdrola.com/sustainability/committed-sustainable-development-goals/sdg-5-gender-equality>.
- Iberdrola. (2024, July 23). SDG 2: Zero Hunger – We are helping to combat social exclusion through donations of essential goods. <https://www.iberdrola.com/sustainability/committed-sustainable-development-goals/sdg-2-zero-hunger>.
- IFAD. (2022). Uplands Rural Development Programme: IFAD. <https://www.ifad.org/en/web/operations/-/project/2000001409>.

- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2023). AR6 synthesis report: Climate change 2023: Sections. In Climate change 2023: Synthesis report. Contribution of Working Groups I, II, and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Geneva, Switzerland: IPCC.
- International Crisis Group. (2019). International Crisis Group. <https://www.crisisgroup.org/>.
- IOM Türkiye. (2024). Wash Müdahaleleri Su Kuyusu Arıtma Projeleri: IOM Türkiye. <https://turkiye.iom.int/tr/stories/iom-turkiye-wash-mudahaleleri-su-kuyusu-aritma-projeleri>.
- İklimIN. (2017). İklimIN: Kısa Bilgi. <https://www.iklimin.org/tr/>.
- İzmir Kaynak Verimliliği Programı. (2024). İzmir Endüstriyel Simbiyoz Projesi. <https://ikvp.izka.org.tr/endustriyel-simbiyoz/izmir-bolgesinde-endustriyel-simbiyoz-projesi-hakkinda/>.
- Kerevitaş. (2024). Topraktan tabağa sıfır gıda kaybı. <https://www.kerevitas.com.tr/tr/uretim-gucu/topraktan-tabaga-sifir-gida-kaybi>.
- KfW Entwicklungsbank. (2024). SDG 1: No poverty. <https://www.kfw-entwicklungsbank.de/SDG-portal/SDG-1/>.
- Koruncuk Vakfı. (2023). Bir kız gelecek. <https://koruncuk.org/proje/bir-kiz-gelecek>.
- Ministry of Industry and Technology Southeastern Anatolia Project Regional Development Administration. (2024). The Southeastern Anatolia Project (GAP). <http://www.gap.gov.tr/en/what-s-gap-page-1.html>.
- ODS Consulting Group. (2024). Kırsal Kalkınma Yatırımlarını Destekleme Programı (KKYDP) Destekleri. <https://odsdanismanlik.com/tr/makaleler/kirsal-kalkinma-yatirimlarini-destekleme-programi-kkydp-destekleri/>.
- Orucu, A. Y. (2023). Türkiye PMI Carbon Market Development Project - Project Information Document. 22: 02. WORLD BANK GROUP: https://documents1.worldbank.org/curated/en/099121002232313677/pdf/P1802480ca257e0430baa906ba2224bba51.pdf?_gl=1*151hdyh*_gcl_au*MTM1ODczODg5OS4xNzI1MzcxODYw.
- Reef Life Foundation. (2020). Sint Maarten Project. <https://www.reeflife-foundation.org/stmaartenproject>.
- Sabancı Üniversitesi Türkiye Kurumsal Yönetim Forumu. (2022). İş Dünyası Ev İçi Şiddete Karşı Şirketler Ağı. <https://badv.sabanciuniv.edu/tr/sirketler-agi>.

- SATREPS. (2024). Overview of the Research Project. https://www.jst.go.jp/global/english/kadai/ro206_indonesia.html.
- SATREPS. (2024). Overview of the Research Project: SATREPS (Djibouti). https://www.jst.go.jp/global/english/kadai/h3002_djibouti.html.
- SATREPS. (2024). Overview of the Research Project: SATREPS (Kenya). https://www.jst.go.jp/global/english/kadai/ro105_kenya.html.
- SATREPS. (2024). Overview of the Research Project: SATREPS (Vietnam). https://www.jst.go.jp/global/english/kadai/ro401_vietnam.html. SATREPS. (2024). Project for Development of Complex Technologies for Prevention and Control of Rubber Tree Leaf Fall Diseases. https://www.jst.go.jp/global/english/kadai/ro206_indonesia.html.
- SATREPS. (2024). Strengthening of resilience in arid agro-ecosystems vulnerable to climate change, through research on plant resources and technological applications. https://www.jst.go.jp/global/english/kadai/ro206_indonesia.html.
- SATREPS. (2024). Strengthening tropical forest resilience based on management and utilization of genetic resources capable of climate change adaptation. https://www.jst.go.jp/global/english/kadai/ro301_indonesia.html.
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2021, Ekim 24). Türkiye’de Kadın-Erkek Eşitliğine Duyarlı Planlama ve Bütçeleme Projesi Bilgilendirme Seminerleri Başladı. <https://www.aile.gov.tr/ksgm/haberler/turkiye-de-kadin-erkek-esitligine-duyarli-planlama-ve-butceleme-projesi-bilgilendirme-seminerleri-basladi/>.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Türkiye 2. Ulusal Gözden Geçirme Raporu: Ortak Hedefler İçin Sağlam Temeller. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/03/Surdurulebilir-Kalkinma-Amaclari-Turkiye-2nci-Ulusal-Gozden-Gecirme-Raporu_TR-WEB.pdf.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). KENTGES Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı. <http://www.sp.gov.tr/tr/temel-belge/s/33/KENTGES+Butunlesik+Kentsel+Gelisime+Stratejisi+ve+Eylem+Planı>.
- T.C. Mersin Büyükşehir Belediyesi Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlığı. (2019). İklim Değişikliğine Karşı Çıkm Projesi. <https://cevre.mersin.bel.tr/iklim-degisikligine-karsi-cikin-projesi/>.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2017, Mart 29). Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığıyla OSB’lere mesleki ve teknik Anadolu liseleri için protokol.

- <https://www.meb.gov.tr/bilim-sanayi-ve-teknoloji-bakanligiyla-osble-re-mesleki-ve-teknik-anadolu-liseleri-icin-protokol/haber/13277/tr>.
- T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Kadın Üreme Sağlığı Dairesi Başkanlığı. (2024). Anne Dostu Hastane Programı. <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/programlar-2/anne-dostu-hastane-programi.html>.
 - T.C. Sağlık Bakanlığı, Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2018). Beslenme Dostu Okullar Programı Uygulama Kılavuzu. https://okulsagligi.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_12/21163232_BDO_Uyg_Kl_2018.pdf.
 - T.C. Sağlık Bakanlığı. (2024). Genişletilmiş Bağışıklama Programı (GBP). COVID-19 Aşısı Bilgilendirme Platformu. <https://covid19asi.saglik.gov.tr/TR-77803/genisletilmis-bagisiklama-programi-gbp.html>.
 - T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü. (2024). Enerji Verimli Ahşap Binalar ile Sürdürülebilir Kalkınma Hedefine Odaklanıyoruz. <https://www.ogm.gov.tr/tr/haberler/enerji-verimli-ahsap-binalar-i%CC%87le-surdurulebilir-kalkinma-hedefine-odaklaniyoruz>.
 - The One Planet Network. (2024). The One Planet Network. <https://www.oneplanetnetwork.org/about/the-one-planet-network>.
 - The Open Society Foundations. (2024). Open Society Foundations. <https://www.opensocietyfoundations.org/>.
 - Transparency International. (2024). Transparency International. <https://www.transparency.org/en/>.
 - Turkcell. (2013, June 23). Kardelenler: Turkcell. <https://turkcellim.wordpress.com/2013/06/23/kardelenler/>.
 - Türk Deniz Araştırmaları Vakfı. (2024). Ya Yakarsa. <https://tudav.org/aktif-projeler/ya-yakarsa/>.
 - Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı. (2003). Sağlıkta dönüşüm. <https://www.saglik.gov.tr/TR,11415/saglikta-donusum-programi.html>.
 - U4E. (2022, June 9). Project Promoting Energy-Efficient Motors In Türkiye Reaps Rewards For Small And Medium Sized Enterprises. <https://united4efficiency.org/project-promoting-energy-efficient-motors-in-turkiye-reaps-rewards-for-small-and-medium-sized-enterprises/>.
 - UNDP Europe and Central Asia. (2024). Boost Impact Acceleration Program. <https://www.undp.org/eurasia/projects/boost-impact-acceleration-program>.
 - UNDP Transparency Portal. (2023). PIMS-5673 Promoting Low Cost Energy Efficient Wooden Buildings in Türkiye. <https://open.undp.org/projects/01000614>.

- UNDP Türkiye. (2018). Toplam Faktör Verimliliği - Beyaz Kitap. <https://www.undp.org/tr/turkiye/publications/toplam-faktor-verimliliği-be-yaz-kitap>.
- UNDP Türkiye. (2024). Addressing Invasive Alien Species Threat at Key Marine Biodiversity Areas. <https://www.undp.org/turkiye/projects/addressing-invasive-alien-species-threats-key-marine-biodiversity-areas>.
- UNDP Türkiye. (2024). Göksu-Taşeli Havzası Kalkınma Projesi (GTHKP). <https://www.undp.org/tr/turkiye/projects/goksu-taseli-havzasi-kalkinma-projesi-gthkp#:~:text=Proje%20one%20hakk%C4%B1nda>.
- UNDP Türkiye. (2024). Promoting Energy-Efficient Motors in Small And Medium Sized Enterprises (SMEs) In Turkey. (Proje Kodu: 01000614).
- UNESCO. (2023, Eylül 21). 250 million children out-of-school: What you need to know about UNESCO's latest education data. <https://www.unesco.org/en/articles/250-million-children-out-school-what-you-need-know-about-unescos-latest-education-data#:~:text=New%20UNESCO%20data%20shows%20that>.
- UNESCO. (2024). UNESCO's Global Education Coalition. <https://www.unesco.org/en/global-education-coalition>.
- UNICEF Türkiye. (2023). ACAR Projesi. <https://www.unicef.org/turkiye/bas%C4%B1n-b%C3%BClenleri/unicef-ve-avrupa-birli%C4%9Fi-t%C3%BCrkiyede-sivil-toplumun-%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1-savunuculu%C4%9Fu>.
- UNICEF Türkiye. (2023). Humanitarian Situation Report No. 17. https://www.unicef.org/turkiye/media/17511_file/1%20Temmuz%20-%202031%20A%C4%9Fustos.pdf.
- UNICEF. (2024). Under-five mortality. <https://data.unicef.org/topic/child-survival/under-five-mortality/>.
- United Nations Civil Society. (2024). Goal of the week: SDG4 quality education. <https://www.un.org/en/civil-society/goal-week-sdg4-quality-education>.
- United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2019). Enabling Communities for Climate Change Adaptation Planning. <https://sdgs.un.org/partnerships/enabling-communities-climate-change-adaptation-planning-understanding-gender-roles>.
- United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2020). Urban Agenda for the EU. <https://sdgs.un.org/partnerships/urban-agenda-eu>.
- United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2021). Clima-

- te Justice Global Alliance. <https://sdgs.un.org/partnerships/climate-justice-global-alliance>.
- United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2021). Promoting High Quality Economic Development with Digital and Spatial Governance. <https://sdgs.un.org/partnerships/promoting-high-quality-economic-development-digital-and-spatial-governance>.
 - United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2021). UNIDO Industrial Analytics Platform. <https://sdgs.un.org/partnerships/uni-do-industrial-analytics-platform>.
 - United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2022). CPFL in Hospitals Helping the hospitals that care for you. <https://sdgs.un.org/partnerships/cpfl-hospitals-helping-hospitals-care-you>.
 - United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2022). Open Source Tools for Local Action on the SDGs. <https://sdgs.un.org/partnerships/open-source-tools-local-action-sdgs>.
 - United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2022). SDG Good practices. <https://sdgs.un.org/sdg-good-practices>.
 - United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2022). SDG Good Practices: A Compilation of Success Stories and Lessons Learned in SDG Implementation. UN DESA. <https://sdgs.un.org/sites/default/files/2022-03/SDGs%20Good%20Practices%20-%20second%20edition%20-%20FINAL%20FEB092022.pdf>.
 - United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2023). From Lisbon to Nice: Implementing SDG 14 with the communities of ocean action. <https://sdgs.un.org/events/lisbon-nice-implementing-sdg-14-communities-ocean-action-53538>.
 - United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2023). Goal 9: Industry, innovation and infrastructure. <https://unstats.un.org/sdgs/report/2023/goal-09/>.
 - United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2024). Caribbean Climate Justice Leaders Academy. <https://sdgs.un.org/partnerships/caribbean-climate-justice-leaders-academy>.
 - United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2024). Loving Village Club Projects for Rural Area Improvement. <https://sdgs.un.org/partnerships/loving-village-club-projects-rural-area-improvement>.
 - United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2024). Mediterranean CleanUp (MCU). <https://sdgs.un.org/partnerships/mediterranean-clean-up>.

- nean-cleanup-mcu.
- United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2024). Pacific Resilience Partnership (PRP). <https://sdgs.un.org/partnerships/pacific-resilience-partnership-prp>.
 - United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2024). SDG3: Good Health and Wellbeing. <https://unstats.un.org/sdgs/report/2016/goal-03/>.
 - United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2024). The Postgraduate Fellowship in Migrant and Refugee Health. <https://sdgs.un.org/partnerships/postgraduate-fellowship-migrant-and-refugee-health>.
 - United Nations Development Programme Türkiye. (2023). Increasing employability in the renewable energy sector. <https://www.undp.org/turkiye/projects/increasing-employability-renewable-energy-sector>.
 - United Nations Development Programme Türkiye. (2024). Göksu-Taşeli Havzası Kalkınma Projesi (GTHKP). <https://www.undp.org/tr/turkiye/projects/goksu-taseli-havzasi-kalkinma-projesi-gthkp#:~:text=Proje%20ne%20hakk%C4%B1nda%3F,%C3%A7e%C5%9Fitlili%C4%>.
 - United Nations Development Programme Türkiye. (2024). Identification and remediation of contaminated sites with persistent organic pollutants (POPS) project. <https://www.undp.org/turkiye/projects/identification-and-remediation-contaminated-sites-persistent-organic-pollutants-pops-project>.
 - United Nations Development Programme. (2024). Goal 17: Partnership for the goals. <https://www.undp.org/sustainable-development-goals/partnerships-for-the-goals>.
 - United Nations Exhibits. (2024). Sustainable Development Goals: 17 Goals to Transform our World. <https://www.un.org/en/exhibits/page/sdgs-17-goals-transform-world>.
 - United Nations Regional Information Centre for Western Europe. (2024). Goal 2: Zero hunger. <https://unric.org/en/sdg-2/>.
 - United Nations Sustainable Development Goals. (2024). Goal 2: Zero hunger. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/hunger/>.
 - United Nations Sustainable Development Goals. (2024). Sustainable Development Report 2024. UN SDSN.
 - United Nations Sustainable Development Goals. (n.d.). Goal 2: Zero Hunger. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/hunger/>.

- Wikipedia. (2024). Fome Zero. https://en.wikipedia.org/wiki/Fome_Zero#:~:text=Fome%20Zero%20.
- Wikipedia. (2024). Midday Meal Scheme. https://en.wikipedia.org/wiki/Midday_Meal_Scheme.
- Women's Peace & Humanitarian Fund. (2024). Support women: WPHF. <https://wphfund.org/>.
- World Health Organization. (2024). WHO Framework Convention on Tobacco Control Overview. <https://fctc.who.int/who-fctc/overview>.